ธงสำคัญของชาติ

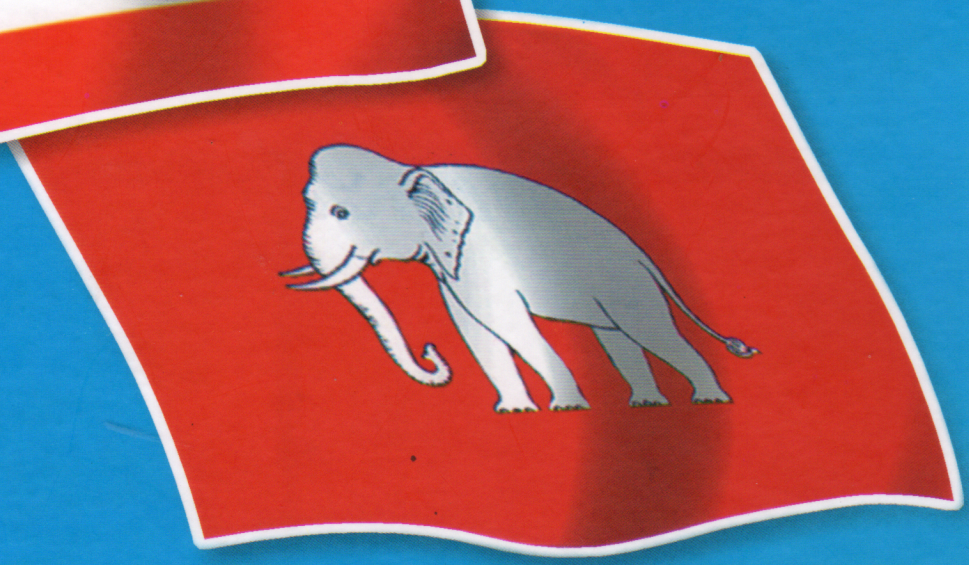

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ธงสำคัญของชาติ

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๔๘
จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
ธงสำคัญของชาติ.--- กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๔๘.
๓๓๒ หน้า
๑.ธงชาติ I.ชื่อเรื่อง
๙๒๙.๙๒
ISBN 974-9771-32-0

หนังสือเผยแพร่ ห้ามจำหน่าย

คณะบรรณาธิการในการจัดพิมพ์

นางสาวฉวีงาม	มาเจริญ
พันเอก กิตติศักดิ์	บุญสุข
นางสุมาลี	เกตุแก้ว
นายนพพร	บุญแก้ว

ผู้เรียบเรียง

นายทองต่อ	กล้วยไม้ ณ อยุธยา
นายสมชาย	ชูประดิษฐ์
นายสุชาติ	ไชยมะโน
นางสายไหม	จบกลศึก
นางสาวฉวีงาม	มาเจริญ
พันเอก กิตติศักดิ์	บุญสุข

พิมพ์ที่ บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด
๕/๓๗-๔๑ ถนนรองเมือง ซอย ๕ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๑๔ ๔๓๗๐, ๐ ๒๒๑๔ ๔๖๖๐ โทรสาร ๐ ๒๖๑๒ ๔๕๐๙

คำปรารภ

วันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ รัฐบาลและประชาชนชาวไทยมีความปลาบปลื้มปีติยินดีเนื่องในวโรกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งนี้ จึงสมานฉันท์พร้อมใจกันถวายความจงรักภักดี และจัดงานเฉลิมฉลองเพื่อเทิดพระเกียรติให้เป็นที่ประจักษ์ทั้งในกาลปัจจุบันและในกาลภายหน้า การจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกและหนังสือจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติฯ นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมพระเกียรติเพื่อน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชสักการะ โดยคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

ตลอดระยะเวลากว่า ๕๐ ปี ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมราชินีของประเทศไทยได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ เคียงคู่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแม้ทรงตรากตรำพระวรกายก็เต็มพระราชหฤทัยที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปดูแลทุกข์สุขของราษฎร โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงประเทศชาติและประชาชนในทุก ๆ ด้าน และพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลากหลายสาขา พระปรีชาสามารถ พระราชจริยวัตรอันงดงามและน้ำพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตากรุณาเป็นที่ประจักษ์ประทับใจและได้รับการกล่าวขวัญถึงตลอดมา พระเกียรติคุณจึงแผ่ไพศาลทั่วพระราชอาณาจักรไทย และขจรกระจายกว้างไกลไปถึงนานาอารยประเทศ

เนื่องในมิ่งมหามงคลนี้ จึงเป็นโอกาสดีที่รัฐบาลได้ระดมสรรพกำลัง ความคิด เพื่อเลือกสรรและผลิตหนังสือตำราขึ้นไว้ในผืนแผ่นดินหลายรายการ ซึ่งล้วนแต่ทรงคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองและจะตกทอดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาแก่อนุชนรุ่นหลังสืบไปตราบกาลนานในนามของคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณแห่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อันเป็นการถวายความจงรักภักดีและสนองพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สิ้นสุดมิได้

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ

๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

คำนำ

ในมหามงคลสมัยที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ พสกนิกรทั่วหล้าต่างแซ่ซ้องยินดี ร่วมใจกันถวายความจงรักภักดี แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ณ โอกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งนี้โดยพร้อมเพรียงกัน

รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ เพื่อจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นราชสักการะสนองพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีคุณูปการแก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ทั้งนี้ได้มอบหมายคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุเกี่ยวกับงานเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งพิจารณากลั่นกรองหนังสือที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เสนอขอพิมพ์ร่วมเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่รัฐบาลได้แสดงกตเวทิตาสนองพระมหากรุณาธิคุณ

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ พิจารณาเห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานเลือกสรรและผลิตหนังสือหลากหลายสาขา จัดพิมพ์ในนามของรัฐบาล ด้วยเห็นว่าสมควรมีหนังสือที่ทรงคุณค่า ให้ความรู้และเกิดประโยชน์แก่สาธารณชนอย่างกว้างขวาง ฝากไว้ในแผ่นดิน อีกทั้งจัดพิมพ์หนังสือเก่าที่ยังมิเคยเผยแพร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดพิมพ์เรื่องเกี่ยวกับพระราชประวัติพระราชกรณียกิจ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณให้แผ่ไพศาล นอกจากนี้ ยังมีคำประพันธ์สดุดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งประพันธ์ขึ้นใหม่ในมหามงคลอันพิเศษนี้ จึงมีหนังสือที่ระลึกพิมพ์ขึ้นในโอกาสนี้กว่า ๓๐ รายการ แบ่งเป็นหนังสือที่พิมพ์ในนามของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ๑๒ รายการ หนังสือจดหมายเหตุ ๑ รายการ และหนังสือที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนแสดงเจตนารมณ์ขอร่วมพิมพ์เฉลิมพระเกียรติอีกกว่า ๒๐ รายการ หนังสือทุกรายการนี้จะกระจายไปยังแหล่งความรู้ในส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ และปรากฏสู่สายตาเยาวชนและประชาชนทุกภูมิภาค

ด้วยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม ประชาชนชาวไทยจักได้รับความรู้และชื่นชมกับหนังสือดีมีคุณค่าให้สาระประโยชน์ เพิ่มพูนสติปัญญา ก่อเกิดการพัฒนาและสร้างสรรค์ประเทศชาติให้วัฒนาสถาพรสืบต่อไป และขออนุโมทนาในความวิริยะอุตสาหะของท่านทั้งหลายที่ทำให้หนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติทุกรายการสำเร็จด้วยความเรียบร้อยสมดังความมุ่งหมายทุกประการ

(นายอนุรักษ์ จุรีมาศ)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
ประธานคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ

คำชี้แจง

ประเทศที่มีเอกราชและบูรณภาพทั่วโลก จะมีธงชาติเป็นสัญลักษณ์แห่งเสถียรภาพของตน และเป็นเครื่องหมายประกาศเกียรติคุณของชาติให้เป็นที่ยอมรับทั่วไป ในส่วนของประเทศไทย นอกจากธงชาติแล้วยังมีธงอื่นๆ อีก ได้แก่ ธงสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ และพระบรมราชวงศ์ ธงประจำตำแหน่ง ธงหมายยศ ฯลฯ อีกเป็นจำนวนมาก ธงเหล่านี้ถือว่าเป็นธงสำคัญของชาติ มีประวัติและวิวัฒนาการน่าสนใจปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ เป็นจำนวนมาก กฎหมายเกี่ยวกับธงเหล่านี้มีหลักฐานชัดเจนตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๔ เป็นต้นมา ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม หรือออกพระราชบัญญัติฉบับใหม่ๆ ตามมาเพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย พระราชบัญญัติธงฉบับหลังสุด คือ พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ตราเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒ อย่างไรก็ตาม ยังมีธงอีกประเภทหนึ่งเป็นธงนอกพระราชบัญญัติ หมายถึงธงที่หน่วยราชการหรือเอกชนสร้างขึ้นใช้โดยได้รับการอนุญาตจากทางราชการทั้งได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายแล้ว เพียงแต่ไม่ได้ปรากฏชื่ออยู่ภายในพระราชบัญญัติธงฉบับใดเท่านั้น

เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี จึงเห็นสมควรให้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง *"ธงสำคัญของชาติ"* ขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสมหามงคลดังกล่าว รวมทั้งเพื่อส่งเสริมให้คนไทยตลอดจนเยาวชนไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความรู้เกี่ยวกับธงสำคัญต่างๆ ของชาติไทย อันเปรียบเสมือนการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาติ อีกทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรัก หวงแหน และธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่คู่ชาติไทยสืบไป

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สารบัญ

		หน้า
คำปรารภ		(๕)
คำนำ		(๖)
คำชี้แจง		(๗)
ภาคที่ ๑	**ธงสำคัญของชาติ**	๑
บทนำ :	**เรื่องของธง**	๓
กฎข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับธง		๑๑
	กฎหมายว่าด้วยรูปแบบธง	๑๓
	กฎหมายว่าด้วยการชัก และประดับธงชาติ	๒๐
ธงที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒		๒๗
หมวด ๑	**ธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย**	๓๑
	ธงชาติ	๓๓
	ธงราชนาวี	๓๘
หมวด ๒	**ธงพระอิสริยยศ**	๓๙
	ธงสำหรับองค์พระมหากษัตริย์	๔๑
	ธงสำหรับองค์สมเด็จพระราชินี	๔๔
	ธงสำหรับองค์สมเด็จพระบรมราชชนนี	๔๖
	ธงสำหรับองค์สมเด็จพระยุพราช	๔๘
	ธงสำหรับองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราช	๕๐
	ธงสำหรับองค์พระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล	๕๒
	ธงสำหรับองค์พระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล	๕๔
หมวด ๓	**ธงทหาร**	๕๗
	ธงชัยเฉลิมพล	๕๙
	ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก	๕๙
	ธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์	๖๕
	ธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ	๖๗
	ธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ	๖๙

หน้า

ธงราชการทหาร ๗๑

ธงฉาน ๗๑

ธงประจำกองทัพบก ๗๒

ธงประจำกองทัพเรือ ๗๓

ธงประจำกองทัพอากาศ ๗๓

ธงแสดงยศ ๗๔

ธงแสดงยศสำหรับทหารบก ๗๔

- ธงจอมพล ๗๔
- ธงพลเอก ๗๔
- ธงพลโท ๗๔
- ธงพลตรี ๗๕
- ธงพลจัตวา ๗๕

ธงแสดงยศสำหรับทหารเรือ ๗๕

- ธงจอมพลเรือ ๗๕
- ธงพลเรือเอก ๗๕
- ธงพลเรือโท ๗๖
- ธงพลเรือตรี ๗๖
- ธงพลเรือจัตวา ๗๖

ธงแสดงยศสำหรับทหารอากาศ ๗๖

- ธงจอมพลอากาศ ๗๖
- ธงพลอากาศเอก ๗๖
- ธงพลอากาศโท ๗๗
- ธงพลอากาศตรี ๗๗
- ธงพลอากาศจัตวา ๗๗

ธงแสดงตำแหน่ง ๗๘

ธงผู้บัญชาการทหารสูงสุด ๗๘

ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารบก ๗๙

- ธงผู้บัญชาการทหารบก ๗๙
- ธงแม่ทัพ ๘๐
- ธงผู้บัญชาการกองพล ๘๐

ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารเรือ ๘๑

ธงผู้บัญชาการทหารเรือ ๘๑

ธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ ๘๒

		หน้า
	ธงผู้บัคับการกองเรือ	๘๒
	ธงผู้บังคับหมวดเรือ	๘๓
	ธงผู้บังคับหมู่เรือ	๘๓
	ธงหัวหน้าชั่วคราว	๘๔
	ธงผู้บังคับการเรือ	๘๔
	ธงผู้บัญชาการฐานทัพเรือ	๘๕
	ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือ	๘๕
	ธงผู้บัญชาการกรมนาวิกโยธิน	๘๖
	ธงผู้บัญชาการทหารอากาศ	๘๖
	ธงแสดงหน่วยทหารบก	๘๗
	ธงแสดงหน่วยกองทัพ	๘๗
	ธงแสดงหน่วยกองพล	๘๗
	ธงแสดงหน่วยกรม	๘๘
	ธงแสดงหน่วยกองพัน	๘๘
	ธงแสดงหน่วยทหารอากาศ	๘๙
	ธงแสดงหน่วยที่เป็นส่วนกำลังรบ ตั้งแต่ระดับฝูงบิน หรือกองพันขึ้นไป	๘๙
	ธงแสดงหน่วยแยกอิสระที่เป็นส่วนกำลังรบ	๙๐
หมวด ๔	**ธงพิทักษ์สันติราษฎร์**	๙๑
	ธงพิทักษ์สันติราษฎร์	๙๓
หมวด ๕	**ธงกองอาสารักษาดินแดนและกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด**	๙๕
	ธงกองอาสารักษาดินแดน	๙๗
	ธงกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด	๙๘
หมวด ๖	**ธงคณะลูกเสือแห่งชาติและธงลูกเสือจังหวัด**	๑๐๑
	ธงคณะลูกเสือแห่งชาติ	๑๐๓
	ธงลูกเสือจังหวัด	๑๐๔
หมวด ๗	**ธงราชการทั่วไป**	๑๐๗
	ธงชาติ	๑๐๙
	ธงเจ้าพนักงานนำร่อง	๑๐๙
	ธงเจ้าพนักงานตรวจท่า	๑๑๐
	ธงพนักงานการสื่อสารแห่งประเทศไทย	๑๑๑
	ธงเจ้าพนักงานศุลกากร	๑๑๑
	ธงเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง	๑๑๒

หน้า

ธงเจ้าพนักงานตำรวจน้ำ ๑๑๓

ธงเรือยนต์หลวง ๑๑๓

หมวด ๘ ธงแสดงตำแหน่งทั่วไป ๑๑๕

ธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ๑๑๗

ธงประธานรัฐสภา ๑๑๘

ธงนายกรัฐมนตรี ๑๑๘

ธงประธานศาลฎีกา ๑๒๐

ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ๑๒๐

ธงราชทูต ๑๒๑

ธงกงสุล ๑๒๔

หมวด ๙ การใช้ ชัก หรือแสดงธง ๑๒๗

หมวด ๑๐ บทกำหนดโทษและบทเฉพาะกาล ๑๓๑

ภาคที่ ๒ ประมวลกฎหมายต่างๆ เกี่ยวกับธง ๑๓๕

๑. พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม ๑๓๘

๒. พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ ๑๔๑

๓. พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ ๑๔๗

๔. พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ๑๕๓

๕. ประกาศเพิ่มเติมแลแก้ไขพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ๑๕๘

๖. พระราชบัญญัติแก้ไข พระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ๑๕๙

๗. แจ้งความเพิ่มเติมข้อความในพระราชบัญญัติ แก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ที่บกพร่องอยู่ ๑๖๑

๘. ประกาศกระทรวงทหารเรือ (วันศุกร์ที่ ๘ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐) ๑๖๒

๙. ประกาศกระทรวงทหารเรือ (วันจันทร์ที่ ๑๗ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐) ๑๖๓

๑๐. บรรทึกเรื่องธงชาติ ๑๖๓

๑๑. พระบรมราชวินิจฉัยเรื่องธงชาติ ๑๖๕

๑๒. ประกาศกระทรวงทหารเรือ (วันที่ ๒๘ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๗๐) ๑๖๖

๑๓. พระราชบัญญัติธงแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ๑๖๗

๑๔. ข้อบังคับทหารว่าด้วยการเคารพ (๑๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘) ๑๖๙

๑๕. พระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ๑๙๕

๑๖. พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ ๒๐๕

๑๗. กฎกระทรวงกลาโหม ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ๒๐๙

หน้า

๑๘. กฎกระทรวงกลาโหม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ว่าด้วยวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในพื้นธง และส่วนประกอบธงประจำกองทหาร ๒๑๐

๑๙. ระเบียบการชักธงชาติสยาม แก้ไขเพิ่มเติม ๒๑๓

๒๐. กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ๒๑๓

๒๑. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบการชักธงชาติสยาม ๒๑๕

๒๒. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมฉะบับที่ ๔ เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี ๒๑๕

๒๓. พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓ ๒๑๖

๒๔. ระเบียบการชักธงชาติ ๒๑๙

๒๕. พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕ ๒๒๓

๒๖. กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉะบับที่ ๒) ๒๒๔

๒๗. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ ๒๒๖

๒๘. คำแนะนำในการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการชักธงชาติ ๒๒๘

๒๙. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉะบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๑ ๒๒๙

๓๐. ข้อบังคับกองทัพบก ที่ ๑/๙๐๓ / ๒๔๙๑ ว่าด้วยการเก็บรักษาและการเชิญธงไชยเฉลิมพล ๒๓๐

๓๑. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๓ ๒๓๒

๓๒. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๔ ๒๓๓

๓๓. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องแก้ไขการชักและประดับธงชาติในวันเฉลิมพระชนมพรรษา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๔๙๔ ๒๓๕

๓๔. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๔๙๕ ๒๓๕

๓๕. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๐๑ ๒๓๗

๓๖. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๐๓ ๒๓๘

๓๗. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๐๓ ๒๓๘

หน้า

๓๘. ระเบียบกองทัพเรือว่าด้วยการชักธง พ.ศ. ๒๕๑๔ ๒๓๙

๓๙. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๙ ๒๕๘

๔๐. ประกาศสำนักพระราชวัง เรื่อง ระเบียบการบรรเลงดุริยางค์ในการพระราชพิธี หรือพิธีการต่างๆ ๒๕๙

๔๑. พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ๒๖๒

๔๒. ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓ ๒๗๗

๔๓. กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๒๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ๒๘๐

๔๔. กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ๒๘๒

๔๕. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ ๒๘๓

๔๖. กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ๒๙๔

๔๗. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ ๒๙๕

๔๘. มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง การใช้ธงชาติ ๒๙๘

๔๙. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๗ ๒๙๙

บรรณานุกรม **๓๐๐**

ภาคผนวก **๓๐๓**

- คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๓๑/๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ๓๐๕
- คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๒๐/๒๕๔๖ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ (เพิ่มเติม) ๓๐๘
- คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ที่ ๓/๒๕๔๖ ๓๐๙

หน้า

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ

- คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ ๓๑๒
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ที่ ๑๓/๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งกรรมการ ในคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ
(เพิ่มเติม)

- คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๔๑/๒๕๔๕ ๓๑๓
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

- คำสั่ง คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๕๒/๒๕๔๖ ๓๑๖
เรื่อง แต่งตั้งอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ

- คำสั่ง คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๗๔/๒๕๔๖ ๓๑๘
เรื่อง เปลี่ยนแปลงอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ

ภาคที่ ๑ ธงสำคัญของชาติ

บทนำ
เรื่องของธง[๑]

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ให้ความหมายของคำว่า *ธง* ไว้ว่า ผืนผ้าโดยมากเป็นสีและบางอย่างมีลวดลายเป็นรูปต่างๆ ที่ทำด้วยกระดาษและสิ่งอื่นๆ ก็มี สำหรับ

๑. ใช้เป็นเครื่องหมายบอกชาติ ตำแหน่งในราชการ โดยมีกำหนดกฎเกณฑ์เป็นต้น เช่น ธงชาติ ธงแม่ทัพนายกอง

๒. ใช้เป็นเครื่องหมายตามแบบสากลนิยม เช่น ธงกาชาด บอกที่ตั้งกองบรรเทาทุกข์ ธงขาว บอกความจำนนขอหย่าศึกหรือยอมแพ้ ธงเหลือง บอกเป็นเรือพยาบาลคนป่วย หรือเรือที่มีโรคติดต่ออันตราย ธงแดง บอกเหตุการณ์อันเป็นภัย

๓. ใช้เป็นเครื่องหมายเรือเดินทะเล คณะ สมาคม อาคารการค้า และอื่นๆ

๔. ใช้เป็นอาณัติสัญญาณ

๕. ใช้เป็นเครื่องตกแต่งสถานที่ในงานรื่นเริง หรือถือเข้ากระบวนแห่เป็นต้น

จากนั้นก็ยกตัวอย่างธงชื่อต่างๆ ไว้มาก เช่น ธงกระบี่ธุช ธงครุฑพ่าห์ ธงจระเข้ ธงฉาน ธงชัย ธงชาติไทย ธงชาย ธงตะขาบ ธงบรมราชวงศ์ ธงมหาราช ฯลฯ

สังคมมนุษย์ในสมัยก่อนได้คิดประดิษฐ์วัตถุรูปร่างต่างๆ กันเป็นสื่อสำหรับสมานสมัครจิตใจของคนในสังคมให้มีความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรืออยู่ภายใต้การนำของประมุขแห่งสังคมคนเดียวกัน สื่อหรือสัญญาณเช่นนี้มีใช้กันหลายรูปแบบพร้อมกันนั้นก็ถือว่าเป็นเกียรติยศและเป็นการแสดงอาญาสิทธิ์ด้วย เช่น รถทรงของกษัตริย์อัสสิเรียนในยามออกสงคราม จะมีรูปสลักเป็นคนโก่งธนูยืนอยู่บนหลังวัวกำลังวิ่ง ติดอยู่ที่หน้ารถศึกนั้น หรือชาวเปอร์เซียใช้รูปนกฮูกเกาะอยู่ ชาวธีบิสใช้รูปนรสิงห์คือตัวเป็นสิงห์หัวเป็นคน และชาวจีนถือรูปมังกรเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจสูงสุด คติของไทยก็เช่นเดียวกัน เช่น เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ หมายถึงพระมหากษัตริย์ที่ประทับอยู่กลางเรือนั้นคือพระนารายณ์อวตารมาเป็นพระมหากษัตริย์ หรือเรือพาลีรั้งทวีป สุครีพครองเมือง ครุฑเหินเห็จ ครุฑเตร็จไตรจักร ก็เป็นตราประจำตำแหน่งของผู้เป็นประธานในเรือลำนั้น

---

๑ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

จากวัตถุเครื่องหมายต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ได้วิวัฒนาการจำลองลงบนผ้าทำเป็นธงดังปรากฏในปัจจุบัน เพราะการใช้ธงจะมีด้ามธงประกอบทำให้มองเห็นแต่ไกลดังมีหลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่าจักรพรรดิผู้ก่อตั้งราชวงศ์โจวประมาณ ๑๑๒๒ ปีก่อนคริสตกาลจะใช้ธงสีขาวที่มีสัญลักษณ์ต่างๆ ถือนำหน้าพระองค์ เช่น รูปนกสีแดง เสือขาว และมังกรสีน้ำเงิน ติดบนม้าศึกและปักบนกำแพงเมืองที่สามารถยึดมาได้ ส่วนที่อินเดียสมัยโบราณก็จะติดธงม้าศึกและช้างศึก ซึ่งธงนี้จะเป็นสิ่งแรกที่ถูกโจมตีทำลายในสงคราม และธงจะถือเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับราชวงศ์อินเดีย นอกเหนือไปจากฉัตรหรือหางจามรีอีกด้วย ส่วนในทางตะวันตกเมื่อราวคริสตศักราช ๑๐๖๖ พวกนอรมันดีปราบได้ประเทศอังกฤษมีธงสามชายใช้ในหมู่ทหารของพระเจ้าวิลเลียมผู้พิชิต ธงดังกล่าวเขียนเป็นรูปสัตว์หรือรูปอื่นๆ ส่วนธงประจำตัวก็มีหลักฐานว่าพระเจ้าเอดวาร์ดที่ ๓ แห่งกรุงอังกฤษทรงใช้เป็นครั้งแรกที่ยอดธงทำเป็นลวดลายเช่นเดียวกับลายบนโล่ของพระองค์และชายธงก็เขียนเป็นรูปดอกไม้กับสิงโต

จากนั้นธงมีวิวัฒนาการมาสู่ความเป็นธงชาติ เช่น ธงชาติอังกฤษ เดิมพวกอิงค์แลนด์ใช้ธงพื้นสีขาวมีกากบาทแดงพาดกลาง อันเป็นเครื่องหมายของนักบุญยอร์ชผู้คุ้มครองประเทศอังกฤษ ส่วนทางด้านสกอตแลนด์ใช้ธงพื้นสีน้ำเงินมีกากบาทขาวพาดทะแยงสี่มุม เป็นเครื่องหมายของนักบุญอันดรู เมื่อประเทศทั้งสองรวมกันพระเจ้าเจมส์ที่หนึ่งจึงทรงประกาศให้ใช้ธงยูเนียนแจ๊คเป็นการรวมธงทั้งสองเข้าด้วยกันเป็นธงชาติอังกฤษ ต่อมา เมื่อรวมไอร์แลนด์เข้าด้วยเมื่อคริสตศักราช ๑๘๐๑ จึงรวมเครื่องหมายของนักบุญเปตริคคือธงพื้นขาวพาดกากบาทแดงสี่มุมเข้าในธงยูเนียนแจ๊คดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

ธงชาติที่น่าสนใจอีกธงคือธงชาติฝรั่งเศส เดิมกษัตริย์ฝรั่งเศสสมัยโบราณจำลองรูปผ้าคลุมศีรษะของนักบุญมาตินมาเป็นธง แล้วเปลี่ยนเป็นธงหลายชาย ส่วนธงสามสีที่เห็นในปัจจุบันเริ่มใช้เมื่อสมัยปฏิวัติคริสตศักราช ๑๗๘๙ นี้เอง ซึ่งธงริ้วแดง ขาว น้ำเงิน อันเป็นที่รู้จักนิยมกันในยุโรปปัจจุบันแรกเริ่มเป็นธงที่ชาวดัตช์คิดสร้างขึ้นใช้ในการต่อสู้เพื่อเป็นอิสระจากการปกครองของสเปนในช่วงคริสตศักราช ๑๕๖๘-๑๖๔๘ ลักษณะและสีของธงเช่นนี้มีความเกี่ยวพันกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพและการปกครองแบบสาธารณรัฐดังธงสามสีของฝรั่งเศสมีความหมายถึงหลัก ๓ ประการคือ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ ต่อมาธงของชาติอื่นในยุโรป อเมริกากลาง และอเมริกาใต้ ต่างก็เลือกใช้ธงสามสีของตนขึ้นมาเพื่อแสดงถึงหลักการดังกล่าว ส่วนการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติใช้ธงไตรรงค์แทนธงชาติ ได้ทรงกำหนดความหมายขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ในบริบททางสังคมและการเมืองของสยาม ดังจะได้กล่าวเมื่อถึงเรื่องวิวัฒนาการของธงไทยอีกครั้งหนึ่ง

วิวัฒนาการของธงชาติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สีและเครื่องหมายของธงเป็นเรื่องยึดมั่นเกี่ยวกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ คือประเทศของผู้นับถือศาสนาคริสต์มักใช้ธงชาติเป็นรูปกากบาทหรือไม้กางเขน ส่วนประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามก็มีเครื่องหมายเป็นรูปจันทร์เสี้ยวกับดวงดาว แม้แต่เครื่องหมายกาชาดก็ไม่ยอมใช้รูปกากบาทแดงบนพื้นขาว ทั้งนี้เพราะอ้างว่ากากบาท

ก็คือไม้กางเขนนั่นเอง มีผลทำให้ผู้ประกาศสถานีวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย หลายคนอ่านเครื่องหมายกาชาดของประเทศอิสลามว่า *ซี-กวง-เดือน-แดง* แทนที่จะเป็น *ซีก-วงเดือน* คือจันทร์เสี้ยวนั่นเอง ทั้งนี้เพราะชนชาติอาหรับเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับทะเลทราย การเดินทางผ่านทะเลทรายจึงมักเดินทางตอนกลางคืนที่หมดแสงอาทิตย์แล้ว ดวงดาวจึงเป็นแผนที่ในการเดินทางที่วิเศษสุด และดาวจะเห็นได้ชัดเจนในคืนข้างแรม ดังนั้นดวงจันทร์ในธงจึงเป็นรูปจันทร์เสี้ยวมิใช่จันทร์เพ็ญ การใช้รูปจันทร์เสี้ยวประกอบดวงดาวที่นำชีวิตไปสู่จุดหมายปลายทางอันปลอดภัย จึงเป็นตัวแทนของศาสนาที่นำให้ชีวิตไปสู่จุดหมายปลายทางอันดีงามเช่นเดียวกัน

เมื่อกล่าวถึงธงกับศาสนาแล้วก็ต้องกล่าวถึงศาสนาพุทธบ้าง ไม่ปรากฏว่ามีการใช้ธงเป็นสัญลักษณ์ในทางพุทธศาสนาโดยตรงแต่ประการใด คนไทยใช้ธงหลากสีในฐานะเครื่องบูชาและประดับสถานที่มากกว่า เช่น ในการเทศน์มหาชาติก็นิยมใช้ธงเล็ก ๆ จำนวน ๑,๐๐๐ ธงรวมอยู่ในเครื่องบูชา เราเคยมีผืนผ้าที่วาดรูปพระพุทธรูปหรือพระจุฬามณีเป็นต้นแขวนไว้เพื่อบูชาเรียกว่า *พระบฏ* แต่มิใช่*ธง* หรือแม้ธงผืนยาวที่เรียกว่า *ตุง* หรือเขียนเป็นรูปจระเข้รูปเงือกก็อยู่ในฐานะเครื่องบูชาหรือเครื่องประดับงานเท่านั้นเอง ในความเชื่อของชาวพุทธมีคำพูดถึงคำหนึ่งคือ *ธงชัยพระอรหันต์* ก็ไม่มีคำอธิบายที่ไหนบอกว่าเป็นธงหน้าตาอย่างใด จึงน่าจะหมายความเป็นการเปรียบเทียบว่ายึดเอาปฏิปทาของพระอรหันต์เป็นจุดหมายปลายทาง คล้ายกับคำว่า *ธง* ในการออกข้อสอบคือข้อความที่เฉลยคำตอบนำไว้เป็นตัวอย่าง ถ้าตอบไปในแนวอื่นก็ถือว่าผิดธงเป็นอันไม่ได้คะแนน นอกจากนั้นยังมีพระสูตรสูตรหนึ่งในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก สังยุตนิกาย ชื่อ *ธชัคสูตร* คือพระสูตรยอดธง มีความว่าพระพุทธองค์ตรัสเล่าเรื่องสงครามระหว่างเทวดากับอสูรให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่าท้าวสักกะจอมทัพฝ่ายเทวดาได้ตรัสกับเทวดาทั้งหลายว่า ขณะที่เทวดาอยู่ในสนามรบถ้าเกิดความหวาดหวั่นครั่นคร้ามขึ้นก็ควรดูยอดธงของพระองค์ ความหวาดกลัวก็จะหายไปได้ ดังนั้นเมื่อพวกภิกษุทั้งหลายไปอยู่ในป่าหรือเรือนร้างว่างเปล่าแล้วเกิดความสะดุ้งกลัวครั่นคร้าม ก็ควรระลึกถึงพระพุทธคุณพระธรรมคุณและพระสังฆคุณ ความหวาดกลัวเหล่านั้นก็จะหายไปได้อย่างเด็ดขาด พระสูตรนี้จึงอาจเป็นที่มาของคำว่า *ธงชัยพระอรหันต์* ก็ได้

แต่ปรากฏในปัจจุบันว่า ในประเทศไทยเมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาหรือวันที่มีกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทอดผ้าป่าทอดกฐินหรือแม้แต่เป็นวันธรรมสวนะ ก็จะมีการประดับ *ธงธรรมจักร* คือธงที่มีรูปธรรมจักรบนธงพื้นสีเหลือง โดยเข้าใจกันโดยปริยายว่าเป็นธงประจำศาสนาพุทธ ความจริงไม่ปรากฏว่าศาสนาพุทธมีธงประจำศาสนาแต่ประการใด นอกจากบางแห่งโดยเฉพาะที่ประเทศศรีลังกา ได้ใช้ *ธงฉัพพรรณรังสี* ประดับในบางโอกาส โดยอาศัยที่มาจากหนังสือปฐมสมโพธิกถาอธิบายว่า พระพุทธองค์ทรงมีรัศมี ๖ ประการเปล่งอยู่เหนือพระเศียร คือ

๑. นิล สีขาบเข้มเหมือนดอกอัญชัน

๒. ปีต สีเหลืองเหมือนหรดาลทอง

๓. โลหิต สีแดงเหมือนตะวันอ่อน

๔. โอทาต สีขาวเหมือนแผ่นเงิน

๕. มัญเชฐ สีหงสบาทเหมือนดอกเซ่งหรือหงอนไก่ และ

๖. ประภัสสร สีเลื่อมพรายเหมือนแก้วผลึก

ส่วนธรรมจักรนั้นเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาซึ่งเนื่องมาจากปฐมเทศนาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่พระเบญจวัคคีย์ เดิมพระพุทธองค์มิได้ทรงกำหนดชื่อพระธรรมเทศนาครั้งนั้นว่าอะไร แต่พระอรรถกถาจารย์รุ่นหลังได้ตั้งชื่อให้ว่า *ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร* คือลูกล้อแห่งพระธรรมได้เคลื่อนหมุนแล้ว หมายความว่าได้มีการประกาศพระศาสนาแล้ว และในสมัยที่ยังไม่มีการสร้างพระพุทธรูปเกิดขึ้นเพราะเกรงว่าจะเป็นการสูงต่ำก้ำเกินพระพุทธองค์ทั้งๆที่มีการวาดการปั้นพระพุทธประวัติมีการวาดการปั้นรูปมนุษย์อยู่แล้ว แต่พอถึงพระพุทธองค์ก็ใช้เครื่องหมายต่างๆ แทน เช่น ตอนประสูติใช้รูปช้างแทน ตอนตรัสรู้ใช้รูปแท่นเปล่าและต้นโพธิ์แทน ตอนปฐมเทศนาใช้รูปจักรหรือลูกล้อเกวียนแทน และตอนปรินิพพานใช้รูปแท่นใต้ต้นรังแทนเป็นต้น ดังนั้นเมื่อพระพุทธศาสนาแผ่มาถึงดินแดนทวารวดีเช่นที่นครปฐม จึงมีรูปธรรมจักรและมีกวางหมอบ ๒ ตัวอยู่หน้าธรรมจักรปรากฏอยู่เป็นจำนวนมิใช่น้อย เป็นการขยายความต่อไปอีกว่า เป็นปฐมเทศนาที่มฤคทายวันคือสวนกวาง

ความจริงรูปลูกล้อเกวียนนั้นอยู่ในจิตใจชาวอารยันมาช้านานแล้ว เพราะชาวอารยันแต่โบราณกาลก็เหมือนกับคนโบราณเผ่าอื่นๆ คือเร่ร่อนหาที่ดินทำกสิกรรมเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดมา ต่อมาคนอารยันได้คิดประดิษฐ์ล้อเลื่อนขึ้นมาได้ ทำให้การอพยพเดินทางของพวกเขาสะดวกสบายขึ้นมามาก จึงได้ถือเอารูปลูกล้อเกวียนเป็นสัญลักษณ์ประจำเผ่า เช่นรูปสวัสดิกะของชาวเยอรมันซึ่งเป็นอารยันพวกหนึ่ง ก็คือรูปล้อเกวียนที่ยังไม่เชื่อมต่อกันเป็นวงกลมนั้นเอง ครั้นธรรมจักรได้เข้ามาถึงประเทศไทยแล้ว ได้ปรากฏในกฎหมายโบราณชื่อพระธรรมนูญว่าด้วยการใช้ดวงตราว่า พระยาพระเสด็จ ซึ่งเป็นอธิบดีกรมธรรมการหรือกรมการศาสนาในปัจจุบัน ใช้ตราเสมาธรรมจักร คือจักรภายในซุ้มเสมาเป็นตราประจำตำแหน่งใช้ประทับสารตราแต่งตั้งสังฆราช สังฆราชา และพระครูตามหัวเมือง ตลอดจนประทับหนังสือให้ส่งตัวผู้มีความเกี่ยวข้องกับพระภิกษุหรือพระภิกษุต้องอธิกรณ์เกี่ยวกับสตรีเข้ามาพิจารณาในเมืองหลวง ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรวมกรมธรรมการ กรมศึกษาธิการ และกรมพยาบาลเข้าด้วยกันเป็นกระทรวงธรรมการ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ใช้ตราเสมาธรรมจักรเป็นตราประจำกระทรวง

ครั้นถึงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ สมเด็จพระวันรัตสังฆนายกได้ลงนามในประกาศคณะสงฆ์ เรื่องกำหนดวันสำคัญทางศาสนา ความว่า ด้วยคณะสังฆมนตรีพิจารณาเห็นว่าวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘ อาสาฬหมาส เป็นวันที่พระอริยสงฆ์สาวกองค์แรกบังเกิดขึ้นในโลก จึงมีพระรัตนะครบถ้วนทั้งสามคือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ นับเป็นวันสำคัญยิ่งในพระศาสนาวันหนึ่งสมควรกระทำบูชา จึงกำหนดให้วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘ เรียกว่าวันอาสาฬหบูชา โดยให้ประกอบพิธีบูชาเช่นเดียวกับวันวิสาขบูชา และมีประกาศสำนักสังฆนายกกำหนดพิธีอาสาฬหบูชากล่าวถึงรายละเอียดต่างๆ ซึ่งข้อ ๓ กำหนดให้ประดับธงธรรมจักรรอบพระอุโบสถเป็นพิเศษเท่าที่สามารถจะจัดได้ เพื่อประกาศวันธรรมจักรให้ปรากฏแก่มหาชน จึงสรุปได้ว่าการใช้ธง

ธรรมจักรอยู่ในเงื่อนไข ๒ ประการคือ ประการแรกใช้ประดับเฉพาะวันอาสาฬหบูชา ประการที่สองให้ประดับเฉพาะรอบพระอุโบสถ จึงเป็นการสมควรที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายพึงปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยสติและปัญญาก็จะเป็นที่น่าอนุโมทนายิ่ง อนึ่ง ก็ควรรำลึกด้วยว่าธงไตรรงค์ หรือธงชาติไทยนั้นมีความหมายถึง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังนั้นเมื่อถึงวันสำคัญเกี่ยวกับ ชาติ ศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ก็สมควรประดับด้วยธงชาติ ไม่จำเป็นต้องไปคิดประดิษฐ์ธงนอกแบบต่างๆ ให้เป็นเหยื่อแก่ร้านขายธงโดยใช่เหตุ จึงเป็นการกระทำด้วยสติและปัญญาเช่นเดียวกัน

เมื่อหวนมาพิจารณาถึงธงสำคัญของประเทศไทย ก็เห็นได้ว่าธงทุกผืนได้กำหนดขึ้นมาอย่างรอบคอบ มีเหตุผลสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนบริบททางสังคมและการเมืองของแต่ละยุคสมัย ดังจะยกตัวอย่างเพียงบางธงก็น่าจะเป็นการเพียงพอ

ประเพณีการใช้ธงเป็นเครื่องหมายถึงชาตินั้น ไทยเราใช้เฉพาะสำหรับเรือสินค้าที่เดินทางไปต่างประเทศเท่านั้นโดยใช้ธงแดงซึ่งอาจเนื่องมาจากความเชื่อว่าสีแดงเป็นสีของเจ้าผู้มีอิทธิฤทธิ์ สามารถคุ้มครองป้องกันภัยจากภูตผีปีศาจต่างๆ ได้ อันเป็นความเชื่อที่ตรงกันของชนชาติทางเอเชียจำนวนมาก ดังนั้นเรือสินค้าที่ชักธงสีแดงจึงจำแนกไม่ออกว่าเป็นเรือชาติใด ถึงแผ่นดิน *พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช* จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เพิ่มรูปจักรสีขาวลงบนกลางธงสีแดงให้ทราบว่าเป็นเรือหลวงของไทยทั้งนี้เข้าใจว่าจักรเป็นเครื่องหมายของพระบรมราชจักรีวงศ์ ที่แปลว่าผู้ถือจักรหรือมีจักรอันเป็นเทพอาวุธอย่างหนึ่งของพระนารายณ์ ผู้เป็นเจ้าโดยนัยนี้จึงเท่ากับเป็นการเสริมพระบารมีของพระมหากษัตริย์ที่เชื่อว่าเป็นพระนารายณ์อวตารแบ่งภาคมาเป็นพระมหากษัตริย์ ดังที่เฉลิมพระนามเป็นพระรามาธิบดีและเมืองหลวงก็มีชื่อว่าอโยธยาหรืออยุธยาเช่นเดียวกับเมืองของพระรามในคัมภีร์รามายณะ ส่วนธงของเรือประชาชนยังคงใช้ธงสีแดงอยู่ตามเดิม

ครั้นถึงแผ่นดิน*พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย* มีสารเศวตอุดมด้วยลักษณะมาสู่พระบรมราชสมภารถึง ๓ ช้าง รวมกับช้างพังเผือกในแผ่นดินสมเด็จพระบรมชนกนาถอีก ๑ ช้าง เป็นการพิเศษไม่มีได้ในประเทศอื่นเสมอเหมือน ดังปรากฏอยู่ที่หัวสะพานเฉลิมหล้าหรือที่ประชาชนนิยมเรียกว่าสะพานหัวช้าง ถนนพญาไท จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำรูปช้างเผือกไว้กลางวงจักรในธงเรือหลวงนั้นด้วย

ต่อมาในแผ่นดิน *พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* ทรงพระรำพึงถึงเรือค้าขายของชนชาวสยามที่ใช้ธงสีแดงเกลี้ยงอยู่นั้นไม่เป็นการสมควร เหตุว่าซ้ำกับประเทศอื่นยากที่จะสังเกตเห็น เป็นการควรใช้ธงอันมีเครื่องหมายเหมือนอย่างเรือหลวงทั้งปวง แต่ว่าจักรเป็นของสูงไม่สมควรที่ราษฎรจะใช้จึงให้ยกรูปจักรออกเสียคงแต่รูปช้างเผือกบนธงพื้นสีแดง ให้ใช้ทั่วไปทั้งเรือหลวงและเรือราษฎรที่เป็นข้าขอบขันฑสีมาและให้ทำธงเป็นรูปช้างเผือกพื้นสีขาบขึ้นอีกอย่างหนึ่ง สำหรับใช้ชักที่หน้าเรือหลวงให้เป็นที่สังเกตว่าต่างจากเรือราษฎรด้วย

ถึงแผ่นดิน *พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* ทรงตรา *พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม* ขึ้นเป็นฉบับแรกเมื่อ รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ หรือ พุทธศักราช ๒๔๓๔ และกำหนด

คำว่า *ธงชาติ* ว่าธงชาติสยามเป็นรูปช้างเผือกเปล่า พื้นแดง ใช้ในเรือกำปั่นและเรือทั้งหลายของไปรเวตทั่วไปในชาวสยาม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการใช้รูปจักรก็ดีรูปช้างเผือกก็ดีลงบนธงชาติมีนัยในการสนับสนุนการปกครองแบบราชาธิปไตยอยู่ด้วยในตัว และธรรมเนียมประเพณีการใช้ธงชาติประดับในสถานที่บนบกก็ยังไม่เป็นที่นิยม แม้ว่า *พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* จะได้ทรงริเริ่มให้มีธงประจำพระองค์ และประจำเจ้านายตลอดจนขุนนางผู้ใหญ่ต่างๆ ประดับธงในพระราชวังและตามวังตามบ้านต่างๆ ก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลายยั่งยืนนัก

การที่ *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว* ทรงประดิษฐ์ธงสามสีหรือธงไตรรงค์ขึ้นแทนธงช้างนั้น ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่ามีพระราชประสงค์จะให้เหมือนหรือทัดเทียมกับธงของประเทศในยุโรป ดังกระแสพระราชปรารภใน *พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๖๐* ที่ว่า

> *"ให้เป็นสามสีตามลักษณะของชาติของประเทศที่เป็นสัมพันธมิตรกับกรุงสยามได้ใช้อยู่โดยมากนั้น เพื่อให้เป็นเครื่องหมายให้ปรากฏว่า ประเทศสยามได้เข้าร่วมทุกข์สุขและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับ สัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ ช่วยกันกระทำการปราบปรามความอาสัตย์อาธรรมในโลกให้พินาศประลัยไป"*

ทั้งนี้พระองค์ได้ทรงกำหนดความหมายของสีธงชาติเสียใหม่ให้ สีแดง หมายถึง ชาติ คือประชาชน สีขาว ได้แก่ศาสนาแต่มิได้เน้นถึงศาสนาใดโดยเฉพาะ และสีน้ำเงินคือพระมหากษัตริย์ โดยให้กองทหารอาสาของไทยในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนำไปสู่ทวีปยุโรปเป็นประเดิม สมดังตอนท้ายของคำประพันธ์ *เครื่องหมายของไตรรงค์* ที่ตีพิมพ์ในวารสารดุสิตสมิตของพระองค์ว่า *ทหารอวตารนำไป ยงยุทธวิชัยวิชิตชูเกียรติสยาม*

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนธงชาติจากธงช้างเป็นธงไตรรงค์นั้นยังมีบุคคลชั้นนำในสังคมสมัยนั้นไม่เห็นพ้องด้วยหลายคน โดยคำนึงถึงความเป็นตำนานของชาติจะสูญหายไป และตั้งแต่ *พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* เสด็จประพาสทวีปยุโรป ๒ ครั้ง ก็ทำให้นานาชาติรู้จักและยอมรับธงช้างในฐานะธงชาติสยามกันอย่างกว้างขวาง ดังนั้นพอถึงแผ่นดิน *พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว* เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๐ ได้มีพระบรมราชโองการให้กรมราชเลขาธิการออก *บรรทึกเรื่องธงชาติ* พระราชทานแก่คณะองคมนตรีเพื่อขอความเห็นมาประกอบพระราชวินิจฉัย โดยบันทึกนั้นได้กล่าวถึงปัญหาการใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติว่า แม้จะเป็นการสะดวกก็จริงอยู่แต่อาจมีความเห็นเป็นหลายทาง เช่น ชาวต่างประเทศไม่ใคร่รู้จัก และมีลักษณะคล้ายคลึงกับธงชาติของบางประเทศหรือธงของบริษัทบางแห่งด้วย จึงเป็นข้อควรคำนึง แต่ปรากฏว่า *ความเห็นเรื่องธงชาติที่องคมนตรีทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายขึ้นมานั้นแตกต่างกันมาก ไม่มีน้ำหนักไปทางใดชัดเจน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้คงใช้ไปตามเดิม*

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองพุทธศักราช ๒๔๗๕ รัฐบาลคณะราษฎรได้ให้ความสำคัญแก่ธงไตรรงค์ในฐานะเป็นสัญลักษณ์แทนชาติและแสดงถึงเอกราชอธิปไตยของชาติ โดย

ลดความสำคัญของสัญลักษณ์แทนสถาบันพระมหากษัตริย์ลง ถือว่าธงชาติมีความศักดิ์สิทธิ์และต้องได้รับความเคารพอย่างสูง จึงสร้างความสำคัญให้แก่ธงไตรรงค์ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นออกระเบียบปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการชักธงชาติ กำหนดให้นักเรียนเคารพธงชาติในตอนเช้าก่อนเข้าเรียน กำหนดให้ประดับธงชาติในวันสำคัญ รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียง และต่อมาได้มีรัฐนิยมฉบับที่ ๔ เรื่องการเคารพธงชาติ และการรณรงค์เรื่องการเคารพธงชาติทางวิทยุกระจายเสียง

ธงไตรรงค์จึงเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่มีความหมายพิเศษ ในสังคมไทยโดยนอกจากจะมีความหมายแสดงถึงเอกราชอธิปไตยของชาติและสถาบันของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แล้ว ยังมีความสำคัญทางจิตใจที่แสดงถึงความรักชาติ แสดงถึงความรู้สึกร่วมกันของคนในชาติ นอกจากนั้นยังเป็นเหมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจลบหลู่และสามารถเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติได้ ทั้งนี้เป็นผลเกิดจากการสร้างความหมายโดยรัฐ และจากพิธีกรรมเกี่ยวกับธงไตรรงค์ที่ดำรงอยู่ต่อมาจนปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีการแสดงออกถึงความสำคัญของธงชาติในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เช่นในการแข่งขันกีฬานานาชาติ เมื่อถึงพิธีการประกาศชัยชนะของผู้ชนะเลิศในการแข่งขัน มีการชักธงของประเทศนั้นๆ พร้อมกับการบรรเลงเพลงชาติ ทุกคนที่อยู่ในพิธีก็จะแสดงความเคารพเป็นการให้เกียรติยศแก่ชาตินั้น นอกจากนั้นยังมีกระแสนิยมการเขียนระบายสีบนหน้าตาหรือส่วนต่างๆของร่างกายเป็นแถบสีธงชาติของผู้เข้าชมการแข่งขันกีฬาแต่ละชาติ ก็มิได้ถือว่าเป็นการลบหลู่ธงชาติ แต่เป็นการแสดงออกถึงความรักชาติแบบหนึ่ง รวมทั้งการใช้ธงชาตินำขบวนประท้วงรัฐบาลและนำขบวนประท้วงนักประท้วงรัฐบาลก็พบเห็นเป็นประจำ ดังนั้นถ้าจะมีการใช้แถบสีธงชาติแสดงถึงสินค้าว่าผลิตจากประเทศไทยก็น่าจะกระทำได้ โดยพิจารณาผ่อนปรนข้อห้ามหรือบทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้เหมาะสมก็น่าจะเป็นการปฏิบัติที่ตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพมีความประหยัดได้ดีที่สุด

กฎข้อบังคับ
และระเบียบเกี่ยวกับธง

กฎข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับธง

กฎหมายว่าด้วยรูปแบบธง

การกำหนดรูปแบบธงและวิธีการใช้ในสมัยโบราณคงจะมีแต่ธงในกองทัพ และธงสำหรับพิธีการซึ่งถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมตามแบบอย่างกันมา เนื่องจากไม่พบหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงรัชกาลที่ ๑-๓ เมื่อมีการกำหนดรูปแบบของธงเรือหลวงซึ่งบันทุกสินค้าไปมาค้าขายกับต่างประเทศนั้น เข้าใจว่าเป็นเพียงพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติ เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับประกาศ ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ เป็นยุคที่มีการปรับประเพณีบางอย่างให้เข้ากับธรรมเนียมตะวันตก ได้มีกำหนดแบบอย่างธงประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น เรียกว่า *ธงจอมเกล้า* และมีธงประจำแผ่นดิน เรียกว่า *ธงไอยราพต* ขึ้นใช้ ไม่ปรากฏว่ามีการประกาศลักษณะและการใช้ธงดังกล่าวออกให้ประชาชนทราบในลักษณะเช่นกฎหมายหรือระเบียบหรือไม่ แต่ในพุทธศักราช ๒๔๐๑ ได้มีประกาศฉบับหนึ่งเกี่ยวกับการชักธงจอมเกล้าสรุปความว่า เมื่อเสด็จประทับ ณ พระตำหนักน้ำและเรือพระที่นั่งจะชักธงจอมเกล้าขึ้นเป็นเครื่องหมายห้ามมิให้ผู้ใดพายเรือหรือแจวเรือผ่าน แสดงว่าในรัชกาลนี้น่าจะมีประกาศเกี่ยวกับธงมาก่อนหน้านี้บ้างแต่ไม่พบหลักฐานในปัจจุบันแล้วก็ได้

นอกจากนี้ข้อมูลเกี่ยวกับธงที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๑-๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ปรากฏอยู่ในคำเกริ่นนำของ *พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๖* และ *พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘* ดังข้อความต่อไปนี้

> *...ธงอันเป็นเครื่องหมายแห่งสยามประเทศนี้ แต่ก่อนมาใช้ผ้าแดงเกลี้ยง ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชดำริว่า เรือหลวงกับเรือราษฎรควรมีเครื่องหมายสำคัญให้เห็นต่างกัน จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งให้บรรดาเรือหลวงทั้งปวงทำรูปจักรอันเป็นนามสัญญาพระบรมราชวงศ์แห่งพระองค์ลงไปในกลางธงพื้นแดงนั้น เป็นเครื่องหมายใช้ในเรือหลวง*

ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครั้งนั้นมีสารเศวตรอันอุดมด้วยลักษณะมาสู่พระราชสมภารถึงสามช้าง เป็นการพิเศษไม่ได้มีในประเทศอื่นเสมอเหมือน ควรจะอัศจรรย์ อาไศรยคุณพิเศษอันนั้นจึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ทำรูปช้างเผือกลงไว้กลางวงจักรในธงเรือหลวงนั้นด้วย

ครั้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระรำพึงถึงธงค้าขายของชนชาวสยามที่ใช้ธงสีแดงเกลี้ยงอยู่นั้นไม่เป็นการสมควร เหตุว่าซ้ำกับประเทศอื่น ยากที่จะสังเกตเห็น เป็นการควรจะใช้ธงอันมีเครื่องหมายเหมือนอย่างเรือหลวงทั่วไป แต่ว่าจักรเป็นของสูง ไม่สมควรที่ราษฎรจะใช้ จึงมีพระราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ยกรูปจักรออกเสีย คงแต่รูปช้างเผือกอยู่บนพื้นแดงให้ใช้ทั่วไปกับทั้งเรือหลวงและเรือราษฎรบรรดาที่เป็นเจ้าของเรือ เป็นข้าขอบขัณฑสีมามิให้เป็นการสับสนกับเรือของชาวต่างประเทศ และให้ทำธงรูปช้างเผือกบนพื้นสีขาบ ขึ้นอีกอย่างหนึ่ง สำหรับใช้ชักที่หน้าเรือหลวงทั้งปวงให้เป็นที่สังเกตเห็นต่างกันกับเรือของราษฎรด้วย อนึ่ง เวลาเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนเรือหลายลำ ทวยราษฎรผู้ตั้งใจจะเคารพเฉพาะต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สังเกตไม่ได้ว่าเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือลำใด ทรงพระกรุณาเพื่อจะเอาใจราษฎร จึงดำรัสเหนือเกล้าฯให้ทำธงสำหรับพระองค์ขึ้นอย่างหนึ่งพื้นนอกสีแดงพื้นในสีขาบกลางมีมหาพิไชยมงกุฎแลมีเครื่องสูง ๗ ชั้นสองข้างสำหรับชักบนเสาเรือพระที่นั่งเป็นที่หมายว่าได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือลำนั้นแล้ว แลโปรดเกล้าฯให้ชักขึ้นบนเสาในพระบรมมหาราชวังด้วย ภายหลังเมื่อมิได้เสด็จประทับอยู่ในพระมหานคร ต้องลดธงสำหรับพระองค์ลง เสาอยู่เปล่าดูมิบังควร จึงดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ทำธงไอยราพตอย่างพระราชสัญจกรไอยราพตประจำแผ่นดินสยามขึ้นใหม่ สำหรับใช้ชักขึ้นบนเสาในพระบรมมหาราชวังในเวลาที่มิได้ประทับอยู่ในพระมหานคร อีกอย่างหนึ่งด้วย...[๑]

กฎหมายว่าด้วยรูปแบบและการใช้ธงที่สมบูรณ์ฉบับแรกออกประกาศในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพุทธศักราช ๒๔๓๔ ได้แก่ *พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม ร.ศ.๑๑๐* ภายหลังได้มีธงประเภทต่างๆ ทวีจำนวนมากขึ้น ทำให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมและออกพระราชบัญญัติฉบับใหม่ๆ ตามมาเพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย พระราชบัญญัติธงฉบับหลังสุดคือ *พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒* ซึ่งตราไว้เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒ อันเป็นปีที่ ๓๔ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หากนับตั้งแต่ประกาศในพุทธศักราช ๒๔๐๑ จนถึง พุทธศักราช ๒๕๒๒ จะมีกฎหมายว่าด้วยรูปแบบลักษณะธงของไทย รวมทั้งสิ้น ๑๗ ฉบับ สรุปสาระสำคัญของแต่ละฉบับได้ดังนี้

๑. ประกาศ เวลาเสด็จลงพระตำหนักน้ำและประทับในเรือบด จะชักธงจอมเกล้าขึ้นเป็น

---

[๑] ร.ต.ท.เสถียร ลายลักษณ์. **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑๖** กฎหมาย ร.ศ.๑๑๖-๑๑๗. (โรงพิมพ์เดลิเมล์, พ.ศ.๒๔๗๘). หน้า ๕๔๔.

ที่หมาย ห้ามคนพายเรือแจวผ่าน ประกาศนี้ไม่ได้ลงวันที่และมีข้อความสั้นๆ จึงขอคัดข้อความทั้งหมดมาลงพิมพ์ไว้ณ ที่นี้ด้วย ดังนี้

ประกาศ

เวลาเสด็จลงพระตำหนักน้ำและประทับในเรือบด[๑]

จะชักธงจอมเกล้าขึ้นเป็นที่หมาย

ห้ามคนภายเรือแจวเรือผ่าน

(คัดจากหมายรับสั่ง เดือน ๙ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก...)[๒]

ด้วยพระยาเพ็ชรชฎา รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า แต่ก่อนจะเสด็จลงไปพระตำหนักน้ำก็บัตรหมายให้เจ้าพนักงาน นายอำเภอแลตำรวจห้ามคนมิให้แจวเรือพายเรือขึ้นล่องไปที่หน้าพระตำหนัก แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าเสด็จลงไปพระตำหนักน้ำเป็นราชการเร็วไม่ทันบัตรหมายให้เจ้าพนักงานรู้ทั่วกัน จะโปรดเกล้าฯ ให้ชักธงจอมเกล้าขึ้นไว้บนเสาธงริม พระตำหนักน้ำให้รู้ว่าเสด็จประทับอยู่พระตำหนักน้ำ ห้ามมิให้เรือเจ้าต่างกรม เจ้ายังมิได้ตั้งกรม เรือข้าราชการ เรือราษฎรแจวพายขึ้นล่องผ่านไปหน้าพระตำหนักน้ำ ให้นั่งแล้วพายหลีกข้ามไปริมฝั่งตะวันตก กับแลจะเสด็จลงเรือพระที่นั่งบด จะให้มีธงปักไว้ในเรือพระที่นั่งบดเป็นสำคัญขึ้นล่องไปในทางชลมารคแล้วให้เรือต่างกรมแลเรือเจ้ายังมิได้ตั้งกรม แลเรือข้าราชการเรือราษฎรจอดหยุดแอบเข้าเรียบริมฝั่งอย่าให้เรือแจวเรือพายขึ้นล่องต่อไปเป็นอันขาด ถ้าแลเรือพระที่นั่งบดพ้นไปแล้ว จึงให้เจ้าต่างกรม เจ้ายังมิได้ตั้งกรม แลเรือข้าราชการเรือราษฎรทั้งปวงนั้นแจวพายขึ้นล่องไปตามรับสั่งฯ

๒. **พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม** ตราไว้เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ หรือ พุทธศักราช ๒๔๓๔ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระบุเหตุแห่งการตราพระราชบัญญัติว่า เนื่องจากธงที่ใช้ในราชการขณะนั้นยังไม่มีแบบแผนที่แน่นอน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติไว้เป็นแบบแผนสืบไป เพื่อให้ผู้มีหน้าที่ต้องใช้ธงปฏิบัติได้ถูกต้อง พระราชบัญญัตินี้อาจจะถือว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกเกี่ยวกับธงของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ความในพระราชบัญญัติมี ๑๓ ข้อ ว่าด้วยลักษณะและการใช้ธง ๑๓ ชนิด ธงในข้อ ๕, ๖, ๗ และ ๘ อันได้แก่ ธงราชทูต ธงกงสุล ธงสำหรับผู้ไปราชการและธงเรือรบหลวงนั้น เรียกชื่อเหมือนกันว่า *ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น* แต่รายละเอียดภายในธงแตกต่างกัน (ดู *พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม* ในภาคผนวก)

๓. **พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๖** ตราขึ้นใช้เมื่อวันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ หรือ พุทธศักราช ๒๔๔๐ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผลบังคับ

---

๑ หมายถึง boat คือเรือพระที่นั่งที่ไม่ใช่เรือพระราชพิธี

๒ ร.ต.ท. เสถียร ลายลักษณ์. **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑** กฎหมาย จ.ศ.๑๒๒๐-๑๒๒๔. (โรงพิมพ์เดลิเมล์, พ.ศ.๒๔๗๘). หน้า ๑๓-๑๔

ใช้ตั้งแต่วันที่ตราพระราชบัญญัติเป็นต้นไป ระบุเหตุแห่งการตราพระราชบัญญัติว่า เห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฉบับเดิมดังนั้นจึงให้ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยามเมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๑๐ ข้อความในพระราชบัญญัติแบ่งเป็น ๕ มาตรา มีธงที่ระบุชื่อ ลักษณะ และการใช้ในพระราชบัญญัติจำนวน ๑๕ ธง แต่ในมาตรา ๕ ได้ระบุไว้ว่าผู้ที่มีตำแหน่งราชการถ้าต้องการใช้ธงเป็นเครื่องหมายตำแหน่ง ให้เติมตราไว้ที่มุมธงด้านบนข้างหน้าช้าง ของธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นบนพื้นแดง ทั้งนี้ต้องกราบบังคับทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงใช้ได้ แสดงว่า นอกจากธงที่ปรากฏชื่อในพระราชบัญญัตินี้แล้ว จะมีธงตราตำแหน่งราชการต่างๆ ประกาศออกใช้ตามความในมาตรา ๕ อีกจำนวนหนึ่ง

๔. **พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘** ตราขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ หรือ พุทธศักราช ๒๔๔๒ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ตราพระราชบัญญัติเป็นต้นไป พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๑๖ ส่วนข้อความในพระราชบัญญัติแบ่งเป็น ๖ มาตรา มีธงที่ปรากฏชื่อ ลักษณะและการใช้ตามพระราชบัญญัติธง ๑๗ ธง และมาตรา ๕ ระบุว่า ผู้มีตำแหน่งราชการถ้าต้องการใช้ธงเป็นเครื่องหมาย ให้เติมตราตำแหน่ง หรือเครื่องหมายกรม เครื่องหมายเมืองที่มุมธงข้างบนข้างหน้าช้าง ของธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น (ธงเรือหลวง) โดยจะต้องกราบบังคับทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงใช้ได้ ซึ่งได้ยกตัวอย่างตราที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว คือ ตราราชทูตและข้าหลวงต่างพระองค์ และตรากงสุล หมายความว่านอกจากธงที่ปรากฏชื่อและลักษณะในพระราชบัญญัติแล้ว จะต้องมีธงเกิดขึ้นอีกตามประกาศของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วย นอกจากนี้ ในมาตรา ๖ ซึ่งเป็นมาตราสุดท้าย ได้ระบุว่าให้กระทรวงกรมต่างๆ ซึ่งต้องใช้ธงรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ

๕. **พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙** ประกาศลงวันที่ ๒ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ หรือ พุทธศักราช ๒๔๕๓[๑] เป็นต้นไป ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกำหนดให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ หรือ พุทธศักราช ๒๔๕๔[๒] เป็นต้นไป และยกเลิกพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีข้อความรวม ๗ มาตรา มีธงที่ปรากฏชื่อลักษณะและการใช้อยู่ในมาตรา ๔ รวม ๒๐ ธง มาตรา ๕ กล่าวถึงธงตำแหน่งราชการซึ่งต้องแจ้งให้น่วยงานที่ทำหน้าที่รักษาพระราชบัญญัตินำตราหรือเครื่องหมายที่จะเติมลงบนมุมตอนบนของธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงถือว่าเป็นธงที่ใช้ได้ตามกฎหมาย มาตรา ๖ ได้กล่าวถึงธงนอกพระราชบัญญัติ เป็นธงที่ได้

---

๑ ถือว่าเป็นปลายปี เนื่องจากนับวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นศักราชใหม่

๒ คือต้นปีพุทธศักราช ๒๔๕๔

รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ในราชการได้ แต่ผู้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตต้องแจ้งให้หน่วยงานที่รักษาการตามพระราชบัญญัติทราบเพื่อจดทะเบียนไว้ นอกจากนี้ ในมาตรา ๗ ซึ่งเป็นมาตราสุดท้ายระบุว่า ให้กระทรวงทหารเรือเป็นเจ้าหน้าที่รักษาการตามพระราชบัญญัติว่า หมายความว่า นอกจากดูแลการใช้ธงตามพระราชบัญญัติแล้ว หากผู้ใด หรือกรม หรือกระทรวงใดต้องการสร้างธงหรือเปลี่ยนเครื่องหมายธงตำแหน่งราชการอย่างไร ต้องดำเนินการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตโดยผ่านกระทรวงทหารเรือ เมื่อพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้วจะมีประกาศกระทรวงทหารเรือลงในราชกิจจานุเบกษาดังตัวอย่าง จึงถือว่าเป็นธงที่ใช้ได้ตามกฎหมาย

ประกาศกระทรวงทหารเรือ[๑]

ด้วยกระทรวงมหาดไทยขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้เครื่องหมายประกอบที่มุมบนหน้าช้างในธงราชการเพื่อเป็นเครื่องหมายตำแหน่งข้าราชการ ตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ คือ

๑. เครื่องหมายตราพระแสงโล่เขน สำหรับประกอบที่มุมบนหน้าช้างในธงราชการสำหรับใช้เป็นธงหมายตำแหน่งข้าราชการกรมตำรวจภูธร

กระทรวงทหารเรือได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ประกาศมา ณ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก[๒] *๑๓๐*

(ลงพระนาม) บริพัตร์

นายพลเรือเอก เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ

๖. **ข้อบังคับกระทรวงทหารเรือ ข้อบังคับการใช้ธงราชวงศ์** ข้อบังคับนี้ลงวันที่ ๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ มีข้อความเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ธงพระบรมราชวงศ์ และธงบรมวงศ์ในมาตรา ๔ ข้อ ๘, ๙, ๑๐ ในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ประกาศเป็นต้นไป

๗. **ประกาศเพิ่มเติมแลแก้ไขพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙** ออกประกาศในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๙ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีข้อความเกริ่นนำว่าธงชาติ (ธงช้างเผือกบนพื้นแดง) มีลักษณะไม่งดงามสมควรเปลี่ยนแปลงใหม่ และได้แก้ไขข้อความในมาตรา ๔ ข้อ ๑๙ เรื่องธงชาติ ข้อ ๒๐ เรื่องธงค้าขาย และเพิ่มเติมข้อ ๒๑ เรื่องธงนำร่อง ประกาศฉบับนี้มีกำหนดบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๙[๒] เป็นต้นไป

---

๑ ร.ต.ท.เสถียร ลายลักษณ์. **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๔** กฎหมาย ร.ศ.๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๓). (โรงพิมพ์เดลิเมล์, พ.ศ.๒๔๕๓). หน้า ๖๓-๖๔.

๒ ถือว่าเป็นปลายปี พ.ศ. ๒๔๕๙ เนื่องจากถือเอาวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันเริ่มต้นศักราชใหม่

๘. **พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐** ออกประกาศในวันที่ ๒๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๐ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผลบังคับใช้ภายหลังวันที่ได้ลงประกาศ ๓๐ วัน ให้ยกเลิก ข้อ ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๙ และ ๒๐ ในมาตรา ๔ กับยกเลิกมาตรา ๕ ในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ และยกเลิกประกาศเพิ่มเติมแลแก้ไขพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ พระราชบัญญัติฉบับนี้มี ๙ มาตรา และได้เปลี่ยนแปลงลักษณะธงชาติไทยเป็นธงไตรรงค์ ลักษณะธงที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มี ๑๑ ธง นอกจากข้อความที่กำหนดไว้ให้คงเป็นไปตามพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ทุกประการ

๙. **แจ้งความเพิ่มเติมข้อความในพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ที่บกพร่องอยู่** แจ้งความฉบับนี้ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐ ออกประกาศเพื่อเพิ่มเติมข้อความในตอนท้ายของมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ คือ ให้ธงฉานใช้เป็นธงประจำกองสำหรับกองทหารเรือในเวลาขึ้นบกด้วย

๑๐. **พระราชบัญญัติธงแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๑** ลงวันที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ซึ่งเป็นวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ทั้งนี้ เพื่อยกเลิกความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๖๐ ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของธงตำแหน่งราชการ

๑๑. **พระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙** ตราไว้เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล มีผลบังคับใช้ภายหลังจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือวันที่ ๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๙ สามสิบวัน ออกประกาศเพื่อยกเลิกพระราชบัญญัติธง กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และประกาศที่เกี่ยวกับธงที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ทั้งหมด ข้อความในพระราชบัญญัติแบ่งเป็น ๓ หมวด ๒๓ มาตรา มีชื่อธง ลักษณะ และการใช้ที่ปรากฏจำนวน ๔๔ ธง พระราชบัญญัติได้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ และมีอำนาจออกกฎกระทรวง ตั้งเจ้าพนักงานหรือกระทำการอื่นๆ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัติ นอกจากนี้ในหมวด ๓ ยังมีบทบังคับทั่วไป กล่าวถึงข้อปฏิบัติในการชักธงต่างประเทศในราชอาณาจักรไทย ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับธงชาติและแถบสีธงชาติ และในหมวดที่ ๓ ได้มีบทกำหนดโทษสำหรับผู้ไม่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติ ซึ่งมีโทษทั้งปรับและจำเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติ

๑๒. **พระราชบัญญัติ (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑** ตราไว้ ณ วันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ซึ่งเป็นวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ออกประกาศเพื่อยกเลิกความในมาตรา ๖ อนุมาตรา ๙ และ ๑๑ ความในมาตรา ๑๓ และความในมาตรา ๑๖ อนุมาตรา ๒, ๔ และ ๕ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙

๑๓. **กฎกระทรวงกลาโหม ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙**

ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ออกตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ เพื่อกำหนดลักษณะธงประจำกองทหารบก และธงประจำกองทหารอากาศ

๑๔. **พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓** ตราไว้เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เพื่อยกเลิกข้อความในมาตรา ๙ และมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และใช้ข้อความในพระราชบัญญัติที่ออกใหม่นี้แทน โดยยังคงให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งเป็นวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

๑๕. **พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕** ตราไว้เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ทั้งนี้เพื่อยกเลิกข้อความในอนุมาตรา ๔ ของมาตรา ๑๗ และความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้ใช้ข้อความตามพระราชบัญญัติฉบับนี้แทน คือเรื่องเกี่ยวกับการชักธงชาติและการชักธงต่างประเทศ

๑๖. **กฎกระทรวงกลาโหม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ว่าด้วยวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในพื้นธงและส่วนประกอบธงประจำกองทหาร** ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ เพื่อยกเลิกกฎกระทรวงกลาโหม ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ และให้ธงประจำกองทหารบก ธงประจำกองทหารเรือ และธงประจำกองทหารอากาศมีลักษณะลวดลายบนพื้นธงตามประกาศที่ออกใหม่นี้

๑๗. **พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒** ตราไว้เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เพื่อยกเลิกพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓ และพระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕ โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีอำนาจในการออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ และกฎกระทรวงนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ นี้ มีเนื้อความแบ่งเป็น ๑๐ หมวด ๕๖ มาตรา คือ

หมวดที่ ๑ ธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย

หมวดที่ ๒ ธงพระอิสริยยศ

หมวดที่ ๓ ธงทหาร

หมวดที่ ๔ ธงพิทักษ์สันติราษฎร์

หมวดที่ ๕ ธงกองอาสารักษาดินแดนและกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด

หมวดที่ ๖ ธงคณะลูกเสือแห่งชาติและธงลูกเสือจังหวัด

หมวดที่ ๗ ธงราชการทั่วไป

หมวดที่ ๘ ธงแสดงตำแหน่งทั่วไป

หมวดที่ ๙ การใช้ ชัก หรือแสดงธง

หมวดที่ ๑๐ บทกำหนดโทษ

นอกจากนี้ยังมีบทเฉพาะกาลต่อท้าย สำหรับธงประจำกองทหารที่ใช้อยู่ก่อนพระราชบัญญัติให้ใช้ได้จนกว่าจะมีการพระราชทานธงชัยเฉลิมพลใหม่ ส่วนกฎกระทรวงหรือประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และไม่ขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้ได้

ธงที่กำหนดชื่อและลักษณะในพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีจำนวน ๗๙ ธง

กฎหมายว่าด้วยการชักและประดับธงชาติ

การชักและประดับธงชาติในสมัยโบราณมิได้ออกบทบัญญัติเป็นกฎหมายแน่นอน แต่ปฏิบัติตามแบบอย่างกันเป็นธรรมเนียม ขณะเมื่อธงชาติยังเป็นธงพื้นสีแดงเกลี้ยงนั้น ใช้ชักบนเรือสินค้าของราษฎรไทยทั่วไป นับตั้งแต่ใช้ธงพื้นสีแดงมีรูปช้างเผือกอยู่กลางเป็นธงชาติในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งเปลี่ยนเป็นธงไตรรงค์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ก็มิได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์การชักและประดับธงชาติตายตัวแต่อย่างใด ส่วนใหญ่มักชักในเรือที่เดินทางติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ นอกจากนี้ก็มีการชักขึ้นตามป้อม วังเจ้านาย บ้านเรือนข้าราชการและราษฎร ร้านค้า และสถานที่ราชการ ตลอดจนใช้ตกแต่งประดับอาคารสถานที่ในงานพิธีต่างๆ จนกระทั่งถึงพุทธศักราช ๒๔๗๘ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จึงมีระเบียบเกี่ยวกับธงชาติออกประกาศใช้เป็นครั้งแรก จากนั้นได้มีระเบียบ ประกาศ และกฎกระทรวงออกเพิ่มเติมตลอดจนแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัยรวมทั้งสิ้น ๒๗ ฉบับ สรุปสาระสำคัญแต่ละฉบับได้ดังนี้

๑. **ระเบียบการชักธงชาติสยาม** ออกประกาศในวันที่ ๒๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล มีคำเกริ่นนำสรุปได้ว่าเนื่องจากธงชาติเป็นเครื่องเชิดชูของประเทศที่มีเอกราช และเป็นที่เคารพของประชาชน จึงสมควรกำหนดระเบียบปฏิบัติให้เป็นที่ทราบแน่ชัดกันทั่วกัน ข้อปฏิบัติในระเบียบฉบับนี้มี ๑๑ ข้อ กล่าวถึง ขนาดของธงชาติ ขนาดของเสาธง สถานที่ที่จะชักธง กำหนดเวลาชักธงขึ้นลง วิธีชักธง การทำความเคารพ การลดธงเป็นการไว้ทุกข์ การชักธงประเทศอื่น วันพิธีต่างๆ ที่ควรชักและประดับธง และการชักธงราว

๒. **พระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙** ตราไว้เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล มีผลบังคับใช้หลังจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือวันที่ ๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๙ สามสิบวัน ข้อความในหมวดที่ ๒ มาตรา ๑๗-๒๐ บทบังคับทั่วไปได้กล่าวถึงระเบียบการชักธงชาติและข้อควรปฏิบัติต่อธงชาติ และในหมวด

ที่ ๓ บทกำหนดโทษ ได้กำหนดโทษของผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับไว้ในมาตรา ๒๑-๒๓ มีทั้งโทษปรับเป็นเงิน จำคุก หรือทั้งปรับทั้งจำ หนักเบาแล้วแต่ความผิดซึ่งได้กระทำ

๓. **ระเบียบการชักธงชาติสยาม แก้ไขเพิ่มเติม** ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เพื่อแก้ไขข้อ ๖ ก. ในระเบียบการชักธงชาติสยาม ซึ่งกล่าวถึงเวลาในการชักธงชาติขึ้นและชักลงในโรงเรียน

๔. **กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙** ให้ไว้ ณ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ได้กำหนดโอกาสที่จะชักธงต่างประเทศในประเทศไทยและกำหนดว่าผู้ที่ประสงค์จะชักธงต่างประเทศต้องขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานตามที่กฎกระทรวงฉบับนี้ระบุไว้ ทั้งนี้มีแบบใบคำร้องขออนุญาตแนบท้ายกฎกระทรวงไว้ด้วย

๕. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบการชักธงชาติสยาม** ประกาศ ณ วันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐ ประกาศฉบับนี้ได้เพิ่มวันที่สมควรชักธงชาติอีก ๒ วัน

๖. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๔ เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี** ออกประกาศวันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ มีใจความโดยย่อว่า รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นสิ่งสำคัญประจำชาติ พึงได้รับความเชิดชูเคารพจากชาวไทย ฉะนั้นเมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นหรือลงจากยอดเสาตามสถานที่ราชการในเวลาปกติ หรือได้ยินเสียงแตรเดี่ยวหรือนกหวีดเป่าคำนับ หรือให้อาณัติสัญญาณการชักธงชาติขึ้นหรือลง ให้ทุกคนแสดงความเคารพตามระเบียบเครื่องแบบของตนหรือประเพณีนิยม เมื่อได้ยินเพลงชาติซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการ หรือบุคคลบรรเลงในงานพิธีอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ให้ผู้ที่ร่วมงานหรืออยู่ในวงงานนั้นๆ แสดงความเคารพ โดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๗. **พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓** ตรา ณ วันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ ในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ยกเลิกข้อความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ข้อความใหม่ซึ่งเป็นข้อห้ามที่ไม่ควรปฏิบัติต่อธงชาติและแถบสีธงชาติ ๖ ประการ

๘. **ระเบียบการชักธงชาติ** ออกประกาศเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๓๑ ธันวาคม ศกเดียวกัน ระเบียบฉบับนี้มี ๘ ข้อ ว่าด้วย สถานที่และพาหนะที่สมควรหรือไม่สมควรชักธงชาติยามปกติ กำหนดเวลาชักธงชาติขึ้นลง วิธีการชักธงชาติ การทำความเคารพธง วันพิธีต่างๆที่สมควรชักและประดับธงชาติ การลดธงครึ่งเสาในการไว้ทุกข์ การชักธงราวสำหรับสถานที่ราชการทหารและเรือเดินทะเล การชักธงราวและลดธงครึ่งเสาในเรือของทหาร และเรือเดินทะเลไทยขณะจอดอยู่ ณ ต่างประเทศ

๙. **พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕** ตรา ณ วันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๕ มีข้อความเกี่ยวกับการชักธงปรากฏอยู่ในมาตรา ๓ กล่าวถึงโอกาสในการชักธง และมาตรา ๔ กล่าวถึงการชักธงชาติต่างประเทศ

๑๐. **กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๒)** ประกาศลงวันที่ ๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ กฎกระทรวงนี้มี ๓ ข้อ กล่าวถึงโอกาสการชักธงชาติต่างประเทศ หลักเกณฑ์การชักธงต่างประเทศคู่กับธงชาติไทย ขนาด ระดับ และลักษณะของธงชาติต่างประเทศ

๑๑. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘** ออกประกาศวันที่ ๒๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เป็นต้นไป ให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ ฉบับลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ และฉบับลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๖ กับบรรดาคำสั่งที่เกี่ยวกับเรื่องการชักธงชาติที่ขัดกับประกาศนี้ ข้อความในประกาศฉบับนี้มี ๘ ข้อ ว่าด้วย สถานที่และยานพาหนะที่สมควรชักธงชาติในเวลาปกติ กำหนดเวลาการชักธงชาติขึ้นลง การทำความเคารพในขณะชักธงชาติ การชักธงชาติครึ่งเสา และวันพิธีที่กำหนดให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะทั่วไป

๑๒. **คำแนะนำในการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการชักธงชาติ** คำแนะนำนี้เป็นการอธิบายความเพิ่มเติมจากประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ มีความ ๔ ข้อ ว่าด้วย ขนาดธงที่ใช้ในเวลาปกติและในวันพิธี ขนาดและที่ตั้งของเสาธง วิธีปฏิบัติในการชักธงชาติ และวิธีปฏิบัติในการชักธงครึ่งเสา

๑๓. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉะบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๑** ประกาศเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๙๑ ให้ยกเลิกความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ ซึ่งว่าด้วยวันพิธีที่สมควรชักและประดับธงชาติ และกำหนดใหม่เป็น ๙ วันพิธี

๑๔. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๓** ออกประกาศวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๙๑ วันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๙๑ ซึ่งแก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ และแก้ไขเพิ่มเติมข้อความใหม่เกี่ยวกับวันพิธีที่กำหนดให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะเป็น ๑๐ วันพิธี

๑๕. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๔** ออกประกาศวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๔ ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ซึ่งแก้ไขข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ และแก้ไขข้อความใหม่เกี่ยวกับวันพิธีที่กำหนดให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะเป็น ๑๒ วันพิธี

๑๖. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องแก้ไขการชักและประดับธงชาติในวันเฉลิมพระชนมพรรษา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๔๙๔** ประกาศเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๔

แก้ไขกำหนดวันชักและประดับธงชาติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา จากวันที่ ๔, ๕ และ ๖ ธันวาคม เป็นวันที่ ๕, ๖ และ ๗ ธันวาคม

๑๗. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๔๙๕** ออกประกาศวันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๙๕ ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๔) แก้ไขข้อความเกี่ยวกับวันพิธีที่กำหนดให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะใหม่เป็น ๑๓ วันพิธี

๑๘. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๐๑** ออกประกาศวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๕) และแก้ไขข้อความเกี่ยวกับวันพิธีที่กำหนดให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะใหม่เป็น ๑๔ วันพิธี

๑๙. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๐๓** ประกาศวันที่ ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓ มีข้อความว่า เนื่องจากได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีให้ถือวันพระราชสมภพเป็นวันชาติ ดังนั้น ให้ยกเลิกการชักและประดับธงชาติในวันที่ ๒๓, ๒๔ และ ๒๕ มิถุนายน ตามความในข้อ (ซ) แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๐๑

๒๐. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๐๓** ประกาศวันที่ ๒๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ แก้ไขความในข้อ ๕ ข. ของประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ คือให้สถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน ที่สาธารณสถาน สถานที่เอกชน และเรือเดินในลำน้ำ ชักธงขึ้นในเวลา ๖.๐๐ นาฬิกา และชักธงลงในเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา

๒๑. **ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๙** ประกาศวันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๙ แก้ไขความตามข้อ ๕ ในระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ ว่าด้วยกำหนดเวลาชักธงชาติขึ้นและลง

๒๒. **ประกาศสำนักพระราชวัง เรื่องระเบียบการบรรเลงดุริยางค์ในการพระราชพิธีหรือพิธีการต่างๆ** ประกาศวันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๑ มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการบรรเลงเพลงชาติของต่างประเทศ

๒๓. **พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒** ตรา ณ วันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (วันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒) ยกเลิก พระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ พระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ พระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓ พระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕ ตลอดจนบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือที่แย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ มีทั้งหมด ๑๐ หมวด และบทเฉพาะกาล การใช้ ชักหรือแสดงธงจะอยู่ในหมวดที่ ๙ และหมวดที่ ๑๐ จะเป็นบทกำหนดโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ

๒๔. **ข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓** ประกาศวันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๓ ระบุไว้ในมาตรา ๓ ข้อ ๓ ข. ว่าเพลงชาติใช้บรรเลงเคารพธงประจำ กองทหาร ธงประจำกองยุวชนทหาร ธงชาติประจำสำนักงานของรัฐบาลในขณะขึ้นลงและธงราชนาวีประจำเรือขณะเชิญขึ้นลง

๒๕. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙** ประกาศเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙ มีผลบังคับใช้นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ๖๐ วัน และให้ยกเลิก ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๐๑ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๐๓ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๐๓ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๙ พร้อมทั้งบรรดาระเบียบข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ หรือขัดแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน เนื้อความในระเบียบแบ่งเป็น ๒ หมวด คือ หมวดที่ ๑ การใช้ การชัก และการแสดงธงชาติ หมวด ๒ การใช้ การชัก และการแสดงธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร

๒๖. **มติคณะรัฐมนตรี เรื่องการใช้ธงชาติ** มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ ได้เห็นชอบร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๖ ตามที่สำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีการับไปตรวจพิจารณา โดยให้ถือเป็นหลักการว่าสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา สถานศึกษา ที่ทำการรัฐวิสาหกิจและองค์กรอื่นๆ ของรัฐ นอกจากจะมีการชักธงขึ้นและลงตามเวลาเฉพาะในแต่ละวันแล้ว ให้ประดับธงชาติในที่อันสมควรเป็นการถาวรและสม่ำเสมอด้วย เพื่อสร้างความรู้สึกนิยมและภาคภูมิใจในความเป็นชาติ อีกทั้งเป็นการเผยแพร่ธงชาติไทยให้เป็นที่ปรากฏชินตาแก่ผู้พบเห็น ส่วนสถานที่ต่างๆ ของเอกชนให้อนุโลมตามความเหมาะสมและมอบให้กระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สอดส่องดูแล และให้คำแนะนำในการจัดทำธงชาติและสีธงชาติให้ได้มาตรฐานและเป็นไปตามกฎหมาย ไม่ลักลั่นกันหรือดัดแปลงตามอำเภอใจจนผิดไปจากลักษณะและสีที่ควรจะเป็น

๒๗. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖** ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ มีผลบังคับใช้นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ระเบียบฉบับนี้ได้เพิ่มเติมและแก้ไขข้อความในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ เช่น ให้คำนิยามของคำว่า *การแสดงธง* ในข้อ ๔ ใหม่ ยกเลิกข้อ ๑๕ ของเดิม ใช้ข้อความใหม่ที่เพิ่มสาระว่าให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ ประดับธงชาติไว้ ณ สถานที่อันควรในบริเวณที่ทำการทุกวัน

และตลอดเวลา และเพิ่มเติมส่วนที่ ๒ ทวิ การแสดงธงชาติในกรณีอื่น ข้อ ๑๕ ทวิ และข้อ ๑๕ ตรี ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับการแสดงธงชาติของเอกชนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ ตลอดจนการตั้งคณะกรรมการธงมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบและให้ความเห็นชอบการแสดงธงให้เป็นไปตามข้อ ๑๕ ทวิ เป็นต้น

ทั้งนี้ รายละเอียดของพระราชบัญญัติธง และระเบียบการชักและประดับธงชาติฉบับต่างๆ ได้นำมารวมไว้ในภาคที่ ๒ แล้ว

ธงที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธง

พ.ศ. ๒๕๒๒

หมวด ๑
ธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย

ธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย

ธงชาติ

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้างแบ่งเป็น ๕ แถบ ตลอดความยาวของผืนธง ตรงกลางเป็นแถบสีน้ำเงินแก่ กว้าง ๒ ส่วน ต่อจากแถบสีน้ำเงินแก่ออกไปทั้งสองข้าง เป็นแถบสีขาว กว้างข้างละ ๑ ส่วน ต่อจากแถบสีขาวออกไปทั้งสองข้างเป็นแถบสีแดง กว้างข้างละ ๑ ส่วน ธงชาตินี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธงไตรรงค์

การใช้ การชัก การแสดงธง

ชักขึ้นที่ยอดเสา และประดับสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา ที่ทำการรัฐวิสาหกิจ และองค์กรอื่นๆ ของรัฐ (ดูรายละเอียดในพระราชบัญญัติ ประกาศ กฎกระทรวง และระเบียบต่างๆ ท้ายเล่ม)

ประวัติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน นิยามคำว่าธงชาติไทยไว้ว่า ธงชาติ น. ธงที่มีความหมายถึงประเทศและชาติใดชาติหนึ่ง; (กฎ) ธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้างแบ่งเป็น ๕ แถบ ตลอดความยาวของผืนธง

ตรงกลางเป็นแถบสีน้ำเงินแก่กว้าง ๒ ส่วน ต่อจากสีน้ำเงินแก่ออกไปทั้ง ๒ ข้างเป็นแถบสีขาว กว้างข้างละ ๑ ส่วน ต่อจากแถบสีขาวออกไปทั้ง ๒ ข้าง เป็นแถบสีแดง กว้างข้างละ ๑ ส่วน ธงชาตินี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า *ธงไตรรงค์* (ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๓๙ : ๔๑๖-๔๑๗)

ประเทศไทยใช้ธงสีแดงเป็นธงชาติมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่จะมีกำเนิดและใช้มาอย่างไรไม่มีใครทราบแน่นอน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงบันทึกไว้ที่เชิงอรรถแห่งหนึ่งของหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ว่า *ธงสำหรับชาติไทยที่ใช้ในเรือ แต่ก่อนจะใช้ธงอย่างไร ข้าพเจ้าได้ตรวจค้นในหนังสือที่ฝรั่งแต่งไม่พบ มาพบในหนังสือจดหมายเหตุทูตไทยที่ลังกาทวีป เมื่อคราวพระอุบาลีออกไปให้อุปสมบทแก่ชาวสิงหฬในแผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ ว่าใช้ธงพื้นแดงสีเดียว จึงเห็นว่าจะใช้ธงสีแดงเป็นธงชาติมาแต่โบราณ*

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระราชดำริว่า เรือหลวงกับเรือราษฎรใช้ธงสีแดงเหมือนกันจึงให้เพิ่มรูปจักรสีขาว อันเป็นเครื่องหมายแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ลงบนธงสีแดงสำหรับปักเรือของหลวง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เพิ่มรูปช้างสีขาวในรูปวงจักรสีขาว กลางธงสีแดงสำหรับเรือหลวง เนื่องจากประเทศไทยได้ช้างเผือก ๓ เชือกมาประดับพระบารมี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระราชดำริว่า ธงสีแดงที่ราษฎรใช้เป็นธงชาติประจำเรือสินค้านั้นเหมือนกับธงของชาติอื่น จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใช้ธงสีแดงมีรูปช้างสีขาวอยู่ตรงกลาง เป็นธงสำหรับเรือสินค้าของราษฎรทั่วไป ส่วนธงเรือหลวงเปลี่ยนเป็นธงสีขาบ มีรูปช้างสีขาวอยู่ตรงกลาง ดังนั้น ธงสีแดงซึ่งมีรูปช้างเผือกสีขาวอยู่ตรงกลางจึงใช้เป็นธงชาติของไทยมาจนถึงรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

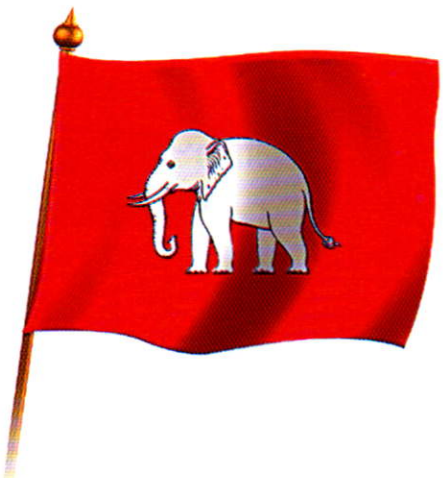

ถึงพุทธศักราช ๒๔๕๙ ได้มีประกาศเพิ่มเติมและแก้ไขพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ กำหนดให้ธงชาติมีพื้นธงสีแดง มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น หน้าหันเข้าข้างเสาสำหรับเป็นธงราชการ

ในรัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติธงขึ้นใหม่ในพุทธศักราช ๒๔๖๐ เนื่องจากในสมัยนั้นไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ กับประเทศสัมพันธมิตรซึ่งส่วนใหญ่ธงจะมีสามสี ธงชาติไทยสมัยนั้นจึงเป็นรูปสี่เหลี่ยมรี ขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน มีแถบสีน้ำเงินแก่ กว้าง ๑ ส่วน ซึ่งแบ่ง ๓ ของขนาดกว้างแห่งธงอยู่กลาง มีแถบขาวกว้าง ๑ ส่วน ซึ่งแบ่ง ๖ ของขนาดกว้างแห่งธงข้างละแถบ แล้วมีแถบสีแดงกว้างเท่าแถบขาวประกอบชั้นนอกอีกข้างละแถบ และเรียกธงนี้ว่า *ธงไตรรงค์*

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๗๙ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ อธิบายลักษณะธงชาติว่า *ธงชาติรูปสี่เหลี่ยม มีขนาดกว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้าง ๒ ใน ๖ ส่วน ตรงกลางเป็นสีขาบ* ต่อจากสีขาบออกไปทั้งสองข้างๆละ ๑ ใน ๖ ส่วน เป็นแถบสีขาว ต่อสีขาวออกไปทั้งสองข้างเป็นแถบสีแดง*

* สีขาบ หมายถึงสีน้ำเงินแก่ ปัจจุบันหมายถึงสีน้ำเงินอมม่วง

ลักษณะของธงชาติไทยปัจจุบัน ตามความในหมวด ๑ มาตรา ๕ (๑) แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดไว้ว่า *ธงชาติ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้างแบ่งเป็น ๕ แถบตลอดความยาวของผืนธง ตรงกลางเป็นแถบสีน้ำเงินแก่ กว้าง ๒ ส่วน ต่อจากแถบสีน้ำเงินแก่ออกไปทั้งสองข้างเป็นแถบสีขาว กว้างข้างละ ๑ ส่วน ต่อจากแถบสีขาวออกไปทั้งสองข้าง เป็นแถบสีแดงกว้างข้างละ ๑ ส่วน*

ประเพณีการใช้

ดูพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศและระเบียบต่างๆ ในภาคที่ ๒

ธงราชนาวี

มีลักษณะธงเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นธงสีเหมือนธงไตรรงค์ แต่ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีแดง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๔ ใน ๖ ส่วนของความกว้างของผืนธง โดยให้ขอบของดวงกลมจดขอบแถบสีแดงของผืนธง ภายในดวงกลมนั้นมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าเสาธงหรือคันธง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ใช้สำหรับชักที่ท้ายเรือและสถานที่ราชการต่างๆ ของราชนาวี

ประวัติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นใช้เป็นครั้งแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๐ แม้จะได้มีพระราชบัญญัติธงฉบับอื่น ประกาศออกบังคับใช้จนกระทั่งถึงพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ลักษณะธงและระเบียบการใช้ก็ไม่เปลี่ยนแปลง ธงราชนาวีนี้ยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

ดูระเบียบกองทัพเรือว่าด้วยการชักธง พุทธศักราช ๒๕๑๔ ในภาคที่ ๒

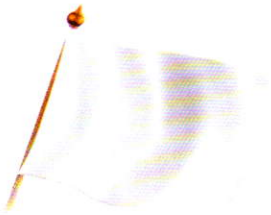

หมวด ๒

ธงพระอิสริยยศ

ธงสำหรับองค์พระมหากษัตริย์

ธงมหาราชใหญ่

มีลักษณะรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงสีเหลือง ขนาดกว้าง ๑ ส่วน ยาว ๑ ส่วน ตรงกลางเป็นรูปครุฑพ่าห์สีแดง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ใช้เป็นธงประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่ออัญเชิญไปในกระบวนใด เป็นที่หมายว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จโดยกระบวนนั้น หรือเชิญขึ้นในที่แห่งใดก็เป็นที่หมายว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ ณ ที่นั้น ถ้าประทับอยู่ ณ เรือพระที่นั่งลำใด ให้เชิญธงมหาราชขึ้นไว้ที่ยอดเสาเป็นเครื่องหมาย และใช้ประดับที่เสาหน้ารถยนต์พระที่นั่งด้วย

ประวัติ

ธงประจำพระองค์พระมหากษัตริย์สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่า *ธงจอมเกล้า* ถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนธงประจำพระองค์เป็น *ธงบรมราชธวัชมหาสยามินทร์* ในพุทธศักราช ๒๔๓๔ และต่อมาในพุทธศักราช ๒๔๔๐ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น *ธงมหาราช* ลักษณะเป็นธงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นนอกสีแดง พื้นในสีขาบ กลางธงเป็นรูปโล่ตราแผ่นดินมีจักรและตรีไขว้กันอยู่บนโล่ มีพระมหาพิไชยมงกุฎสวมอยู่เบื้องบนอีกทีหนึ่ง สองข้างโล่เป็นรูปเครื่องสูง ๗ ชั้น ภายในโล่ตราแผ่นดินแบ่งเป็น ๓ ช่อง ช่องบนเป็นรูปช้างไอยราพตสามเศียรบนพื้นเหลือง ช่องล่างข้างขวาเป็นรูปช้างเผือกบนพื้นชมพู ช่องล่างด้านซ้ายเป็นรูปกริชสองอันไขว้กันบนพื้นแดง มีแท่นรองรูปโล่และเครื่องสูง ๗ ชั้น พื้นสีเหลือง

พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ยกเลิกพระราชบัญญัติธงที่มีมาแต่รัชกาลก่อน และตราพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ขึ้น ธงมหาราชได้เปลี่ยนลักษณะใหม่ เป็นธงสีเหลืองมีรูปครุฑสีแดงอยู่ตรงกลางและกำหนดให้มี ๒ ขนาด คือ ธงมหาราชใหญ่และธงมหาราชน้อย รัชกาลต่อๆ มา แม้มีพระราชบัญญัติธงประกาศออกใช้อีก ลักษณะธงมหาราชก็มิได้เปลี่ยนแปลง คงใช้สืบมาดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ และยังใช้อยู่ในปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายแสดงองค์พระมหากษัตริย์

ธงมหาราชน้อย

มีลักษณะแบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงมหาราชใหญ่ แต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาว แปลงเป็นรูปธงยาวเรียว โดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งของตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่าของความกว้างของตอนต้น

การใช้ การชัก การแสดงธง

ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงมหาราชใหญ่ หมายความว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ประวัติ

ธงมหาราชน้อย สร้างขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามความในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ซึ่งกำหนดให้ธงมหาราชมี ๒ ขนาด คือ ธงมหาราชใหญ่และธงมหาราชน้อย ลักษณะธงมหาราชน้อยเป็นแบบที่ใช้สืบเนื่องมาจนปัจจุบัน

ธงสำหรับองค์สมเด็จพระราชินี

ธงราชินีใหญ่

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีเหลือง ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธงเหมือนธงมหาราชใหญ่ ตอนปลายตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

การใช้ การชัก การแสดงธง

สำหรับชักขึ้นบนเสาใหญ่ในเรือพระที่นั่ง เมื่อเสด็จโดยพระอิสริยยศ เป็นเครื่องหมายว่าได้เสด็จโดยเรือลำนั้น และใช้ประดับที่เสาหน้ารถยนต์พระที่นั่งด้วย

ประวัติ

ธงราชินีเริ่มมีเป็นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช ๒๔๔๐ ลักษณะเหมือนธงมหาราชในยุคนั้น แต่ปลายตัดเป็นแฉกอย่างหางนกแซงแซว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติธงเดิมทั้งหมด และตราพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ขึ้นใช้แทนเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เปลี่ยนลักษณะธงประจำองค์สมเด็จพระราชินี และแบ่งเป็น ๒ แบบ คือ ธงราชินีใหญ่ และธงราชินีน้อย ลักษณะธงในรัชกาลนี้ได้ใช้สืบเนื่องในรัชกาลต่างๆมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์สมเด็จพระราชินี

ธงราชินีน้อย

ส่วนต้นพื้นสีเหลือง กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร มีรูปครุฑพ่าห์สีแดงตรงกลาง มีชายต่อสีแดงเป็นธงรูปยาวเรียวปลาย ขนาดกว้างปลายธงเท่ากับครึ่งหนึ่งของความกว้างตอนต้น (๓๐ เซนติเมตร) ชายตัดเป็นแฉกอย่างหางนกแซงแซว สัดส่วนอย่างอื่นเหมือนกับธงมหาราชน้อย

การใช้ การชัก การแสดงธง

ธงนี้ ถ้าชักขึ้นแทนธงราชินีใหญ่ หมายความว่าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ แม้ภายหลังจะมีพระราชบัญญัติธงออกบังคับใช้อีกหลายฉบับ ลักษณะธงราชินีน้อยที่ปรากฏในพระราชบัญญัติใหม่ก็ยังคงเหมือนเดิมทุกประการ และยังคงใช้สืบมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์สมเด็จพระราชินี

ธงสำหรับองค์สมเด็จพระบรมราชชนนี

ธงบรมราชวงศ์ใหญ่

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีเหลือง ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง ที่ตรงกลางตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธง เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาบ มีขนาดกว้างยาวครึ่งหนึ่งของความกว้างของผืนธง ภายในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาบมีรูปมงกุฎขัตติยราชนารีประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ๒ ชั้น เหนือตั่ง และมีตั่งลดตั้งฉัตรกลีบบัว ๕ ชั้น อยู่สองข้าง รูปเหล่านี้เป็นสีเหลืองเข้ม

การใช้ การชัก การแสดงธง

ใช้ชักขึ้นที่พระราชพาหนะสำหรับสมเด็จพระบรมราชชนนี ซึ่งเสด็จโดยพระอิสริยยศ

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้ครั้งแรกตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อเป็นธงประจำพระองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์สมเด็จพระบรมราชชนนี

ธงบรมราชวงศ์น้อย

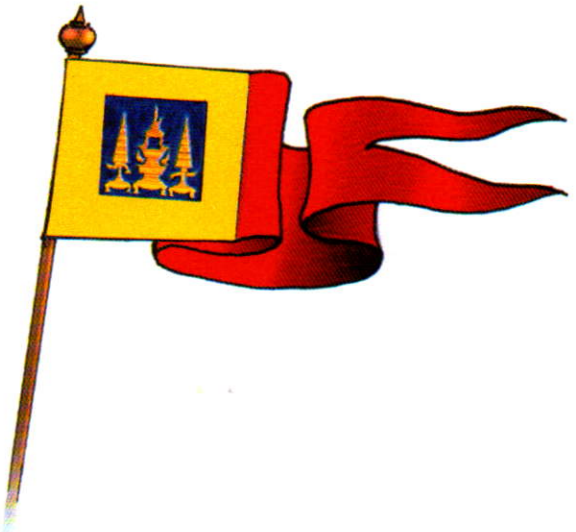

แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับตอนต้นของธงบรมราชวงศ์ใหญ่ แต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีแดงแปลงเป็นรูปธงยาวเรียว โดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งของตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่าของความกว้างของตอนต้น

การใช้ การชัก การแสดง

ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงบรมราชวงศ์ใหญ่ หมายความว่า โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้ครั้งแรกตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์สมเด็จพระบรมราชชนนี

ธงสำหรับองค์สมเด็จพระยุพราช

ธงเยาวราชใหญ่

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงมีสองสี รอบนอกสีขาบ รอบในสีเหลือง กว้างยาวครึ่งหนึ่งของรอบนอก มีรูปครุฑพ่าห์สีแดงอยู่ตรงกลาง

การใช้ การชัก การแสดง

ใช้สำหรับชักขึ้นบนเสาใหญ่ในเรือพระที่นั่งหรือเรือรบที่สมเด็จพระยุพราชเสด็จโดยพระราชอิสริยยศ เป็นเครื่องหมายว่าได้เสด็จโดยเรือลำนั้น

ประวัติ

เดิมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้าง *ธงเยาวราชธวัช* ขึ้นในพุทธศักราช ๒๔๓๔ เพื่อเป็นธงสำหรับราชตระกูล ต่อมาในพุทธศักราช ๒๔๔๐ ได้ตราพระราชบัญญัติธงขึ้นใหม่ แบ่งธงประจำพระองค์ราชตระกูลตามลำดับชั้นพระราชอิสริยยศ กำหนดให้ *ธงเยาวราช* เป็นธงประจำพระองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร มีลักษณะเป็นธงพื้นสีขาบ กลางธงมีรูปโล่ตราแผ่นดินสามช่อง ช่องบนเป็นรูปช้างไอยราพตสามเศียร ช่องล่างข้างขวาเป็นรูปช้างเผือกบนพื้นสีชมพู ช่องล่างข้างซ้ายเป็นรูปกริช ๒ อันไขว้กันบนพื้นสีแดง เบื้องบนโล่เป็นรูปจักรและตรีไขว้กัน ภายใต้พระมหาพิไชยมงกุฎ สองข้างโล่เป็นรูปเครื่องสูง ๕ ชั้น และมีแท่นสีเหลืองรองรับรูปทั้งหมด ธงนี้ได้ใช้มาจนสิ้นรัชกาล

พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติธงฉบับใหม่ ได้เปลี่ยนแปลงลักษณะธงเยาวราช และแยกออกเป็น ๒ แบบ คือ *ธงเยาวราชใหญ่* และ*ธงเยาวราชน้อย* แบบธงในรัชกาลนี้ได้ใช้สืบมาจนปัจจุบัน เนื่องจากพระราชบัญญัติธงซึ่งประกาศใช้ในสมัยหลังมิได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบแต่อย่างใด

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์สมเด็จพระยุพราช

ธงเยาวราชน้อย

แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเยาวราชใหญ่ แต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาว แปลงเป็นรูปธงยาวเรียว โดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่าของความกว้างของตอนต้น

การใช้ การชัก การแสดง

ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนเยาวราชใหญ่ หมายความว่า โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ประวัติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๒๙ (พุทธศักราช ๒๔๕๓) คู่กับธงเยาวราชใหญ่ ในรัชกาลต่อ ๆ มา แม้จะมีพระราชบัญญัติธงออกประกาศใช้อีกหลายครั้ง แต่ก็มิได้เปลี่ยนแปลงลักษณะธงเยาวราชใหญ่ และธงเยาวราชน้อย ยังคงใช้สืบเนื่องมาจนปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์สมเด็จพระยุพราช

ธงสำหรับองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราช

ธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธงเหมือนธงเยาวราชใหญ่ ตอนปลายเป็นสีขาบตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

การใช้ การชัก การแสดง

ใช้ชักขึ้นประจำพระราชพาหนะของพระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราชเมื่อเสด็จโดยพระราชอิสริยยศ

ประวัติ

ธงประจำพระองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราชนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๔๒ เรียกว่า *ธงพระวรชายาแห่งพระเยาวราช* ลักษณะเหมือนธงเยาวราชธวัชที่สร้างขึ้นในรัชกาลของพระองค์ แต่ชายธงเป็นแฉกอย่างหางนกแซงแซว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปลี่ยนลักษณะธงใหม่ และแบ่งเป็น ๒ แบบ เรียกว่า *ธงพระวรชายาแห่งพระเยาวราชใหญ่* และ*ธงพระวรชายาแห่งพระเยาวราชน้อย*

ถึงพุทธศักราช ๒๔๗๙ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เปลี่ยนชื่อธงทั้ง ๒ ใหม่เป็น *ธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน* และ *ธงเยาวราชน้อยฝ่ายใน* ลักษณะธงเป็นเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ และยังใช้อยู่จนปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราช

ธงเยาวราชน้อยฝ่ายใน

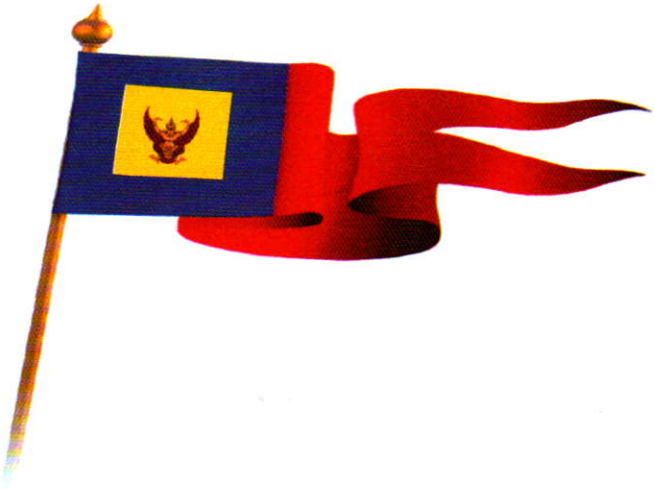

แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเยาวราชน้อย เว้นแต่ชายต่อเป็นสีแดง

การใช้ การชัก การแสดง

ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน หมายความว่า โปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ประวัติ

ธงประจำพระองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราชนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๔๒ เรียกว่า *ธงพระวรชายาแห่งพระเยาวราช* ลักษณะเหมือนธงเยาวราชธวัชที่สร้างขึ้นในรัชกาลของพระองค์ แต่ชายธงเป็นแฉกอย่างหางนกแซงแซว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปลี่ยนลักษณะธงใหม่ และแบ่งเป็น ๒ แบบ เรียกว่า *ธงพระวรชายาแห่งพระเยาวราชใหญ่* และ *ธงพระวรชายาแห่งพระเยาวราชน้อย*

ถึงพุทธศักราช ๒๔๗๙ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เปลี่ยนชื่อธงทั้ง ๒ ใหม่เป็น *ธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน* และ*ธงเยาวราชน้อยฝ่ายใน* ลักษณะธงเป็นเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ และยังใช้อยู่จนปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราชในกรณีที่ให้งดการยิงสลุต

ธงสำหรับองค์พระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ หรือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงสีขาบ มีดวงกลมสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาวครึ่งหนึ่งของความกว้างของผืนธง อยู่ตรงกลางของผืนธง ภายในดวงกลมมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง

การใช้ การชัก การแสดง

ใช้สำหรับชักขึ้นบนเสาใหญ่ในเรือหรือที่เสารถพระที่นั่ง เป็นเครื่องหมายว่า พระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอแห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล เสด็จโดยพระอิสริยยศ

ประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างธงสำหรับพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ขึ้นใช้ในพุทธศักราช ๒๔๔๐ เรียกว่า *ธงราชวงศ์* มีลักษณะเป็นธงสีขาบ ภายในเป็นรูปโล่ตราแผ่นดิน เบื้องบนมีรูปจักรและตรีไขว้กันภายใต้พระมหามงกุฎ ถึงพุทธศักราช ๒๔๔๒ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แบ่งธงราชวงศ์ออกเป็นฝ่ายหน้าและฝ่ายใน แต่ยังคงเรียกว่า *ธงราชวงศ์* เหมือนเดิม

พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กำหนดแบ่งธงราชวงศ์เป็น *ธงราชวงศ์ใหญ่* และ *ธงราชวงศ์น้อย* มีรูปลักษณะต่างจากรัชกาลก่อน และรูปลักษณะของธงทั้ง ๒ นี้ ก็ยังปรากฏใช้อยู่ในพระราชบัญญัติธงสมัยต่อๆ มา จนถึงพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ เพียงแต่เรียกว่า *ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า* และ *ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า*

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์พระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า

แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า แต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาวแปลงเป็นรูปธงยาวเรียว โดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งของตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่าของความกว้างของตอนต้น

การใช้ การชัก การแสดง

ธงนี้ถ้าชักขึ้น แทนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า หมายความว่า โปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างธงสำหรับพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ขึ้นใช้ในพุทธศักราช ๒๔๔๐ เรียกว่า *ธงราชวงศ์* มีลักษณะเป็นธงสีขาบ ภายในเป็นรูปโล่ตราแผ่นดิน เบื้องบนมีรูปจักรและตรีไขว้กันภายใต้พระมหามงกุฎ ถึงพุทธศักราช ๒๔๔๒ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แบ่งธงราชวงศ์ออกเป็นฝ่ายหน้าและฝ่ายใน แต่ยังคงเรียกว่า *ธงราชวงศ์* เหมือนเดิม

พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กำหนดแบ่งธงราชวงศ์เป็น *ธงราชวงศ์ใหญ่* และ *ธงราชวงศ์น้อย* มีรูปลักษณะต่างจากรัชกาลก่อน และรูปลักษณะของธงทั้ง ๒ นี้ ก็ยังปรากฏใช้อยู่ในพระราชบัญญัติธงสมัยต่อๆ มา จนถึงพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ เพียงแต่เรียกว่า *ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า* และ *ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า*

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์พระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอแห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

ธงสำหรับองค์พระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธงเหมือนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า ตอนปลายเป็นสีขาบ ตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

การใช้ การชัก การแสดง

ใช้เป็นเครื่องหมายสำหรับพระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอแห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล เมื่อเสด็จในเรือหรือรถพระที่นั่ง โดยพระอิสริยยศ

ประวัติ

ธงราชวงศ์ฝ่ายใน หมายถึง ธงประจำพระองค์พระราชวงศ์ที่เป็นหญิง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๔๒ ตามความในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ ขณะนั้นยังเรียกว่า *ธงราชวงศ์* ต่อมาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้แบ่งธงราชวงศ์ฝ่ายในออกเป็น ๒ แบบ ตามความในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ คือ *ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน* และ *ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายใน* ลักษณะธงทั้งสองนี้ยังใช้สืบมาจนปัจจุบัน ดังความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์พระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายใน

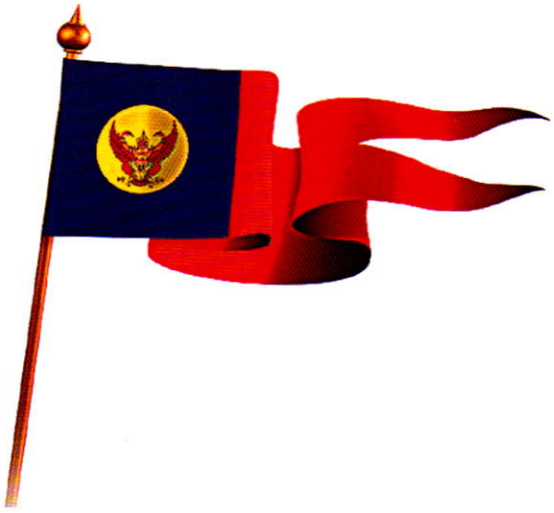

เหมือนธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ตอนต้นพื้นสีขาบกว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร มีรูปวงกลมสีเหลือง ภายในมีรูปครุฑพ่าห์สีแดงอยู่ตรงกลาง ตอนปลายธงมีชายต่อเป็นธงยาวเรียวปลายสีแดง

การใช้ การชัก การแสดง

ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน หมายความว่า โปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ประวัติ

ธงราชวงศ์ฝ่ายใน หมายถึง ธงประจำพระองค์พระราชวงศ์ที่เป็นหญิง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๔๒ ตามความในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ ขณะนั้นยังเรียกว่า *ธงราชวงศ์* ต่อมาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้แบ่งธงราชวงศ์ฝ่ายในออกเป็น ๒ แบบ ตามความในพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ คือ *ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน* และ *ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายใน* ลักษณะธงทั้งสองนี้ยังใช้สืบมาจนปัจจุบัน ดังความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ประเพณีการใช้

เป็นเครื่องหมายสำหรับองค์พระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

ระเบียบ
ทหาร

หมวด ๓ ความ

ธงทหาร

ธงทหารแบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ธงชัยเฉลิมพล ธงราชการทหาร และธงแสดงยศ

๑. ธงชัยเฉลิมพล เป็นธงประจำหน่วยทหารที่ได้รับพระราชทานมี ๓ ชนิด คือ ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก ธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ และธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ

๒. ธงราชการทหารมี ๔ ชนิด คือ ธงฉาน ธงประจำกองทัพบก ธงประจำกองทัพเรือ และธงประจำกองทัพอากาศ

๓. ธงแสดงยศ ตำแหน่ง และหน่วยทหาร

ธงชัยเฉลิมพล

ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก

ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติแต่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ ๗๐ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีอุณาโลมทหารบก และมีชื่อหน่วยทหารสีแดงขลิบริมสีเหลือง เป็นแถวโค้งโอบใต้อุณาโลมทหารบก ผืนธงมุมบนด้านที่ติดกับคันธงมีรูปพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลืองภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อสีแดงขลิบริมสีเหลืองรัศมีสีฟ้า ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ด้านอื่นมีแถบจีบสีเหลืองกว้าง ๒ เซนติเมตร

ส่วนประกอบของธงชัยเฉลิมพลทหารบก

ยอดคันธง เป็นรูปซุ้มเรือนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูปภายใน ทำด้วยโลหะสีทอง

คันธง กว้างขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๕ เซนติเมตร ยาว ๒.๔๓ เมตร

คันธงระหว่างฐานซุ้มเรือนแก้วกับมุมบนของธงมีแถบธงชาติเป็นรูปโบหูกระต่ายห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

คันธงตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธงมีหมุดทำด้วยโลหะสีทอง ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่ออักษรพระนาม หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพบก หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงไปตามลำดับ

ประวัติ

ธงชัยเฉลิมพลเป็นธงประจำหน่วยทหารทุกหน่วย ทั้งบก เรือ และอากาศ ลักษณะเหมือนธงชาติหรือธงไตรรงค์ ทำด้วยผ้าชนิดดี ตรงกลางมีตราเครื่องหมายประจำหน่วยปักด้วยดิ้นหรือไหมสีเหลือง ยอดบนสุดของด้ามธงทำเป็นโลหะสีทองรูปต่างๆ เช่น รูปปลายหอก รูปพระมหามงกุฎ เป็นต้น มีแถบริบบิ้นสีธงชาติห้อยชาย เพิ่มความสวยงามยิ่งขึ้น ธงเหล่านี้ได้เข้าพิธีสำคัญทางศาสนาเรียกว่า *พิธีตรึงหมุด* พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธีนี้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายในพระบรมมหาราชวังท่ามกลางพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ ทรงตรึงผ้าธงแต่ละผืนติดกับด้ามธง โดยทรงตอกฆ้อนเงินลงบนตะปูทองเหลืองตัวโตๆ ธงหนึ่ง ๑๕ ตัว ที่ส่วนยอดของด้ามธงจะมีลักษณะเป็นปุ่มโลหะกลึงกลมสีทอง ภายในกลวง ปุ่มกลมนั้นทำเป็นฝาเกลียวปิด-เปิดได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงบรรจุเส้นพระเจ้าพร้อมด้วยพระพุทธรูปที่ได้เข้าพิธีพุทธาภิเศกแล้วชื่อ *พระยอดธง* ลงในปุ่มกลมแล้วทรงปิดฝาเกลียวผนึกแน่น เสร็จแล้วทรงเจิมแป้งกระแจะจันทน์ที่ยอดธงทุกด้าม พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถาตั้งแต่เริ่มพิธีจนเสร็จสิ้น ดังตัวอย่างรายละเอียดหมายกำหนดการพระราชพิธีการตรึงหมุดและพระราชทานธงชัยเฉลิมพลแก่หน่วยทหารของกองทัพอากาศ ในวันศุกร์ที่ ๑๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๔ ดังนี้

- *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังพระบรมมหาราชวังเข้าทางประตูวิเศษไชยศรี เทียบรถยนต์พระที่นั่งที่ประตูเกยหลัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม*
- *เวลา ๑๕.๓๐ น. เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดธูปเทียนท้ายที่นั่ง บูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระสัมพุทธพรรณี พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระพุทธเลิศหล้านภาลัย*
- *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการหน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ*

- *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ไปที่โต๊ะวางธงชัยเฉลิมพล ทรงบรรจุพระกรัณฑ์เส้นพระเจ้าในยอดคันธงแล้วทรงหมุนเกลียวซุ้มยอดธงปิดที่ยอดคันธง (จำนวน ๔ ธง)*

- *ทรงรับฆ้อนเงินจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย*

- *ทรงย้ำตรึงหมุดติดผ้าคันธง เสร็จแล้วพระราชทานฆ้อนเงินคืนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แล้วทรงหลั่งน้ำพระมหาสังข์ และทรงเจิม (ขณะทรงบรรจุพระกรัณฑ์เส้นพระเจ้า จนถึงหลั่งน้ำพระมหาสังข์และทรงเจิม พระสงฆ์ ๕ รูปเจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานประโคมฆ้องชัย สังข์แตร ดุริยางค์)*

- *ประทับพระราชอาสน์ เมื่อพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถาจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม*

- *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับพระราชอาสน์ ทรงหลั่งทักษิโณทก (พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ออกจากพระอุโบสถ)*

- *ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ราชองครักษ์เชิญธงชัยเฉลิมพลไปประดิษฐานยังแท่นข้างพระที่นั่งชุมสายที่สนามหญ้าหน้าศาลาสหทัยสมาคม เมื่อราชองครักษ์เชิญธงชัยเฉลิมพลไปประดิษฐานยังแท่นข้างพระที่นั่งชุมสายเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงกราบที่หน้าเครื่องนมัสการ เสด็จฯ ออกจากพระอุโบสถไปประทับ ณ พระแท่นชุมสายที่สนามหน้าศาลาสหทัยสมาคม*

(ขณะเสด็จฯ ถึงพระแท่นชุมสาย หน่วยทหารที่มารับพระราชทานธง ถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)

ผู้บัญชาการทหารอากาศ กราบบังคมทูลรายงาน และเบิกผู้บังคับหน่วยรวม ๔ หน่วยเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพล

- *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานธงชัยเฉลิมพลแก่หน่วยทหารตามลำดับ (สมุหราชองครักษ์ จะเป็นผู้เชิญธงชัยเฉลิมพลทูลเกล้าฯ ถวายพระราชทาน)*

- *ประทับพระราชอาสน์ (หน่วยทหารที่ได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพล ถวายคำปฏิญาณ จบ กองทหารเกียรติยศสำหรับธงชัยเฉลิมพลถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)*

- *เสด็จประทับรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินกลับ ออกทางประตูวิเศษไชยศรี*

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว คาดกระบี่

จากเรื่องราวของพิธีตรึงหมุดธงที่กล่าวมาแล้วนี้ จะทำให้ทราบความหมายของธงชัยเฉลิมพลสามประการคือ ธงหมายถึงชาติ บนยอดธงบรรจุพระพุทธรูปหมายถึงพระพุทธศาสนาและเส้นพระเจ้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหมายถึงองค์พระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จะทรงกระทำพิธีพระราชทานธงชัยเฉลิมพลให้กับหน่วยทหารต่างๆ ทุกกรมกองด้วยพระองค์เอง ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทยอีกด้วย ทหารทุกคนระลึกอยู่เสมอว่าธงชัยเฉลิมพลจะปลิวสะบัดเป็นมิ่งขวัญอย่างสง่างามตลอดไป ตราบเท่าประเทศไทยเราดำรงความเป็นเอกราช เป็นหน้าที่ที่ทหารจะต้องระวังรักษาธงนั้นไว้ด้วยความเคารพและความรักเป็นอย่างยิ่ง เพราะธงชัยเฉลิมพลย่อมเป็นเกียรติยศของทหารหน่วยนั้น เมื่อเวลาเข้าสู่สงคราม ทหารทั้งปวงจำเป็นจะต้องพิทักษ์รักษาธงชัยเฉลิมพลสำหรับหน่วยทหารของตัวไว้ยิ่งกว่าชีวิต ธงชัยเฉลิมพลจึงเป็นเครื่องชักนำความองอาจแห่งหมู่ทหารทั้งปวงให้ต่อสู้ข้าศึก เป็นเครื่องชักนำให้มีชัยชนะด้วยความกล้าหาญ

ธงชัยเฉลิมพล สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม พุทธศักราช ๒๔๓๔ (ร.ศ. ๑๑๐) เป็นธงสีต่างๆ ตามแต่ทหารจะเห็นสมควร ที่มุมธงข้างบนมีแพรแดงเป็นรูปธงขนาดหนึ่งในหกส่วนของธงใหญ่ มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น ที่พื้นธงนอกจากธงช้างมีมุมมีตราสำหรับกองทหารนั้น เป็นธงสำหรับใช้เมื่อมีการรับเสด็จในเวลามีพระราชพิธีใหญ่ สำหรับเกียรติยศตามที่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้รับและใช้ เมื่อกองทหารจะไปปราบศัตรูก็ใช้ธงนี้ไปในกองทัพด้วย ธงนี้ใช้มาจนถึง พุทธศักราช ๒๔๔๐ จึงเลิกโดยพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๑๖ การยกเลิกธงชัยเฉลิมพลนี้มิได้หมายความว่าเลิกใช้ธงชัยเฉลิมพลโดยสิ้นเชิง เพียงแต่เลิกแบบธงชัยเฉลิมพลที่ใช้ใน พุทธศักราช ๒๔๓๔ เท่านั้น กองทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพของไทยสมัยต่อมามีธงชัยเฉลิมพลประจำหน่วยของตน ตามพระราชบัญญัติธงฉบับต่างๆ พระราชบัญญติธงฉบับหลังสุด คือ พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดลักษณะของธงชัยเฉลิมพลของทหารในปัจจุบันไว้และกฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๒๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดส่วนประกอบสำคัญของธงชัยเฉลิมพลของทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพไว้ด้วย

ประเพณีการใช้

ตามข้อบังคับกองทัพบกว่าด้วยการเก็บรักษาและการเชิญธงชัยเฉลิมพลที่ ๑๙๐๓/๒๔๙๑ ลงวันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๑ กำหนดไว้ดังนี้

ข้อ ๑. เพื่อให้การเก็บรักษาและการเชิญธงชัยเฉลิมพลดำเนินไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางราชการ จึงกำหนดข้อบังคับนี้ขึ้นเพื่อเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วกัน

ข้อ ๒. ในเวลาปกติให้เก็บรักษาธงชัยเฉลิมพลไว้ ณ ที่ตั้งกองบังคับการกองพัน ซึ่งมีธงชัยเฉลิมพลนั้น เวลาที่หน่วยทหารไปปฏิบัติหน้าที่ราชการสนาม ไม่ต้องนำธงชัยเฉลิมพลไปด้วย

ข้อ ๓. เป็นหน้าที่ของผู้บังคับกองพันซึ่งมีธงชัยเฉลิมพลประจำกองพันอยู่ด้วยนั้นจะต้องรับผิดชอบในการรักษาธงชัยเฉลิมพลมิให้เป็นอันตรายอย่างใดได้

ธงชัยเฉลิมพลให้มีถุงคลุมอยู่เสมอ เว้นแต่โอกาสดังต่อไปนี้จึงให้เปลื้องถุงคลุมและคลี่ธงออกได้ คือ

๑.) เมื่อธงประจำอยู่กับกองเกียรติยศ

๒.) ในเวลาที่เชิญธงไปในงานพิธีของทหารซึ่งมีระเบียบกำหนดให้เชิญธงชัยเฉลิมพล

ไปด้วย

๓.) ในเวลาตรวจพลสวนสนาม

ข้อ ๔. ผู้บังคับบัญชาชั้นผู้บังคับกองพันขึ้นไป เป็นผู้สั่งการเชิญธงชัยเฉลิมพลไปกับแถวทหารได้ ตามโอกาสที่กล่าวแล้วในข้อ ๓

ข้อ ๕. วิธีเชิญธงชัยเฉลิมพล ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑.) มอบให้จ่านายสิบหรือสิบเอกเป็นผู้เชิญธงกับให้มีนายสิบอีก ๑ คนเป็นผู้ช่วยผู้เชิญธง โดยเฉพาะเมื่อเชิญธงไปเพื่อการสวนสนามและเพื่อเป็นกองเกียรติยศ ให้มีนายทหารสัญญาบัตรรักษาธงด้วยอีก ๒ นาย ทั้งหมดนี้เรียกว่า *หมู่เชิญธง*

๒.) เวลาธงอยู่ในแถว ให้นายทหารรักษาธงอยู่ทางขวาและทางซ้าย ผู้เชิญธงอยู่กลาง ผู้ช่วยผู้เชิญธงอยู่ข้างหลังผู้เชิญธงในระยะ ๒ ก้าว

๓.) เวลาทหารถือปืนอยู่ในท่าตรง ให้ผู้เชิญธงจับคันธงด้วยมือขวาเช่นเดียวกับจับปืน

๔.) เวลาทหารแสดงการเคารพด้วย *วันทยา-วุธ* (เมื่อไม่ต้องลดธงทำการเคารพ) ให้ยกธงขึ้นด้วยมือขวา ยกมือซ้ายจับคันธงที่บ่า และลดมือขวาลงไปจับปลายคันธงตั้งตรงและพิงกับบ่า ท่านี้เรียกว่า *ท่ายกธง* นายทหารรักษาธงทำท่า *วันทยา-วุธ* ด้วยกระบี่ ผู้ช่วยผู้เชิญธงทำท่าแลขวา (ซ้าย)

๕.) การลดธงทำการเคารพให้กระทำต่อจากท่ายกธง ซึ่งกล่าวแล้วในข้อ ๔ คือลดธงไปข้างหน้าช้าๆ เวลาลดถึงที่ต้องให้มือทั้งสองอยู่เสมอกับแนวบ่า ข้อศอกซ้ายงอและห่างจากตัวเล็กน้อย คันธงเป็นเส้นขนานคู่กับพื้นดิน เมื่อลดถึงที่แล้วกลับยกขึ้นในท่ายกธงตามเดิม เมื่อบอก *เรียบ-อาวุธ* จึงปล่อยคันธงลงจดพื้นดินในท่าตรง

๖.) เวลาเดิน ให้ผู้เชิญธงถือธงในท่าแบกบนบ่าขวา ให้ปลายล่างของคันธงเฉียงลงล่างพองาม

๗.) เมื่อกองทหารจะทำการเคารพในเวลาเดิน นายทหารรักษาธง ผู้เชิญธงและผู้ช่วยผู้เชิญธงไม่ต้องทำด้วย เว้นแต่กองทหารนั้นผ่านพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงให้นายทหารรักษาธงทำ *วันทยา-วุธ* ผู้ช่วยผู้เชิญธงทำท่าแลขวา(ซ้าย) ผู้เชิญธงถือธงในท่ายกธง

๘.) เมื่อจะเชิญธงจากที่เก็บรักษาไปยังที่ใดๆ ให้จัดทหาร ๑ หมวดพร้อมด้วยนายทหารรักษาธง ผู้เชิญธงและผู้ช่วยผู้เชิญธงไปรับธง กับให้มีพลแตรเดี่ยวหรือขลุ่ยกลองไปกับหมวดนั้นด้วย

๙.) เมื่อหมวดซึ่งมีหน้าที่เก็บรักษาไปถึงแล้ว ให้จัดแถวหน้ากระดาน ๒ แถวหันหน้าไปทางทิศที่จะเชิญธงออกมา นายทหารรักษาธง ผู้เชิญธงและผู้ช่วยผู้เชิญธง และพลแตรเดี่ยวหรือพลขลุ่ยกลองประจำที่เหมือนขณะที่ตั้งแถวกองพันรับตรวจพล ครั้นพร้อมแล้วให้นายทหารรักษาธงกับผู้เชิญธงออกจากแถวไปเชิญธงจากที่เก็บ

เมื่อเห็นธงที่ทางออกให้ผู้บังคับหมวดบอกทำการเคารพ พลแตรเดี่ยวเป่าเพลงเคารพ ๓ จบ ถ้ามีพลขลุ่ยกลองให้เป่าเพลงมหาชัย แตรเดี่ยวไม่ต้องเป่า นายทหารรักษาธงนำธงผ่านปีกซ้ายของแถวแล้วไปเข้าประจำที่ เสร็จแล้วผู้บังคับหมวดบอกเลิกทำการเคารพและนำออกเดิน

ถ้าจะนำธงไปประจำกองทหาร ก็ให้กองทหารตั้งแถวคอยรับเมื่อธงมาถึงระยะที่จะทำการเคารพ พลแตรเดี่ยวเป่าเพลงเคารพ ๓ จบ แตรวงเป่าเพลงมหาชัย ให้ธงผ่านปีกซ้ายไปจนถึงที่ประจำ เมื่อเข้าที่แล้ว ผู้บังคับกองทหารบอกเลิกทำการเคารพ

ถ้าจะนำไปยังที่อีกแห่งหนึ่ง เมื่อไปถึงให้หมวดที่นำธงหยุดตั้งแถวหน้ากระดานอย่างที่รับธง นายทหารรักษาธงกับผู้เชิญธงนำธงไปตามที่หมวดทหารทำการเคารพ เช่นเดียวกับเมื่อรับธงแล้วจะไปที่ใดหรือคงรักษาธงอยู่ก็แล้วแต่จะได้รับคำสั่ง

๑๐.) เมื่อจะนำธงเข้าเก็บ ณ ที่เดิมอีก ก็ปฏิบัติตามวิธีรับและส่งธงดังกล่าวมาแล้ว แต่ถ้าจะนำจากแถวกองทหารเข้าเก็บให้จัดทหาร ๑ หมวด ส่งเช่นเดียวกับเมื่อรับ เวลาธงเคลื่อนที่ให้กองทหารทำการเคารพ

๑๑.) เมื่อธงชัยเฉลิมพลอยู่ในแถว ย่อมต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับแถวอยู่แล้ว เว้นแต่หมู่เชิญธงจะอยู่นอกแถวให้ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทหารรักษาธงข้างขวา เพื่อความพร้อมเพรียง

ข้อ ๖. นายทหารรักษาธงชัยเฉลิมพล ต้องชักกระบี่ทำท่า *บ่าอาวุธ* ก่อนจะเข้าไปรับธงเมื่อถึงที่เก็บธงให้หยุดทำท่า *วันทยา-วุธ* ครั้นผู้เชิญธงได้เชิญธงออกมาแล้ว ให้กลับทำท่า *บ่าอาวุธ* เมื่อถึงที่ประจำในแถวของหมวดเชิญธง ให้เข้าประจำที่แล้วทำ *วันทยา-วุธ* เมื่อมีคำบอก *เรียบ-อาวุธ* ให้ทำท่า *บ่าอาวุธ* พร้อมกับนายทหารบังคับแถวและคงอยู่ในท่า *บ่าอาวุธ* ตลอดเวลาที่มีหน้าที่รักษาธงนั้น

เมื่อจะส่งธง ไม่ว่าจะนำเข้าเก็บหรือมอบให้กองทหารหรือผู้ใดรักษาต่อไปก็ดี นายทหารรักษาธงต้องทำ *วันทยา-วุธ* ก่อนที่จะเลิกการรักษานั้น

ข้อ ๗. ห้ามมิให้หน่วยทหารทำธงจำลองขึ้นใช้แทนธงชัยเฉลิมพลเป็นอันขาด

ธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

หน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ซึ่งมีธงชัยเฉลิมพลของทหารบกแล้ว จะมีธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งธงก็ได้

ธงนี้มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติแต่กว้าง ๗๐ เซนติเมตร ยาว ๑๐๕ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสีแดงกว้าง ๓๕ เซนติเมตร ยาว ๕๒.๕ เซนติเมตร ภายในรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้านี้มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าหาคันธง ผืนธงมุมบนด้านที่ติดกับคันธงมีรูปพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลือง ภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อสีเหลือง และมีชื่อหน่วยทหารสีเหลืองเป็นแถวโค้งโอบใต้พระปรมาภิไธยย่อ ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ด้านอื่นมีแถบจีบสีเหลืองกว้าง ๒ เซนติเมตร

การใช้ การชัก การแสดงธง และประเพณีการใช้

เช่นเดียวกับธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารทั่วไป

ประวัติ

ลักษณะของธงนี้ระบุอยู่ในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๔ วรรคที่ ๒

ธงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑

ลักษณะเป็นธงสี่เหลี่ยม พื้นธงมีลักษณะสีเหมือนธงไตรรงค์ กลางธงด้านหน้าเป็นอักษรพระปรมาภิไธย (อักษรพระนาม) ย่อ รร และเลข ๖ ภายใต้พระมหามงกุฎและรัศมี รูปทั้งหมดอยู่ภายในวงกลมสีแดง ที่แถบสีแดงตอนบนของธงจารึกคาถาว่า พาหุํ สหสฺสมภินิมฺมิตสาวุธนฺตํ ครีเมขลํ อุทิตโฆรสเสนมารํ แถบสีแดงตอนล่างจารึกคาถาว่า ทานาทิธมฺมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท ตนฺเตชสา ภวตุเต ชยสิทฺธินิจฺจํ

ธงด้านหลัง ตรงกลางเป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าเสาอยู่ภายในวงกลมสีแดง แถบสีแดงตอนบนจารึกคาถาว่า พาหุํ สหสฺสมภินิมฺมิตสาวุธนฺตํ ครีเมขลํ อุทิตโฆรสเสนมารํ แถบสีแดงตอนล่างจารึกถาคาว่า ทานาทิธมฺมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท ตนฺเตชสา ภวตุเต ชยสิทฺธินิจฺจํ คาถาที่จารึกนี้เรียกว่า คาถาพุทธชัยมงคล ๘ หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า พาหุํ ที่ใช้ถาคานี้เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบว่าฝ่ายตรงข้ามเหมือนมารหรืออธรรมที่มุ่งมาโจมตีฝ่ายธรรม แต่ในที่สุดก็ต้องพ่ายแพ้ไป ดุจพระพุทธเจ้าทรงมีชัยชนะแก่พระยามารฉะนั้น อีกประการหนึ่ง คาถาบทนี้มักใช้สวดในพิธีต่างๆ เป็นการอวยชัยให้พร การจารึกคาถาบนผืนธงจึงเท่ากับการอวยพรและเป็นนิมิตแห่งชัยชนะและสวัสดิภาพของเหล่าทหารไทย

การใช้ การชัก และการแสดงธง

เป็นธงชัยเฉลิมพลของกองทหารไทยที่ไปช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๔๖๐

ประวัติ

สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สร้างธงชัยเฉลิมพล สำหรับพระราชทานแก่กองทหารไทย ซึ่งไปร่วมรบช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรในทวีปยุโรประหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นธงที่สร้างขึ้นใช้ชั่วคราวในเหตุการณ์ ปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้ว

ธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ

มีลักษณะเช่นเดียวกับธงชาติ แต่ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้ายและมีสมอสอดวงจักร ภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง ขอบธงด้านที่ติดกับคันธง มีเกลียวเชือกสีแดง

ประวัติ

ธงชัยเฉลิมพล หรือธงประจำกองทหารนี้ คงจะมีมาก่อน พ.ศ. ๒๔๓๕ สำหรับกองทัพเรือนั้น เมื่อคราวที่ส่งทหารมะรีนไปช่วยทหารบกปราบพวกฮ่อ สันนิษฐานว่า คงจะมีธงประจำกองทหารมะรีน เช่นเดียวกัน แต่ธงประจำกองทหารในสมัยนั้นไม่เป็นแบบเดียวกัน เป็นต้นว่า ส่วนสัดไม่ถูกต้องตามแบบที่เขามีมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานธงประจำกองทหารใหม่ ให้เป็นแบบธรรมเนียมเดียวกัน เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๕ กองทัพเรือ จึงได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพล เป็นครั้งแรกในวันนี้เช่นเดียวกัน ธงชัยเฉลิมพลที่ได้รับในครั้งนั้น จะมีลักษณะเช่นใดไม่ปรากฏหลักฐาน คงจะมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติว่า แบบอย่างธงสยาม ร.ศ.๑๑๐ (พ.ศ. ๒๔๓๔) ข้อ ๔ ความว่า *ธงชัยเฉลิมพล พื้นธงเป็นสีต่างๆ ตามแต่ทหารจะเห็นสมควรแต่ที่มุมธงข้างบน มีแพรแดง เป็นรูปธงโตหนึ่งในหกส่วนของธงใหญ่ มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นที่พื้นธง นอกจากธงช้างที่มุมมีตราสำหรับกองทหารนั้น เป็นธงสำหรับใช้เมื่อมีการรับเสด็จในเวลาพระราชพิธีใหญ่ และสำหรับเกียรติยศตาม ซึ่งจะโปรดเกล้าฯ ให้รับและเมื่อกองทหารจะไปปราบศัตรู ก็ใช้ธงนี้ไปในกองทัพด้วย*

พ.ศ. ๒๔๔๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตราพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๑๘ ขึ้นใหม่ ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม ร.ศ. ๑๑๐ ตามพระราชบัญญัติใหม่นี้ ไม่ปรากฏว่ามีธงชัยเฉลิมพล

พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

โปรดกระหม่อม ให้ตราพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ขึ้นใหม่ โดยเริ่มใช้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๐ (๒๔๕๔) ในพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดการใช้ธงฉาน เพิ่มเติมว่า *เป็นธงประจำกองสำหรับทหารเรือในเวลาขึ้นบก* ในปี พ.ศ.๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ตราพระราชบัญญัติธงขึ้นใหม่ ธงฉาน จึงเปลี่ยนจาก ธงช้าง มาเป็น แบบธงฉานในปัจจุบัน คือ มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้าย และมีสมอสอดวงจักรภายใต้พระมหามงกุฎ

พ.ศ. ๒๔๗๘ กองทัพเรือ ได้ประกอบพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล ที่สนามบริเวณพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ก็ได้ใช้ธงฉานเป็นธงชัยเฉลิมพล

พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้มีการตราพระราชบัญญัติธงขึ้นใหม่ เรียกว่า พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๑๑ ได้กำหนดธงประจำกองทหารไว้ ๓ ชนิด คือ ธงประจำกองทหารบก ธงประจำกองทหารเรือ และธงประจำกองทหารอากาศ สำหรับธงประจำกองทหารเรือ มีลักษณะเช่นเดียวกับธงฉาน และมีข้อกำหนดเพิ่มเติมว่า กองทหารเรือฝ่ายบก หรือหน่วยทหารเรือ ที่ไม่มีธงประจำกองในเวลายกพลขึ้นบก เพื่อจะให้มีธงประจำไปกับกองทหารด้วย ก็ได้ใช้ธงฉานเป็นธงประจำกองทหารเรือ

สำหรับธงประจำกองทหารบกนั้น พระราชบัญญัตินี้กำหนดว่า มีชื่อ อีกอย่างหนึ่งว่า *ธงชัยเฉลิมพล* ส่วนธงประจำกองทหารเรือ และธงประจำกองทหารอากาศ ไม่ได้กำหนด เรียกว่า *ธงชัยเฉลิมพล* เหมือนอย่างธงประจำกองทหารบก

ครั้นต่อมา เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๙ หน่วยทหารบก ทหารเรือ ก็ได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพลใหม่ กองทัพเรือได้จัด *กองพันทหารเรือ* ๒ กองพัน ในบังคับบัญชาของนายเรือเอก ทองหล่อ ขำหิรัญ เข้ารับพระราชทานธงประจำกองด้วย ธงประจำกองทหารเรือ ที่ได้รับพระราชทานนั้น ที่ยอดคันธงมีรูปช้างสามเศียร ธงประจำกองที่ได้รับพระราชทานมา ๒ ธง จึงเป็นธงประจำกองพันนาวิกโยธินเพียงธงเดียว อีกธงหนึ่งที่เหลือคงจะใช้เป็นธงประจำกอง สำหรับหน่วยทหารเรืออื่นๆ ในเวลาที่ต้องการ ต่อมาจากนั้นอีกหลายปี จึงได้มีพิธีพระราชทานธงประจำกองทหารในกองทัพเรืออีก และรูปร่างลักษณะของธงนั้น ก็ยังคงเหมือนเดิม สำหรับในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานธงชัยเฉลิมพล แก่หน่วยทหารต่างๆ ในกองทัพเรืออีกหลายครั้งด้วยกัน

สำหรับส่วนประกอบของธงมีดังนี้

๑. ยอดคันธง เป็นรูปช้างสามเศียรภายใต้พระมหามงกุฎทำด้วยโลหะสีทอง

๒. คันธง กว้างขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๕ เซนติเมตร ยาว ๒.๔๓ เมตร

๓. คันธงระหว่าง ฐานช้างสามเศียร กับมุมบนของธง มีแถบธงชาติ เป็นโบหูกระต่ายห้อยชายทั้งสอง ยาวเลยมุมธง ด้านล่างปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

๔. คันธง ตอนที่ตรงกับธงมีสักหลาดสีแดง ต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธง มีหมุด ทำด้วยโลหะสีทอง ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไป เป็นรูปเครื่องหมาย กองทัพเรือ หมุดที่ ๑๐ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ

มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ ๗๐ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีฟ้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีอุณาโลมทหารอากาศ และมีชื่อหน่วยทหารสีแดงขลิบริมสีเหลืองเป็นแถวโค้งโอบใต้ดวงกลมสีฟ้า ผืนธงมุมด้านบนติดกับคันธง มีรูปพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลือง ภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อสีแดงขลิบริมสีเหลืองรัศมีสีฟ้า ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ด้านอื่นมีแถบจีบสีเหลืองกว้าง ๒ เซนติเมตร

ประวัติ

ธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศนี้เดิมเรียกว่า *ธงประจำกองทหารอากาศ* เริ่มบัญญัติขึ้นใช้เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๙ ตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ว่าด้วยธงราชการทั่วไป มาตรา ๑๑ อนุมาตรา ๓ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๙ คือกำหนดให้มีลักษณะพื้นธงเหมือนธงไตรรงค์ ตรงกลางเป็นรูปอุณาโลมทหารอากาศ

ต่อมาได้มีกฎกระทรวงกลาโหมออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ออกประกาศเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ กำหนดลักษณะธงประจำกองทหารอากาศใหม่ว่า กึ่งกลางธงเป็นรูปอย่างตรงหน้าหมวกทหารอากาศอยู่ภายในวงกลมสีฟ้า นอกนั้นเหมือนอย่างธงประจำกองทหารบกทุกประการ คือ

ยอดคันธง เป็นซุ้มเรือนแก้ว ประดิษฐานพระพุทธรูปภายใน ทำด้วยโลหะสีเหลือง

ใต้ฐานซุ้มชิดกับมุมบนของธงด้านเสา มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่าย ห้อยชายทั้งสองข้างมีส่วนยาวเลยมุมธงด้านล่าง ชายแถบทั้งสองเป็นครุย

พื้นธง มุมบนด้านคันธงมีรูปพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลสีเหลือง ภายใต้มี

อักษรพระปรมาภิไธยย่อสีแดง ขลิบริมสีเหลือง รัศมีสีฟ้า

รอบคันธง ตอนที่ตรงกับแถบธง เป็นสีแดงรอบคันธง ริมชายธงด้านชิดเสาเป็นเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ส่วนริมชายธงด้านอื่นๆ เป็นแถบสีเหลืองแกมเขียว กว้าง ๒ เซนติเมตร

พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้มีกฎกระทรวงกลาโหม ฉบับที่ ๒ ออกตามความในพระราชบัญญัติธงพุทธศักราช ๒๔๗๙ ว่าด้วยวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในพื้นธงและส่วนประกอบธงประจำกองทหาร ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ ยกเลิกกฎกระทรวงฉบับเดิม และได้แก้ไขปรับปรุงลักษณะธงประจำกองหทารอากาศให้เหมาะสมยิ่งขึ้น คือ

ยอดคันธง เป็นซุ้มเรือนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูปภายใน ทำด้วยโลหะสีทอง

คันธง ระหว่างฐานซุ้มเรือนแก้วกับมุมบนของธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่าย ห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

พื้นธงมุมบนด้านคันธง มีพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลสีเหลือง ภายใต้มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อสีแดง ขลิบริมสีเหลือง รัศมีสีฟ้า

พื้นธง ที่ศูนย์กลางมีวงกลมสีฟ้าเป็นพื้นของอุณาโลมทหารอากาศ

คันธง ตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อริมกับธงหุ้มรอบคันธง มีหมุดทำด้วยโลหะสีเงิน ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพอากาศ หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ริมธง ด้านชิดคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ด้านอื่นมีแถบสีเหลือง กว้าง ๒ เซนติเมตร

ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ประกาศออกใช้ ในมาตรา ๑๓ ได้แบ่งธงทหารออกเป็น ๓ หมวดใหญ่ คือ

๑. ธงชัยเฉลิมพล เป็นธงประจำหน่วยทหารที่ได้รับพระราชทานมี ๓ ชนิด คือ ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก ธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ และธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ

๒. ธงราชการทหาร มี ๔ ชนิด คือ ธงฉาน ธงประจำกองทัพบก ธงประจำกองทัพเรือ และธงประจำกองทัพอากาศ

๓. ธงแสดงยศ ตำแหน่งและหน่วยทหาร

จากความในพระราชบัญญัติฉบับนี้ทำให้การเรียกชื่อ ธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศชัดเจนขึ้น

ธงราชการทหาร

ธงฉาน

ธงฉาน มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้าย และมีสมอสอดวงจักรภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้ เป็นสีเหลือง

ประวัติ

ธงฉานเริ่มมีเป็นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะเป็นธงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสีขาบ ตรงกลางมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น หันหน้าเข้าเสา ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เปลี่ยนลักษณะธงฉานเป็นแบบธงไตรรงค์ ตรงกลางมีรูปสมอไขว้กับจักร และมีพระมหามงกุฎอยู่เบื้องบน รูปเหล่านั้นเป็นสีเหลือง ลักษณะธงฉานดังกล่าวนี้เป็นลักษณะเช่นเดียวกับธงฉานที่กำหนดใช้ในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

การใช้ การชัก การแสดงธง และประเพณีการใช้

ธงนี้เป็นธงที่ใช้ในเรือพระที่นั่งและเรือหลวง หรือเป็นธงสำหรับหน่วยทหารเรือที่ยกพลขึ้นบกซึ่งหน่วยทหารนั้นไม่ได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพล

ธงประจำกองทัพบก

ธงประจำกองทัพบก มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีแดง ตรงกลางของผืนธงมีรูปเครื่องหมายกองทัพบก เป็นสีเหลือง

ประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นครั้งแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๗ และได้พระราชทานแก่กองทหารซึ่งมหาอำมาตย์เอก จอมพล เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) เมื่อยังเป็นนายพันเอก เจ้าหมื่นไวยวรนาถ เป็นแม่ทัพ ได้ใช้ธงนี้ไปปราบฮ่อซึ่งเข้ามาก่อการจราจลในเขตหัวพันห้าทั้งหกและสิบสองปันนา เมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๘ ภายหลังพระราชทานนามธงนี้ว่า *ธงจุฑาธุชธิปไตย*

ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดให้สร้าง *ธงมหาไพชยนต์ธวัช* พื้นนอกสีแดง พื้นในสีดำ กลางมีรูปพานแว่นฟ้าสองชั้นรองรับวชิราวุธ มีเครื่องสูง ๕ ชั้นข้างละ ๑ องค์ ใช้เป็นธงประจำกองทัพบก แต่ก็ไม่ได้มีการยกเลิกธงจุฑาธิปไตย

ต่อมาพุทธศักราช ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติธงได้กำหนดลักษณะธงประจำกองทัพบกดังเช่นลักษณะที่ปรากฏในปัจจุบัน

ธงประจำกองทัพเรือ

ธงประจำกองทัพเรือ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน พื้นธงสีขาบ ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีขาว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๔ ใน ๖ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้ายและมีสมอสอดวงจักร ภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

ประวัติ

เป็นลักษณะที่กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงประจำกองทัพอากาศ

ธงประจำกองทัพอากาศ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีฟ้า ตรงกลางของผืนธงมีรูปเครื่องหมายกองทัพอากาศเป็นสีเหลือง

ประวัติ

เป็นลักษณะที่กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงแสดงยศ

ธงแสดงยศสำหรับทหารบก

พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดลักษณะธงแสดงยศสำหรับทหารบกว่า มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีแดง มี ๕ ชั้น คือ

ธงจอมพล

ธงจอมพล มีรูปคทากับกระบี่ไขว้เหนือช่อชัยพฤกษ์ อยู่ตรงกลางของกลุ่มดาวห้าแฉก ๕ ดวง เรียงเป็นรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้ด้านหนึ่งของรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ด้านล่างขนานกับขอบล่างของผืนธง รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

ธงพลเอก

ธงพลเอก มีรูปดาวห้าแฉกสีเหลือง ๔ ดวง เรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้มุมแหลมวางตามความยาวของผืนธง

ธงพลโท

ธงพลโท มีรูปดาวห้าแฉกสีเหลือง ๓ ดวง เรียงเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้ด้านฐานของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ด้านล่างขนานกับขอบล่างของผืนธง

ธงพลตรี

ธงพลตรี มีรูปดาวห้าแฉกสีเหลือง ๒ ดวง เรียงตามความยาวอยู่ตรงกลางของผืนธง

ธงพลจัตวา

ธงพลจัตวา มีรูปดาวห้าแฉกสีเหลือง ๑ ดวง อยู่ตรงกลางของผืนธง

ธงแสดงยศสำหรับทหารเรือ

พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดไว้ว่า *มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงสีขาบมีรูปจักรสีขาวเป็นจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้าย มี ๕ ชั้น คือ*

ธงจอมพลเรือ

ธงจอมพลเรือ มีรูปจักร ๕ จักร อยู่ที่มุมธงทั้งสี่มุม มุมละ ๑ จักรและอยู่ตรงกลางของผืนธงอีก ๑ จักร (ปัจจุบันภาพกลางธงเปลี่ยนไปดังที่ปรากฏในภาพนี้)

ธงพลเรือเอก

ธงพลเรือเอก มีรูปจักร ๔ จักร อยู่ที่มุมธงทั้งสี่มุม มุมละ ๑ จักร

ธงพลเรือโท

ธงพลเรือโท มีรูปจักร ๓ จักร เรียงเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้ด้านฐานของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ด้านล่างขนานกับขอบล่างของผืนธง

ธงพลเรือตรี

ธงพลเรือตรี มีรูปจักร ๒ จักร เรียงกันในแนวดิ่งอยู่ตรงกลางของผืนธง

ธงพลเรือจัตวา

ธงพลเรือจัตวา มีรูปจักร ๑ จักร อยู่ตรงกลางของผืนธง

ธงแสดงยศสำหรับทหารอากาศ

พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดไว้ว่า *มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีฟ้า มี ๕ ชั้น คือ*

ธงจอมพลอากาศ

มีรูปคทากับกระบี่ไขว้เหนือช่อชัยพฤกษ์อยู่ตรงกลางของกลุ่มดาวห้าแฉก ๕ ดวง เรียงเป็นรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้ด้านหนึ่งของรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ด้านล่างขนานกับขอบล่างของผืนธง รูปเหล่านี้เป็นสีขาว

ธงพลอากาศเอก

มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๔ ดวง เรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้มุมแหลมวางตามความยาวของผืนธง

ธงพลอากาศโท

มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๓ ดวง เรียงเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้ด้านฐานของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า อยู่ด้านล่างขนานกับขอบล่างของผืนธง

ธงพลอากาศตรี

มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๒ ดวง เรียงตามความยาวอยู่ตรงกลางของผืนธง

ธงพลอากาศจัตวา

มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๑ ดวง อยู่ตรงกลางของผืนธง

ธงแสดงตำแหน่ง

ธงแสดงตำแหน่ง แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ ธงผู้บัญชาการทหารสูงสุด ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารบก ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารเรือ และธงผู้บัญชาการทหารอากาศ

ธงผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ธงผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ด้านยาวของผืนธงแบ่งเป็นสามตอนเท่ากัน ตอนต้นของผืนธงสีแดง ตอนกลางสีขาบ และตอนปลายสีฟ้า ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางขวา และมีสมอสอดวงจักร ด้านซ้ายและด้านขวาของรูปจักรมีรูปปีกนกกางล้อมรอบด้วยช่อชัยพฤกษ์ ภายใต้ช่อชัยพฤกษ์มีรูปดาวห้าแฉก ๕ ดวง อยู่ตรงกลาง ๑ ดวง และโอบขึ้นไปทางซ้ายและขวาของดวงที่อยู่ตรงกลางอีกข้างละ ๒ ดวง รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง เว้นแต่สมอเป็นสีเงิน และดาวเป็นสีทอง ขอบธงมีแถบจีบสีเหลืองนอกจากด้านที่ติดกับคันธง

การใช้ การชัก การแสดงธง

การแสดงธงแสดงตำแหน่งทุกตำแหน่งนั้น ใช้ในโอกาสที่มีพิธีเป็นทางการเพื่อแสดงถึงตำแหน่งของผู้อยู่ในพิธีนั้นๆ (มักจะเป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูงสุด ณ ที่นั้น) เช่น ในการกระทำพิธีรับส่งหน้าที่และตำแหน่ง พิธีต้อนรับแขกอย่างเป็นทางการ เป็นต้น มักใช้ประกอบกับแท่นพิธี

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงผู้บัญชาการทหารบก

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีแดง ตรงกลางของผืนธงมีรูปเครื่องหมายกองทัพบก ภายใต้เครื่องหมายกองทัพบกมีรูปดาวห้าแฉก ๕ ดวงอยู่ตรงกลาง ๑ ดวง และโอบขึ้นไปทางซ้ายและขวาของดวงที่อยู่ตรงกลาง อีกข้างละ ๒ ดวง รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

ประวัติ

เริ่มมีการกำหนดใช้ธงผู้บัญชาการทหารบกเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๗๙ มีพื้นธงแบบธงไตรรงค์และมีรูปจักรสีขาวอยู่ตรงกลาง ต่อมาได้เปลี่ยนลักษณะเล็กน้อยในพุทธศักราช ๒๔๘๑ คือเปลี่ยนรูปตรงกลางธงเป็นรูปจักรอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง และในพุทธศักราช ๒๕๒๒ ได้เปลี่ยนมาเป็นแบบปัจจุบัน

ธงแม่ทัพ

มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารบก เว้นแต่มีรูปดาวห้าแฉก ๓ ดวง อยู่ตรงกลางภายใต้เครื่องหมายกองทัพบก ๑ ดวง และอยู่ทางซ้ายและขวาของเครื่องหมายนั้นข้างละ ๑ ดวง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงผู้บัญชาการกองพล

มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารบก เว้นแต่มีรูปดาวห้าแฉก ๒ ดวง อยู่ทางซ้ายและขวาของเครื่องหมายกองทัพบกข้างละ ๑ ดวง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงผู้บัญชาการทหารเรือ

ธงผู้บัญชาการทหารเรือ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีขาบ ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้าย และมีสมอสอดวงจักรภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

ประวัติ

สร้างขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๙ ตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙

พุทธศักราช ๒๔๘๓ ได้มีพระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓ ลงวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ ออกบังคับใช้โดยให้ยกเลิกความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ มาตรา ๙ และให้ใช้ข้อความที่เปลี่ยนแปลงใหม่ แต่ในส่วนที่ว่าด้วยลักษณะธงผู้บัญชาการทหารเรือนั้น ยังคงมีลักษณะเหมือนเดิม และยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ

ธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารเรือ แต่ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาว มีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้าย และมีสมอสอดวงจักร ภายใต้พระมหามงกุฎอยู่ตรงกลาง และปลายธง ตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

ประวัติ

กำหนดแบบอย่างขึ้นใช้ครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๗๙ เรียกว่า *ธงผู้บัญชาการกองเรือรบ* ต่อมาในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ เปลี่ยนชื่อเป็น *ธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ*

ธงผู้บังคับการกองเรือ

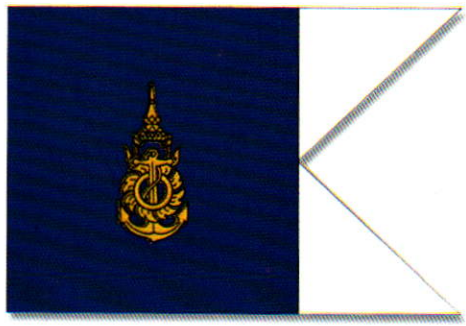

ธงผู้บังคับการกองเรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ แต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีขาว

ประวัติ

กำหนดรูปแบบขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๘๓ แม้มีการออกพระราชบัญญัติธงฉบับต่อๆ มาอีก ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะ

ธงผู้บังคับหมวดเรือ

ธงผู้บังคับหมวดเรือ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ทางคันธงกว้าง ๒ ส่วน ผืนธงยาว ๕ ส่วน พื้นธงสีขาบตอนต้น ๒ ใน ๕ ส่วนของผืนธงมีสมอสีเหลืองอยู่ตรงกลาง

ประวัติ

สร้างขึ้นครั้งแรกใน พุทธศักราช ๒๔๗๙ มีลักษณะเช่นเดียวกับปัจจุบัน

ธงผู้บังคับหมู่เรือ

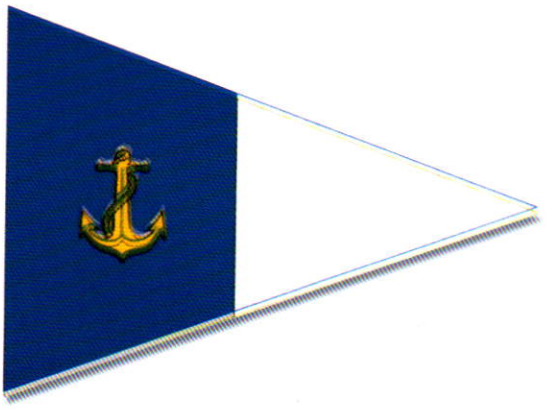

ธงผู้บังคับหมู่เรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บังคับหมวดเรือ แต่ตอนปลาย ๓ ใน ๕ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาว

ประวัติ

สร้างขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๗๙ มีรูปแบบเช่นเดียวกับปัจจุบัน

ธงหัวหน้าชั่วคราว

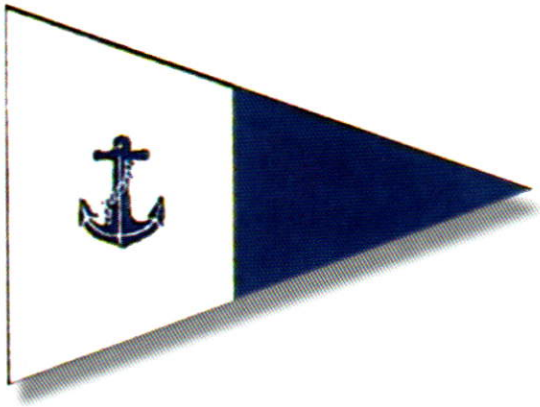

ธงหัวหน้าชั่วคราว มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บังคับหมวดเรือ แต่ตอนต้น ๒ ใน ๕ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาว มีสมอสีขาบ ๑ ตัว อยู่กลาง ตอนปลายที่เหลือ ๓ ใน ๕ ของส่วนยาวเป็นสีขาบ

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ในพุทธศักราช ๒๔๗๙ เป็นธงรูปสามเหลี่ยมสีขาว มีรูปสมอสีขาบ ต่อมาในพุทธศักราช ๒๔๘๓ แก้ไขลักษณะเป็นแบบที่ใช้มาจนปัจจุบันนี้

ธงผู้บังคับการเรือ

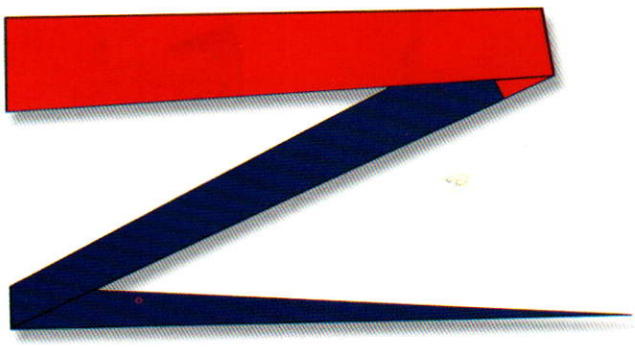

ธงผู้บังคับการเรือ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ทางคันธง กว้างไม่เกิน ๒๐ เซนติเมตร ผืนธงยาว ๓๐ เท่าของด้านฐาน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีแดง ตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาบ

ประวัติ

เดิมเรียกว่า *ธงหางจระเข้* หรือ *ธงนายเรือ* ต่อมาพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ กำหนดให้เรียกว่า *ธงผู้บังคับการเรือ* มีลักษณะเช่นเดียวกับที่ใช้ในปัจจุบัน

ธงผู้บัญชาการฐานทัพเรือ

ธงผู้บัญชาการฐานทัพเรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ แต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีฟ้า

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือ

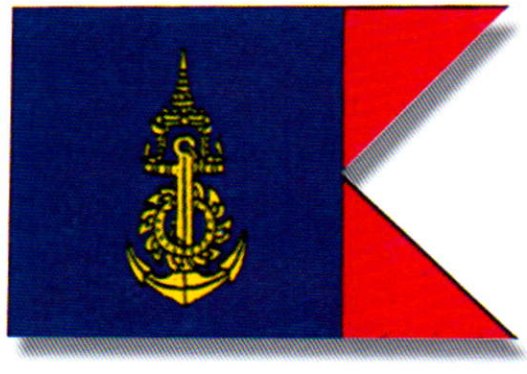

ธงผู้บัญชาการสถานีทหารเรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ แต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีแดง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ในพุทธศักราช ๒๔๗๙ เรียกว่า ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือฝ่ายบก ถึงพุทธศักราช ๒๕๒๒ เปลี่ยนชื่อเป็น *ธงผู้บัญชาการสถานีทหารเรือ* ลักษณะยังคงเดิม

ธงผู้บัญชาการกรมนาวิกโยธิน

ธงผู้บัญชาการกรมนาวิกโยธิน มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ แต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีเหลือง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงผู้บัญชาการทหารอากาศ

ธงผู้บัญชาการทหารอากาศ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีฟ้า ขอบธงขลิบริมสีเหลืองทั้ง ๔ ด้าน และตรงกลางของผืนธงมีรูปปีกนกสีเหลือง ๒ ปีก ระหว่างหัวปีกมีรูปธงชาติเฉียงอยู่ในอาร์ม เหนืออาร์มมีอุณาโลมสีขาวภายใต้พระมหามงกุฎเปล่งรัศมีมีสีเหลือง

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๗๙ เรียกว่า *ธงเจ้ากรมทหารอากาศ* มีลักษณะเป็นธงสีฟ้า กลางธงมีรูปจักรสีเหลือง และมีปีกนกสีเหลืองประกอบข้างละปีก รูปทั้งหมดอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง พุทธศักราช ๒๔๘๑ เปลี่ยนชื่อเป็น *ธงผู้บัญชาการทหารอากาศ* ต่อมาพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดลักษณะใหม่ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

ธงแสดงหน่วยทหารบก

ธงแสดงหน่วยกองทัพ

ธงแสดงหน่วยกองทัพ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน แบ่งสีเป็น ๒ ส่วน ส่วนบนคือส่วนจากมุมล่างทางด้านคันธงตัดเฉียงขึ้นไปถึงมุมบนเป็นสีแดง ส่วนล่างคือส่วนที่เหลือเป็นสีบานเย็น ในส่วนที่เป็นสีแดงตอนมุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีเครื่องหมายกองทัพบก ใต้เครื่องหมายกองทัพบกมีดาวห้าแฉกสีเหลือง ๓ ดวง เรียงตามความยาวของผืนธง

ธงแสดงหน่วยกองพล

ธงแสดงหน่วยกองพล มีลักษณะอย่างเดียวกับธงแสดงหน่วยกองทัพ แต่ใต้เครื่องหมายกองทัพบกมีดาวห้าแฉกสีเหลือง ๒ ดวง เรียงตามความยาวของผืนธง

ธงแสดงหน่วยกรม

ธงแสดงหน่วยกรม มีลักษณะอย่างเดียวกับธงแสดงหน่วยกองพล แต่ใต้เครื่องหมายกองทัพบกไม่มีดาว

ธงแสดงหน่วยกรมนักเรียนนายร้อย ผืนธงส่วนล่างเป็นสีเหลือง มุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีตราแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแทนเครื่องหมายกองทัพบก และมีแถบโอบใต้ตราแผ่นดิน รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง ภายในแถบมีความว่า "กรมนักเรียนนายร้อย" เป็นอักษรสีแดง

หน่วยรบพิเศษซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกรม ตรงกลางของผืนธงส่วนล่างมีเครื่องหมายนักโดดร่มสีเหลืองขนาดพองาม

หน่วยบินซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกรม ตรงกลางของผืนธงส่วนล่างมีเครื่องหมายแสดงความสามารถในการบินสีขาว ขนาดพองาม

ธงแสดงหน่วยกองพัน

ธงแสดงหน่วยกองพัน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน แบ่งสีเป็น ๒ ส่วน ส่วนบนคือส่วนจากมุมล่างทางด้านคันธงตัดเฉียงไปถึงมุมบนเป็นสีแดง ส่วนล่างคือส่วนที่เหลือแบ่งออกไปอีกเป็นสองตอน โดยแบ่งจากจุดกึ่งกลางของเส้นทแยงมุมตัดเฉียงลงถึงมุมล่าง

ด้านนอก ตอนต้นทางด้านที่ติดกับคันธงเป็นสีตามสีของหน่วยทหาร ตอนปลายเป็นสีขาว มุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีเครื่องหมายกองทัพบก

ธงแสดงหน่วยกองพันทหารราบ ให้มีแถบสีแดงทับรอยต่อเส้นทแยงตัดเฉียง

กองพันนักเรียนนายร้อย ส่วนล่างของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงเป็นสีเหลือง มุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีตราแผ่นดินและมีแถบอย่างเดียวกับธงแสดงหน่วยกรมนักเรียนนายร้อย

หน่วยรบพิเศษซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกองพัน ตรงกลางของผืนธง ส่วนล่างมีเครื่องหมายนักโดดร่มสีเหลืองขนาดพองาม

หน่วยบิน ซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกองพัน ตรงกลางของผืนธงส่วนล่างมีเครื่องหมายแสดงความสามารถในการบินสีขาวขนาดพองาม

ธงแสดงหน่วยทหารอากาศ

ธงแสดงหน่วยที่เป็นส่วนกำลังรบ

ธงแสดงหน่วยที่เป็นส่วนกำลังรบ ตั้งแต่ระดับฝูงบินหรือกองพันขึ้นไป มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีฟ้า ตรงกลางของผืนธงมีรูปเครื่องหมายกองทัพอากาศเป็นสีเหลือง และมีชื่อหน่วยทหารนั้นๆ เป็นสีน้ำเงินดำเป็นแถวโค้งโอบใต้รูปเครื่องหมายกองทัพอากาศ

ธงแสดงหน่วยแยกอิสระที่เป็นส่วนกำลังรบ

ธงแสดงหน่วยแยกอิสระที่เป็นส่วนกำลังรบ ตามที่กองทัพอากาศกำหนด มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงแสดงหน่วยที่เป็นส่วนกำลังรบตั้งแต่ระดับฝูงบินหรือกองพันขึ้นไป

หมวด ๔
ธงพิทักษ์สันติราษฎร์

ธงพิทักษ์สันติราษฎร์

มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ที่ตรงกลางของผืนธงมีรูปตราแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยความว่า "พิทักษ์สันติราษฎร์" ปักด้วยดิ้นเงินโอบใต้ตราแผ่นดิน

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

หมวด ๕
ธงกองอาสารักษาดินแดน
และกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด

ธงกองอาสารักษาดินแดน และกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท ในพิธีสวนสนามและพระราชทานธงประจำกองอาสารักษาดินแดน เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๗ ความตอนหนึ่งว่า

อันธงประจำกองที่ข้าพเจ้ามอบให้นี้ ย่อมเป็นเครื่องหมายแทนบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ท่านนับถือ ท่านจงเทิดทูนและรักษาไว้ให้ดี อย่าให้เสียเกียรติได้ และควรพิทักษ์รักษาเกียรติไว้ยิ่งชีวิตของตน ขอธงที่ได้มอบให้นี้จงเป็นเครื่องเตือนใจให้กองอาสารักษาดินแดนได้ปฏิบัติหน้าที่สมตามความมุ่งหมาย เป็นมิ่งขวัญอันดีของกองอาสารักษาดินแดนสืบไป

ธงประจำกองอาสารักษาดินแดน มี ๒ ประเภท คือ ธงประจำกองอาสารักษาดินแดน และธงประจำกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด เป็นที่หมายที่เคารพของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนทั้งมวล มีความเหมือนและแตกต่างกันตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พุทธศักราช ๒๔๙๗ ตามลักษณะต่างๆ คือ

ธงกองอาสารักษาดินแดน

ธงกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด

ธงกองอาสารักษาดินแดนมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ผืนธงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ ๗๒ เซนติเมตร ด้านหน้าของผืนธง มุมบนด้านที่ติดกับคันธง มีรูปพระมหามงกุฎ และเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลือง ภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อเป็นสีทองขลิบริมสีเหลืองรัศมีสีทอง และที่ตรงกลางของผืน

ธงมีดวงกลมสีแดง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๓๔ เซนติเมตร ขอบรอบวงกลมเป็นสีเหลือง มีรูปพระนเรศวรทรงช้างอยู่ภายในดวงกลมและมีข้อความว่า กองอาสารักษาดินแดน ปักด้วยดิ้นทองเป็นแถวโค้งโอบใต้ดวงกลมนั้น ด้านหลังที่ตรงกลางของผืนธง มีรูปช่อชัยพฤกษ์และอุณาโลมอยู่ตรงกลางภายใต้พระมหามงกุฎ ปักด้วยดิ้นทอง ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงเป็นสีแดง ด้านอื่นเป็นกรุยสีเหลือง

ใต้ฐานยอดคันธงชิดกับมุมบนของธงด้านเสาหรือคันธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่ายห้อยชายทั้งสอง มีส่วนยาวเลยมุมธงด้านล่าง ชายแถบทั้งสองเป็นครุย

ยอดคันธง เป็นรูปตรีทำด้วยโลหะสีทอง ยอดบนเป็นรูปพระขรรค์ ทำด้วยโลหะสีเงินประดิษฐานพระพุทธรูปภายใน และอัญเชิญพระเกศาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรรจุไว้ที่ยอดธงเป็นสิ่งมงคล เป็นขวัญและกำลังใจสำหรับสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน

ธงประจำกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงกองอาสารักษาดินแดนทุกประการ แต่ด้านหน้าของผืนธงที่ใต้ความว่า "กองอาสารักษาดินแดน" ให้มีชื่อจังหวัดที่กองอาสารักษาดินแดนตั้งอยู่ ปักด้วยดิ้นทอง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ธงประจำกองอาสารักษาดินแดน และธงประจำกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด ใช้ใน ๓ โอกาส คือ หนึ่งเมื่อธงประจำอยู่กับกองเกียรติยศ และสองเมื่อใช้ในเวลาที่เชิญธงในงานพิธี ซึ่งผู้บัญชาการกองอาสารักษาดินแดน (คือรัฐมนตรี) กำหนดให้เชิญธงประจำกองอาสารักษาดินแดนและธงประจำกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และสามใช้ในโอกาสตรวจพลสวนสนาม

ประวัติความเป็นมา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เมื่อพระมหากษัตริย์ที่มีอานุภาพมากทำสงครามชนะเมืองใดแล้ว ก็มักจะแต่งตั้งข้าราชบริพารที่ไว้เนื้อเชื่อใจไปปกครองดูแลต่างพระเนตรพระกรรณ สิ่งหนึ่งอันเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจและให้ทุกคนรู้ว่าผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น มีอำนาจสิทธิ์ขาดเหมือนองค์พระมหากษัตริย์ คือ ดาบอาญาสิทธิ์ หรือธงอาญาสิทธิ์ หรือธงประจำตำแหน่ง ต่อมาเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง ดาบอาญาสิทธิ์ได้กลายมาเป็นกฎหมาย ส่วนธงอาญาสิทธิ์หรือธงประจำตำแหน่งยังคงอยู่ และได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นศูนย์แห่งอำนาจรัฐ ขวัญและกำลังใจของประชาชนในรัฐนั้น

ธงกองอาสารักษาดินแดน ใช้คติความเชื่อและอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ของวีรชนผู้เสียสละทั้งหลายเป็นแบบอย่างสร้างศรัทธาและวีรกรรม

วีรกรรมของกองอาสารักษาดินแดนมีความเป็นมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์นับแต่โบราณกาลแล้ว เช่น สมัยอยุธยาในศึกบางระจัน ชาวบ้านบางระจันที่ไม่ใช่ทหารได้พยายามต่อสู้กับพม่าข้าศึกจนสิ้นกำลัง สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์การสู้รบที่เมืองถลางเกิดวีรสตรีไทย ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร และสมัยกู้อิสรภาพเมืองนครราชสีมาโดยการนำของคุณหญิงโม หรือท้าวสุรนารี

เป็นต้น

ต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตั้งกองพลอาสาสมัครเรียกว่า *กองเสือป่า* ขึ้น เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๕๔ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมข้าราชการและประชาชนให้รู้จักรักชาติ รู้จักหน้าที่ป้องกันรักษาประเทศชาติ รู้จักประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่ควรและทรงวางหลักอันเป็นชีวิตจิตใจของกองเสือป่าไว้ว่า *เสียชีพอย่าเสียสัตย์* เสือป่าขณะนั้นแบ่งออกเป็นสองประเภท คือเสือป่าเสนาหลวงรักษาพระองค์ประเภทหนึ่ง และเสือป่ารักษาดินแดนมณฑลต่างๆ อีกประเภทหนึ่ง และได้มีพระราชกำหนดหน้าที่เสือป่านักรบกองอาสารักษาความสงบราบคาบ พุทธศักราช ๒๔๖๐ ช่วยทำการสู้รบข้าศึกศัตรูเมื่อจำเป็น

ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ อุบัติขึ้น ขณะนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยสภาผู้แทนราษฎร ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และพระราชบัญญัติให้อำนาจในการป้องกันประเทศ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ขึ้น เพื่อฝึกอบรมราษฎรให้รู้จักหน้าที่ในการป้องกันประเทศในภาวะสงคราม โดยมอบภารกิจนี้ให้กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบ ครั้นถึงปี พุทธศักราช ๒๔๘๖ สถานการณ์ของประเทศคับขัน จำเป็นต้องเตรียมกำลังรบอย่างรีบเร่ง จึงเปลี่ยนวัตถุประสงค์เดิมจากการฝึกเป็นพลช่วยรบเป็นพลรบปฏิบัติการร่วมกับฝ่ายทหารและเปลี่ยนชื่อเป็น *กองพลเรือนอาสา* เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง การเรียกราษฎรทำการฝึกอบรมก็สิ้นสุดลงด้วย

ครั้นถึงพุทธศักราช ๒๔๙๑ เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างประเทศต่างลัทธิการปกครองในสังคมโลก จนเกิดเป็นสงครามเกาหลี จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ให้กระทรวงมหาดไทยรื้อฟื้นการดำเนินงานเกี่ยวกับพลเรือนอาสาขึ้นอีก โดยพิจารณายกร่างพระราชบัญญัติองค์การประชาชนป้องกันประเทศและประกาศใช้เป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๙๗ เรียกว่า *พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พุทธศักราช ๒๔๙๗* กำหนดภารกิจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และช่วยเหลือทหารเมื่อคราวจำเป็น

ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้พูดถึง *ธง* ในหมวด ๓ มาตรา ๒๐ ว่า *"ให้มีธงประจำกองและเครื่องหมายสำหรับกองอาสารักษาดินแดน กับเครื่องแบบสำหรับสมาชิกตามที่กำหนดในกฎกระทรวง"* ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวง พุทธศักราช ๒๔๙๗ ว่าด้วยรายละเอียดของธงประจำกองอาสารักษาดินแดนเป็นการเฉพาะขึ้น

ธงประจำกองอาสารักษาดินแดนและธงประจำกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด จึงได้รับการยกย่องถือเป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรีเป็นมิ่งขวัญเป็นเครื่องหมายแทนองค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงพระราชทานให้เป็นเครื่องหมายประจำกองสมาชิกทั้งหลาย จึงมีมติพิทักษ์รักษาไว้ด้วยเกียรติด้วยชีวิตของตนและปฏิบัติหน้าที่ตามความมุ่งหมายของกองอาสารักษาดินแดนด้วยสติปัญญาอย่างเต็มกำลัง

ประเพณีการใช้

มีระเบียบกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเก็บรักษาและการเชิญธงประจำกองอาสารักษาดินแดนและธงประจำกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด พุทธศักราช ๒๕๓๔ กำหนดไว้โดยละเอียด เช่น การเชิญธง ต้องมอบให้นายหมู่ใหญ่หรือนายหมู่เป็นผู้เชิญธง หากเป็นการเชิญธงเพื่อสวนสนามและเพื่อเป็นเกียรติยศให้มีผู้บังคับบัญชาชั้นสัญญาบัตรรักษาธงด้วยอีก ๒ นาย ทั้งหมดนี้เรียกว่า *หมู่เชิญธง* และเมื่อจะเชิญธงจากที่เก็บไปยังที่ใด ต้องจัดกำลังกองอาสารักษาดินแดน ๑ หมวด พร้อมผู้รักษาธง ผู้เชิญธง และผู้ช่วยผู้เชิญธง ไปรับธง กับให้มีพลแตรเดี่ยวหรือขลุ่ยกลองไปกับหมวดนี้ด้วย และเมื่อเห็นธงที่เชิญออก ผู้บังคับหมวดต้องบอกทำความเคารพ พลแตรเดี่ยวเป่าเพลงเคารพ ๓ จบ ถ้ามีพลขลุ่ยกลองเป่าเพลงมหาชัย แตรเดี่ยวไม่ต้องเป่าเป็นต้น

การเก็บรักษา

ธงเป็นเครื่องหมายแทนองค์พระมหากษัตริย์ เป็นของพระราชทานเป็นมิ่งขวัญให้สมาชิกรำลึกถึงพันธกิจที่ปฏิญาณตนรับมอบหมายด้วยชีวิต ธงจึงมีความสำคัญเทียบเท่าชีวิต การดูแลเก็บรักษาจึงต้องมีสติและให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ในเวลาปกติ ให้เก็บรักษาธงประจำกองอาสารักษาดินแดนและธงประจำกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดไว้ ณ ที่ตั้งกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดนและกองบังคับการกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด เวลาที่หน่วยอาสารักษาดินแดนออกปฏิบัติหน้าที่ราชการสนามไม่ต้องนำธงไปด้วย

เป็นหน้าที่ของผู้บัญชาการกองอาสารักษาดินแดน และผู้บังคับการกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด ต้องรับผิดชอบในการเก็บรักษาและตั้งแสดงไว้ในสถานที่อันควร โดยต้องมีถุงคลุมอยู่เสมอ เว้นแต่ในโอกาสใช้ธง จึงให้เปลื้องถุงคลุมและคลี่ธงออกได้

หมวด ๖
ธงคณะลูกเสือแห่งชาติ และธงลูกเสือจังหวัด

ธงคณะลูกเสือแห่งชาติและธงลูกเสือจังหวัด

ธงคณะลูกเสือแห่งชาติ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ผืนธงกว้าง ๕๐ เซนติเมตร ยาว ๕๒ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีตราธรรมจักรสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๓๒ เซนติเมตร

วิธีการใช้ ชักหรือแสดงธง

ใช้ในโอกาสสำคัญ เช่นแสดงธงในโอกาสชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ลูกเสือโลก และพิธีการสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับกิจการลูกเสือ

ประวัติความเป็นมา

ธงคณะลูกเสือแห่งชาตินี้ เดิมเรียกว่า *ธงประจำคณะลูกเสือแห่งสยาม* เป็นธงส่วนรวมของลูกเสือทั่วประเทศ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้แก่คณะลูกเสือ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดค่ายคราวชุมนุมลูกเสือแห่งชาติครั้งที่ ๒ ณ พระราชอุทยานสราญรมย์

ลักษณะธงในครั้งนั้น พื้นเป็นธงไตรรงค์หมายถึงชาติ มีเครื่องหมายรูปธรรมจักรประดิษฐานอยู่กลางผืนธงหมายถึงศาสนา มีรูปวชิราวุธอยู่ที่ยอดคันธงเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระมหากษัตริย์ และมีแถบรัตนาภรณ์ผูกห้อยอยู่กับคันธง มีความหมายว่า ลูกเสือทุกคนต่างก็ขึ้นตรงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ลักษณะธงประจำคณะลูกเสือแห่งชาติเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง โดยพระราชบัญญัติธงพุทธศักราช ๒๔๗๙ มาตรา ๑๓ กำหนดลักษณะไว้ว่า พื้นธงเป็นธงชาติ (ธงไตรรงค์) ขนาดกว้าง ๕๐

เซนติเมตร ยาว ๕๒ เซนติเมตร กลางธงมีตราธรรมจักรสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ เซนติเมตร คันธงยาว ๒ เมตร ๖๐ เซนติเมตร ที่ยอดคันธงทำด้วยเงินเป็นรูปวชิระ

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ แก้มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัติเก่า แต่ขนาดและลักษณะธงประจำคณะลูกเสือแห่งชาติยังคงเดิม และเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติธงฉบับหลังสุดในพุทธศักราช ๒๕๒๒ ลักษณะธงประจำคณะลูกเสือแห่งชาติก็ไม่เปลี่ยนแปลง

ธงลูกเสือจังหวัด

ธงลูกเสือจังหวัด มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ผืนธงกว้าง ๔๐ เซนติเมตร ยาว ๖๐ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒๗ เซนติเมตร มีขอบรอบดวงกลมเป็นสีดำ ๒ ขอบซ้อนกัน ขอบนอกกว้าง ๒ มิลลิเมตร ขอบในกว้าง ๑ มิลลิเมตร ระยะระหว่างขอบนอกกับขอบในห่างกัน ๒ มิลลิเมตร ตรงกลางของดวงกลมมีตราคณะลูกเสือแห่งชาติเป็นสีเหลือง และใต้ตรานั้นมีชื่อจังหวัดเป็นอักษรสีดำ

วิธีการใช้ ชักหรือแสดงธง

ใช้ชักหรือแสดงธงในวาระสำคัญอันเป็นกิจกรรมของลูกเสือ เช่นการชุมนุมประจำปี ตั้งแสดงเป็นหลักสักขีพยานในการกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณตนของสมาชิกสมัครใหม่ การนำสวนสนามหรือเทศกาลสำคัญควรแก่การแสดงธง เป็นต้น

ประวัติความเป็นมา

ธงลูกเสือจังหวัดพัฒนามาจากธงประจำกองลูกเสือซึ่งมีเครื่องหมายหลากหลายเป็นไปตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าควรเปลี่ยนแปลงรูปร่างลักษณะธงประจำกองลูกเสือใหม่ให้มีแบบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อความเหมาะสมคล้องกับกาลสมัย จึงกำหนดลักษณะธงประจำกองลูกเสือขึ้นให้มีลักษณะตามที่ปรากฏในมาตรา ๑๓ ของพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙

ภายหลังได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ยกเลิกพระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ ยกเลิกพระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓ และพระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕ ให้ใช้พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งหมวดที่ ๖ ได้บัญญัติถึงลักษณะธงคณะลูกเสือแห่งชาติและธงลูกเสือจังหวัดไว้ในมาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ซึ่งก็คือธงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

หมวด ๗
ธงราชการทั่วไป

ธงราชการทั่วไป

ธงชาติ

การใช้ การชัก การแสดงธง

ความในมาตรา ๑๐ ระบุว่า ให้ใช้ธงชาติเป็นธงตำแหน่งราชการ หรือส่วนราชการที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มิได้กำหนดลักษณะของธงไว้โดยเฉพาะ

ธงเจ้าพนักงานนำร่อง

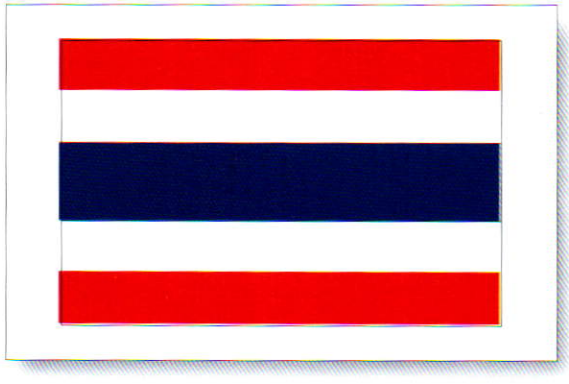

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๘ ส่วน ยาว ๑๒ ส่วน ขอบผืนธงเป็นแถบสีขาว กว้าง ๑ ใน ๘ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในแถบสีขาว มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ

การใช้ การชัก การแสดงธง

ชักขึ้นที่เสาหน้าเรือ ซึ่งทำหน้าที่นำร่องเป็นธงหมายตำแหน่งพนักงานนำร่อง

ประวัติ

สร้างขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามความใน

พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๓๔ ลักษณะธงเป็นรูปช้างเผือกอยู่กลางธงพื้นแดงซึ่งมีขอบขาวโดยรอบ ใช้ชักขึ้นที่เสาหน้าเรือซึ่งทำหน้าที่นำร่อง และเป็นธงหมายตำแหน่งพนักงานนำร่อง ธงนำร่องแบบนี้ได้ใช้มาจนตลอดรัชกาล

ถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปลี่ยนแบบธงชาติเป็นธงไตรรงค์ ตามความในพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธงพระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ นั้น ธงนำร่องได้เปลี่ยนแบบไปด้วยคือมีลักษณะเหมือนธงไตรรงค์แต่มีขอบสีขาวโดยรอบ ใช้เป็นเครื่องหมายพนักงานนำร่อง และชักขึ้นที่เสาหน้าเรือที่ทำหน้าที่นำร่อง

พุทธศักราช ๒๔๗๙ ได้มีพระราชบัญญัติธงฉบับใหม่ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙ ออกบังคับใช้ ลักษณะของธงนำร่องในพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังไม่เปลี่ยนแปลง แต่ได้กำหนดลักษณะธงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาดกว้าง ๘ ส่วน ยาว ๑๒ ส่วน ขอบธงโดยรอบที่เป็นแถบสีขาวนั้นกว้าง ๑ ใน ๘ ของส่วนกว้างของธง ลักษณะนี้ยังคงใช้ต่อมาจนปัจจุบัน

ประเพณีการใช้

ใช้เป็นธงราชการที่ชักขึ้นในเรือเฉพาะเวลาปฏิบัติตามหน้าที่

ธงเจ้าพนักงานตรวจท่า

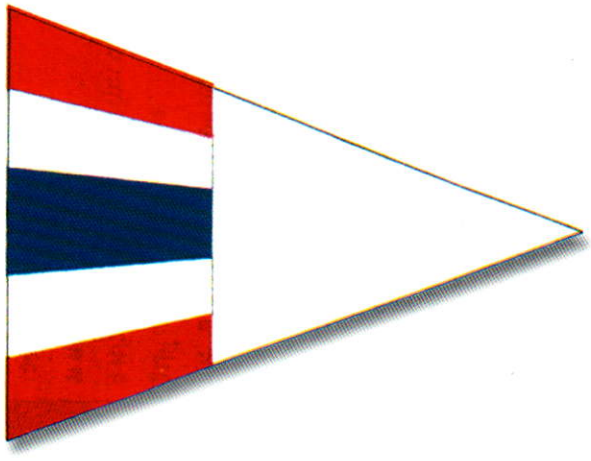

มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธง กว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๒ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ และตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาว

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๗๙ เรียกว่า *ธงพนักงานการท่า* และได้เปลี่ยนชื่อเป็น *ธงเจ้าพนักงานตรวจท่า* ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงพนักงานการสื่อสารแห่งประเทศไทย

มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่ติดกับคันธง กว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๒ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วน ของผืนธงมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเจ้าพนักงานตรวจท่า เว้นแต่ตอนปลายของผืนธงเป็นสีแดง ที่ตรงกลางของผืนธงที่เป็นสีแดง มีรูปแตรงอนในแนวนอน เหนือแตรงอนมีอุณาโลมในพระมหามงกุฎเปล่งรัศมี รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้เป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๗๙ เรียกว่า ธงเจ้าพนักงานการไปรษณีย์ เดิมตรงส่วนที่เป็นสีแดงไม่มีรูปภาพ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อและลักษณะธงตามพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงเจ้าพนักงานศุลกากร

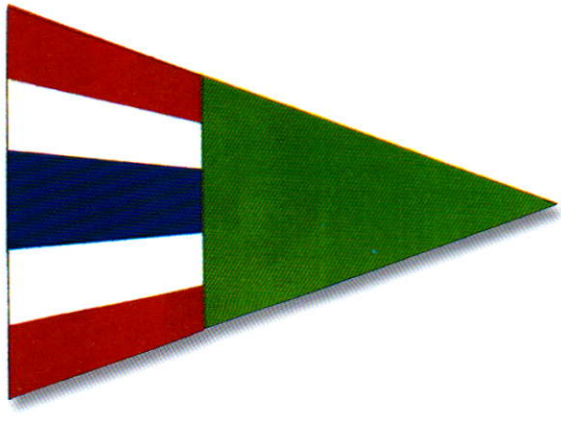

มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธง กว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๒ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเจ้าพนักงานตรวจท่า เว้นแต่ตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีเขียวใบไม้

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ในพุทธศักราช ๒๔๗๙ มีลักษณะเช่นเดียวกับธงตามพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ แต่เรียกว่า *ธงเจ้าพนักงานการศุลกากร*

ธงเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง

มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธง กว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๒ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเจ้าพนักงานตรวจท่า เว้นแต่ตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีเหลือง ที่ตรงกลางของผืนธงที่เป็นสีเหลืองมีรูปพระแสงดาบเขนและโล่สีเลือดหมู

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๙ ลักษณะเช่นเดียวกับธงที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ เพียงแต่ไม่มีภาพในส่วนที่เป็นสีเหลือง

ธงเจ้าพนักงานตำรวจน้ำ

มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธง กว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๓ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ และตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีเลือดหมู ที่ตรงกลางของผืนธง มีรูปพระแสงดาบเขนและโล่สีเหลือง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงเรือยนต์หลวง

มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว พื้นธงสีแดง ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธง กว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๒ ส่วน ตอนต้นของผืนธงมีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาบ ขนาดกว้าง ๑ ใน ๒ ส่วนของความกว้างของผืนธง ตรงกลางของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีรูปพระมหามงกุฎสีเหลือง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

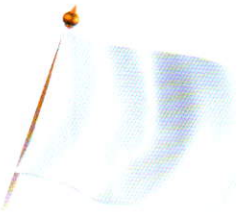

หมวด ๘
ธงแสดงตำแหน่งทั่วไป

ธงแสดงตำแหน่งทั่วไป

ธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีอาร์มสีเหลือง กว้าง ๑ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในอาร์มสีเหลืองมีอาร์มสีธงชาติกว้าง ๓ ใน ๕ ส่วนของความกว้างของอาร์มสีเหลือง เหนืออาร์มมีครุฑพ่าห์สีแดงขนาดเท่าอาร์มสีเหลือง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ใช้เป็นธงหมายตำแหน่งของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เฉพาะในหน้าที่ราชการที่เป็นเกียรติยศเท่านั้น

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้เป็นครั้งแรกตามความในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลักษณะธงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีขาว ที่ศูนย์กลางมีแถบสีเหลืองเป็นรูปโล่ แถบนี้กว้าง ๑ ใน ๑๐ ของส่วนกว้างของธง ภายในรูปโล่เป็นแถบสีอย่างธงชาติ เหนือรูปโล่เป็นพระครุฑพ่าห์สีแดง ธงนี้ยังคงใช้เรื่อยมาจนกระทั่งมีการออกพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ บังคับใช้ ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดแบบอย่างธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ในหมวดที่ ๘ มาตรา ๔๓ (๑) คำอธิบายลักษณะรายละเอียดของธงต่างไปจากพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ เล็กน้อย แต่ความหมายโดยรวมแล้วไม่แตกต่างกัน ธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามกฎหมายฉบับนี้ยังคงใช้ได้มาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามปัจจุบันไม่ได้มีการใช้ธง เนื่องจากประเทศไทยไม่มีตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ธงประธานรัฐสภา

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปรัฐธรรมนูญประดิษฐานอยู่บนพาน ๒ ชั้นสีทอง ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง รูปนี้อยู่ระหว่างกลางลายกระหนกสีแดง

ประวัติ

กำหนดขึ้นใช้ตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒

ธงนายกรัฐมนตรี

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปวงกลมมีเส้นรอบวงเป็นเส้นคู่ ตรงกลางของวงกลมมีรูปรัฐธรรมนูญ มีรัศมีประดิษฐานอยู่

บนพาน ๒ ชั้น เหนือตั่ง มีรูปราชสีห์กับคชสีห์ยืนในท่าเผ่นหันหน้าเข้าหากันอยู่ ๒ ข้าง รูปเหล่านี้เป็นสีแดง อยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ใช้เป็นธงแสดงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้เป็นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งเป็นเวลาที่ได้เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ปรากฏลักษณะอยู่ในมาตรา ๑๖ คือเป็นธงรูปสี่เหลี่ยม กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นสีขาว ที่ศูนย์กลางมีแถบสีเหลืองเป็นรูปโล่ แถบนี้กว้าง ๑ ใน ๑๐ ของส่วนกว้างของธง ภายในรูปโล่เป็นแถบสีอย่างธงชาติ สองข้างโล่มีรูปราชสีห์สีแดงยืนเกาะอยู่ข้างขวาตัวหนึ่ง และรูปคชสีห์สีแดงยืนอยู่ข้างซ้ายตัวหนึ่ง

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงธงนายกรัฐมนตรี ในพุทธศักราช ๒๔๘๑ ตามความในพระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ ลงวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ มาตรา ๕ กำหนดให้เป็นธงรูปสี่เหลี่ยมรี กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาวที่ศูนย์กลางมีรูปตราตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคือตราคชสีห์และราชสีห์รักษารัฐธรรมนูญสีแดงอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

ในพุทธศักราช ๒๕๒๒ ได้มีพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ออกประกาศบังคับใช้ ลักษณะธงนายกรัฐมนตรีได้เปลี่ยนแปลงไปตามความในหมวด ๘ มาตรา ๔๓(๓) คือให้มีลักษณะเป็นธงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปวงกลมมีเส้นรอบวงเป็นเส้นคู่ ตรงกลางของวงกลมมีรูปรัฐธรรมนูญมีรัศมี ประดิษฐานอยู่บนพาน ๒ ชั้นเหนือตั่ง มีรูปราชสีห์กับคชสีห์ยืนในท่าเผ่นหันหน้าเข้าหากันอยู่ ๒ ข้าง รูปเหล่านี้เป็นสีแดง อยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง ธงนายกรัฐมนตรีแบบนี้ยังคงใช้สืบมาจนปัจจุบัน

ธงประธานศาลฎีกา

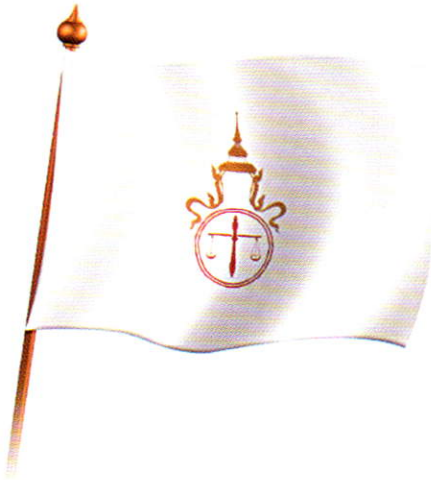

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปวงกลม มีเส้นรอบวงเป็นเส้นคู่ ตรงกลางของวงกลมมีรูปพระแสงขรรค์เป็นหลัก มีดุลเกี่ยวขัดไว้ที่ด้ามพระแสงขรรค์ รูปเหล่านี้เป็นสีแดงอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ใช้ธงหมายตำแหน่งของประธานศาลฎีกา

ประวัติ

เป็นธงที่บัญญัติขึ้นใช้ตามพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ หมวดที่ ๘ มาตรา ๔๓(๔) ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒ และยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน

ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรสีแดงแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางขวาและมีสมอสีขาบสอดวงจักร ด้านซ้ายและด้านขวาของรูปจักรมีปีกนกกางเป็นสีฟ้าอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ใช้เป็นธงหมายตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้เป็นครั้งแรกตามความในมาตรา ๔๓(๕) ของพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ และยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน

ธงราชทูต

มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีขาบ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าหาคันธง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ธงนี้ใช้สำหรับหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยมีพระราชสาส์นตราตั้ง

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้เป็นครั้งแรกโดย *พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม ร.ศ. ๑๑๐* (พุทธศักราช ๒๔๓๔) เรียกในสมัยนั้นว่า *ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น* มีลักษณะคือ พื้นธงสีแดง กลางธงเป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น หันหน้าเข้าเสา ที่มุมธงด้านบนมีโล่ตราแผ่นดิน เหนือโล่เป็นรูปจักรีและพระมหามงกุฎ ใช้สำหรับราชทูตไทยประจำต่างประเทศ หรือข้าหลวงใหญ่ไปราชการพิเศษ ซึ่งผู้ที่รับราชการไปนั้นดำรงตำแหน่งผู้แทนพระองค์พระเจ้าแผ่นดินหรือผู้แทนรัฐบาลจึงจะใช้ได้ ใช้เป็นธงหมายยศของผู้ที่รับราชการนั้น ถ้าไปในเรือให้ชักธงนี้ขึ้นที่เสาหน้าเรือ

ความหมายของรูปต่างๆ ในธงราชทูตมีดังนี้ ธงพื้นสีแดงและช้างเผือกหมายถึงประเทศชาติ เฉพาะส่วนนี้คงจะมาจากลักษณะธงชาติขณะนั้นซึ่งเป็นธงพื้นสีแดงมีรูปช้างเผือกไม่ทรงเครื่องอยู่กลาง ซึ่งหมายถึงประเทศไทยและพระบรมเดชานุภาพ แต่การที่ธงราชทูตเป็นรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นนั้น เพื่อเน้นความสำคัญว่าเกี่ยวเนื่องในองค์พระมหากษัตริย์หรือรัฐบาล รูปพระมหามงกุฎและจักรีเหนือโล่หมายถึงองค์พระมหากษัตริย์และนามพระราชวงศ์จักรี โล่ตราแผ่นดินเป็นตราซึ่งใช้ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โล่มีขอบสีเหลือง ตรงกลางแบ่งออกเป็น ๓ ช่อง ช่องบนพื้นสีเหลืองมีรูปช้างไอยราพตสามเศียรอยู่กลาง หมายถึงดินแดนสยามเหนือกลางและใต้ ช่องล่างข้างขวาของโล่เป็นรูปช้างเผือกอยู่กลางพื้นสีชมพู หันหน้าไปข้างเสา หมายถึงดินแดนฝ่ายเชื้อชาติลาว ช่องล่างข้างซ้ายของโล่เป็นรูปกริชคดและตรง ๒ เล่มไขว้กันอยู่บนพื้นสีแดง หมายถึงดินแดนฝ่ายที่มีเชื้อชาติมลายู

พุทธศักราช ๒๔๔๐ ได้มีพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ ออกประกาศใช้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดแบบอย่างธงราชทูตไว้อย่างพระราชบัญญัติฉบับแรก แต่บัญญัติแบบธงเรือหลวงไว้ให้มีลักษณะเป็นธงสีแดง กลางธงมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าเสา และมาตรา ๕ กำหนดไว้ว่า ข้าราชการผู้ใดมีหน้าที่ราชการจำเป็นต้องใช้ธงเป็นเครื่องหมายตำแหน่งไปที่ใด ธงหมายตำแหน่งนั้นให้ใช้แบบธงเรือหลวงเป็นหลัก แต่ต้องเติมตราตำแหน่งของตนไว้ที่มุมธงข้างบนหน้าช้าง พร้อมกันนี้ได้กำหนดตราราชทูตและข้าหลวงใหญ่ผู้ทำหน้าที่แทนพระองค์หรือรัฐบาลว่า ใช้รูปโล่ตราแผ่นดิน มีจักรีและมหามงกุฎอยู่เบื้องบน ดังนั้นรูปธงราชทูตสมัยนี้จึงมีลักษณะเหมือนกันธงราชทูตใน พุทธศักราช ๒๔๓๔

พุทธศักราช ๒๔๔๒ มีพระราชบัญญัติธงฉบับใหม่ออกประกาศใช้เรียกว่า *พระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๑๘* พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดแบบธงราชทูตไว้เช่นกัน แต่แบบธงเรือหลวงและข้อความในมาตรา ๕ ไม่เปลี่ยนแปลงจากพระราชบัญญัติฉบับเดิม ดังนั้น ธงราชทูตจึงยังมีลักษณะเหมือนเมื่อ พุทธศักราช ๒๔๔๐

พุทธศักราช ๒๔๕๓ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ประกาศพระราชบัญญัติฉบับใหม่ใช้เพื่อความเหมาะสม เรียกว่า *พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙* พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดแบบธงราชทูตไว้ แต่กำหนดธงราชการไว้ว่าเป็นธงพื้นสีแดงมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นอยู่กลาง และมาตรา ๕ ได้กำหนดเกี่ยวกับธงตำแหน่งราชการว่าให้ใช้ธงราชการเป็นหลัก แล้วเติมเครื่องหมายลงบนมุมธงข้างบนหน้าช้าง ต่อมา พุทธศักราช ๒๔๕๕ มีประกาศ

กระทรวงทหารเรือ เรื่องพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ธงเครื่องหมายตำแหน่งราชการ ลงวันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๕๕ มีใจความว่า มีพระบรมราชานุญาตให้กระทรวงการต่างประเทศใช้ธงพื้นแดงตรงกลางมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น มุมธงมีเครื่องหมายรูปวงกลมสีน้ำเงินแก่ ในวงกลมนั้นมีรูปครุฑกางกรอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎเป็นธงราชทูตได้ตามที่ส่งแบบไปขอพระราชทาน

ความหมายของภาพในธงราชทูตสมัยนี้มีดังนี้ ธงสีแดงและรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหมายถึงประเทศไทยและพระบรมเดชานุภาพ วง กลมสีน้ำเงินและพระมหามงกุฎหมายถึงพระมหากษัตริย์ รูปครุฑคือตราแผ่นดินซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นใช้แทนโล่ตราแผ่นดินของเดิม จึงรวมหมายถึงราชการเนื่องในพระมหากษัตริย์และรัฐบาล

พุทธศักราช ๒๔๖๐ หลังจากเปลี่ยนธงชาติเป็นธงไตรรงค์แล้ว ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงทหารเรือ ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐ กำหนดลักษณะธงหมายตำแหน่งราชทูตและกงสุลใหม่ คือเป็นธงไตรรงค์มีรูปช้างเผือกอยู่ตรงกลาง ความหมายของธงคือ ธงไตรรงค์หมายถึงประเทศไทยอันประกอบด้วย ๓ สถาบัน ได้แก่สีแดง หมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ รูปช้างเผือกกลางธงหมายถึงพระบรมเดชานุภาพซึ่งมีช้างเผือกคู่พระบารมีอันเป็นคติเชื่อถือกันมาแต่สมัยโบราณ

ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงทหารเรืออีกฉบับหนึ่ง ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ เปลี่ยนแปลงธงหมายตำแหน่งราชทูตใหม่ เรียกว่า *ธงสถานทูต* ลักษณะพื้นธงเหมือนธงไตรรงค์ มีวงกลมสีขาบขอบจดขอบสีแดงของพื้นธงอยู่ตรงกลาง ภายในวงกลมมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าเสา สำหรับชักขึ้น ณ สถานทูต

พุทธศักราช ๒๔๗๑ ได้มีพระราชบัญญัติธงแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ลงวันที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ออกประกาศบังคับใช้ โดยให้ยกเลิกมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๖๐ และแก้ไขใหม่ แต่สำหรับธงสถานทูตนั้นให้ลักษณะคงเดิม

พุทธศักราช ๒๔๗๙ มีพระราชบัญญัติออกประกาศใช้อีกฉบับหนึ่งเรียกว่า พระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ธงที่เกี่ยวกับทูตในที่นี้เรียกว่า *ธงอัครราชทูต* มีลักษณะสัณฐานเหมือนธงชาติ ที่กึ่งกลางพื้นธงมีวงกลมสีขาบ เส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับ ๔ ใน ๖ ของความกว้างของธง คือขอบวงกลมจะจดขอบสีแดงของพื้นธงพอดี ภายในมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าเสา ลักษณะทั้งหมดนี้เหมือนเดิม ความหมายของรูปภาพในธงนี้คือ ธงไตรรงค์หมายถึงประเทศไทยอันประกอบด้วย ๓ สถาบันได้แก่ สีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ วงกลางสีน้ำเงินเข้มหมายถึงเนื่องในองค์พระมหากษัตริย์และรัฐบาล ช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นตรงกลางหมายถึงพระบรมเดชานุภาพ

ในพุทธศักราช ๒๕๒๒ ได้มีพระราชบัญญัติธงออกประกาศบังคับใช้ เรียกว่า *พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒* ออกประกาศเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดแบบธงราชทูตไว้ในหมวดที่ ๘ ว่าด้วยธงแสดงตำแหน่งทั่วไปให้มีลักษณะคือ ลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ ตรงกลางผืนมีดวงกลมสีขาบขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าหาคันธง ธงนี้ให้ใช้สำหรับหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต ซึ่ง

ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยมีพระราชสาส์นตราตั้ง ลักษณะดังกล่าวมานี้ไม่ต่างกับธงราชทูตเดิม และเป็นลักษณะที่ใช้สืบมาจนถึงปัจจุบัน

ธงกงสุล

มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีขาบ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีช้างเผือกหันหน้าเข้าหาคันธง

การใช้ การชัก การแสดงธง

ธงนี้ให้ใช้สำหรับหัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยมีพระบรมราชโองการ

ประวัติ

บัญญัติขึ้นใช้เป็นครั้งแรกพร้อมกับธงราชทูตใน พุทธศักราช ๒๔๓๔ เรียกว่า *ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น* ลักษณะเป็นธงพื้นแดง กลางธงมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าเสา ที่มุมธงข้างบนหน้าช้างมีรูปโล่ตราแผ่นดิน ใช้สำหรับกงสุลประจำราชการต่างประเทศ

ความหมายของรูปภาพในธงมีดังนี้ ธงพื้นแดงและช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น หมายถึงประเทศไทยและพระบรมเดชานุภาพ โล่ตราแผ่นดินเป็นตราแผ่นดินซึ่งใช้ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอบโล่สีเหลือง ภายในแบ่งเป็น ๓ ช่อง ช่องบนมีรูปช้างไอยราพตสามเศียรบนพื้นเหลือง หมายถึงดินแดนสยามเหนือ กลางและใต้ ช่องล่างข้างขวาของโล่เป็นรูปช้างเผือกอยู่กลางพื้นสีชมพู หันหน้าเข้าหาเสาธง หมายถึงดินแดนฝ่ายเชื้อชาติลาว ช่องล่างข้างซ้ายของโล่เป็นรูปกริชคดและตรง ๒ เล่มไขว้กันบนพื้นสีแดง หมายถึงดินแดนฝ่ายที่มีเชื้อชาติมลายู

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติออกประกาศใช้อีก ๒ ฉบับคือ พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ และพระราชบัญญัติ รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ (พุทธศักราช ๒๔๔๐ และ พุทธศักราช ๒๔๔๒) แต่ธงกงสุลก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง

พุทธศักราช ๒๔๕๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แบบอย่างของธงกงสุลได้เปลี่ยนแปลงไปตามพระราชบัญญัติ รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ และประกาศกระทรวงทหารเรือ เรื่องพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้ธงเครื่องหมายตำแหน่งราชการ ลงวันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๕๕ คือเป็นธงพื้นสีแดงมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นอยู่กลางธง ที่มุมธงด้านบนหน้าช้างมีวงกลมสีน้ำเงินแก่ ภายในมีรูปครุฑกางกร

ความหมายของรูปภาพในธงมีดังนี้ ธงพื้นแดงและช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหมายถึงประเทศไทยและพระบรมเดชานุภาพ วงกลมสีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ รูปครุฑกางกรเป็นตราแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงรวมหมายถึงราชการเนื่องในองค์พระมหากษัตริย์และรัฐบาล

พุทธศักราช ๒๔๖๐ หลังจากเปลี่ยนธงชาติจากธงช้างเผือกเป็นธงไตรรงค์แล้วได้มีประกาศกระทรวงทหารเรือ ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐ เปลี่ยนแปลงลักษณะธงกงสุลใหม่ คือมีลักษณะเป็นธงไตรรงค์มีรูปช้างเผือกอยู่ตรงกลาง ความหมายของธงคือ ธงไตรรงค์หมายถึงประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย ๓ สถาบัน คือ ริ้วสีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ รูปช้างเผือกหมายถึงพระบรมเดชานุภาพ

พุทธศักราช ๒๔๗๐ ธงกงสุลมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปอีกตามความในประกาศกระทรวงทหารเรือ ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ คือมีลักษณะพื้นธงเหมือนธงไตรรงค์ กลางธงมีวงกลมสีขาบ ขอบวงจดขอบสีแดงของธง ภายในมีรูปช้างเผือกไม่ทรงเครื่องยืนหันหน้าเข้าเสาสำหรับชักขึ้น ณ สถานกงสุลไทย ถึงพุทธศักราช ๒๔๗๑ ได้มีประกาศพระราชบัญญัติธงแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ซึ่งว่าด้วยแบบอย่างราชการออกบังคับใช้ ธงกงสุลก็ยังคงมีลักษณะไม่เปลี่ยนแปลง และแม้ภายหลังจะมีพระราชบัญญัติธงฉบับใหม่ออกประกาศใช้ใน พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลักษณะของธงกงสุลก็ยังคงเดิม

ความหมายของธงกงสุลสมัยนี้มีดังนี้ ธงไตรรงค์หมายถึงประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย ๓ สถาบัน คือ ริ้วสีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ วงกลมสีน้ำเงินหมายถึงเนื่องในองค์พระมหากษัตริย์และรัฐบาล ช้างเผือกหมายถึงพระบรมเดชานุภาพ

ในพุทธศักราช ๒๕๒๒ ได้มีพระราชบัญญัติธงออกประกาศเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒ เรียกว่า *พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒* ธงแสดงตำแหน่งทั่วไปได้ถูกกำหนดไว้ในหมวดที่ ๘ ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ สำหรับธงกงสุลนั้นกำหนดแบบอย่างไว้ว่า มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีขาบ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีช้างเผือกหันหน้าเข้าหาคันธง ธงนี้ให้ใช้สำหรับหัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยมีพระบรมราชโองการ ลักษณะทั้งหมดนี้สรุปได้ว่าเหมือนกับธงกงสุลสมัย พุทธศักราช ๒๔๗๙ ทุกประการ และเป็นแบบที่ยังใช้ในปัจจุบัน

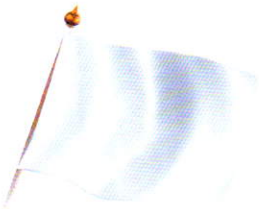

หมวด ๙
การใช้ ชัก หรือแสดงธง

การใช้ การชัก หรือแสดงธง

พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กล่าวถึงการใช้ การชัก หรือแสดงธงของไทยและของต่างประเทศไว้ในหมวดที่ ๑๐ มี ๓ มาตรา ดังข้อความต่อไปนี้

มาตรา ๔๕ การใช้ ชัก หรือแสดงธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทยตามมาตรา ๕ ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๔๖ การใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร ให้กระทำได้เฉพาะธงชาติ ธงราชนาวี หรือธงประจำกองทัพเรือ ธงสำหรับองค์ราชาธิบดี ราชินี ราชสามี รัชทายาท ธงแสดงตำแหน่งประมุขของรัฐ หรือหัวหน้ารัฐบาล ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุล ธงของรัฐต่างประเทศ ธงขององค์การระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยเป็นสมาชิกและธงอื่นของต่างประเทศซึ่งได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี

การใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศตามวรรคหนึ่งให้กระทำได้ ณ ที่ดังต่อไปนี้

(๑) สถานที่พักอาศัยหรือยานพาหนะสำหรับองค์ราชาธิบดี ราชินี ราชสามี รัชทายาท ประมุขของรัฐหรือผู้แทน หรือหัวหน้ารัฐบาลในโอกาสที่มาเยือนประเทศไทย

(๒) สถานที่ทำการของคณะผู้แทนทางทูต สถานที่ทำการทางกงสุล หรือสำนักงานขององค์การระหว่างประเทศ และรวมถึงหน่วยงานขององค์การระหว่างประเทศ

(๓) สถานที่อยู่ ที่พักอาศัยหรือยานพาหนะสำหรับหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต หัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุล หรือหัวหน้าสำนักงานขององค์การระหว่างประเทศ และรวมถึงหัวหน้าหน่วยงานขององค์การระหว่างประเทศ

(๔) เรือหรืออากาศยานต่างประเทศหรือขององค์การระหว่างประเทศ

(๕) เรือหรืออากาศยานของรัฐต่างประเทศ หรือ

(๖) สถานที่อื่นตามที่นายกรัฐมนตรีประกาศให้ใช้ ชัก หรือแสดงธงได้ หรือตามที่ได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี

การใช้ ชัก หรือแสดงธงตาม (๑) ถึง (๔) ให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ หรือความตกลงกับรัฐบาลไทย

การใช้ ชัก หรือแสดงธงตาม (๕) และ (๖) ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๔๗ บทบัญญัติมาตรา ๔๖ มิให้ใช้บังคับแก่การใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศภายในห้องของอาคาร

หมวด ๑๐
บทกำหนดโทษและบทเฉพาะกาล

บทกำหนดโทษ

ในหมวด ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดโทษบุคคลผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามความในพระราชบัญญัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้ การชัก และการแสดงธง ตลอดจนการปฏิบัติต่อธงในการที่ไม่สมควร โทษมีทั้งจำคุกและปรับ มีรายละเอียดรวมทั้งสิ้น ๗ มาตรา ดังนี้

มาตรา ๔๘ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๕ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๙ ผู้ใดใช้ ชัก หรือแสดงธงอื่นของต่างประเทศนอกจากธงที่กำหนดให้ใช้ชักหรือแสดงได้ตามมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๐ ผู้ใดใช้ ชัก หรือแสดงธงต่างประเทศ โดยไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๖ วรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคสี่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๑ ผู้ใดใช้ ชัก หรือแสดงธงอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ได้บัญญัติกำหนดลักษณะไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้โดยไม่มีสิทธิ์ หรือใช้ ชัก หรือแสดงธงที่คล้ายคลึงกับธงดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๒ ผู้ใดใช้หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงที่ได้กำหนดลักษณะไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ไว้ที่สิ่งบรรจุ หีบห่อ สิ่งหุ้มห่อ สิ่งผูกมัด หรือสิ่งใดๆ ทั้งนี้ โดยไม่สมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๓ ผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อธงตามมาตรา ๕ หรือมาตรา ๖ ดังต่อไปนี้

(๑) ประดิษฐ์รูป ตัวอักษร ตัวเลข หรือเครื่องหมายอื่นใดในผืนธง รูปจำลองของธง หรือในแถบสีธง นอกจากที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

(๒) ใช้ ชัก หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงอันมีลักษณะตาม (๑)

(๓) ใช้ ชัก หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงไว้ ณ ที่หรือโดยวิธีอันไม่สมควร

(๔) ประดิษฐ์ธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงไว้ ณ ที่หรือสิ่งใดๆ โดยไม่สมควร

(๕) แสดงหรือใช้สิ่งใดๆ ที่มีรูปธง รูปจำลองของธง หรือมีแถบสีธงอันมีลักษณะตาม (๔) โดยไม่สมควร

ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๔ ผู้ใดกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการเหยียดหยามต่อธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงที่ได้บัญญัติกำหนดลักษณะไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

บทเฉพาะกาลในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ มี ๒ มาตรา เป็นเรื่องของธงชัยเฉลิมพลของทหารซึ่งได้รับพระราชทานก่อนหน้าพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้คงใช้ต่อไปได้จนกว่าจะมีการพระราชทานใหม่ และเรื่องการใช้กฎกระทรวง หรือประกาศตามพระราชบัญญัติฉบับเดิมที่ไม่ขัดแย้งต่อไปได้ ดังความต่อไปนี้

มาตรา ๕๕ ธงชัยเฉลิมพลหรือธงประจำกองทหารบก ธงประจำกองทหารเรือ และธงประจำกองทหารอากาศ ที่ใช้อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นธงชัยเฉลิมพลตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพลใหม่

มาตรา ๕๖ ในระหว่างที่ยังมิได้ออกกฎกระทรวงหรือประกาศตามพระราชบัญญัตินี้ ให้บรรดากฎกระทรวง และประกาศที่ได้ออกตามพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ คงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

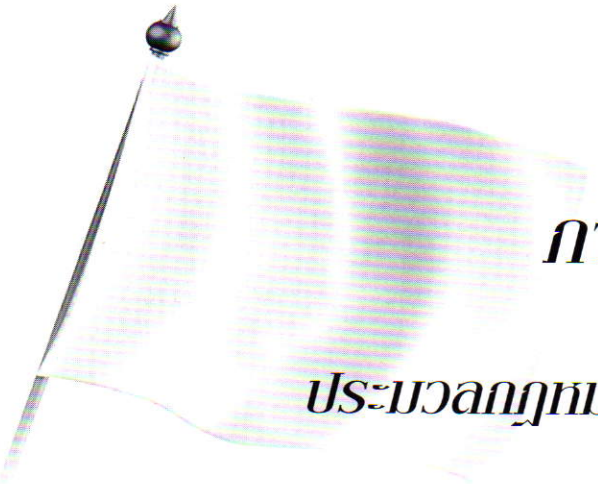

ภาคที่ ๒

ประมวลกฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับธง

ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับธง

กฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับธงที่ประมวลมาพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือเล่มนี้ มีทั้งพระราชบัญญัติ ประกาศ กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ และแจ้งความว่าด้วยรูปลักษณะของธงสำคัญต่าง ๆ ของไทย ตลอดจนการใช้ การชักและการประดับธง เริ่มตั้งแต่ *"พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม"* ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบธงฉบับแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ออกประกาศบังคับใช้ในพุทธศักราช ๒๔๓๔ เป็นต้นมา จนกระทั่งถึง *"ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖"* ทั้งนี้ เพื่อรวบรวมหลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายธงมาไว้ในที่เดียวกันให้สะดวกแก่การศึกษาค้นคว้า ผู้อ่านจะได้เห็นวิวัฒนาการของรูปลักษณะธงในแต่ละสมัย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงระเบียบการใช้ธงด้วย

การเรียงลำดับกฎหมายต่างๆ จะจัดเรียงตามปีพุทธศักราชเป็นสำคัญ ส่วนกฎหมายที่ออกประกาศในปีเดียวกัน ก็จะพิจารณาเรียงลำดับก่อนหลังตามเดือนและวัน เป็นการอำนวยความสะดวกแก่การค้นคว้า ป้องกันมิให้เกิดความสับสน ที่สำคัญคือ กฎหมายบางฉบับถ่ายมาจากต้นฉบับจริง ซึ่งเป็นหนังสือเก่าหายาก เช่น หนังสือพระราชบัญญัติธงฉบับแรกที่พิมพ์จากประเทศเยอรมนี และหนังสือราชกิจจานุเบกษารุ่นเก่าในรัชกาลที่ ๕ เป็นต้น

พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม

พระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่าแต่ก่อนมาธงที่ใช้ในราชการต่างๆ ยังหาเปนแบบอย่างแน่นอนไม่ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งกองข้าหลวงให้ตรวจแบบอย่างที่สมควรแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้เปนแบบแผนสืบไป ให้ผู้ที่มีน่าที่ต่างๆ ที่ต้องใช้ธงนั้นๆ ทำให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

*

ข้อ ๑ ธงบรมราชธวัชมหาสยามินทร์

ข้อ ๑ ธงบรมราชธวัชมหาสยามินทร์ นั้นพื้นนอกสีแดง พื้นในสีขาบ เปนรูปโล่ตราแผ่นดิน มีจักรกรี ไข้วกันอยู่บนโล่มหาพิไชยมงกุฎสรวมบนจักรกรีมีเครื่องสูง๗ชั้นสองข้าง ในโล่ตราแผ่นดินนั้น ช่องบนเปนรูปช้างไอยราพตสามเศียรพื้นเหลือง บอกนามสยามเหนือ สยามใต้ สยามกลาง ช่องล่างข้างขวานั้น เปนรูปช้างเผือกพื้นชมภู เปนนามลัญญาแห่งมลาวประเทศ ช่องล่างข้างซ้ายนั้น เปนรูปกฤชคดแลตรงสองอันไข้วกันพื้นแดง บอกลัญญานามมลายูประเทศ แลมีแท่นรองโล่แลเครื่องสูง ๗ ชั้นพื้นเหลือง รวมลัญญานามที่หมายเหล่านี้ทั้งสิน จึงเปนบรมราชธวัชมหาสยามินทร์ สำหรับพระองค์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสยามินทร์แต่พระองค์เดียว ธงนี้ชักขึ้นที่แห่งใด เปนที่หมายว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับอยู่ที่นั้น ชักขึ้นในเรือพระที่นั่งฤๅเรือรบแล้ว ต้องชักขึ้นที่เสาใหญ่อยู่เปนนิจ

*

ข้อ ๒ ธงจุฑาธิปไตย

ข้อ ๒ ธงจุฑาธิปไตย คือราชธวัช สำหรับ แผ่นดินกรุงสยามเปนรูปช้างไอยราพตสามเศียรทรงเครื่องยืนแท่นมีบุศบกแลเครื่องสูง๗ชั้นสีองค์ ในกลางบุศบก มีอักษร จ, ป, ร, จุฬาลงกรณ์ บรมราชาธิราชไข้วกัน เปนพระนามาภิธัย ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน แลมีจุลมงกุฎไนยหนึ่งว่าพระเกี้ยวยอดอยู่บนอักษรพระนามนั้น (ที่หมายพระนามาภิธัยในบุศบกนั้นเปลี่ยนตามรัชกาล) ราชธวัชสำหรับใช้ชักขึ้นในพระมหานิคร เวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง แลใช้เปนราชธวัชสำหรับพลหลวงที่เรียกว่าทหารกรมต่างๆ ถ้าทหารกรมหนึ่งกรมใดจะไปราชการ

สงคราม แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิได้เสด็จพระราชดำเนินในกองนั้น ต้องใช้ธงนี้เปนที่หมายสำคัญแทนพระองค์ ในเวลาที่ออกยืนแถวรับเสด็จ ฤๅเจ้านายต่างประเทศ ให้เปนเกียรติยศเท่านั้น

ข้อ ๓ ธงเยาวราชธวัช

ข้อ ๓ ธงเยาวราชธวัช สำหรับราชตระกูลนั้น เหมือนอย่างธงบรมราชธวัช คือมีโล่ตราแผ่นดินแลจักรกรียกแต่มหาพิไชยมงกุฎเครื่องสูงแท่นแลพื้นน้ำเงินเท่านั้น สำหรับชักขึ้นที่เสาใหญ่ในเรือรบแลเรือพระที่นั่งลำหนึ่งลำใด ซึ่งราชตระกูลพระองค์นั้นได้เสด็จไปโดยราชอิศริยยศทางราชการ เปนที่หมายว่าราชตระกูลนั้นอยู่บนเรือรบ ฤๅเรือพระที่นั่งลำนั้น ธงเยาวราชธวัชนี้ จำเพาะใช้ได้แต่พระบรมราชเทวี พระราชเทวี พระราชโอรส พระราชธิดา ของพระเจ้าแผ่นดิน แลพระบรมวงษ กรมสมเด็จกรมพระ กรมหลวง กรมขุน กรมหมื่น แลพระองค์เจ้าในพระบรมมหาราชวังเปนต้น ซึ่งมีราชอิศริยยศสมควร ที่จะรับสลุด อย่างหลวงในเรือรบ ทหารยืนเพลา แลยิงสลุด ๒๑ นัด ทหารบกยืนแถวคลี่ธงจุฬาธิปไตย ธงไชยเฉลิมพล แตรเปาเพลงสรรเสริญบารมี ถวายคำนับเปนเกียรติยศเท่านั้นราชตระกูลนอกนั้น ถ้ามีราชการไปต้องได้พระบรมราชานุญาต เปนการพิเศษก่อนจึงใช้ธงเยาวราชธวัชสำหรับพระองค์ได้

ข้อ ๔ ธงไชยเฉลิมพล

ข้อ ๔ ธงไชยเฉลิมพล พื้นธงเปนสีต่างๆ ตามแต่ทหารจะเหนสมควร แต่ที่มุมข้างบนมีแพรแดง เปนรูปธงโตหนึ่งในหกส่วนของธงใหญ่ มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นที่พื้นธงนอกจากธงช้าง ที่มุมมีตราสำหรับกองทหารนั้น เปนธงสำหรับใช้เมื่อมีการรับเสด็จในเวลาพระราชพิธีใหญ่ แลสำหรับเกียรติยศตามซึ่งจะโปรดเกล้าฯ ให้รับแลเมื่อกองทหารจะไปปราบสัตรูก็ใช้ธงนี้ไปในกองทัพด้วย

*

ข้อ ๕ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น

ข้อ ๕ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น ที่มุมธงข้างบนมีโล่ตราแผ่นดิน แลมีจักรกรีมงกุฎข้างบนนั้น สำหรับราชทูตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลข้าหลวงใหญ่ไปราชการพิเศษ ซึ่งผู้ที่รับราชการไปนั้น อยู่ในสถานตำแหน่ง ผู้ที่แทนพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน ฤๅผู้แทนคอเวอนเมนต์ จึงจะใช้ได้ เปนที่หมายยศของผู้ที่รับราชการนั้น ชักขึ้นที่เสาน่า

*

ข้อ ๖ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น

ข้อ ๖ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น ที่มุมข้างบนมีโล่ตราแผ่นดิน สำหรับกงสุลประจำราชการต่างประเทศ

ข้อ ๗ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น

ข้อ ๗ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น ที่มุมธงข้างบนมีวงขาวกลมโตหนึ่งในสี่ส่วนของกว้างแห่งธงนั้น ในกลางวงมีตราตำแหน่งของผู้ซึ่งไปราชการนั้น ถ้าเปนผู้ว่าราชการเมืองก็ให้ใช้ตรานามเมืองในวงนั้น

*

ข้อ ๘ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น

ข้อ ๘ ธงช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นที่มุมธงข้างบน มีจักรสำหรับชักท้ายเรือพระที่นั่ง แลเรือรบหลวง

*

ข้อ ๙ ธงเกตุ

ข้อ ๙ ธงเกตุ เปนรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น พื้นธงนั้นสีขาบสำหรับชักขึ้นที่น่าเรือรบ แลเปนธงสำหรับหมายยศแม่ทัพเรือ ตำแหน่งที่นายพลเรือเอกชักขึ้นที่เสาใหญ่ ตำแหน่งที่นายพลเรือโทชักขึ้นที่เสาน่า ตำแหน่งที่นายพลเรือตรี ชักขึ้นที่เสาท้าย

*

ข้อ ๑๐ ธงหางแซงแซว

ข้อ ๑๐ ธงหางแซงแซว ข้างต้นพื้นแดงกลางเปนวงจักรสีขาว ๔ ดวง ข้างปลายหางแซงแซวนั้นสีขาบ สำหรับหมายตำแหน่งยศนายพลเรือเอก ชักขึ้นที่เสาใหญ่มีจักร ๔ ดวง ตำแหน่งยศนายพลเรือโทมีจักร ๓ ดวงตำแหน่งยศนายพลเรือตรีมีจักร ๒ ดวง ตำแหน่งยศนายพลเรือจัตวามีจักร ๑ ดวง

ข้อ ๑๑ ธงหางจรเข้

ข้อ ๑๑ ธงหางจรเข้ ข้างต้นพื้นแดง กลางเปนวงจักรสีขาว ๔ ดวง ข้างปลายสีขาบ ยาว ๓๐ พืดกว้าง ๖ นิ้ว สำหรับใช้ในเรือรบทั้งหลาย เปนที่หมายยศตำแหน่งผู้บังคับการดังนี้ ตำแหน่งที่นายเรือเอกมีจักร ๔ ดวงตำแหน่งที่นายเรือโทมีจักร ๓ ดวง ตำแหน่งที่นายเรือตรีมีจักร ๒ ดวง ตำแหน่ง ที่นายเรือจัตวาจักร ๑ ดวง

*

ข้อ ๑๒ ธงนำร่อง

ข้อ ๑๒ ธงนำร่องของกรุงสยามเปนรูปช้างเผือกเปล่าพื้นแดงขอบนอกขาวทั้ง ๔ ด้าน สำหรับชักบอกเปนที่หมายชักขึ้นที่ใดนำร่องอยู่ที่นั้น

*

ข้อ ๑๓ ธงชาติสยาม

ข้อ ๑๓ ธงชาติสยาม เปนรูปช้างเผือกเปล่าพื้นแดง ใช้ในเรือกำปั้นแลเรือทั้งหลายของพ่อค้าเรือกำปั้นแลเรือต่างๆ ของไปรเวตทั่วไปในชาวสยาม

ประกาศมาแต่พระที่นั่งจักรภรมหาปราสาท ลงวันที่ ๒๕ มินาคม รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๐ วันที่ ๘๕๓๖ ในรัชการปัตยุบันนี้

ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๑๔ ตอนที่ ๒ วันที่ ๑๑ เมษายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๖ น่า ๒๙

สารบาน

พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๖ น่า ๒๙

พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินทร์ แลโสกันต์ เกษาฉันต์ น่า ๓๔

พระราชพิธีศรีสัจปานกาล น่า ๓๕

การสโมสรสำราญปีใหม่ น่า ๓๗

พระราชทานสัญญาบัตร น่า ๓๘

พระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ น่า ๓๙

ข้าราชการเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท น่า ๔๐

ส่งอนุมัติบัตรไปพระราชทาน น่า ๔๐

ข่าวตาย น่า ๔๐

ข้อคำพิพากษาตัดสินในคดีฟ้องล้มละลาย น่า ๔๐

โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ

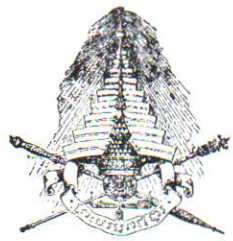

พระราชบัญญัติธง
รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๖

ศุภมัสดุ ฤรัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๖ วันที่ ๑ เมษายน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสถิตย์ในพระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท เบื้องบัวฉิมาภิมุข ดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมว่า

ของ อัน เปน สำคัญ เครื่อง หมาย แห่ง สยาม ประเทศนี้ แต่ก่อนมา ใช้ผ้า สี แดง เกลี้ยง ครั้นถึงในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลกย์ ทรง พระราชดำริห์ว่า เรือ หลวง กับ เรือ ราษฎร ควร มี เครื่อง หมาย สำคัญ ให้ เห็น ต่างกัน จึ่ง มี พระ บรมราชโองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ สั่ง ให้ บรรดา เรือ หลวง ทั้งปวง ทำ รูป จักร อัน เปน นาม สัญญา พระบรม ราชวงษแห่ง พระองค์ ลงไว้ ใน กลาง ของ พื้นแดงนั้น เปน เครื่อง หมาย ใช้ ใน เรือ หลวง

ต่อ มา ถึง ใน รัชกาล พระบาท สมเด็จ พระพุทธเลิศหล้า นภาไลย ครั้ง นั้น มี สาร เสวตร กัน อุดม ด้วย ลักษณ มา สู่ พระราชสมภาร ถึง สาม ช้าง เปน การ พิเศษ ไม่ มี ได้ ในประเทศ อื่น เสมอ เหมือน ควร จะอัศจรรย์ อาไศรย คุณ พิเศษ อัน นั้น จึ่ง มี พระ บรมราชโองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ทำ รูป ช้าง เผือก ลง ไว้ กลาง วง จักร ใน ของ เรือ หลวง นั้น ด้วย

ครั้น ถึง ใน รัชกาล พระบาท สมเด็จ พระจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว ทรง พระ รำพึง ถึง เรือ ค้า ขาย ของ ชน ชาว สยาม ที่ ใช้ ของ สีแดง เกลี้ยง อยู่ นั้น ไม่ เปน การ สมควร เหตุ ว่า ซ้ำ กับ ประเทศ อื่น ยาก ที่ จะ สังเกต เห็น เปน การ ควร จะ ใช้ ของ อัน มี เครื่อง หมาย เหมือน อย่าง เรือ หลวง ทั่ว ไป แต่ ว่า รูป จักร เปน ของ สูง ไม่ สมควร ที่ ราษฎร จะ ใช้ จึ่ง มี พระบรมราช โองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ยก รูป จักร ออก เสีย คง แต่ รูป ช้าง เผือก บน พื้น แดง ให้ ใช้ ทั่ว ไป ทั้ง เรือ หลวง แล เรือ ราษฎร์ บรรดา ที่ เจ้า ของ เรือ เปน ข้า ขอบ ขันธสีมา มิ ให้ เปนการสับสน กบเรือของชาวต่างประเทศ แล ให้ ทำ ของ รูป ช้าง เผือก บน พื้น สีขาบ ขึ้น อีก อย่าง หนึ่ง สำหรับ ใช้ ชัก ที่ น่า เรือ หลวง ทั้งปวง ให้ เปน ที่ สังเกต เห็น ต่าง กัน กับ เรือ ของ ราษฎร ด้วย อนึ่ง เวลา เสด็จ พระราชดำเนิน โดย กระบวน เรือ หลาย ลำ ทวย ราษฎร ผู้ ตั้งใจ จะ เคารพ เฉพาะ ต่อ ใต้ ฝ่า ลออง ธุลี พระบาท สังเกต ไม่ ได้ ว่า เสด็จ พระราชดำเนินโดย เรือ ลำใด ทรง พระ กรุณา เพื่อ จะ เอา ใจ ราษฎร จึ่ง ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ทำ ของ สำหรับ พระองค์ ขึ้น อีก อย่าง หนึ่ง พื้น นอก สี แดง พื้น ใน สี ขาบ กลาง มี มหา พิไชย มงกุฎ แล มี เครื่อง สูง ๗ ชั้น สอง ข้าง สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา เรือ พระ ที่ นั่ง เปน ที่ หมาย ว่า ได้ เสด็จ พระราชดำเนินโดยเรือลำนั้นแล้ว แลโปรดเกล้า ฯ ให้ ใช้ ชัก ขึ้นบนเสา ใน พระบรมมหาราชวังด้วย ภายหลัง เมื่อ มิได้ เสด็จ ประทับ อยู่ ใน พระ มหา นคร ต้อง ลด ของ สำหรับ พระองค์ ลง เสา เปล่า อยู่ ดู มิบังควร จึ่ง ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ทำ ของ ไอยราพต อย่าง พระราช ลัญจกร ไอยราพต ประจำ แผ่นดิน สยาม ขึ้น ใหม่ สำหรับ ใช้ ชัก ขึ้น บน เสา ใน พระ บรม มหา ราชวัง ใน เวลา ที่ มิได้ ประทับ อยู่ ใน พระ มหา นคร อีก อย่าง หนึ่ง ด้วย

ใน รัชกาล ปัจจุบันนี้ ก็ ได้ ใช้ ของ ทั้ง สี่อย่าง ต่อมาแต่ว่าของสำหรับพระองค์นั้น ได้ โปรดเกล้า ฯ ให้ เติม โล่ห์ ตรา แผ่น ดิน ลง ภาย ใต้ มหา พิไชยมงกุฎ เข้า ด้วย ภายหลัง ทรง พระราชดำริห์ ถึง ของ ที่ ใช้ อยู่ สี่ อย่าง นั้น ยังหา พอ เพียง แก่ ที่ จะ ใช้ ประโยชน์ ใน ราชการ ไม่ จึ่ง มี พระ บรมราชโองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ตรา พระราชบัญญัติ ว่า ด้วย แบบ อย่าง ของ สยาม ขึ้น ใหม่ ให้ มี ของ สำหรับ พระองค์ ราชตระกูล ของ ตำแหน่งข้าราชการ แลตำแหน่ง นาย ทหารเรือ ทั้ง ของ นำ ร่องเพิ่มเติมขึ้น มี รูป ของ แล ข้อความ พิสดาร อยู่ ใน พระราชบัญญัติ อัน ได้ ตรา ไว้

แต่ ณวัน ที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทร์ ๑๑๐ นั้นแล้ว บัด นี้ ได้ ทรง พระราชดำริห์ พิจารณา เห็น ว่า ซึ่ง ทุก อย่าง ตาม พระราชบัญญัติ ซึ่ง ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ตรา ไว้ แล้ว นั้น บาง อย่าง ควร การ บาง อย่าง เกิน การ แล บาง อย่าง ไม่ พอ การ ควร ที่ จะ เลิก ถอน เสีย บ้าง เปลี่ยน แปลง เพิ่ม เติม ขึ้น บ้าง ผสม กับ ของ เก่า ที่ คง ใช้ ได้ สำหรับ ใช้ ให้ พอ เพียง แก่ การ อัน ควร ใช้ ใน สมัยนี้ จึ่ง มี พระบรมราชโองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ตรา พระราชบัญญัติ ขึ้น เสีย ใหม่ สำหรับ ใช้ แต่ นี้ ต่อ ไป เมื่อ น่า ดังนี้

ชื่อ พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระ ราชบัญญัติ นี้ ให้ เรียก ว่า พระ ราชบัญญัติ ของ รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๒

กำหนด ให้ ใช้

มาตรา ๒ กำหนด ให้ ใช้ ตั้ง แต่ วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๒ เปน ต้น ไป

เลิก พระราชบัญญัติ เก่า

มาตรา ๓ พระ ราชบัญญัติ ว่า ด้วย แบบ อย่าง ของ สยาม ซึ่ง ทรง พระ กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ ตรา ไว้ เมื่อ ณวัน ที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๐ นั้น ให้ ยก เลิก เสีย

กำหนด อย่าง ของ

มาตรา ๔ แต่ นี้ ต่อ ไป ของ สำหรับ ใช้ หมาย ตำแหน่ง แล ชาติ จง ทำ ใช้ ให้ ถูก ต้อง ตาม แบบ ที่ กำหนด ไว้ ต่อ ไป นี้

ของ มหาราช

ที่ ๑ ของ มหาราช พื้น นอก สี แดง ขนาด กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้น ใน สี ขาบ ขนาด กว้าง ๓ ส่วน ยาว ๔ ส่วน ที่ ใน พื้น สี ขาบ นั้น กลาง เปน รูป โล่ห์ ใน โล่ห์ แบ่ง เปน สาม ช่อง ช่อง บน เปน รูป ช้าง ไอยราพต อยู่ บน พื้น เหลือง บอก นาม สยาม เหนือ สยาม ใต้ สยาม กลาง ช่อง ล่าง ข้าง ขวา แห่ง โล่ห์ เปน รูป ช้าง เผือก อยู่ บน พื้น ชมพู หัน หน้า ออก ไป ข้าง เสา เปน นาม สัญญา แห่ง มลาว ประเทศ ช่อง ล่าง ข้าง ซ้าย ของ โล่ห์ เปน รูป กฤช คด แล ตรง สอง อัน ไขว้ กัน อยู่ บน พื้น แดง บอก นาม สัญญา มลายู ประเทศ เบื้อง บน แห่ง โล่ห์ นั้น มี จักรกรี ไขว้ กัน แล มี มหา พิไชย มงกุฎ สวม อยู่ บน จักรกรี แล มี เครื่อง สูง เจ็ด ชั้น สอง ข้าง โล่ห์ มี แท่น รอง โล่ห์ แล เครื่อง สูง ด้วย รวม ครบ เครื่อง หมาย เหล่า นี้ ทั้ง สิ้น จึ่ง เปน ของ มหาราช สำหรับ พระองค์ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว เมื่อ นาย ทหาร คลี่ เชิญ ไป ใน กระบวน ใด เปน ที่ หมาย ว่า พระ บาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว เสด็จ โดย กระบวน นั้น ฤๅ ชัก ขึ้น ใน ที่ แห่งใด ก็ เปน ที่ หมาย ว่า พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ประทับ อยู่ ที่ นั้น ถ้า ประทับ อยู่ ใน เรือ พระ ที่ นั่ง ฤๅ เรือ รบ แล้ว ต้อง ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ อยู่ เปน นิจ

ของ ไอยราพต

ที่ ๒ ของ ไอยราพต พื้น สี แดง มี รูป ช้าง ไอยราพต สาม เศียร ทรง เครื่อง ยืน แท่น หัน หน้า ไป ข้าง เสา มี บุษบก ทรง อุณาโลม ไว้ ภาย ใน ตั้ง อยู่ บน หลัง แล มี เครื่อง สูง เจ็ด ชั้น อยู่ น่า หลัง ข้างละ สอง องค์ ของ นี้ ประจำ แผ่น ดิน สยาม สำหรับ ชัก ขึ้น ใน พระ มหา นคร เวลา ที่ พระ บาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ไม่ ได้ ประทับ อยู่ ใน พระ มหา นคร

ของ ราชินี

ที่ ๓ ของ ราชินี พื้น นอก สีแดง ขนาด กว้าง ๑๐ ส่วน ยาว ๑๕ ส่วน ชาย ตัด เปน แฉก

รูป อย่าง หาง นก แซง แซว ลึก เพียง ส่วน ที่ ๔ แห่ง ด้าน ยาว พื้น ใน ถัด มุม แฉก เข้า มา ส่วน หนึ่ง นั้น สีขาบ ขนาด กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๘ ส่วน รูป เครื่อง หมาย ที่ ใน พื้น สีขาบ ก็ เหมือน กับ ธง มหาราช ธง นี้ เปน เครื่อง หมาย ใน พระ องค์ สมเด็จ พระ อรรคมเหษี สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ ใน เรือ พระ ที่นั่ง อัน สมเด็จ พระ อรรค มเหษี ได้ เสด็จ โดย พระราช อิศริยยศ เปน ที่ หมาย ให้ ปรากฏ ว่า ได้ เสด็จ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น

ธง เยาวราช

ที่ ๔ ธง เยาวราช พื้น สีขาบ ขนาดกว้าง ๕ ส่วน ยาว ๒ ส่วน รูป เครื่อง หมาย ใน กลาง ธง เหมือน อย่าง ธง มหาราช เว้น แต่ เครื่อง สูง สอง ข้าง โล่ห์ นั้น เปน ห้า ชั้น ธง นี้ เปน เครื่อง หมาย ใน พระองค์ สมเด็จ พระ บรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร สำหรับชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ ใน เรือ พระ ที่ นั่ง ฤๅ เรือ รบ ลำ ใด ลำ หนึ่ง ซึ่ง สมเด็จ พระ บรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร เสด็จ โดย พระ อิศริยยศ เปน ที่ หมาย ให้ ปรากฏ ว่า ได้ เสด็จ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น

ธง ราชวงษ

ที่ ๕ ธง ราชวงษ สำหรับ พระราชวงษ ขนาด กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้น สีขาบ กลาง มีรูป โล่ห์ ตรา แผ่น ดิน เบื้อง บน แห่ง โล่ห์ นั้น มี รูป จักรกรี ไขว้ กัน แล มี มหา มงกุฎ สวม อยู่ บน จักรกรี สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ ใน เรือ ที่ นั่ง ฤๅ เรือ รบ ลำใด ลำ หนึ่ง ซึ่ง พระ ราชวงษ องค์ ใด องค์หนึ่ง เสด็จ โดย อิศริยยศ ทำนุ ราชการ เปน ที่ หมาย ให้ ปรากฏ ว่า พระ ราชวงษ ได้ เสด็จ อยู่ ใน เรือ ที่ นั่ง ฤๅ เรือ รบ ลำ นั้น พระ ราชวงษ ผู้ ซึ่ง จะ ใช้ ธง นี้ ได้ ก็ จำเพาะ แต่ พระ ราชวงษ ผู้ ใหญ่ ซึ่ง มี อิศริยยศ สมควร ที่ จะ รับ สลุต อย่าง หลวง ๒๑ นัด ใน เรือ รบ มี ทหาร ยืนบน เพลาใบ แล ทหาร บก ยืน แถว คลี่ ธง ไชย แตร ทำ เพลง สรร เสริญ พระ บารมี ถวาย คำ นับ เปน เกียรติยศ เท่า นั้น พระ ราชวงษ อัน มี อิศริย ยศ ต่ำ กว่า นั้น นับ ว่า เปน พระ ราช วงษ ผู้ น้อย ถ้า มี ราช การไป ต้องได้ รับ พระ ราช ทาน พระ บรม รา ชา นุญาต เปน การ พิ เศษ ก่อน จึ่ง จะ ใช้ ธง ราชวงษ นี้ ได้

ธง เรือ หลวง

ที่ ๖ ธง เรือ หลวง พื้น สีแดง กลาง มีรูป ช้าง เผือก ทรง เครื่อง ยืน แท่น น่า เข้า ข้าง เสา สำหรับใช้ ชัก ที่ ใน เรือ หลวง ทั้ง ปวง กับ ทั้ง ใช้ ชัก ที่ ป้อม แล ที่ พัก ทหาร บรรดา ที่ ขึ้น อยู่ ใน กรม ทหาร เรือ ทั้ง สิ้น

ธง เสนาบดี

ที่ ๗ ธง เสนาบดี พื้น สี ขาบ กลาง มีรูป สมอ ไขว้ กับ จักร สี เหลือง ข้าง บน มี มหา มงกุฎ ธง นี้ เปน เครื่อง หมาย สำหรับ ตัว เสนาบดี ฤๅ รอง เสนาบดี กระ ทรวง การ ทหาร เรือ เมื่อ ชัก ขึ้น บน เสาใหญ่ ใน เรือ ลำใด ให้ พึง เข้าใจ ว่า เสนาบดี ฤๅ รอง เสนาบดี กระ ทรวง การ ทหาร เรือ ได้ อยู่ ใน เรือ นั้น ถ้า แล พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ก็ดี สมเด็จ พระ อรรค มเหษี ก็ ดี สมเด็จ พระ บรมโอรสา ธิราช มกุฎ ราชกุมาร ก็ดี ได้ ประ ทับ อยู่ ใน เรือ หลวง ลำหนึ่ง ลำใด อัน ได้ ชักธง มหา ราช ฤๅ ธง ราชิ นี ฤๅ ธง เยาวราช ขึ้นไว้ บน เสาใหญ่ แลได้ ชัก ธง เสนาบดี ไว้ บน เสา น่า

ด้วย แล้ว ก็ ให้ เจ้า น่า ที่ ใน เรือ รบ แต่ บ้อม ทั้ง ปวง ยิง สลุต ตาม พระ ราช ประเพณี ถ้า มี แต่ ธง มหา ราช ฤๅ ธง ราชินี ฤๅ ธง เยาวราช ชัก ขึ้นไว้ บน เสาใหญ่ ไม่ มี ธง เสนาบดี บน เสา น่า ห้าม การ ยิง สลุต ทุก น่า ที่

ธง ฉาน

ที่ ๗ ธง ฉาน พื้น สี ขาบ กลาง มี รูป ช้าง เผือก ทรง เครื่อง ยืน แท่น น่า เข้า ข้าง เสา สำหรับใช้ ชัก ที่ น่าเรือ หลวง ทั้ง ปวง ถ้า แต่ ธง นี้ ชัก ขึ้น บน เสาใหญ่ เปน ที่ หมาย ว่า นาย พล เรือ เอก อยู่ ใน เรือ นั้น ถ้า แต่ ธง นี้ มี รูป จักร สี ขาว อยู่ ที่ มุม บน ข้าง น่า ข้าง ชัก ขึ้น บน เสา น่า เปน ที่ หมาย ว่า นาย พล เรือโท อยู่ ใน เรือ นั้น ถ้า แต่ ธง นี้ มี รูป จักร สี ขาว อยู่ ทั้ง มุม บน มุม ล่าง ข้าง น่า ข้าง ชัก ขึ้น บน เสา หลัง ฤๅ เปน เรือ สอง เสา ชัก ขึ้น บน เสา น่า เปน ที่ หมาย ว่า นาย พล เรือ ตรี อยู่ใน เรือ นั้น

ธง หาง แซง แซว

ที่ ๘ ธง หาง แซง แซว คือ ว่า ธง ฉาน ตัด ชาย เปน แฉก อย่าง หาง นก แซงแซว สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสาใหญ่ เปนที่ หมาย ว่า นาย พล เรือ จัตวา อยู่ ใน เรือ นั้น

ธง หาง จรเข้

ที่ ๑๐ ธง หาง จรเข้ ขนาด กว้าง ต้น เจ็ด นิ้ว เรียว ปลาย แหลม ยาว สาม วา ส่วน หนึ่ง ข้าง ต้น พื้น สีแดง สอง ส่วน ข้าง ปลาย พื้น สี ขาบ สำหรับ ชักขึ้น บน เสา เปน ที่ หมาย เฉพาะนายเรือ

ธง ผู้ ใหญ่

ที่ ๑๑ ธง ผู้ ใหญ่ ต้น กว้าง ๑๕ นิ้ว ยาว ศอก คืบ เรียวปลาย แหลมส่วนหนึ่ง ข้างต้นพื้น สีขาบ สองส่วนข้างปลาย พื้น สีขาว มีจักร สีขาว อยู่ กลาง พื้นสีขาบ ธงนี้สำหรับใช้ กับธงหางจรเข้ ถ้า เรือ หลวง ทอด อยู่ นอก พระ มหา นคร ตั้ง แต่ สอง ลำ ขึ้นไป อันได้ ชัก ธง หาง จร เข้ ขึ้นไว้ บน เสา ใหญ่ ทุก ลำ ถ้า เรือ ลำใด ชัก ธงนี้ ขึ้น ด้วย บน เสา หลัง เปน ที่ หมาย ว่า นาย เรือ ผู้ ใหญ่ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น

ธง ชาติ

ที่ ๑๒ ธง ชาติ พื้น สี แดง กลาง เปน รูป ช้าง เผือก น่าเข้า ข้าง เสา สำหรับใช้ ชัก ใน เรือ ทั้ง หลาย ของ พ่อ ค้า แต่ ของ สามัญชน ทั่วไป บรรดา ที่ เปน ชาติ ชาว สยาม

ธง นำ ร่อง

ที่ ๑๓ ธง นำ ร่อง คือ ว่า ธง ชาติ มี ขอบ สี ขาวโดย รอบ ถ้า เรือ ลำใด ต้อง การ นำ ร่อง พึง ชัก ขึ้น บน เสา น่า

ตรา ตำ แหน่ง

มาตรา ๕ ข้า ทูล ลอองธุลี พระ บาท บรรดา มี ตำ แหน่ง น่า ที่ ราชการ อัน หนึ่ง อันใด จะใช้ ธง เปน ที่ หมาย ตำ แหน่งน่า ที่ ให้ ปรากฏใน คราวไป ราช การ ก็ จง ใช้ ธง เรือ หลวง นั้น เปน ที่ หมาย แต่ ต้อง เติม รูป ตรา ตำ แหน่ง ฤๅ ตรา นาม กรม ฤๅ ตรา นามเมือง ลงไว้ ที่ มุม ธง ข้าง บนข้าง น่า ข้าง เปน สำคัญ ถ้า ผู้ ใด ตำ แหน่ง ใด กรมใด จะ ใช้ ตรา อย่างใด เปน เครื่อง หมาย ใน ธง ต้อง กราบ บังคม ทูล พระกรุณา ขอ พระราช ทาน พระ บรม รา ชา นุญาต ก่อน เมื่อได้ รับ พระ ราช ทาน พระ บรม รา ชานุญาต โดย ประ กาศใน ราช กิจจานุเบกษา แล้ว จึง ให้ ใช้ ได้ ตราตำแหน่ง อันได้ ทรง พระ กรุณาโปรด เกล้า ฯ พระ ราชทาน พระ บรม ราชานุญาต แล้ว นั้น คือ

ตรา ราช ทูต แล ข้า หลวง ต่าง พระองค์

๑ ราช ทูต ฤๅ ข้า หลวงใหญ่ ใน สถาน ตำ แหน่ง ผู้ ที่ แทน พระ องค์ พระ เจ้า แผ่นดิน ฤๅ ผู้แทน รัฐ บาล ใช้ ตรา รูป โล่ห์ ตรา แผ่น ดิน มี จักรกรี มหา มง กุฎ อยู่ เบื้อง บน

ตรา กง สุล

๒ กง สุล ประ จำ รฐ การ ต่าง ประเทศ ใช้ ตรา รูป โล่ห์ ตรา แผ่น ดิน

พระราชพิธี สัมพัจฉรฉินทร แล โสกันต์ เกษากันต์

ใน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๒๕ นี้ ทรง พระ กรุณาโปรด เกล้า ฯ ให้เจ้า พนักงาน จัด การ พระราชพิธี สัม พัจ ฉรฉินทร ที่พระที่นั่ง อมรินทร วินิจฉัย เหมือน ปี ก่อน มา แลโปรด เกล้า ฯ ให้ มี การโสกันต์ พระ เจ้า ลูก ยา เธอ พระ องค์ เจ้า ดิลกนพรัฐ พระ เจ้า ลูก ยา เธอ พระ องค์ เจ้า สุริยงค์ ประยุรพันธุ เกษา กันต์ หม่อม เจ้า ๑๐ องค์ คือ

หม่อม เจ้า ชาย ทศศิริวงษ์ ใน สมเด็จ พระ เจ้า น้อง ยา เธอ เจ้า ฟ้า จาตุรนต์ รัศมี กรม พระ จักร พรรดิพงษ์

หม่อม เจ้าหญิง บรรจง มารยาตร ใน สมเด็จ พระ เจ้า น้อง ยา เธอ เจ้า ฟ้า จาตุรนต์ รัศมี กรม พระ จักร พรรดิพงษ

หม่อม เจ้า ชาย เจริญ ศุขโสภาคย์ ใน พระ เจ้า น้องยา เธอ กรม หมื่น พรหม วรานุ รักษ

หม่อม เจ้า หญิง ใน พระ เจ้า น้อง ยา เธอ กรม หมื่น สรรพ สิทธิ ประ สงค์

หม่อม เจ้า หญิง จันทร ประ ภา ใน พระ เจ้า น้อง ยาเธอ กรมหลวง เทววงษวโร ประการ

หม่อม เจ้า ชาย ทิศากร ใน พระ เจ้า น้อง ยา เธอ กรม หลวง เทว วงษวโร ประ การ

หม่อม เจ้า หญิง จง จิตร ถนอม ใน พระ เจ้า น้อง ยา เธอ กรม หมื่น ดำรงราชานุภาพ

หม่อม เจ้า ชาย สุภาทิตย ใน พระ เจ้า บวรวงษ เธอ พระ องค์ เจ้า โตสินี

หมอม เจ้าชายใหญ่ ใน พระเจ้า บวรวงษ เธอ พระ องค์ เจ้า พรหม เมศ

วัน ที่ ๒๘ มีนาคม เปน วัน ตั้ง น้ำ วง ด้าย เวลา ค่ำ พระ สงฆ์ ราชา คณะ ๒๐ รูป มี พระ เจ้า น้อง ยา เธอ กรม หมื่น วชิรญาณวโรรส เปน ประ ธานได้ มา พร้อม อยู่ ที่ พระที่นั่ง นั้น พระ เจ้า ลูก ยา เธอ หม่อม เจ้า ได้ ทรง เสลี่ยง ตาม พระ เกียรติยศ มา ประ ทับใน พระ สูตร เวลา ๒ ทุ่ม เศษ พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว เสด็จ ออก ทรงจุดเทียน นมัสการ พระสงฆ์ ๒๐ รูป เจริญ พระ พุทธ มนต์ เวลา ๓ ทุ่ม เศษ เสด็จ ขึ้น

รุ่ง ขึ้น วัน ที่ ๒๙ เปน วัน จุด เทียนไชย เวลา เช้า พระ สงฆ์ ๖๘ รูป คือ พระ ราชาคณะ ซึ่ง สวด พระ พุทธ มนต์ เมื่อ วาน นี้ ๒๐ รูป พระ ครู คู่ สวด ๘ รูป พระพิธี ธรรม ๔๐ รูป มา พร้อม กัน อยู่ ที่ พระ ที่ นั่ง นั้น เวลา เช้า ๔ โมง เศษ พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว เสด็จ ออก ทรง จุด เทียน นมัสการ ทรง ศีล แล้ว พอได้ พระ ฤกษ ทรง จุด เทียน ทอง พระ ราช ทาน พระ เจ้า น้อง ยา เธอ กรม หมื่น วชิรญาณวโรรส ไป ทรง จุด เทียนไชย พระ สงฆ์ สวด สัจจา ธิษฐาน คาถา พราหมณ์ เป่า สังข์ ขับไม้ บัณเฑาะว์ ชาว ประโคม ๆ แตร สังข์ พิณพาทย์ ฆ้องไชย จุด เทียน ไชย แล้ว พระ สงฆ์ ถวาย พระ พร จบ แล้ว พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ทรง ประเคน อาหาร บิณฑบาต พระ สงฆ์ ฉัน แล้ว ถวาย อนุโมทนา แล อดิเรก ถวาย พระพรลา พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว เสด็จ ขึ้น

ราชกิจจานุเบกษา

ถมุเทพมหานครในพระบรมมหาราชวัง

เล่ม ๑๖ แผ่นที่ ๓๙ วันที่ ๒๔ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๙ น่า ๕๔๑

สารบาน

พระราช บัญญัติ ธง รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ น่า ๕๔๑
พระราช บัญญัติ เครื่อง แต่ง ตัว ฝ่าย พล เรือน หัว เมือง น่า ๕๔๖
กำหนดวันในการ รับ ฮิสรอแยล ไฮเน็ส ปรินศวัลดิมา แห่ง กรุง เดนมาก รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ น่า ๕๔๗
เสร็จ พระราช ดำเนิน พระราช วัง บางปอิน น่า ๕๕๐
การ รับ ฮิสรอแยล ไฮเนส ปรินศ เฮ็นรี่ สมเด็จ พระเจ้า น้อง ยาเธอ กรุง ปรุสเซีย น่า ๕๕๐
พระ ราชทาน เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์ น่า ๕๕๕
พระ ราชทาน เหรียญ ราช รุจิ น่า ๕๕๖
ประกาศ เก็บ เงิน อากร ค่า น้ำ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘, ๑๑๙, น่า ๕๕๗
ประกาศ อากร ค่า น้ำ ขอ รับ ใบ ประจาน บัตร หวง ห้าม จับ สัตว์ น้ำ น่า ๕๕๗
ประกาศ กระทรวง เกษตรา ธิการ น่า ๕๕๘
แจ้ง ความ กระทรวง มหาดไทย น่า ๕๖๐
แจ้ง ความ กระทรวง โยธา ธิการ น่า ๕๖๐
ข่าว ตาย ใน กรุง น่า ๕๖๐

โรงพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา

พระราช บัญญัติ ธง รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘

ศุภมัสดุ ๑๑๙ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ วันที่ ๑ ธันวาคม พระบาท สมเด็จ พระ ปรมินทร มหา

จุฬา ลงกรณ์ พระ จุลจอม เกล้า เจ้า อยู่ หัว เสด็จ สถิตย ใน พระ ที่นั่ง จักรภรี มหา ปราสาท เบื้อง ปฉิมา ภิมุข ดำรัส เหนือ เกล้า เหนือ กระหม่อม ว่า ธง อัน เปน สำคัญ เครื่อง หมาย แห่ง สยาม ประเทศ นี้ แต่ ก่อน มา ใช้ ผ้า สี แดง เกลี้ยง ครั้น ถึง ใน รัชกาล พระบาท สมเด็จ พระ พุทธ ยอด ฟ้า จุฬา โลกย ทรง พระราช ดำริห์ ว่า เรือ หลวง กับ เรือ ราษฎร ควร มี เครื่อง หมาย สำคัญ ให้ เห็น ต่าง กัน จึง มี พระบรม ราช โองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ สั่ง ให้ บรรดา เรือ หลวง ทั้งปวง ทำ รูป จักร อัน เปน นาม สัญญา พระบรม ราชวงษ์ แห่ง พระองค์ ลง ไว้ ใน กลวง ธง พื้น แดง นั้น เปน เครื่อง หมาย ใช้ ใน เรือ หลวง

ต่อ มา ถึง ใน รัชกาล พระบาท สมเด็จ พระพุทธ เลิศ หล้า นภาไลย ครั้ง นั้น มี สาร เสวตร อัน อุดม ด้วย ลักษณ มา สู่ พระราช สมภาร ถึง สาม ช้าง เปน การ พิเศษ ไม่ มี ได้ ใน ประเทศ อื่น เสมอ เหมือน ควร จะ อัศจรรย์ อาไศรย คุณ พิเศษ อัน นั้น จึง มี พระบรม ราช โองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ทำ รูป ช้าง เผือก ลง ไว้ กลาง วง จักร ใน ธง เรือ หลวง นั้น ด้วย

ครั้น ถึง ใน รัชกาล พระบาท สมเด็จ พระจอม เกล้า เจ้า อยู่ หัว ทรง พระ ราพึง ถึง เรือ ค้า ขาย ของ ชน ชาว สยาม ที่ ใช้ ธง สี แดง เกลี้ยง อยู่ นั้น ไม่ เปน การ สมควร เหตุ ว่า ซ้ำ กับ ประเทศ อื่น ยาก ที่ จะ สังเกต เห็น เปน การ ควร จะ ใช้ ธง อัน มี เครื่อง หมาย เหมือน อย่าง เรือ หลวง ทั่ว ไป แต่ ว่า รูป จักร เปน ของ สูง ไม่ สมควร ที่ ราษฎร จะ ใช้ จึง มี พระบรม ราช โองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ยก รูป จักร ออก เสีย คง แต่ รูป ช้าง เผือก บน พื้น แดง ให้ ใช้ ทั่ว ไป ทั้ง เรือ หลวง แล เรือ ราษฎร บรรดา ที่ เจ้า ของ เรือ เปน ข้า ขอบ ขัณฑสีมา มิให้ เปน การ สับสน กับ เรือ ของ ชาว ต่าง ประเทศ แล ให้ ทำ รูป ช้าง เผือก บน พื้น สี ขาบ ขึ้น อีก อย่าง หนึ่ง สำหรับ ใช้ ชัก ที่ น่า เรือ หลวง ทั้งปวง ให้ เปน ที่ สังเกต เห็น ต่าง กับ เรือ ของ ราษฎร ด้วย อนึ่ง เวลา เสด็จ พระราช ดำเนิน โดย ขบวน เรือ หลาย ลำ ทวย ราษฎร ผู้ ตั้ง ใจ จะ เคารพ เฉภาะ ต่อ ใต้ ฝ่า ลออง ธุลี พระบาท สังเกต ไม่ ได้ ว่า เสด็จ พระราช ดำเนิน โดย เรือ ลำ ใด ทรง พระ กรุณา เพื่อ จะ เอา ใจ ราษฎร จึง ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ทำ ธง สำหรับ พระองค์ ขึ้น อีก อย่าง หนึ่ง พื้น นอก สี แดง พื้น ใน สี ขาบ กลาง มหา พิไชย มงกุฎ แล เครื่อง สูง ๗ ชั้น ๒ ข้าง สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา เรือ พระ ที่นั่ง เปน ที่ หมาย ว่า ได้ เสด็จ พระราช ดำเนิน โดย เรือ ลำ นั้น แล้ว แล โปรด เกล้า ฯ ให้ ใช้ ชัก ขึ้น บน เสา ใน พระบรม มหา ราชวัง ด้วย ภาย หลัง เมื่อ มิได้ เสด็จ ประทับ อยู่ ใน พระ มหา นคร ต้อง ลด ธง สำหรับ พระองค์ ลง เสา เปล่า อยู่ ดู มิ บังควร จึง ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ทำ ธง ไอยราพต อย่าง พระราช ลัญจกร ไอยราพต ประจำ แผ่นดิน สยาม ขึ้น ใหม่ สำหรับ ใช้ ชัก ขึ้น บน เสา ใน พระบรม มหาราช วัง ใน เวลา ที่ มิได้ ประทับ อยู่ ใน พระ มหา นคร อีก อย่าง หนึ่ง ด้วย

ใน รัชกาล ปัตยุบัน นี้ ก็ ได้ ใช้ ธง ทั้ง ๔ อย่าง ต่อ มา แต่ ว่า ธง สำหรับ พระองค์ นั้น ได้ โปรด เกล้า ฯ ให้ เติม ไล่ห์ ตรา แผ่นดิน ลง ภาย ใต้ มหา พิไชย มงกุฎ เข้า ด้วย ภาย หลัง ทรง พระราช ดำริห์ ถึง ธง ที่ ใช้ อยู่ ๔ อย่าง นั้น ยัง หา พอ เพียง แก่ ที่ จะ ใช้ ประโยชน์ ใน ราชการ ไม่ จึง มี พระ บรม ราช โองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ตรา พระราช บัญญัติ ว่า ด้วย แบบ อย่าง ธง สยาม ขึ้น ใหม่ ให้ มี ธง สำหรับ พระองค์ ธง ราช

ตระกูล ของ ตำแหน่ง ข้า ราชการ แล ตำแหน่ง นาย ทหาร เรือ ทั้ง ของ น่า ล่อง เพิ่ม เติม ขึ้น มี รูป ของ แล ข้อ ความ พิศดาร อยู่ ใน พระราช บัญญัติ อัน ได้ ตรา ไว้ แต่ ณวัน ที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๐ นั้น แล้ว

บัด นี้ ได้ ทรง พระราช ดำริห์ พิจารณา เห็น ว่า ของ ทุก อย่าง ตาม พระราช บัญญัติ ซึ่ง ตำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ตรา ไว้ แล้ว นั้น บาง อย่าง ควร การ บาง อย่าง เกิน การ แล บาง อย่าง ไม่ พอ การ ควร ที่ จะ เลิก ถอน เสีย บ้าง เปลี่ยน แปลง เพิ่ม เติม ขึ้น บ้าง ผสม กับ ของ เก่า ที่ คง ใช้ ได้ สำหรับ ใช้ ให้ พอ เพียง แก่ การ อันควร ใช้ ใน สมัย นี้

จึง มี พระบรม ราช โองการ ตำรัส เหนือ เกล้า ฯ ให้ ตรา พระราช บัญญัติ ของ เสีย ใหม่ สำหรับ ใช้ แต่ นี้ ต่อ ไป เมื่อ น่า ดังนี้

ชื่อ พระราช บัญญัติ

มาตรา ๑ พระราช บัญญัติ นี้ ให้ เรียก ว่า พระราช บัญญัติ ของ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘

กำหนด ให้ ใช้

มาตรา ๒ กำหนด ให้ ใช้ ตั้ง แต่ วัน ที่ ๑ ธันวาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ เปน ต้น ไป

เลิก พระราช บัญญัติ เก่า

มาตรา ๓ พระราช บัญญัติ ว่า ด้วย แบบ ของ สยาม ซึ่ง ทรง พระ กรุณาโปรด เกล้า ฯ ให้ ตรา ไว้ เมื่อ ณวัน ที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๐ แล ลง วัน ที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๖ นั้น ให้ ยก เลิก เสีย

กำหนด อย่าง ของ

มาตรา ๔ แต่ นี้ ต่อ ไป ของ สำหรับ ใช้ หมาย ตำแหน่ง แล ชาติ จง ทำ ใช้ ให้ ถูก ต้อง ตาม แบบ ที่ กำหนด ไว้ ต่อ ไป นี้

ของ มหา ราช

ที่ ๑ ของ มหาราช พื้น นอก สี แดง ขนาด กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้น ใน สี ขาบ ขนาด กว้าง ๓ ส่วน ยาว ๔ ส่วน ที่ ใน พื้น สี ขาบ นั้น กลาง เปน รูปโล่ห์ ในโล่ห์ แบ่ง เปน ๓ ช่อง ๆ บน เปน รูป ช้าง ไอยราพต อยู่ บน พื้น เหลือง บอก นาม สยามเหนือ สยาม ใต้ สยาม กลาง ช่อง ล่าง ข้าง ขวา แห่ง โล่ห์ เปน รูป ช้าง เผือก ชูงวง พื้น ชมภู หัน น่า ออก ไป ข้าง เสา เปน นาม สัญญา แห่ง ลาว ประเทศ ช่อง ล่าง ข้าง ซ้าย ของ โล่ห์ เปน รูป กฤช คด แล ตรง ๒ อัน ไขว้ กัน อยู่ บน พื้น แดง บอก นาม สัญญา มลายู ประเทศ เบื้อง บน แห่งโล่ห์ นั้น มี จักรกรี ไขว้ กัน แล มี มหา พิไชย มงกุฎ สวม อยู่ บน จักรกรี แล มี เครื่อง สูง เจ็ด ชั้น สอง ข้างโล่ห์ มี แท่น รอง โล่ห์ แล เครื่อง สูง ด้วย รวม ครบ เครื่อง หมาย เหล่า นี้ ทั้ง สิ้น จึง เปน ของ มหาราช สำหรับ พระองค์-พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว เมื่อ นาย ทหาร คลี่ เชิญ ไป ใน กระบวน ใด เปน ที่ หมาย ว่า พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว เสด็จ โดย กระบวน นั้น ฤๅ ชัก ขึ้น ใน ที่ แห่ง ใด ก็ เปน ที่ หมาย ว่า พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ประทับ อยู่ ที่ นั้น ถ้า ประทับ อยู่ ใน เรือ พระ ที่นั่ง ฤๅ เรือ รบ แล้ว ต้อง ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ อยู่ เปน นิตย

ของ ไอยราพต

ที่ ๒ ของ ไอยราพต พื้น สี แดง มี รูป ช้าง ไอยราพต สาม เศียร ทรง เครื่อง ยืน แท่น หัน น่า ไป ข้าง เสา มี บุษบก ทรง อุณาโลม ไว้ ภาย ใน ตั้ง อยู่ บน หลัง แล มี เครื่อง สูง เจ็ด ชั้น อยู่ น่า หลัง ข้าง ละ สอง องค์ ของ นี้ ประจำ แผ่นดิน สยาม สำหรับ ชัก ขึ้น ใน พระ มหา นคร เวลา ที่ พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่หัว ไม่ ได้ ประทับ อยู่ ใน พระ มหา นคร

ธง ราชินี

ที่ ๓ ธง ราชินี พื้น นอก สี แดง ขนาด กว้าง ๑๐ ส่วน ยาว ๑๕ ส่วน ชาย ตัด เปน แฉก รูป อย่าง หาง นก แซง แซว ลึก เพียง ส่วน ที่ ๔ แห่ง ด้าน ยาว พื้น ใน ถัด มุม แฉก เข้า มา ส่วน หนึ่ง นั้น สี ขาบ ขนาด กว้าง ๖ ส่วน ยาว ๘ ส่วน รูป เครื่อง หมาย ที่ ใน พื้น สี ขาบ ก็ เหมือน กับ ธง มหาราช ธง นี้ เปน เครื่อง หมาย พระองค์ สมเด็จ พระ อรรค มเหษี สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ ใน เรือ พระ ที่นั่ง อัน สมเด็จ พระ อรรค มเหษี ได้ เสด็จ โดย พระราช อิศริยศ เปน ที่ หมาย ให้ ปรากฏ ว่า ได้ เสด็จ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น

ธง เยาวราช

ที่ ๔ ธง เยาวราช พื้น สี ขาบ ขนาด กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน รูป เครื่อง หมาย ใน กลาง ธง เหมือน อย่าง ธง มหาราช เว้น แต่ เครื่อง สูง สอง ข้าง โล่ห์ นั้น เปน ห้า ชั้น ธง นี้ เปน เครื่อง หมาย ใน พระองค์ สมเด็จ พระบรมโอรสา ธิราช มกุฎ ราชกุมาร สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ ใน เรือ พระ ที่นั่ง ฤๅ เรือ ลำ ใด ลำ หนึ่ง ซึ่ง สมเด็จ พระบรม โอรสา ธิราช มกุฎราช กุมาร เสด็จ โดย พระ อิศริยศ เปน ที่ หมาย ให้ ปรากฏ ว่า ได้ เสด็จ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น

ที่ ๕ ธง สำหรับ พระองค์ พระ วรชายา แห่ง มกุฎราช กุมาร ก็ เหมือน กับ ธง มกุฎราช กุมาร เว้น แต่ ต้อง ตัด ชาย เปน แฉก รูป อย่าง หาง นก แซง แซว ดัง เช่น ธง ราชินี นั้น

ธง ราชวงษ์

ที่ ๖ ธง ราชวงษ์ สำหรับ พระ ราชวงษ์ ขนาด กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้น สี ขาบ กลาง มี รูปโล่ห์ตรา แผ่นดิน เบื้อง บน แห่ง โล่ห์ นั้น มี รูป จักรกรี ไขว้ กัน แล มี มหา มงกุฎ ส่วม อยู่ บน จักรกรี สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ ใน เรือ พระ ที่นั่ง ฤๅ เรือ รบ ลำ ใด ลำ หนึ่ง ซึ่ง พระ ราชวงษ์ องค์ ใด องค์ หนึ่ง เสด็จ โดย อิศริยศ ทาง ราชการ เปน ที่ หมาย ให้ ปรากฏ ว่า พระราช วงษ์ ได้ เสด็จ อยู่ ใน เรือ พระ ที่นั่ง ฤๅ เรือ รบ ลำ นั้น พระราช วงษ์ ผู้ ที่ จะ ใช้ ธง นี้ ได้ ก็ จำเภาะ แต่ พระราช วงษ์ ผู้ ใหญ่ ซึ่ง มี อิศริยศ สมควร ที่ จะ รับ สลุต อย่าง หลวง ๒๑ นัด ใน เรือ รบ มี ทหาร ยืน บน เพลา ใบ แล ทหาร ยืน แถว คลี่ ธง ไชย แตร ทำ เพลง สรเสริญ พระ บารมี ถวาย คำนับ เปน เกียรติยศ เท่า นั้น พระราช วงษ์ อัน มี อิศริยศ ต่ำ กว่า นั้น นับ ว่า เปน พระราช วงษ์ ผู้ น้อย ถ้า มี ราชการ ไป ต้อง ได้ รับ พระ ราชทาน พระบรม ราชา นุญาต เปน การ พิเศษ ก่อน จึง จะ ใช้ ธง ราชวงษ์ นี้ ได้

ที่ ๗ ถ้า พระ บรมวงษา นุวงษ์ ฝ่าย ใน สี ธง แล เครื่อง หมาย ต่าง ๆ เหมือน กัน เว้น แต่ ต้อง ตัด ชาย เปน แฉก รูป อย่าง หาง นก แซง แซว เท่า นั้น

ธง เรือ หลวง

ที่ ๘ ธง เรือ หลวง สี แดง กลาง มี รูป ช้าง เผือก ทรง เครื่อง ยืน แท่น น่า เข้า ช้าง เสา สำหรับ ใช้ ชัก ที่ ใน เรือ หลวง ทั้งปวง กับ ทั้ง ใช้ ชัก ที่ บ้อม แล ที่ พัก ทหาร บรรดา ที่ ขึ้น อยู่ ใน กรม ทหาร เรือ ทั้ง สิ้น

ธง เสนา บดี

ที่ ๙ ธง เสนา บดี พื้น สี ขาบ กลาง มี รูป สมอ ไคว่ กับ จักร สี เหลือง ข้าง บน มี มหา มงกุฎ ธง นี้ เปน เครื่อง หมาย สำหรับ ตัว เสนา บดี ฤๅ รอง เสนา บดี กระทรวง การ ทหาร เรือ เมื่อ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ ใน เรือ ลำ ใด ให้ พึง เข้า ใจ ว่า เหมือน เสนา บดี ฤๅ รอง เสนา บดี กระทรวง การ ทหาร เรือ ได้ อยู่ ใน เรือ นั้น ถ้า แล พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ก็ ดี สมเด็จ พระ อรรคมเหษี

ก็ดี ได้ประทับ อยู่ ใน เรือ หลวง ลำ หนึ่ง ลำ ใด อันได้ ชัก ธง มหา ราช ฤๅ ธง ราชินี ขึ้นไว้ บนเสา ใหญ่ แล ได้ ชัก ธง เสนา บดี ไว้ บน เสา น่า ด้วย แล้ว ก็ ให้เจ้า น่า ที่ ใน เรือ รบ แล ป้อม ทั้งปวง ยิง สลุต ตาม พระราช ประเพณี ถ้า มี แต่ ธง มหา ราช ฤๅ ธง ราชินี ชัก ขึ้น ไว้ บน เสา ใหญ่ ไม่ มี ธง เสนา บดี บน เสา น่า ห้าม มิ ให้ ยิง สลุต ทุก น่า ที่

ธง ฉาน

ที่ ๑๒ ธง ฉาน พื้น สี ขาบ กลาง มี รูป ช้าง เผือก ทรง เครื่อง ยืน แท่น น่า เข้า ช้าง เสา สำหรับใช้ ชัก ที่ น่าเรือ หลวง ทั้งปวง ถ้าแล ธง นี้ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ เปน ที่ หมาย ว่า เรือ นั้น อยู่ ใน ความ บังคับ ของ นาย พล เรือ เอก ถ้า แล ธง นี้ มี รูป จักร สี ขาว อยู่ ที่ มุม บน ข้าง น่า ข้าง ชัก ขึ้น บน เสา น่า เปน ที่ หมาย ว่า เรือ นั้น อยู่ ใน ความ บังคับ ของ นาย พล เรือ โท ถ้าแล ธง นี้ มี รูป จักร สี ขาว อยู่ ทั้ง มุม ข้าง บน แล ข้าง ล่าง น่า ข้าง สอง จักร ชัก ขึ้น บน เสา หลัง ฤๅ เปน เรือ สอง เสา ชัก ขึ้น บน เสา น่า เปน ที่ หมาย ว่า เรือ นั้น อยู่ ใน ความ บังคับ ของ นาย พล เรือ ตรี

ธง หาง แซง แซว

ที่ ๑๑ ธง หาง แซง แซว คือ ธง ฉาน ตัด ชาย เปน แฉก อย่าง หาง นก แซง แซว สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสา ใหญ่ เปน ที่ หมาย ว่า นาย พล จัตวา อยู่ ใน เรือ นั้น

ธง หาง จรเข้

ที่ ๑๒ ธง หาง จรเข้ ขนาด กลาง ต้น เจ็ด นิ้ว เรียว ปลาย แหลม ยาว สาม วา ส่วน หนึ่ง ข้าง ต้น พื้น สี แดง สอง ส่วน ข้าง ปลาย พื้นสี ขาบ สำหรับ ชัก ขึ้น เสา เปน ที่ หมาย เฉภาะ นาย เรือ

ธง ผู้ ใหญ่

ที่ ๑๓ ธง ผู้ ใหญ่ ต้อง กว้าง ๑๔ นิ้ว ยาว ศอก คืบ เรียว ปลาย แหลม ส่วน หนึ่ง ข้าง ต้น พื้น สี ขาบ สอง ส่วน ข้าง ปลาย พื้น สี ขาว มี จักร สี ขาว อยู่ กลาง พื้น สี ขาบ ธง นี้ สำหรับ ใช้ กับ ธง หาง จรเข้ ถ้า เรือ หลวง ทอด อยู่ นอก พระ มหา นคร ตั้ง แต่ สอง ลำ ขึ้น ไป อัน ได้ ชัก ธง หาง จรเข้ ขึ้น ไว้ บน เสา ใหญ่ ทุก ลำ ถ้า เรือ ลำ ใด ชัก ธง นี้ ขึ้น ด้วย บน เสา หลัง เปน ที่ หมาย ว่า นาย เรือ ผู้ ใหญ่ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น

ธง ชาติ

ที่ ๑๔ ธง ชาติ พื้น สี แดง กลาง เปน รูป ช้าง เผือก น่า เข้า ช้าง เสา สำหรับ ใช้ ชัก ใน เรือ ทั้งหลาย ของ พ่อ ค้า แล ของ สามัญ ชน ทั่ว ไป บรรดา ที่ เปน ชาติ ชาว สยาม

ธง นำ ร่อง

ที่ ๑๕ ธง นำ ร่อง คือ ธง ชาติ มี ขอบ สี ขาวโดย รอบ ถ้า เรือ ลำ ใด ต้อง การ นำ ร่อง พึง ชัก ขึ้น บน เสา น่า

ตรา ตำแหน่ง

มาตรา ๕ ข้าทูลลออง ธุลี พระบาท บรรดา มี ตำแหน่ง น่า ที่ ราชการ อัน หนึ่ง อัน ใด จะ ใช้ ธง เปน ที่ หมาย ตำแหน่ง น่า ที่ ให้ ปรากฏ ใน คราว ไป ราชการ ก็ จง ชัก ธง เรือ หลวง นั้น เปน ที่ หมาย แต่ ต้อง เติม รูป ตรา ตำแหน่ง ฤๅ ตรา นาม กรม ฤๅ ตรา นาม เมือง ลง ไว้ ที่ มุม ธง ข้าง บน ข้าง น่า ข้าง เปน สำคัญ ถ้า ผู้ ใด ตำแหน่ง ใด กรม ใด จะ ใช้ ตรา อย่าง ใด เปน เครื่อง หมาย ใน ธง ต้อง กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา ขอ พระ ราชทาน พระบรม ราชา นุญาต ก่อน เมื่อ ได้ รับ พระ ราชทาน พระบรม ราชา นุญาต โดย ประกาศ ใน ราชกิจจา นุเบกษา แล้ว จึง ให้ ใช้ ได้ ตรา ตำแหน่ง อัน ได้ ทรง พระ กรุณาโปรด เกล้า ฯ พระ ราชทาน พระบรม ราชา นุญาต แล้ว นั้น คือ

ตรา ราชทูต แล ข้าหลวง ต่าง พระองค์

๑ ราช ทูต ฤๅ ข้าหลวง ใหญ่ ใน สถาน ตำแหน่ง ผู้ ที่ แทน พระองค์ พระเจ้า แผ่นดิน ฤๅ ผู้แทน รัฐบาล ใช้ ตรา รูปโล่ห์ ตรา แผ่นดิน มี จักรกรี มหา มงกุฎ อยู่ เบื้อง บน

ตรา กงสุล

๒ กงสุล ประจำ ราชการ ต่าง ประเทศ ใช้ ตรา รูปโล่ห์ ตรา แผ่นดิน

น่า ที่ สำหรับ รักษา พระราช บัญญัติ

มาตรา ๖ พระราช บัญญัติ นี้ ให้ เจ้า น่า ที่ *ทุก กระทรวง* ทุก กรม ผู้ ซึ่ง จะ ต้อง ใช้ ของ ต่าง ๆ ตาม น่า ที่ รักษา พระราช บัญญัติ นี้ ทุก กระทรวง ทุก กรม อย่า ให้ ทำ นอก เหนือ เหลือ ขาด อย่าง ใด อย่าง หนึ่ง ได้ เปน อัน ขาด

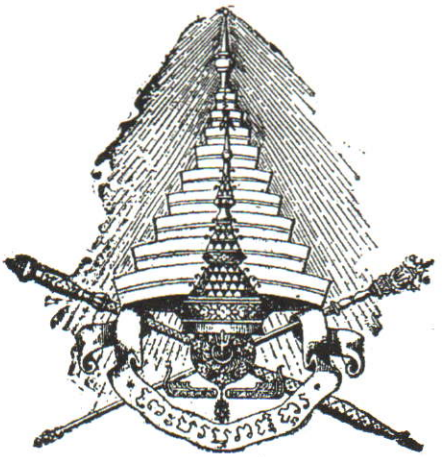

พระ ราชบัญญัติ

เครื่อง แต่ง ตัว ฝ่าย พล เรือน หัว เมือง

มี พระ บรม ราชโองการ ดำรัส เหนือ เกล้า ฯ พระ ราชทาน พระบรม ราชานุญาต ให้ ข้า ราชการ ฝ่าย พลเรือนหัว เมือง ซึ่ง มี ตำแหน่ง ใน ลำดับ บรรดา ศักดิ ตาม พระ ราชบัญญัติ ระเบียบ บรรดา ศักดิ ซึ่ง ได้ ตั้ง เมื่อ วัน ที่ ๑๕ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๗ ให้ ใช้ เครื่อง แต่ง ตัว ตาม ถานันดรศักดิ ดังนี้

เครื่อง แต่ง ตัว เต็ม ยศ

เสื้อ, สัก กระ หลาด ดำ รูป ฟรอก ปิดคอ ชายยาว ถึง เข่า มี ลายรัฐ ทอง ต่าง กัน ดังนี้ คือ

ชั้น ที่ ๑ อก ปัก ขอบ แล มี กนก นาค ๕ แถว คอ ข้อ มือ ปัก ขอบ แล ลาย เต็ม เอว ปัก รูป พุ่ม เข้า บินท์ ชาย เสื้อ ข้าง หลัง ปัก ลาย กนก นาค ๓ แถว บ่า แถบ ทอง ๔ สาย

ชั้น ที่ ๒ อก ปัก ขอบ แล มี ลาย กนก เปลว คอ แล ข้อมือ ปัก ขอบ มี ลาย ดอก ข้าง ละ ดอก ๑ เอว ปัก รูป พุ่ม เข้า บินท์ บ่า แถบ ทอง ๓ สาย

ชั้น ที่ ๓ อก คอ แล ข้อมือ ปัก ขอบ บ่า แถบ ทอง ๒ สาย

ดาว เงิน ติด บนแถบ บ่า, ชั้น เอก ข้าง ละ ๓ ดวง ชั้นโท ข้าง ละ ๒ ดวง ชั้น ตรี ข้าง ละ ดวง ๑

กังเกง, สัก กระหลาด ดำ ติด แถบ ทอง ลายไชย พฤกษ์ กว้าง นิ้ว กึ่ง

รัด ประคด, ชั้น ที่ ๑ ไหม ทอง ชั้น ที่ ๒ ไหม ขาบ ริ้ว ทอง ชั้น ที่ ๓ ไหม ขาบ ล้วน

หมวก, เฮดเม็ด ขาว พัน แถบทอง ลายไชย พฤกษ์ กว้าง นิ้ว กึ่ง ยอด จุด มงกุฎ แล รัก ร้อย ทอง

รองเท้า, สี ดำ

กระบี่, พลเรือน ฝัก ดำ เครื่อง ทอง

เครื่อง แต่ง ตัว ครึ่ง ยศ ให้ ใช้ ดังนี้

เสื้อ, สัก กระหลาด ดำ รูป ราช เปแตน ดุม ทอง ติด แถบ บ่า อย่าง เต็ม ยศ

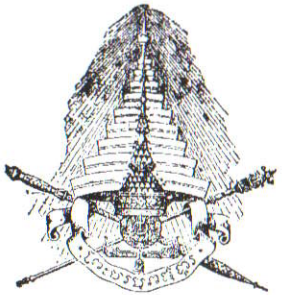

พระราชบัญญัติธง

รัตนโกสินทรศก ๑๒๙

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์พิจารณาเห็นว่า ธงทุกอย่างตามพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ นั้น บางอย่างควรการ บางอย่างเกินการ แลบางอย่างไม่พอการ ควรที่จะเลิกถอนเสียบ้าง เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมขึ้นบ้าง ผสมกับของเก่าที่คงใช้ได้ เพื่อให้พอเพียงแก่การอันควรใช้ในสมัยนี้

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ให้ตราพระราชบัญญัติธงเสียใหม่ ดังต่อไปนี้

ชื่อพระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙

กำหนดให้ใช้

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เปนต้นไป

เลิกพระราชบัญญัติเก่า

มาตรา ๓ พระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ ซึ่งได้ตราไว้เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ นั้น ให้ยกเลิกเสีย

กำหนดอย่างธง

มาตรา ๔ แต่นี้ต่อไปธงสำหรับชาติแลธงเครื่องหมายต่าง ๆ ซึ่งใช้ในราชการ จงทำใช้ให้ถูกต้องตามแบบอย่างที่กำหนดไว้ต่อไปนี้

ธงมหาราชใหญ่

ข้อ ๑ ธงมหาราชใหญ่ พื้นสีเหลือง ขนาดกว้าง ๑ ส่วน ยาว ๑ ส่วน ที่ศูนย์กลางมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง เปนธงสำหรับพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อนายทหารคลี่เชิญไปในกระบวนใด เปนที่หมายว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จโดยกระบวนนั้น หรือชักขึ้นในที่แห่งใด ก็เปนที่หมายว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ประทับอยู่ณที่นั้น ถ้าประทับอยู่ในเรือพระที่นั่ง หรือเรือลำหนึ่งลำใด ให้ชักธงมหาราชขึ้นไว้ ที่ยอดเสาใหญ่เปนเครื่องหมาย

ธงมหาราชน้อย

ข้อ ๒ ธงมหาราชน้อย ตอนต้นมีลักษณแลสัณฐานเหมือนกันกับธงมหาราชใหญ่ กว้างไม่เกินกว่า ๖๐ เซ็นติเม็ตร์ แลมีชายต่อสีขาวแปลงเปนรูปธงยาวเรียวปลาย รวมทั้งธงมีขนาดกว้างข้างต้น ๑ ส่วน ข้างปลายกึ่งส่วน ยาว ๑๔ ส่วน ชายตัดเปนแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึกเพียงส่วนที่ ๒ แห่งด้านยาว ธงนี้สำหรับชักขึ้นที่เสาใหญ่ในเรือพระที่นั่ง หรือเรือลำหนึ่งลำใด เช่นเดียวกันกับธงมหาราชใหญ่ แต่ถ้าเวลาใดโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ชักธงมหาราชน้อยแทนธงมหาราชใหญ่แล้ว ห้ามมิให้เจ้าน่าที่ยิงสลุตถวายคำนับ

ธงราชินีใหญ่

ข้อ ๓ ธงราชินีใหญ่ พื้นสีเหลืองขนาดกว้าง ๑๐ ส่วน ยาว ๑๕ ส่วน ชายตัดเปนแฉกอย่างรูปหางนกแซงแซว ลึกเพียงส่วนที่ ๔ แห่งด้านยาว ที่สุนย์กลางมีรูปครุธพ่าห์สีแดง เหมือนกันกับธงมหาราช ธงนี้เปนเครื่องหมายพระองค์สมเด็จพระราชินี สำหรับชักขึ้นบนเสาใหญ่เรือพระที่นั่งอันสมเด็จพระราชินีได้เสด็จโดยพระราชอิศริยยศ เปนที่หมายให้ปรากฏว่า ได้เสด็จอยู่ในเรือลำนั้น

ธงราชินีน้อย

ข้อ ๔ ธงราชินีน้อย มีลักษณแลสัณฐานเหมือนกันกับธงมหาราชน้อย ต่างกันแต่สีชายธงเปนสีแดง ธงนี้สำหรับใช้แทนธงราชินีใหญ่ในขณะที่โปรดเกล้าฯ มิให้มีการยิงสลุตถวายคำนับ

ธงเยาวราชใหญ่

ข้อ ๕ ธงเยาวราชใหญ่ พื้นนอกสีขาบกว้าง ๑ ส่วน ยาว ๑ ส่วน พื้นในสีเหลืองกว้างยาวกึ่งส่วนของพื้นนอก ที่สุนย์กลางพื้นในมีรูปครุธพ่าห์สีแดง ธงนี้เปนเครื่องหมายในพระองค์สมเด็จพระเยาวราช สำหรับชักขึ้นบนเสาใหญ่ในเรือพระที่นั่ง หรือเรือลำหนึ่งลำใด ซึ่งสมเด็จพระเยาวราชเสด็จโดยพระอิศริยยศ เปนที่หมายปรากฏว่า ได้เสด็จอยู่ในเรือลำนั้น

ธงเยาวราชน้อย

ข้อ ๖ ธงเยาวราชน้อย ตอนต้นมีลักษณแลสัณฐานเหมือนกันกับธงเยาวราชใหญ่ กว้างไม่เกินกว่า ๖๐ เซ็นติเม็ตร์ แลมีชายต่อสีขาว แปลงเปนรูปธงยาวเรียวปลายรวมทั้งธง มีขนาดกว้างข้างต้น ๑ ส่วน ข้างปลายกึ่งส่วน ยาว ๑๔ ส่วน ชายตัดเปนแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึกเพียงส่วนที่ ๒ แห่งด้านยาว ธงนี้สำหรับใช้แทนธงเยาวราชใหญ่ ในขณะที่โปรดเกล้าฯ มิให้มีการยิงสลุตถวายคำนับ

ข้อ ๗ ของสำหรับพระองค์พระวรชายาแห่งพระเยาวราช มีลักษณแลสัณฐานเหมือนกันกับของเยาวราชใหญ่น้อย เว้นแต่ของใหญ่พื้นนอกต้องมีขนาดแลสัณฐานตัดชายเปนแฉกเหมือนกันกับของราชินีใหญ่แลของน้อย เปลี่ยนชายเปนสีแดงเหมือนกันกับของราชินีน้อย การใช้ของทั้งสองนี้ ให้เปนไปในวิธีเดียวกันกับการใช้ของเยาวราชใหญ่น้อยนั้นทุกประการ.

ของราชวงษ์ใหญ่

ข้อ ๘ ของราชวงษ์ใหญ่ พื้นสีขาบขนาดกว้าง ๑ ส่วน ยาว ๑ ส่วน ที่สุนย์กลางมีวงกลมสีเหลือง เส้นตัดสุนย์กลางวงกลมนั้น มีขนาดเท่ากับกึ่งส่วนกว้างของธง ภายในวงกลมมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง ของนี้สำหรับชักขึ้นบนเสาใหญ่ในเรือลำหนึ่งลำใด เปนเครื่องหมายว่าพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ว่าในรัชกาลใดๆ เสด็จในเรือนั้นโดยพระอิศริยยศ

ของราชวงษ์น้อย

ข้อ ๙ ของราชวงษ์น้อย ตอนต้นมีลักษณแลสัณฐานเหมือนกับของราชวงษ์ใหญ่กว้างไม่เกินกว่า ๖๐ เซ็นติเม็ตร์ แลมีชายต่อสีขาวแปลงเปนรูปของยาวเรียวปลาย รวมทั้งของมีขนาดกว้างข้างต้น ๑ ส่วน ข้างปลายกึ่งส่วน ยาว ๑๔ ส่วน ชายตัดเปนแฉกรูป

หางนกแซงแซวตึกเพียงส่วนที่ ๒ แห่งด้านยาว ของนี้ถ้าชักขึ้นแทนของราชวงษ์ใหญ่เมื่อใด ห้ามมิให้เจ้าน่าที่ยิงสลุตถวายคำนับ

ข้อ ๑๐ ของสำหรับพระองค์พระราชวงษ์ฝ่ายใน คือ พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ว่ารัชกาลใด ๆ มีลักษณแลสัณฐานเหมือนกับของราชวงษ์ใหญ่น้อย เว้นแต่ของใหญ่พื้นนอกต้องมีขนาดแลสัณฐานตัดชายเปนแฉกเหมือนกับของราชินีใหญ่ แลของน้อย เปลี่ยนชายเปนสีแดงเหมือนกับของราชินีน้อย การใช้ของทั้งสองนี้ ให้เปนไปในวิธีเดียวกันกับการใช้ของราชวงษ์ใหญ่น้อยนั้นทุกประการ

ของราชการ

ข้อ ๑๑ ของราชการ สีแดง กลางมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น หน้าเข้าข้างเสา สำหรับใช้ชักที่ในเรือหลวงทั้งปวง กับทั้งใช้ชักที่บรรดาสถานที่ราชการต่าง ๆ

ของทหารเรือ

ข้อ ๑๒ ของทหารเรือ เหมือนกับของราชการ แต่ที่มุมบนข้างหน้าข้างมีรูปสมอไขว้กับจักร ข้างบนมีมหามงกุฎสีเหลือง สำหรับใช้ชักที่ท้ายเรือแลสถานที่ราชการต่าง ๆ เปนเครื่องหมายว่าเรือแลสถานที่นั้น ๆ ขึ้นอยู่ในกระทรวงทหารเรือ

ของเสนาบดี

ข้อ ๑๓ ของเสนาบดี พื้นสีขาบ กลางมีรูปสมอไขว้กับจักร

ข้าง บน มี มหา มงกุฎ สี เหลือง ธง นี้ เปน เครื่อง หมาย สำหรับ ตัว เสนาบดี กระทรวง ทหาร เรือ สำหรับ ใช้ ชัก ขึ้น ไว้ ณ ที่ ทำ การ ของ เสนาบดี กระทรวง ทหาร เรือ แล ใช้ ชัก ขึ้น ที่ ยอด เสา ใหญ่ ใน เรือ เปน เครื่อง หมาย ว่า เสนาบดี กระทรวง ทหาร เรือ ได้ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น

อนึ่ง ใน เวลา ที่ ชัก ธง มหา ราช ใหญ่ หรือ ราชินี ใหญ่ ขึ้น ที่ เสา ใหญ่ เรือ ลำ ใด ให้ ชัก ธง เสนาบดี นี้ ขึ้น ที่ เสา น่า เรือ ลำ นั้น ด้วย เสมอไป

ธง ฉาน

ข้อ ๑๔ ธง ฉาน พื้น สี ขาบ กลาง มี รูป ช้าง เผือก ทรง เครื่อง ยืน แท่น หน้า เข้า ข้าง เสา สำหรับ ใช้ ชัก ที่ น่า เรือ หลวง ทั้ง ปวง ซึ่ง เปน เรือ พระที่ นั่ง หรือ เรือ รบ ใน ขณะ ที่ อยู่ ใน ราชการ แล ถ้า ชัก ขึ้น ที่ ปลาย พรวน เสา น่า เรือ ลำ ใด เปน เครื่อง หมาย ว่า เรือ ลำ นั้น เปน เรือ ยาม ประจำ อ่าว.

อนึ่ง ธง ฉาน นี้ ใช้ เปน ธง ประจำ กอง สำหรับ กอง ทหาร เรือ ใน เวลา ขึ้น บก.

ธง จอม พล เรือ

ข้อ ๑๕ ธง หมาย ตำแหน่ง ยศ จอม พล เรือ นั้น เหมือน กับ ธง ฉาน แต่ ข้างหน้า ช้าง มี รูป สมอไขว้ ๒ ตัว กับ มหา มงกุฎ สี เหลือง ถ้าใช้ ใน เรือใหญ่ ให้ ชัก ขึ้น ที่ เสาใหญ่.

ธง นาย พลเรือ

ข้อ ๑๖ ธง นาย พล เรือ เหมือน กับ ธง ฉาน เปน เครื่อง หมาย ตำแหน่ง ยศ นาย พล เรือ เอก ถ้า ใช้ ใน เรือ ให้ ชัก ขึ้น ที่ เสาใหญ่ ถ้า แล ธง นี้ มี รูป จักร สี ขาว อยู่ ที่ มุม บน ข้าง หน้า ช้าง เปน ธง หมาย ตำแหน่ง ยศ นาย พล เรือโท ถ้า มี รูป จักร สี ขาว อยู่ ทั้ง มุม ข้าง บน แล ข้าง ล่าง หน้า ช้าง ๒ จักร เปน ธง หมาย ตำแหน่ง ยศ นาย พล เรือ ตรี ธง นาย พล เรือโท ถ้า ใช้ ใน เรือ ให้ ชัก ขึ้น ที่ เสา น่า ส่วน นาย พล เรือ ตรี นั้น ถ้า เปน เรือ ๓ เสา ให้ ชัก ขึ้น ที่ เสา หลัง ถ้า เปน เรือ ๒ เสา ให้ ชัก ที่ เสาน่า.

ธง ฉาน ตัด ชาย เปน แฉก อย่าง หาง นก แซง แซว เปน เครื่อง หมาย ตำแหน่ง ยศ นาย พล เรือ จัตวา ถ้า ใช้ ใน เรือ ให้ ชัก ขึ้น บน เสา หลัง

ธงนาย เรือ

ข้อ ๑๗ ธง นาย เรือ รูป ธง หาง จรเข้ ขนาด กว้าง ต้น ๑๘ เซ็นติเม็ตร์ เรียว ปลาย แหลม ยาว ๖ มิเตอร์ ส่วน หนึ่ง ข้าง ต้น พื้น สี แดง สอง ส่วน ข้าง ปลาย พื้น สี ขาบ สำหรับ ชัก ขึ้น เสา เปน ที่ หมาย เฉภาะ นาย เรือ.

ธง ผู้ ใหญ่

ข้อ ๑๘ ธง ผู้ ใหญ่ ต้น กว้าง ๓๖ เซ็นติเม็ตร์ ยาว ๗๕ เซ็นติเม็ตร์ เรียว ปลาย แหลม ส่วน หนึ่ง ข้าง ต้น พื้น สี ขาบ สอง ส่วน

ข้าง ปลาย พื้น สี ขาว มีจักร สี ขาว อยู่ กลาง พื้น สี ขาบ ชักขึ้น บน เสา หลัง เรือ ลำ ใด เปน เครื่อง หมาย ว่า นาย ทหาร ผู้ ใหญ่ ใน กระบวน เรือ อยู่ ใน เรือ ลำ นั้น เว้น ไว้ แต่ นาย ทหาร ผู้ ใหญ่ นั้น เปน นาย พล จึง ให้ ใช้ ธง นาย พล ตาม ตำแหน่ง ยศ.

ธงชาติ

ข้อ ๑๙ ธง ชาติ พื้น สี แดง กลาง เปน รูป ช้าง เผือก หน้า เข้า ข้าง เสา สำหรับใช้ชัก ใน เรือ ทั้ง หลาย ของ พ่อ ค้า แล ของ สาธารณ ชน บรรดา ที่ เปน ชาติ ชาว สยาม.

ธง นำร่อง

ข้อ ๒๐ ธง นำ ร่อง เหมือนกับ ธง ชาติ แต่ มี ขอบ สี ขาว โดย รอบ เปน เครื่อง หมาย ตำแหน่ง พนักงาน นำ ร่อง ถ้า เรือ ลำ ใด ต้อง การ นำ ร่อง ให้ชัก ธง นี้ ขึ้น บน เสา น่า เปน สัญญา.

ธง ตำแหน่ง ข้าราชการ

มาตรา ๕ ข้า ทูล ลออง ธุลี พระบาท บรรดา ที่ มีตำแหน่ง น่า ที่ราชการ อัน หนึ่ง อัน ใด จะ ใช้ ธง เปน ที่ หมาย ตำแหน่ง น่า ที่ ให้ปรากฏ ให้ ใช้ ธงราช การ นั้น เปน ที่ หมาย แต่ ต้อง เติม เครื่อง หมาย อย่าง หนึ่ง อย่างใด ลงไว้ ที่ มุม ธง ข้าง บน ข้าง หน้า ข้าง เปน สำคัญ เจ้าพนักงาน กระทรวง ใด กรมใด จะ ใช้ เครื่อง หมาย นี้ เปน อย่างใด ต้อง แจ้ง ความให้ กระทรวง ซึ่ง

เปน เจ้า น่าที่ รักษา พระราช บัญญัติ ธง นี้ ทราบ เพื่อ นำ ความ ขึ้น กราบ บังคม ทูล ขอ พระราช ทาน พระบรม ราชา นุญาต แล เมื่อ ได้รับ พระราช ทาน พระบรม ราชา นุญาต ประกาศ ใน ราชกิจจา นุเบกษา แล้ว จึง ให้เปน ธง ที่ ใช้ ได้ ตาม กฎหมาย แล ให้ เจ้า กระทรวง ผู้ รักษา พระราช บัญญัติ ธง นี้ จด ทะเบียน ลงไว้ เปน สำคัญ.

ธง นอก พระราช บัญญัติ

มาตรา ๖ ธง เครื่อง หมาย อย่าง อื่น อัน มิได้ กล่าวบ่งไว้ ใน พระ ราช บัญญัติ นี้นั้น ถ้า หาก ว่า เปน ธง ที่ได้รับ พระราช ทาน พระบรม ราชานุญาต โดย เฉภาะให้ ใช้ ในราชการ ได้ แล้ว ก็ ให้ ถือ ว่า เปน ธง ที่ ชอบ ด้วย กฎ หมาย แล ให้ ผู้ ที่ ได้รับ พระบรม ราชา นุญาต นั้น แจ้ง ให้ เจ้า กระทรวง ผู้ รักษา พระราช บัญญัติ ธง นี้ ทราบ เพื่อ ลง ทะเบียนไว้ เปน สำคัญ

น่าที่รักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา ๗ พระราช บัญญัติ นี้ ให้ กระทรวง ทหาร เรือ เปน เจ้า น่า ที่ บังคับ การ ให้เปน ไป ตาม พระราช กำหนด ธง ทุก ประการ แล ให้ เจ้า น่า ที่ ทุก กระทรวง ทุก กรม ผู้ ซึ่ง จะ ต้องใช้ ธง ต่าง ๆ ตาม น่า ที่ ปฏิบัติ การ ให้เปนไป ตาม พระราช บัญญัติ นี้ อย่าให้ ทำ นอก เหนือ เหลือ ขาด อย่าง หนึ่ง อย่างใด เปน อัน ขาด ฯ

ประกาศ มา ณวัน ที่ ๒ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๙ เปน วัน ที่ ๑๑๒ ใน รัชกาล ปัตยุบัน นี้

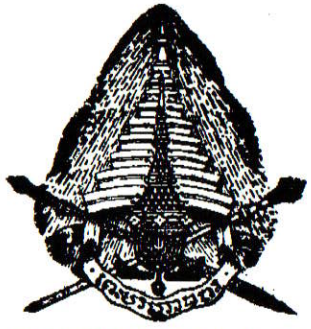

ประกาศเพิ่มเติมแลแก้ไขพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๘

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์พิจารณาเห็นว่า การค้าขายของประเทศสยาม ได้ดำเนินมาเปนลำดับแลยังจะทวีมากขึ้นทุกที ส่วนธงสำหรับชักในเรือทั้งหลายของพ่อค้า แลของสาธารณชนบรรดาที่เปนชาติชาวสยามยังไม่เหมาะ โดยที่ใช้อยู่ทุกวันนี้แม้แลแต่ไกลแล้ว เห็นผิดแผกกับธงราชการน้อยนัก แลทั้งรูปช้างซึ่งใช้กันอยู่ก็ไม่งดงาม จนเกือบไม่ทราบว่าช้างหรืออะไร เปนเพราะวาดรูปช้างนั้นเปนการลำบากนั่นเอง ควรที่จะแก้ไขมิให้เปนดังที่กล่าวมาแล้วนี้

จึงมีพระบรมราชโองการมานพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ให้เพิ่มเติมแลแก้ข้อความในพระราชบัญญัติธงรัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๔

ข้อ ๑๙ ให้แก้ธงชาติเปนพื้นสีแดง กลางเปนรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น หน้าหันเข้าข้างเสา สำหรับเปนธงราชการ

ข้อ ๒๐ ธงค้าขายรูปสี่เหลี่ยมพื้นแดง มีขนาดกว้าง ๑ ส่วน ยาว ๑$\frac{1}{2}$ ส่วน มีแถบขาว ๒ ผืนกว้าง $\frac{1}{6}$ ของส่วนกว้างของธง ทาบภายในติดตามยาว ห่างจากขอบล่างแลบนของธง $\frac{1}{6}$ ของส่วนกว้างของธง

ข้อ ๒๑ เหมือนกับธงค้าขาย แต่มีแถบขาวโดยรอบเปนเครื่องหมายตำแหน่งพนักงานนำร่อง ถ้าเรือลำใดต้องการนำร่องให้ชักธงนี้ขึ้นบนเสาน่าเปนสัญญา

นอกจากข้อความกำหนดนี้แล้ว ให้เปนไปตามพระราชบัญญัติเดิมจงทุกประการ แลให้คงใช้ตามที่เพิ่มเติมแลแก้ใหม่นี้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ เปนต้นไป

ประกาศมาณวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ เปนวันที่ ๒๒๐๓ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

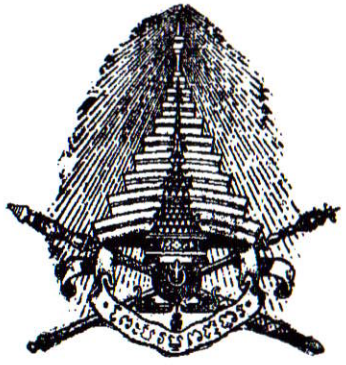

พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระราชดำริถึงการที่กรุงสยามได้ประกาศสงครามต่อชาติเยอรมัน แลออสเตรียฮังการี เข้าเปนสัมพันธไมตรีร่วมศึกกับมหาประเทศในยุโรปอเมริกา แลอาเซีย ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมาธิปไตยครั้งนี้ นับว่าชาติสยามได้ก้าวขึ้นสู่ความเจริญถึงคั่นอันสำคัญยิ่งแล้ว สมควรจะมีอภิลักขิตวัตถุเพื่อเปนเครื่องเตือนให้ระลึกถึงอภิลักขิตสมัยนี้ไว้ให้ปรากฏอยู่ชั่วฟ้าแลดิน

จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ธงสำหรับชาติสยามซึ่งได้ประดิษฐานขึ้นตามพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ นั้น ยังไม่เปนสง่างามพอสำหรับประเทศ สมควรจะเพิ่มสีน้ำเงินแก่เข้าอีกสีหนึ่ง ให้เปนสามสีตามลักษณธงชาติของประเทศที่เปนสัมพันธมิตรกับกรุงสยามได้ใช้อยู่โดยมากนั้น เพื่อให้เปนเครื่องหมายให้ปรากฏว่า ประเทศสยามได้เข้าร่วมสุขทุกข์ แลเปนน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับสัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ ช่วยกันกระทำการปราบปรามความอาสัตย์อาธรรมในโลกย์ ให้พินาศประลัยไป

อีกประการหนึ่งสีน้ำเงินนี้เปนสีอันเปนศิริแก่พระขนบวร นับว่าเปนสีเครื่องหมายฉเพาะพระองค์ด้วย จึงเปนสีที่สมควรจะประกอบไว้ในธงสำหรับชาติด้วยประการทั้งปวง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ เปนส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ แลให้ใช้ได้ภายหลังวันที่ได้ลงประกาศนี้ ๓๐ วันเปนต้นไป

มาตรา ๒ ให้ยกเลิกข้อ ๑๑ ข้อ ๑๒ ข้อ ๑๔ ข้อ ๑๕ ข้อ ๑๖ ข้อ ๑๙ แลข้อ ๒๐ ในมาตรา ๔ แลยกเลิกมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติธง รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ซึ่งลงวันที่ ๒ มีนาคม

รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ กับให้ยกเลิกพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง ซึ่งลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ นั้นเสีย

มาตรา ๓ ธงชาติสยาม รูปสี่เหลี่ยมรี มีขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน มีแถบสีน้ำเงินแก่ กว้าง ๑ ส่วน ซึ่งแบ่ง ๓ ของขนาดกว้างแห่งธงอยู่กลาง มีแถบขาวกว้าง ๑ ส่วน ซึ่งแบ่ง ๖ ของขนาดกว้างแห่งธงข้างละแถบ แล้วมีแถบสีแดงกว้างเท่าแถบขาวประกอบชั้นนอกอีกข้างละแถบ ธงสำหรับชาติสยามอย่างนี้ให้เรียกว่าธงไตรรงค์ สำหรับใช้ชักในเรือพ่อค้าทั้งหลาย แลในที่ต่าง ๆ ของสาธารณชนบรรดาที่เปนชาติสยามทั่วไป

ส่วนธงพื้นสีแดง กลางมีรูปช้างปล่อย ซึ่งใช้เปนธงชาติสำหรับสาธารณชนชาวสยามมาแต่ก่อนนั้น ให้เลิกเสีย

มาตรา ๔ ธงฉาน เหมือนธงไตรรงค์ แต่มีรูปสมอไขว้กับจักร แลมีรูปพระมหามงกุฎอยู่เบื้องบน สี่เหลี่ยม อยู่กลางพื้นธง สำหรับใช้ชักที่น่าเรือหลวงทั้งปวงซึ่งเปนเรือพระที่นั่ง หรือเรือรบในขณะที่ประจำราชการ แลถ้าชักขึ้นที่ปลายพรวนเสาน่าเรือลำใด เปนเครื่องหมายว่าเรือลำนั้นเปนเรือยามประจำอ่าว

มาตรา ๕ ธงราชนาวี เหมือนธงไตรรงค์ แต่มีดวงกลมสีแดงขอบจดแถบสีแดงของพื้นธง อยู่กลาง ภายในดวงกลมนั้น มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าข้างเสา สำหรับใช้ชักที่ท้ายเรือ แลสถานที่ราชการต่าง ๆ ของราชนาวี

มาตรา ๖ ธงตำแหน่งราชการ สำหรับน่าที่กระทรวงทะบวงการต่าง ๆ นั้น เหมือนธงไตรรงค์ แต่ต้องเติมเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใดลงที่กลางธงเปนสำคัญ

เจ้าพนักงานกรมใดกระทรวงใด จะใช้เครื่องหมายนี้เปนอย่างใด ต้องแจ้งความให้กระทรวงซึ่งเปนเจ้าน่าที่รักษาพระราชบัญญัตินี้ นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต แลประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงเปนธงที่ใช้ได้ตามกฎหมาย

ให้เจ้ากระทรวงซึ่งรักษาพระราชบัญญัตินี้ จดทะเบียนเครื่องหมายนั้น ๆ ไว้ให้เปนหลักฐาน

มาตรา ๗ ธงนำร่อง เหมือนธงไตรรงค์ แต่มีขอบสีขาวโดยรอบ เปนเครื่องหมายตำแหน่งพนักงานนำร่อง ถ้าเรือลำใดต้องการนำร่อง ให้ชักธงนี้ขึ้นบนเสาน่าเปนสัญญา

มาตรา ๘ ธงจอมพลเรือ เหมือนธงไตรรงค์ กลางมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่น หน้าเข้าข้างเสา แลมีรูปสมอสองตัวไขว้กันเบื้องบน มีรูปพระมหามงกุฎสี่เหลี่ยม อยู่ที่มุมบนข้างหน้าช้าง เปนธงเครื่องหมายตำแหน่งจอมพลทหารเรือ ถ้าใช้ในเรือใหญ่ให้ชักขึ้นที่เสาใหญ่

มาตรา ๔ ธงนายพลเรือ พื้นสีขาบ กลางมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหน้าเข้าข้างเสา

ข้อ ๑ เปนธงหมายตำแหน่งยศนายพลเรือเอก ถ้าใช้ในเรือให้ชักขึ้นที่เสาใหญ่

ข้อ ๒ ถ้ามีรูปจักรสีขาวอยู่ที่มุมบนข้างหน้าช้างด้วย ๑ จักร เปนธงหมายตำแหน่งยศนายพลเรือโท ถ้าใช้ในเรือให้ชักขึ้นที่เสาน่า

ข้อ ๓ ถ้ามีรูปจักรสีขาวอยู่ที่มุมบน แลมุมล่างข้างหน้าช้างมุมละ ๑ จักร เปนธงหมายตำแหน่งยศนายพลเรือตรี ถ้าใช้ในเรือ ๓ เสา ให้ชักขึ้นที่เสาหลัง ถ้าเรือ ๒ เสา ให้ชักขึ้นที่เสาน่า

ข้อ ๔ ถ้าตัดชายเปนแฉกอย่างรูปหางนกแซงแซว เปนธงหมายตำแหน่งยศนายพลเรือจัตวา ถ้าใช้ในเรือให้ชักขึ้นที่เสาหลัง

นอกจากข้อความที่กำหนดไว้นี้แล้ว ให้คงเปนไปตามพระราชบัญญัติเดิมทุกประการ

ประกาศมาณวันที่ ๒๔ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

แจ้งความเพิ่มเติมข้อความในพระราชบัญญัติ แก้ไขพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ที่บกพร่องอยู่

ด้วยในพระราชบัญญัติธง พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ซึ่งลงวันที่ ๒๕ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ น่า ๔๓๖ นั้น ข้อความบกพร่องอยู่ คือ ในมาตรา ๔ ความตอนท้ายตกไปตอนหนึ่ง จึงขอแจ้งความเพิ่มเติมต่อความในตอนท้ายแห่งมาตรา ๔ ดังนี้ "อนึ่งธงฉานนี้ ใช้เปนธงประจำกองสำหรับกองทหารเรือในเวลาในบกด้วย"

แจ้งความมาณวันที่ ๑๕ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงนาม) มหาเสวกโท พระยาศรีภูริปรีชา

ผู้ช่วยราชเลขานุการ

แจ้งความกระทรวงยุติธรรม

เรื่องจดฐเบียรเปลี่ยนแปลงห้างหุ้นส่วนสามัญ

ด้วยผู้เปนหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ ยี่ห้อย่งเฮงหลี ยื่นหนังสือขอจดฐเบียรเปลี่ยนแปลงผู้เปนหุ้นส่วน ต่อหอฐเบียรหุ้นส่วนแลบริษัทกระทรวงยุติธรรม เจ้าพนักงานฐเบียรได้รับจดฐเบียรไว้แล้ว ดังรายการสังเขปต่อไปนี้ คือ

ประกาศกระทรวงทหารเรือ

ด้วยกระทรวงคมนาคม ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้เครื่องหมายเติมลงที่กลางธงในธงไตรรงค์ เพื่อเปนธงราชการกรมไปรสนีย์โทรเลข ตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พ. ศ. ๒๔๖๐ คือ เครื่องหมายพระครุฑพาหะ อยู่เหนือแตรงอนในดวงสีขาว เติมลงกลางธงในธงไตรรงค์ ใช้เปนธงราชการกรมไปรสนีย์โทรเลข

กระทรวงทหารเรือ ได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าลออง ธุลีพระบาท พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ประกาศมาณวันศุกร์ที่ ๘ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงพระนาม) บริพัตร์

จอมพลเรือ เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ

.....

ด้วยกระทรวงการต่างประเทศ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้เครื่องหมายเติมลงที่กลางธงในธงไตรรงค์ เพื่อเปนธงหมายตำแหน่งราชทูตแลกงสุลสยามตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พ. ศ. ๒๔๖๐ คือ เครื่องหมายช้างเผือก เติมลงกลางธงในธงไตรรงค์ ใช้เปนธงหมายตำแหน่งราชทูตแลกงสุลสยาม

กระทรวงทหารเรือ ได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าลออง ธุลีพระบาท พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ประกาศมาณวันจันทร์ที่ ๑๑ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงพระนาม) บริพัตร์

จอมพลเรือ เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ

.....

ประกาศเก็บเงินค่านา
พ.ศ. ๒๔๖๐

ด้วยกรมการอำเภอเจ้าของท้องที่ จะลงมือเก็บเงินอากรค่านาจำนวน พ. ศ. ๒๔๖๐ ในตำบลบ้านทวาย อำเภอบ้านทวาย มีกำหนดตั้งแต่วันที่ ๑๕ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๐ ถึงวันที่ ๑๓ เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๑ รวม ๓๐ วัน

ประกาศมาณวันที่ ๘ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงนาม) อำมาตย์ตรี พระยารัฐวิตรวิบูลย์

สรรพากรนครบาล

ประกาศกระทรวงทหารเรือ

ด้วยกระทรวงมหาดไทย ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้เครื่องหมายเติมลงที่กลางธงในธงไตรรงค์ เพื่อเปนธงหมายเรือราชการกระทรวงมหาดไทย ตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พ. ศ. ๒๔๖๐ คือ เครื่องหมายราชสีห์ยืนแท่นสีเหลืองเติมลงกลางธงในธงไตรรงค์ ใช้เปนธงสำหรับเรือราชการกระทรวงมหาดไทย

กระทรวงทหารเรือได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าลอองธุลีพระบาท พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ประกาศมาณวันจันทร์ ที่ ๑๗ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงพระนาม) บริพัตร

นายพลเรือเอก เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ

ประกาศบอกล่วงน่าจะแจกโฉนดสำหรับที่ดิน

ตำบลจักรวรรดิ อำเภอจักรวรรดิ

จังหวัดพระนคร

เจ้าพนักงานออกโฉนดที่ดินกรุงเทพมหานคร ขอประกาศแก่เจ้าของที่ดินทราบทั่วกัน

(สำเนา)

บรรทึกเรื่องธงชาติ

ธงอันเปนเครื่องหมายสำคัญของประเทศสยาม เดิมใช้ผ้าสีแดงเกลี้ยง ครั้นในรัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้า ฯ ให้บรรดาเรือหลวงใช้รูปจักรอันเปนนามสัญญาพระบรมราชวงศ์ลงไว้ในกลางธง ต่อมาในรัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้า ฯ ให้ทำรูปช้างเผือกลงในกลางวงจักรใช้เปนธงเรือหลวง ครั้นรัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้า ฯ ให้จัดระเบียบธงเปลี่ยนแปลงขึ้นใหม่ ๔ ชนิด คือ (๑) ธงเรือค้าขายของชาวสยามพื้นแดงมีรูปช้างเผือก (๒) เรือหลวงใช้ธงพื้นสีขาบมีรูปช้างเผือก (๓) ธงประจำพระองค์ พื้นนอกสีแดงพื้นในสีขาบ กลางมีมหาพิชัยมงกุฎและเครื่องสูง ๗ ชั้น ๒ ข้าง (๔) ธงอัยราพตสำหรับชักขึ้นบนเสาในพระบรมมหาราชวัง ในเวลาที่มิได้

ประทับอยู่ ครั้นรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้า ฯ ให้ออกพระราชบัญญัติมีกำหนดธง ๑๕ ชนิด ฉะเพาะธงชาติ ใช้พื้นสีแดงกลางเปนรูปช้างเผือก สำหรับใช้ในเรือทั้งหลายของพ่อค้าและของสามัญชนชาวสยาม ถ้าเปนธงราชการใช้รูปช้างทรงเครื่องยืนแท่น (พระราชบัญญัติลงวันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๘ พ.ศ. ๒๔๔๒ ราชกิจจาเล่ม ๑๖ น่า ๕๔๑) ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้า ฯ ให้ออกพระราชบัญญัติธงแก้ไขพระราชบัญญัติเดิม มีธงรวม ๒๐ ชนิด ฉะเพาะธงชาติใช้พื้นสีแดง กลางเปนรูปช้าง (เหมือนในรัชกาลที่ ๕) ส่วนที่เปลี่ยนจากเดิมได้แก่ธงราชการ มีอาทิคือ ธงมหาราชเปนพระครุฑพ่าห์ (พระราชบัญญัติลงวันที่ ๒ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๙ พ.ศ. ๒๔๕๓ ราชกิจจาเล่ม ๒๗ น่า ๑๗๖) ครั้นภายหลังโปรดเกล้า ฯ ให้ออกประกาศแก้ธงชาติเปนพื้นสีแดง กลางเปนรูปช้างเผือกยืนแท่น สำหรับเปนธงราชการ ส่วนธงค้าขายรูปสี่เหลี่ยมพื้นแดง มีแถบขาว ๒ ผืนทาบภายใน (ประกาศลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๙ ราชกิจจาเล่ม ๓๓ น่า ๒๓๘) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ โปรดเกล้า ฯ ให้ออกพระราชบัญญัติธงเพิ่มเติม มีส่วนสำคัญที่เปลี่ยนแปลงคือธงชาติใช้ธงรูปสี่เหลี่ยมรี มีแถบสีน้ำเงินแก่อยู่กลาง มี

แถบขาวประกอบข้างละแถบ แล้วมีแถบสีแดงประกอบชั้นนอกอีกข้างละแถบ (คือธงที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้) เรียกว่าธงไตรรงค์ ให้ใช้ในเรือพ่อค้าทั้งหลาย และในน่าที่ต่าง ๆ ของชนชาวสยาม (พระราชบัญญัติลงวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ราชกิจจาเล่ม ๓๔ น่า ๔๓๖)

เหตุที่ทรงเปลี่ยนธงช้างเปนธงไตรรงค์นั้น เพราะทรงพระราชดำริห์ว่า ธงช้างทำยาก และไม่ใคร่ได้ทำแพร่หลายในประเทศ ที่มีขายอยู่ดาดดื่นในตลาดมักจะเปนธงที่ทำมาจากต่างประเทศ ประเทศที่ทำไม่รู้จักช้าง ทำรูปร่างไม่น่าดู ทั้งคนใช้ถ้าไม่ระวังก็มักจะชักธงกลับ ทำให้เปนที่น่ารังเกียจรำคาญ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้เปลี่ยนเปนธงไตรรงค์ซึ่งทำได้ง่าย และใช้ไม่ผิด

การเปลี่ยนเปนธงไตรรงค์ แม้จะเปนการสดวกก็จริงอยู่ แต่อาจจะเห็นเปนหลายทาง เช่นชาวต่างประเทศไม่ใคร่รู้จักธงไตรรงค์ว่าเปนธงชาติของสยาม แต่ธงช้างนั้นรู้จักกันทั่วไป ทั้งชาวต่างประเทศก็นิยมอยู่แล้ว ใช่แต่เท่านั้นธงไตรรงค์ก็ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกับธงชาติของบางประเทศและคล้ายคลึงกับธงของบริษัทบางแห่งด้วย จึงไม่เปนการชัดเจนว่าเปนธงชาติของประเทศสยามเหมือนอย่างธงช้างซึ่งไม่มีธงของประเทศใดเหมือน จึงทรงเห็นเปนข้อควรคำนึง

มีข้อควรพิจารณา ๕ สถาน คือ (๑) เลิกธงไตรรงค์ใช้ธงช้างแทน หรือ (๒) ใช้ธงช้างเปนธงราชการ ใช้ธงไตรรงค์เปนธงชาติ หรือ (๓) ใช้ธงช้างเปนธงราชการ และเปนธงชาติ ใช้ธงไตรรงค์เปนธงสีสำหรับประเทศ ใช้ในการตกแต่งสถานที่ในวันรื่นเริงเปนต้น หรือ (๔) ใช้ธงไตรรงค์ผสมกับธงช้างพื้นแดงในธงเดียวกัน หรือ (๕) คงไว้ตามรูปเดิมอย่างเดี๋ยวนี้

เพื่อมิให้การใช้ธงต้องเปลี่ยนบ่อย ๆ จึงมีพระราชประสงค์จะทรงฟังความเห็นส่วนมากประกอบพระบรมราชวินิจฉัย จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ราชเลขาธิการบรรทึกพระราชกระแสมาให้ท่านที่เปนองคมนตรีทราบ เพื่อกราบบังคมทูลถวายความเห็น ว่าจะควรใช้ธงสถานไรจึงจะดี คำกราบบังคมทูลนั้น ขอให้เปนถ้อยคำอันเด็ดขาดอย่าโคลงเคลง ถ้าหากจะต้องการอธิบายถวายความเห็นเพิ่มเติมอีกบ้างก็ได้แต่อย่าให้ยืดยาวนัก ให้องคมนตรีถวายความเห็นมาภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันได้รับบรรทึกนี้

กรมราชเลขาธิการ

วันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐

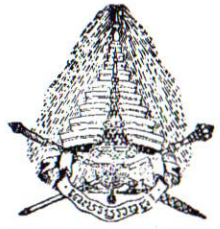

พระบรมราชวินิจฉัยเรื่องธงชาติ

ความเห็นเรื่องธงชาติที่องคมนตรีทูลเกล้า ฯ ถวายขึ้นมานั้นแตกต่างกันมาก ไม่มีน้ำหนักไปทางใดชัดเจน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้คงใช้ไปตามเดิม

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐

ข่าวในพระราชสำนัก

พระราชวังดุสิต

วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๗๐

เวลาบ่ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกขุนนางณพระที่นั่งอนันตสมาคม

วันนี้เวลาบ่ายทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หลวงนรราชจำนง กับภรรยาเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท ในโอกาศที่ทำการสมรส

ด้วยพระราชกฤษฎีกานี้แล้ว ผู้หนึ่งผู้ใดจะมาฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดก่อนที่ได้กระทำความตกลงราคากับเจ้าพนักงานไม่ได้เปนอันขาด

๙. บรรดาที่ดินที่รับซื้อไว้ตามพระราชกฤษฎีกานี้ ถ้าเหลือจากที่ได้ทำทางหลวงแล้ว ให้เจ้าพนักงานจัดการจำหน่ายขายเสียโดยวิธีประกาศประมูลราคา เมื่อได้เงินมากน้อยเท่าใด ให้นำส่งพระคลังมหาสมบัติ หักใช้รายจ่ายในการทำทางหลวง หรือจะส่งที่ดินนั้น ๆ ต่อกระทรวงพระคลังมหาสมบัติให้จัดการจำหน่ายหักใช้จ่ายในการทำทางหลวงนี้อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ สุดแล้วแต่เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยกับเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะเห็นสมควร

๑๐. ให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเปนเจ้าหน้าที่จัดการให้เปนไปตามพระราชกฤษฎีกานี้ทุกประการ

ประกาศมาณวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ เปนปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

ประกาศกระทรวงทหารเรือ

ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ เล่ม ๓๔ หน้า ๓๖๘๙ ว่าพระราชทานพระบรม

ราชานุญาตให้ใช้เครื่องหมายช้างเผือกเติมลงกลางธงไตรรงค์ใช้เปนธงหมายตำแหน่งราชทูตและกงสุลสยามนั้น บัดนี้กระทรวงการต่างประเทศ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนใช้เครื่องหมายเติมลงที่กลางธงไตรรงค์เพื่อเปนธงหมายตำแหน่งราชทูตและกงสุลสยาม ตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๔๖๐ คือ

ธงสถานทูต เหมือนธงไตรรงค์ แต่มีดวงกลมสีขาบขอบจดขอบสีแดงของพื้นธงอยู่กลาง ภายในดวงกลมนั้นมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าข้างเสา สำหรับใช้ชักที่สถานทูต

ธงกงสุล เหมือนธงไตรรงค์ แต่มีดวงกลมสีขาบ ขอบจดขอบสีแดงของพื้นธงอยู่กลาง ภายในดวงกลมนั้น มีรูปช้างเผือกหันหน้าเข้าข้างเสา สำหรับใช้ชักที่กงสุล

กระทรวงทหารเรือ ได้นำความกราบบังคมทูล ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาท พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ประกาศมาณวันที่ ๒๘ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

บริพัตร์

จอมพลเรือ แทนเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ

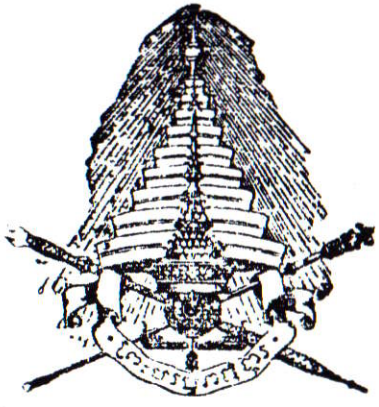

พระราชบัญญัติธงแก้ไขเพิ่มเติม
พุทธศักราช ๒๔๗๑

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริว่า สมควรจะแก้ไขพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๖๐ ให้ธงตำแหน่งราชการสำหรับหน้าที่กระทรวงทะบวงการต่าง ๆ มีรูปช้างอยู่กลางธง เพื่อเป็นเครื่องหมายว่าเป็นธงราชการ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยบทมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติธงแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๑

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๖๐ และใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๖ ธงตำแหน่งราชการสำหรับหน้าที่กระทรวงทะบวงการต่าง ๆ นั้นเหมือนกับธงราชนาวี แต่ที่มุมธงข้างบนหน้าช้างนั้นให้เติมเครื่องหมายลงไว้เป็นสำคัญ ส่วนเครื่องหมายจะมีลักษณะและรูปร่างอย่างใดนั้น ให้กรมและกระทรวงที่ต้องการใช้ แจ้งความให้กระทรวงเจ้าหน้าที่รักษาพระราชบัญญัตินี้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จึงเป็นธงที่ใช้ได้ตามกฎหมาย แต่ฉะเพาะธงสถานทูตและกงสุลนั้นให้เหมือนธงไตรรงค์ มีดวงกลมสีขาบจดขอบในสีแดงของพื้นธงอยู่กลาง ภายในดวงกลมของธงสถานทูตให้มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าทางเสา ส่วนธงกงสุลนั้นให้มีแต่รูปช้างเผือกธรรมดาหัน

หน้าทางเสาเช่นเดียวกัน และธงทั้งสองชะนิดนี้ไม่ต้องมีเครื่องหมายอย่างใดที่มุมธงข้างบนหน้าช้างจีก

ให้เจ้ากระทรวงซึ่งรักษาพระราชบัญญัตินี้จดทะเบียนเครื่องหมายนั้น ๆ ไว้เป็นหลักฐาน"

ประกาศมาณวันที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ เป็นปีที่ ๔ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ข้อบังคับทหารว่าด้วยการเคารพ

ในพุทธศักราช ๒๔๗๘ กระทรวงกลาโหมได้มีคำสั่งลงนามโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมขณะนั้น ให้ทหารในกรมกองต่างๆ ปฏิบัติตามข้อบังคับทหารว่าด้วยการเคารพ นับตั้งแต่วันที่ ๑๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘ เป็นต้นไป ดังนี้

<u>คำสั่ง</u>

ให้บรรดากรมกองในกระทรวงกลาโหมปฏิบัติตามข้อบังคับทหารว่าด้วยการเคารพ ตั้งแต่บัดนี้

(ลงนาม) พิบูลสงคราม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
ศาลาว่าการกลาโหม พระนคร
๑๒ มี.ค. ๗๘

(๑๔) ธงประจำกองทหารและกองยุวชนทหาร

ทั้งนี้ ให้ทำการเคารพเมื่อถึงระยะประมาณ ๓ ก้าวจากผู้หรือสิ่งซึ่งต้องทำการเคารพและเลิกเคารพเมื่อผ่านไปแล้วประมาณ ๒ ก้าว

(๑๕) ธงชาติประจำสำนักงานของรัฐบาล ธงราชนาวีประจำเรือใหญ่ ธงมหาราช ธงราชินี ธงบรมราชวงศ์ ธงเยาวราช และธงราชวงศ์ในขณะชักขึ้นลง

ข้อ ๔. ผู้มียศต่ำต้องทำการเคารพผู้มียศสูง นักเรียนทหารต้องทำการเคารพซึ่งกันและกัน ผู้เรียนชั้นต่ำต้องทำการเคารพผู้เรียนชั้นสูง และพลทหารต้องทำการเคารพพลทหารซึ่งเข้ารับราชการก่อน ผู้มียศหรืออาวุโสสูงกว่าต้องเคารพตอบ ถ้ายศเสมอกันหรือเป็นนักเรียนทหารชั้นเดียวกัน หรือเป็นพลทหารปีเดียวกัน หรือถ้าไม่แน่ใจว่าใครจะมีอาวุโสสูงกว่ากันต้องทำการเคารพซึ่งกันและกันโดยไม่เกี่ยงงอน

ข้อ ๕. ให้เทียบชั้นการเคารพสำหรับนักเรียนทหารไว้ดังนี้

(๑) นักเรียนทหารในโรงเรียนทหารที่จะเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร เทียบเท่าสิบเอก จ่าเอก หรือจ่าอากาศเอก

(๒) นักเรียนทหารในโรงเรียนทหารที่จะเป็นนายทหารประทวน เทียบเท่าพลทหารอาวุโส

ข้อ ๖. เมื่อทหารอยู่ด้วยกันหลายคน ผู้มียศหรืออาวุโสสูงเป็นผู้รับเคารพแต่ผู้เดียว

ข้อ ๗. ถ้าทหารสวมหมวกอยู่ จะถอดหมวกเคารพแก่ผู้ใดมิได้

ข้อ ๘. เมื่อทหารเข้าไปในพระที่นั่ง โบสถ์ วิหาร ที่ว่าการหรือเคหะสถาน เพื่อเคารพต่อสถานที่นั้นให้ถอดหมวก

ข้อ ๙. เมื่อทหารอยู่ร่วมสถานที่ซึ่งมีการบรรเลงเพลงเป็นเกียรติยศ ต้องทำการเคารพจนกว่าจะสิ้นเพลงเคารพนั้น

ข้อ ๑๐. การเคารพให้เริ่มและเลิกดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อผ่านให้เริ่มกระทำในระยะห่างเมื่อเห็นได้ถนัดและก่อนที่จะผ่านประมาณ ๓ ก้าว เลิกเคารพเมื่อผ่านไปแล้วประมาณ ๒ ก้าว

(๒) เมื่อเข้าไปหาให้เริ่มเคารพก่อนถึงผู้หรือสิ่งซึ่งต้องเคารพประมาณ ๓ ก้าว เลิกเคารพเมื่อได้รับอนุญาตหรือเสร็จกิจแล้ว

(๓) เมื่อผู้หรือสิ่งซึ่งต้องเคารพเข้ามายังบริเวณที่ตนอยู่ ให้เริ่มและเลิกเคารพในโอกาสอันควร

มาตรา ๒
การเคารพด้วยธงประจำกอง

ข้อ ๑. ท่าเคารพด้วยธง มีดังนี้

(๑) อยู่กับที่

ก. ให้ลดธงลง

ข. ให้ถือธงท่ายกธง

(๒) เคลื่อนที่ ให้ถือธงท่ายกธง

ข้อ ๒. วิธีเคารพด้วยธง ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) อยู่กับที่ ลดธงลงถวายความเคารพแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมศพ พระบรมอัฐิ และประมุขต่างประเทศซึ่งมาเยือนประเทศไทยเป็นทางราชการ นอกจากนี้ไม่ต้องทำการเคารพด้วยธงเว้นแต่เป็นธงประจำกองเกียรติยศจัดสำหรับผู้หรือสิ่งใดจึงให้ทำการเคารพด้วยท่ายกธงแก่ผู้นั้นหรือสิ่งนั้นด้วย

(๒) เคลื่อนที่ ถือธงท่ายกธงถวายความเคารพแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมศพและพระบรมอัฐิ เท่านั้น

(๓) เมื่อธงแสดงการเคารพ ให้นายทหารรักษาธงทำวันทยาวุธด้วยท่ากระบี่และผู้ช่วยผู้เชิญธงทำแลขวา (ซ้าย)

ข้อ ๓. การเคารพด้วยธงประจำกองนั้น ให้กระทำเฉพาะเมื่อธงที่เชิญได้คลี่ไว้

มาตรา ๓
การบรรเลงเพลงเคารพ

ข้อ ๑. เพลงเคารพแบ่งแยกตามชนิดของเครื่องบรรเลงดังนี้

(๑) เพลงเคารพด้วยแตรวง คือ

ก. เพลงสรรเสริญพระบารมี

ข. เพลงชาติ

ค. เพลงมหาไชย

ง. เพลงมหาฤกษ์

จ. เพลงมาร์ชธงชัยเฉลิมพล

(๒) เพลงเคารพด้วยแตรเดี่ยว คือ เพลงคำนับ

(๓) เพลงเคารพด้วยขลุ่ยกลอง คือ เพลงมหาไชย

ข้อ ๒. การบรรเลงเพลงเคารพนั้น มีวิธีบรรเลง ๒ วิธี

(๑) วิธีบรรเลงเพลงเคารพของเครื่องบรรเลงประจำแถว

ทำการเคารพอย่างอยู่ตามลำพังและถ้าชักกระบี่หรือดาบอยู่ตามระเบียบของการบังคับแถวให้ทำการเคารพด้วยท่าอาวุธนั้น

ผู้ควบคุมแถวทหารพลรบก็ดี หรือผู้ควบคุมแถวทหารผู้ช่วยพลรบที่ถือปืนในเวลาตรวจพลสวนสนามก็ดี ถ้าขัดกระบี่หรือดาบอยู่ เมื่อบอกแถวทหารทำการเคารพให้ตนทำการเคารพด้วยท่ากระบี่หรือดาบ

ข้อ ๔. การเริ่มเคารพ ให้กระทำเมื่อเห็นได้ถนัดหรืออนุโลมตามโอกาสและสถานที่ เมื่อผู้หรือสิ่งซึ่งรับการเคารพผ่านพ้นไปประมาณ ๓ ก้าว หรือเมื่อจบเพลงเคารพแล้ว จึงเลิกการเคารพ

มาตรา ๕
การเคารพของกองรักษาการณ์และทหารยาม

ข้อ ๑. ท่าเคารพของกองรักษาการณ์และทหารยาม มีดังนี้

(๑) อยู่กับที่ ทำวันทยาวุธ

(๒) เคลื่อนที่ ทำท่าเดิน แล้วทำแลขวา (ซ้าย)

ข้อ ๒. วิธีแสดงการเคารพของกองรักษาการณ์และทหารยาม มีดังนี้

(๑) สำหรับกองรักษาการณ์ เรียกแถวทำวันทยาวุธแก่ผู้และสิ่งตามที่กล่าวในมาตรา ๑ ข้อ ๒. ตั้งแต่หมายเลข (๑) ถึง (๗) กับ (๑๒) ถึง (๑๘) และผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพัน หรือผู้บังคับการเรือขึ้นไป

(๒) สำหรับทหารยาม

ก. เมื่ออยู่กับที่ ทำการเคารพด้วยวิธีวันทยาวุธแก่ผู้และสิ่งตามมาตรา ๑ ข้อ ๒. แต่ไม่ต้องเคารพทหารหรือตำรวจซึ่งต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร

ข. เมื่อเคลื่อนที่ทำการเคารพแก่ผู้และสิ่ง เช่น หมาย ก.ด้วยทำแลขวา (ซ้าย)

ระเบียบการอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วในมาตรานี้ให้ปฏิบัติอนุโลมตามที่กล่าวไว้ในมาตรา ๔

มาตรา ๖
การเคารพของกองทหารเกียรติยศ

ข้อ ๑. ท่าเคารพของกองทหารเกียรติยศมีท่าเดียว คือ วันทยาวุธ

ข้อ ๒. วิธีแสดงการเคารพของกองทหารเกียรติยศ มีดังนี้

(๑) กองทหารเกียรติยศจัดสำหรับผู้ใดหรือสิ่งใดให้ทำการเคารพแก่ผู้นั้นหรือสิ่งนั้น ผู้บังคับกองทหารเกียรติยศปฏิบัติการอนุโลมตามวิธีรับตรวจพล

ก่อนที่ผู้หรือสิ่งซึ่งรับเกียรติยศจะได้รับการเคารพตามระเบียบนั้น กองทหารเกียรติยศถวายการเคารพเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี

และรัชทายาท แต่ถ้าพระองค์ซึ่งทรงราชอิสริยยศสูงกว่า เสด็จถึงก่อน ก็ไม่ต้องถวายการเคารพแก่พระองค์ซึ่งทรงราชอิสริยยศต่ำกว่าอีกและในการนี้ผู้บังคับกองทหารเกียรติยศไม่ต้องปฏิบัติอย่างการรับตรวจพล

การถวายการเคารพตามความในวรรคก่อน หากเป็นกองทหารเกียรติยศ สำหรับศพให้ถวายการเคารพเท่านั้น ไม่ต้องบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทั้งในเวลาเสด็จพระราชดำเนินมาถึงและเสด็จพระราชดำเนินกลับ

(๒) ถ้าเป็นกองทหารเกียรติยศซึ่งจัดไปเคารพศพ ให้แสดงการเคารพในเวลาเผาหรือฝังโดยให้แตรเดี่ยวเป่าเพลงนอน ๑ จบ แล้วให้หน่วยทหารเคารพศพกระทำวันทยาวุธ แตรวงหรือแตรเดี่ยวบรรเลงเพลงเคารพตามที่กำหนดในมาตรา ๓ เมื่อจบแล้วทำเรียบอาวุธ คงอยู่ในท่าตรงต่อไปนี้ถ้ามีแตรวงให้บรรเลงเพลงโศก ๑ จบ เป็นเสร็จการ

ระเบียบการอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วในมาตรานี้ให้ปฏิบัติอนุโลม ตามที่กล่าวไว้ในมาตรา ๔

มาตรา ๗
การผ่อนผัน

ข้อ ๑. ถ้าไม่สามารถทำการเคารพด้วยทำวันทยาวุธ หรือทำวันทยหัตถ์ได้ ให้

(๑) อยู่กับที่ ทำท่าตรง แล้วทำแลขวา (ซ้าย)

(๒) เคลื่อนที่ ทำท่าเดิน แล้วทำแลขวา (ซ้าย)

ข้อ ๒. ทหารสนทนาหรือติดต่ออยู่กับผู้มียศสูงกว่า ไม่ต้องแสดงการเคารพผู้มียศต่ำกว่าผู้ซึ่งตนอยู่ด้วยแต่ถ้าอยู่เฉพาะพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนีและรัชทายาทไม่ต้องทำการเคารพแก่ผู้ใดนอกจากพระองค์นี้

ทหารในความควบคุมอยู่ต่อหน้าผู้ซึ่งแถวทหารต้องทำการเคารพให้ ไม่ต้องทำการเคารพผู้ซึ่งต่ำกว่า เว้นแต่เป็นระเบียบการเคารพของกองทหารเกียรติยศ

ข้อ ๓. ทหารสวมหมวกอยู่ จะถอดหมวกเพื่อไหว้พระก็ได้

ข้อ ๔. ในโอกาสต่อไปนี้ทหารไม่ต้องทำการเคารพแก่ผู้ใด

(๑) เมื่อกำลังเล่นกีฬา

(๒) เมื่ออยู่ในที่ชุมนุมซึ่งต้องการความสงบ

(๓) เมื่อเจ็บป่วยอาการสาหัส

(๔) เมื่อแบกหามของหนัก

(๕) เมื่อกำลังรับประทานอาหารอยู่

(๖) เมื่อมีหน้าที่ต้องประจำในขบวนหรือพิธีใดๆ

(๗) กำลังขับขี่ยานหรือสัตว์พาหนะเคลื่อนที่ตามลำพังในที่คับขัน หรือเมื่อกำลังขับยานพาหนะในความควบคุม

(๘) เมื่อควบคุมนักโทษ เดินไปนอกเรือนจำ หรือโดยสารไปบนยานพาหนะ

(๙) เมื่อกำลังทำการรักษาพยาบาลตามหน้าที่

ข้อ ๕. ทหารในความควบคุมซึ่งกำลังหัดหน้าที่ราชการสนาม ผู้ควบคุมไม่ต้องบอกแสดงการเคารพ แต่ตนเองต้องทำการเคารพอย่างอยู่ตามลำพัง

ข้อ ๖. แถวทหารกำลังเดินตามสบายหรือวิ่ง ไม่ต้องทำการเคารพ

ข้อ ๗. ทหารซึ่งอยู่บนยานพาหนะ ให้ทำการเคารพโดยนั่งหรือยืนอยู่บนยานนั้นได้ แต่ต้องสำรวมอิริยาบถขณะเคารพให้สมควร

ข้อ ๘. ถ้ามิได้มีคำสั่งเป็นพิเศษในระหว่างเวลาตั้งแต่สวดมนต์ก่อนนอนไปจนถึงรุ่งสว่าง (เมื่อเห็นได้ถนัด) หรือเมื่อฝนตกจนถึงต้องเก็บอาวุธ กองรักษาการณ์ไม่ต้องตั้งแถวแสดงการเคารพแก่ผู้ใด

ข้อ ๙. ทหารซึ่งมิได้แต่งเครื่องแบบ กองรักษาการณ์ไม่ต้องเรียกแถวทำการเคารพ

ตอนที่ ๒
ว่าด้วยการเคารพในเรือ
มาตรา ๘
การเคารพในเรือใหญ่

ข้อ ๑. คำว่า "เรือใหญ่" หมายความว่า เรือเดินทะเล รวมทั้งที่เป็นเรือรบและเรือช่วยรบ

ข้อ ๒. เรือใหญ่ซึ่งมีหน้าที่ยิงสลุตตามพระราชกำหนดยิงสลุต จะต้องแสดงการเคารพด้วยวิธียิงสลุตในโอกาสใดบ้างนั้น มีระเบียบการแจ้งอยู่ในพระราชกำหนดนั้นโดยละเอียดแล้วแต่ถึงแม้จะได้แสดงการเคารพด้วยวิธียิงสลุตแล้วก็ตาม ก็ยังต้องทำการเคารพตามวิธีที่จะได้กล่าวต่อไปประกอบด้วย ในขณะที่ยิงสลุตนั้นเสมอไปตามควรแก่เกียรติยศของบุคคลและวัตถุซึ่งรับการเคารพ

ข้อ ๓. เรือใหญ่ในเวลาแล่นผ่านหรือแล่นมาจอดรวมแห่งเดียวกัน ห่างจากกันในระยะซึ่งอาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติ ให้มีการเคารพซึ่งกันและกันคือ

(๑) เรือใหญ่อื่นๆ ทำการเคารพต่อเรือทุกชนิดที่ชักธงมหาราชใหญ่หรือน้อย ธงราชินีใหญ่หรือน้อย ธงเยาวราชใหญ่หรือน้อย ด้วยวิธีดังนี้

ก. เรือซึ่งมียามใหญ่ เรียกยามใหญ่เข้าแถว ทหารอื่นๆ แถวรายกราบตั้งแต่หัวตลอดท้ายเรือเฉพาะกราบที่ผ่าน เมื่อเป่าแตรสัญญาณตรงหรือนายยามบอกตรง ยามใหญ่กับทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธ ทหารรายกราบทำวันทยหัตถ์ ถ้ามีแตรวงๆ บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๓ จบ

ข. เรือที่ไม่มียามใหญ่ เรียกแถวทหารยืนรายกราบตั้งแต่หัวตลอดท้ายเรือเฉพาะกราบที่ผ่าน เมื่อเป่าแตรสัญญาณตรงหรือนายยามบอกตรง ทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธ ทหารรายกราบทำวันทยหัตถ์ ถ้ามีแตรให้ปฏิบัติอย่าง ก.

(๒) เรือใหญ่อื่นๆ ทำการเคารพต่อเรือทุกชนิดที่ชักธงราชวงศ์ใหญ่หรือน้อยด้วยวิธีดังนี้

ก. เรือที่มียามใหญ่ เรียกยามใหญ่เข้าแถว ส่วนทหารอื่นๆ ผู้ใดอยู่แห่งใดก็ให้คงอยู่ตรงนั้น โดยหันหน้าไปทางสิ่งที่รับการเคารพ เมื่อเป่าแตรสัญญาณตรงหรือนายยามบอกตรง ยามใหญ่กับทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธ ทหารนอกนั้นทำวันทยหัตถ์ ถ้ามีแตรวงๆ บรรเลงเพลงมหาไชย แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๒ จบ

ข. เรือที่ไม่มียามใหญ่ ผู้ใดอยู่บนดาดฟ้าแห่งใดก็คงให้ทำการเคารพที่ตรงนั้นโดยหันหน้าไปทางสิ่งที่รับการเคารพ เมื่อเป่าแตรสัญญาณตรงหรือนายยามบอกตรง ทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธทหารนอกนั้นทำวันทยหัตถ์ ถ้ามีแตรให้ปฏิบัติอย่าง ก.

(๓) เรือใหญ่อื่นๆ ทำการเคารพต่อเรือทุกชนิดที่ชักธงนายกรัฐมนตรี ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ธงผู้บัญชาการทหารเรือ ธงผู้บังคับการกองเรือรบ และธงนายพลเรือทุกชั้นด้วยวิธีดังนี้

ก. เรือที่มียามใหญ่ เรียกยามใหญ่เข้าแถวส่วนทหารอื่นๆ ผู้ใดอยู่แห่งใดก็ให้คงอยู่ตรงนั้น โดยหันหน้าไปทางสิ่งที่รับการเคารพ เมื่อเป่าแตรสัญญาณตรงหรือนายยามบอกตรง ยามใหญ่กับทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธ ทหารนอกนั้นทำวันทยหัตถ์ ถ้ามีแตรวงๆ บรรเลงเพลงเดินมหาฤกษ์ แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๑ จบ

ข. เรือที่ไม่มียามใหญ่ ผู้ใดอยู่บนดาดฟ้าแห่งใดก็คงให้ทำการเคารพที่ตรงนั้นโดยหันหน้าไปทางสิ่งที่รับการเคารพ เมื่อเป่าแตรสัญญาณตรงหรือนายยามบอกตรง ทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธ ทหารนอกนั้นทำวันทยหัตถ์ ถ้ามีแตรให้ปฏิบัติตาม ก.

(๔) เรือใหญ่ซึ่งชักแต่ธงประจำเรือตามปกติและจะมีธงนายเรือชั้นใดด้วยก็ตาม ให้ทำการเคารพซึ่งกันและกัน คือ นายยามสั่งให้เป่าแตรสัญญาณตรงหรือบอกตรง บรรดาทหารซึ่งอยู่บนดาดฟ้าเรือที่ถือปืนทำวันทยาวุธ ที่ไม่ได้ถือปืนทำวันทยหัตถ์ ใครอยู่ที่ใดให้ทำการเคารพที่ตรงนั้น โดยหันหน้าไปทางสิ่งที่รับการเคารพและการที่เรือใดจะต้องทำการเคารพซึ่งกันและกันก่อนหรือหลังอย่างใดนั้น ให้ปฏิบัติดังนี้

ก. เรือชั้นที่ ๓ เคารพเรือพระที่นั่ง เรือชั้นที่ ๑ และเรือชั้นที่ ๒ ก่อน

ข. เรือชั้นที่ ๒ เคารพเรือพระที่นั่งกับเรือชั้นที่ ๑ ก่อน

ค. เรือชั้นที่ ๑ เคารพเรือพระที่นั่งก่อน

ง. เรือชั้นเดียวกัน ให้เรือที่ผู้บังคับการเรือมียศน้อยกว่าเคารพเรือที่ผู้บังคับการเรือมียศสูงหรืออาวุโสกว่า ถ้าผู้บังคับการเรือมียศเสมอกันให้ต่างฝ่ายต่างทำการเคารพพร้อมๆ กัน

จ. เรือช่วยรบ ถึงจะอยู่ในลำดับชั้นสูงกว่าเรือรบก็ตาม ให้ทำการเคารพเรือพระที่นั่งและเรือรบก่อนเสมอไป

ข้อ ๔. เรือหลวงกับเรือรบต่างประเทศให้ทำการเคารพซึ่งกันและกันดังนี้

(๑) ถ้าเรือรบต่างประเทศชักธงราชตระกูลให้เรือหลวงทำการเคารพโดยวิธีเดียวกันกับทำความเคารพเรือที่ชักธงราชตระกูลฝ่ายสยามแต่ถ้ากำหนดให้แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญบารมีไทย ต้องเปลี่ยนเป็นบรรเลงเพลงสรรเสริญบารมีของชาติต่างประเทศนั้นๆ

(๒) ถ้าเรือรบต่างประเทศชักธงตำแหน่งข้าราชการชั้นสูง หรือธงนายพลเรือให้เรือหลวงทำการเคารพ โดยวิธีเดียวกันกับทำความเคารพเรือที่ชักธงหมายตำแหน่งหรือธงนายพลเรือฝ่ายสยาม แตรวงคงบรรเลงเพลงเดินมหาฤกษ์เหมือนกัน

(๓) ถ้าเรือรบต่างประเทศมิได้ชักธงตาม (๑) และ (๒) ให้เรือหลวงทำการเคารพอย่างเรือรบฝ่ายสยามตามข้อ ๓. (๔) แต่ให้ทำการเคารพพร้อมกันกับเรือรบต่างประเทศนั้นโดยไม่ต้องคำนึงถึงชั้นของเรือหรือยศและอาวุโสของผู้บังคับการเรือ

(๔) ถ้าเรือต่างฝ่ายต่างชักธงหมายเกียรติยศด้วยกัน เรือที่ชักธงหมายเกียรติยศต่ำกว่าทำการเคารพเรือที่ชักธงหมายเกียรติยศสูงกว่า ถ้าธงหมายเกียรติยศนั้นเสมอกันให้ทำการเคารพพร้อมๆ กัน

(๕) ถ้าเรือรบต่างประเทศทำการเคารพเรือหลวงก่อนไม่ว่าในระยะใดๆ ให้เรือหลวงทำการเคารพตอบทันทีโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าในระยะนั้นๆ จะอาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติหรือไม่ก็ตาม

ข้อ ๕. ถ้าเรือค้าขายหรือเรือรับคนโดยสารจะเป็นของสยามหรือของต่างประเทศก็ตาม ลดธงเคารพเรือหลวง ให้เรือหลวงลดธงท้ายเรือรับการเคารพ ๑ ครั้ง แล้วชักขึ้นที่ตามเดิมก่อนที่เรือนั้นจะหยุดทำการเคารพ ห้ามมิให้เรือหลวงลดธงเคารพเรือของบริษัทหรือเอกชนก่อนเป็นอันขาด

ข้อ ๖. เมื่อเรือหลวงแล่นผ่านที่ซึ่งมีธงมหาราช ธงราชินี ธงเยาวราช ธงราชวงศ์ ธงนายกรัฐมนตรี ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ธงผู้บัญชาการทหารเรือ และธงนายพลเรือทุกชั้นซึ่งชักขึ้นไว้ยอดเสาบนบก ให้กระทำการเคารพแก่ธงนั้นโดยนัยเดียวกันกับที่กล่าวไว้ในข้อ ๓. (๑) (๒) หรือ (๓) ตามควรแก่เกียรติยศของธง

ข้อ ๗. การเคารพในเรือใหญ่ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วนั้น ให้งดเว้นได้ในโอกาสต่อไปนี้

(๑) เรือซึ่งชักธงมหาราชไม่ต้องเคารพธงอย่างหนึ่งอย่างใดที่ต่ำกว่า เรือซึ่งชักธงราชินีเคารพธงมหาราช เรือซึ่งชักธงเยาวราชเคารพธงมหาราชและธงราชินี เรือซึ่งชักธงราชวงศ์เคารพธงมหาราช ธงราชินีและธงเยาวราช ส่วนเรือซึ่งชักธงนายกรัฐมนตรี ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ธงผู้บัญชาการทหารเรือตลอดจนธงนายพลเรือทุกชั้นเคารพธงหมายราชตระกูลทุกธง แต่ไม่เคารพธงซึ่งหมายยศหรือตำแหน่งต่ำกว่าชั้นของตนลงไป เฉพาะเรือที่ชักธงนายพลเรือนั้น เมื่อฝ่ายที่ธงต่ำกว่าทำการเคารพแล้วให้ฝ่ายที่สูงกว่าทำความเคารพตอบด้วย

(๒) ถ้ามีธงที่เรือจะต้องทำการเคารพอยู่ในที่เดียวใกล้ชิดกันหลายธง ให้ทำการเคารพเฉพาะธงที่หมายเกียรติยศสูงสุดธงเดียว

(๓) ในระหว่างเวลาธงลงแล้ว ไม่มีการเคารพอย่างหนึ่งอย่างใด นอกจากทหารในเรือทำการเคารพอย่างเดียวกับเวลาที่ไม่มีผู้ควบคุม เว้นไว้แต่เมื่อมีคำสั่งพิเศษชั่วครั้งคราวหรือเมื่อ

เรือนั้นต้องมีหน้าที่ยิงสลุต

ข้อ ๘. เรือหลวงต้องทำการเคารพแก่บุคคลและวัตถุต่างๆ ในเวลาที่ผ่านกันหรือมาหยุดอยู่ดังนี้

(๑) นายยามสั่งให้เป่าแตรสัญญาณตรงหรือบอกตรง ทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธที่ไม่ได้ถือปืนทำวันทยหัตถ์ ยามใหญ่ไม่เข้าแถว แตรสั้นไม่ต้องเป่าเพลงคำนับให้แก่บุคคลและวัตถุ คือ

ก. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี รัชทายาท พระบรมวงศ์สมเด็จพระราชชนนี พระเจ้าแผ่นดินและเจ้าต่างประเทศในเมื่อไม่มีธงหมายพระเกียรติยศ

ข. นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บังคับการกองเรือรบและนายพลเรือที่เป็นผู้มีอำนาจบังคับบัญชาแห่งเรือนั้นในเวลาที่ไม่มีธงหมายยศ

ค. พระบรมศพ พระบรมอัฐิ ขบวนแห่พระศพ

ง. ธงจุฑาธุช ธงประจำกองทหาร ธงประจำกองยุวชนทหาร

(๒) ทหารซึ่งอยู่บนดาดฟ้าเรือต่างคนต่างทำความเคารพอย่างเวลาอยู่ตามลำพัง ทหารยามทำการเคารพให้แก่บรรดานายพลเรือทุกชั้นซึ่งไม่มีอำนาจบังคับบัญชาแห่งเรือนั้นเมื่อไม่มีธงหมายยศและบุคคลอื่นๆซึ่งมีหน้าที่รับการเคารพตามระเบียบทหารในเวลาอยู่ตามลำพังและระเบียบสำหรับยามรักษาการณ์

(๓) ทหารซึ่งอยู่ในระหว่างควบคุมเพื่อฝึกหัดหรือสอน ให้ทำการเคารพตามระเบียบทหารเวลาอยู่ในความควบคุม

(๔) ถ้าเป็นเวลาธงลงแล้ว การเคารพตามที่กล่าวใน (๑) นั้น ให้ปฏิบัติอย่าง (๒)

ข้อ ๙. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ดี สมเด็จพระบรมราชินีก็ดี หรือรัชทายาทก็ดี เมื่อเสด็จเป็นขบวน มีขบวนแห่นำตามเสด็จเป็นพระเกียรติยศโดยทางราชการ จะเป็นทางชลมารคก็ดี ทางสถลมารคก็ดี ถึงหากจะไม่มีธงหมายพระเกียรติยศมาด้วย ก็ให้เรือหลวงทำการเคารพดังกล่าวแล้วในข้อ ๓.(๑) และ (๒)

มาตรา ๙
การเคารพศพในเรือ

ข้อ ๑. ทหารที่ถึงแก่กรรมในเรือใหญ่ ให้ได้รับเกียรติยศในการเคารพศพดังนี้

(๑) ในขณะยกศพไปจากเรือนั้น ให้นายทหารชั้นสัญญาบัตรทั้งหมดส่งศพเพียงบันไดเรือ ทหารประจำเรือตั้งแถวหน้าบันไดเรือ ถ้ามียามใหญ่ให้ยามใหญ่เข้าแถวทำวันทยาวุธ แตรเดี่ยวเป่าเพลงคำนับตามชั้นยศ ถ้าผู้ที่ชั้นยศไม่ถึงกำหนดเป่าเพลงคำนับ ก็ให้แตรเดี่ยวเป่าเพลงคำนับ ๑ จบ ทหารนอกนั้นทำวันทยหัตถ์

(๒) ถ้าทำการปลงศพอย่างชาวทะเล ในเวลาหย่อนศพลงทะเล ก็ให้มีการเคารพศพอย่างเดียวกับที่กล่าวแล้วใน (๑) กับให้มีทหารถือปืนอย่างน้อย ๑ หมู่ และอย่างมาก ๑ หมวด

ตามชั้นของเรือเพิ่มขึ้นหรือยามใหญ่นั้นเองตั้งแถวริมกราบเรือยิงปืนตับด้วยกระสุนซ้อมรบคำนับศพ ๓ ครั้ง ในขณะที่ศพจมลงไป ถ้ามีแตรวงให้เป่าเพลงคำนับให้แก่ศพนายทหารสัญญาบัตรด้วย

อนึ่ง ถ้าผู้ตายเป็นนายพลให้ยิงสลุตด้วยตามเกียรติยศซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชกำหนดการยิงสลุต

การลดธงเรือคำนับศพ ให้เป็นไปตามข้อบังคับทหารว่าด้วยการไว้ทุกข์

ข้อ ๒. เรือใหญ่ที่จัดไปรับศพ ให้มีการเคารพในเวลารับศพลงเรือครั้งหนึ่ง และเวลาส่งศพไปจากเรืออีกครั้งหนึ่งโดยวิธีเดียวกับที่กล่าวแล้วในข้อ ๑.(๑) แต่เฉพาะศพนายทหารสัญญาบัตร ส่วนศพนอกนั้นไม่มีพิธีอย่างใด

ข้อ ๓. การแต่งกายในเวลาเคารพดังกล่าว ใน ข้อ ๑. และ ๒. นั้น ให้แต่งเครื่องเต็มยศ

มาตรา ๑๐
การรับรองในเรือใหญ่

ข้อ ๑. เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระบรมราชินี หรือรัชทายาท เสด็จขึ้นหรือลงจากเรือหลวงให้ผู้บังคับการเรือและนายทหารทั้งหมดรับส่งเสด็จที่บันได พันจ่าเป่านกหวีดยามใหญ่ในบังคับนายทหารชั้นสัญญาบัตร เข้าแถวถวายวันทยาวุธ ทหารอื่นๆ ยืนรายกราบตั้งแต่หัวตลอดท้ายเรือทางกราบที่เสด็จและถวายวันทยหัตถ์ ถ้ามีแตรวงๆ บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๓ จบ

ข้อ ๒. เมื่อพระบรมวงศ์หรือสมเด็จพระราชชนนีเสด็จขึ้นหรือลงจากเรือหลวง ให้ทำการรับรอง และส่งเสด็จเช่นเดียวกับข้อ ๑. เว้นแต่ทหารไม่ต้องยืนรายกราบและแตรวงเปลี่ยนเป็นบรรเลงเพลงมหาไชย

ข้อ ๓. เมื่อนายทหารเรือชั้นสัญญาบัตรทุกชั้นมาขึ้นหรือลงจากเรือหลวง ให้ทำการรับรองและส่งดังแจ้งในตารางหมายเลข ๑ ต่อท้ายข้อบังคับนี้

ข้อ ๔. เมื่อนายทหารบก นายทหารอากาศ หรือนายตำรวจมาลงเรือหรือไปจากเรือหลวงโดยหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศโดยอิสระ ให้มีการรับและส่งอนุโลมตามยศนายทหารเรือ คือ นายพล นายพลอากาศและนายพลตำรวจ เหมือนนายพลเรือ นายพัน นายนาวาอากาศและนายพันตำรวจเหมือนนายนาวา นายร้อย นายเรืออากาศและนายร้อยตำรวจเหมือนนายเรือ แต่ถ้ามาหรือไปจากเรือหลวงโดยไม่ใช่หน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศแล้ว ให้ทำการรับรองอย่าง นายทหารเรือ แต่เว้นการเป่านกหวีดทุกชั้น

ข้อ ๕. เมื่อข้าราชการฝ่ายพลเรือนมาลงหรือไปจากเรือหลวงโดยหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศโดยอิสระ ให้ทำการรับและส่งดังแจ้งในตารางหมายเลข ๒ ต่อท้ายข้อบังคับนี้

ข้อ ๖. เมื่อพระเจ้าแผ่นดินและรัชทายาทต่างประเทศเสด็จมาขึ้นหรือลงจากเรือหลวงให้ทำการรับรองอย่างเดียวกับในข้อ ๑. แต่แตรวงเปลี่ยนเป็นบรรเลงเพลงสรรเสริญบารมีของประเทศนั้น

ถ้าเจ้านายต่างประเทศที่ไม่ใช่รัชทายาทเสด็จมาขึ้นหรือลงจากเรือหลวง ให้ทำการรับรองอย่างเดียวกับในข้อ ๒. แต่แตรวงเปลี่ยนเป็นบรรเลงเพลงสรรเสริญบารมีของประเทศนั้น

ข้อ ๗. เมื่อข้าราชการชั้นสัญญาบัตรแห่งรัฐบาลต่างประเทศ คือ นายทหารเรือ นายทหารบก และข้าราชการพลเรือน มาขึ้นหรือลงจากเรือหลวง ให้ทำการรับรองเหมือนเช่นข้าราชการสยาม ซึ่งมีตำแหน่งเทียบชั้นตรงกัน แต่เฉพาะนายทหารต่างประเทศนั้นต้องได้รับนกหวีดในการรับรองด้วยเสมอไม่เลือกว่าจะมียศชั้นใด ถ้าผู้ใดที่เทียบชั้นข้าราชการสยามซึ่งกำหนดให้แตรวงบรรเลงเพลงเดินด้วย ก็ให้แตรวงบรรเลงเพลงเดินมหาฤกษ์รับรองเช่นเดียวกัน เว้นไว้แต่ถ้าข้าราชการต่างประเทศผู้นั้นเป็นผู้แทนของรัฐบาลด้วยแล้ว ให้แตรวงเปลี่ยนเป็นบรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น

อนึ่ง ถ้าในเรือหลวงลำนั้นมีผู้ที่มีเกียรติยศสูงอยู่ก่อนแล้ว การรับรองผู้มาใหม่โดยเต็มเกียรติยศของผู้นั้น จะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ที่มีเกียรติยศสูงในเรือเสียก่อน

มาตรา ๑๑
พิธีธงขึ้นและธงลง

ข้อ ๑. ในการชักธงประจำเรือขึ้นเมื่อเวลา ๐๘๐๐ และชักธงลงเมื่อเวลาพระอาทิตย์อัสดงคตนั้น ให้มีการเคารพแก่ธงดังนี้

(๑) บรรดาเรือหลวงที่ไม่มียามใหญ่ ให้ทหารและพลเรือนที่อยู่ในเรือนั้นทำการเคารพแก่ธงในเวลาธงขึ้นหรือธงลงจนกว่าจะเสร็จพิธี คือเมื่อนายยามหรือนายเรือบอกตรงให้ทหารที่ถือปืนทำวันทยาวุธนอกนั้นทำวันทยหัตถ์หรือยืนตรงนกหวีดเป่าเพลงธงขึ้นหรือธงลง แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๓ จบ แต่เฉพาะการเคารพธงลงนั้น เมื่อเสร็จการเคารพแล้วให้เป่าเพลงย่ำค่ำต่อด้วย

(๒) ถ้าเป็นเรือที่มียามใหญ่ ให้ยามใหญ่เข้าแถวทำวันทยาวุธ แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๓ จบ ถ้ามีขลุ่ยและกลองขลุ่ยเป่าเพลงมหาไชย กลองตีตลอดเวลา ถ้ามีแตรวงๆบรรเลงเพลงชาติ นอกจากนี้ให้ทำการเคารพอย่าง (๑)

ข้อ ๒. ในเวลากระทำพิธีธงขึ้นและธงลงในเรือนั้น ถ้าทหารอยู่นอกเรือในระยะซึ่งอาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติแล้ว ให้ทำการเคารพตามวิธีที่ได้กำหนดไว้สำหรับทหารและกองทหารทุกประเภท ทั้งนี้ให้ทำการเคารพตลอดถึงข้าราชการพลเรือน และคนงานในสังกัดกองทัพเรือ โดยใช้วิธีถอดหมวกยืนตรง

ข้อ ๓. เมื่อเรือหลวงทอดอยู่ในอ่าวต่างประเทศใดๆ ก็ดี การทำพิธีธงขึ้นและธงลงนั้นให้ปฏิบัติอย่างข้อ ๑. แต่ถ้ามีแตรวงด้วย เมื่อแตรวงบรรเลงเพลงชาติไทยจบลงแล้ว ให้บรรเลงเพลงชาติของชาติที่เป็นเจ้าของอ่าวต่อติดกันไปอีกจบหนึ่งทหารในเรือคงทำการเคารพตลอดเวลา

ข้อ ๔. ถ้าเรือหลวงทอดอยู่แห่งเดียวกันกับเรือรบต่างประเทศในน่านน้ำของเราในระยะซึ่งอาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติแล้ว ในการทำพิธีธงขึ้นและธงลงนั้น ถ้า

เป็นเรือที่มีแตรวงเมื่อแตรวงบรรเลงเพลงชาติไทยจบแล้วให้บรรเลงเพลงชาติของชาติที่เป็นเจ้าของเรือรบนั้นอีกจบหนึ่ง ถ้ามีเรือของหลายชาติให้เรียงลำดับที่จะบรรเลงเพลงชาติให้ชาติใดก่อนและหลังตามลำดับยศทหารและอาวุโสของผู้บังคับการเรือหรือกองเรือต่างประเทศนั้นๆ ทหารในเรือคงทำการเคารพตลอดเวลาจนกว่าจะสุดเสียงแตร

ข้อ ๕. ถ้าเรือหลวงทอดอยู่แห่งเดียวกันกับเรือรบต่างประเทศในอ่าวต่างประเทศในระยะซึ่งอาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติแล้ว ในการทำพิธีธงขึ้นและธงลงนั้นให้ปฏิบัติอย่างข้อ ๓. ก่อน เมื่อจบเพลงชาติของชาติที่เป็นเจ้าของอ่าวแล้ว จึงให้ปฏิบัติอย่างข้อ ๔. ต่อไปจนจบ เว้นไว้แต่เรือรบต่างประเทศที่ไม่มีสัญญาทางพระราชไมตรีกับประเทศสยาม

อนึ่ง ถ้าในหมู่เรือรบต่างประเทศที่จอดร่วมอ่าวกันนี้มีเรือรบของชาติเจ้าของอ่าวด้วยแล้วให้งดเว้นไม่ต้องบรรเลงเพลงชาติให้แก่ธงเรือรบที่เป็นของชาติเจ้าของอ่าวนั้นอีก

ข้อ ๖. การชักธงหมายเกียรติยศ หรือหมายตำแหน่งขึ้นหรือลงในเรือหลวงลำหนึ่งลำใด ถ้าบังเอิญพ้องกับการรับหรือส่งผู้ซึ่งธงนั้นหมายขึ้นหรือลงจากเรือด้วยแล้ว ให้เรือหลวงลำนั้นถือเอาการเคารพในการรับหรือส่งดังกล่าวแล้วในมาตรา ๒ นั้น เป็นการเคารพพิธีธงขึ้นลงด้วยในตัว

ถ้าการชักธงซึ่งกล่าวมานี้ไม่พ้องกับการรับหรือส่ง ดังเช่นเวลาเปลี่ยนธงน้อยเป็นธงใหญ่หรือตรงกันข้าม หรือเปลี่ยนธงนายพลเรือโดยเหตุเลื่อนยศเป็นต้น ให้ทหารในเรือนั้นทำการเคารพอย่างเดียวกันกับพิธีธงประจำเรือขึ้นและลง เว้นแต่ถ้าเป็นเรือที่มีแตรวงๆ บรรเลงเพลงสรรเสริญบารมีหรือมหาไชยหรือเพลงเดินมหาฤกษ์ตามควรแก่เกียรติยศของบุคคลที่ธงนั้นหมายโดยเกณฑ์เดียวกันกับการรับรองในเรือหลวง

ข้อ ๗. ถ้ามีการชักธงหมายเกียรติยศหรือหมายตำแหน่งขึ้นลงในเรือลำใด ให้เรือหลวงลำอื่นๆ ซึ่งอยู่ในระยะที่อาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติ ทำการเคารพให้แก่ธงนี้โดยวิธีเดียวกันกับที่กล่าวด้วยการเคารพในเรือใหญ่

อนึ่ง ถ้าเรือหลวงจอดร่วมอ่าวกับเรือรบต่างประเทศในระยะซึ่งอาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติแล้ว เมื่อเรือรบต่างประเทศนั้น ๆ ชักธงหมายเกียรติยศหรือหมายตำแหน่งขึ้นลงให้เรือหลวงทำการเคารพดังกล่าวข้างบนนี้ด้วย

ข้อ ๘. ในการชักธงหมายเกียรติยศหรือหมายตำแหน่งชาติไทยก็ตาม ต่างประเทศก็ตามขึ้นลงในเรือลำหนึ่งลำใดนั้นให้ทหารที่อยู่นอกเรือในระยะซึ่งอาจทราบสัณฐานและลักษณะของธงได้ด้วยจักษุปกติ ทำการเคารพให้แก่ธงนั้นตามควรแก่เกียรติยศซึ่งธงนั้นหมาย ตามวิธีที่ได้กำหนดไว้สำหรับทหารและกองทหารทุกประเภท

ข้อ ๙. ถ้าการชักธงหมายเกียรติยศหรือหมายตำแหน่งขึ้นลงนั้นพ้องกับเวลาทำพิธีธงประจำเรือขึ้นลงแล้วให้ทำการเคารพสำหรับพิธีธงประจำเรือขึ้นลงแต่อย่างเดียว แต่ถ้าการนั้นจะต้องยิงสลุตตามพระราชกำหนดการยิงสลุตด้วยก็ให้เติมการยิงสลุตขึ้นอีกอย่างหนึ่ง

ข้อ ๑๐. ในการชักธงประจำเรือขึ้นนอกเวลาปกติ คือ ก่อนเวลา ๐๘๐๐ เพื่อประโยชน์ให้รู้ชาติของเรือชั่วครั้งคราวเป็นพิเศษนั้น ไม่ต้องทำการเคารพอย่างใด

มาตรา ๑๒
การเยี่ยมคำนับ

ข้อ ๑. ในเวลาที่เรือหลวงลำเดียวหรือหลายลำไปถึงและจอดอยู่ในอ่าวหนึ่งอ่าวใด ให้มีการเยี่ยมเยือนในระหว่างนายทหารกับข้าราชการต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(๑) เมื่อไปจอดร่วมอ่าวเดียวกันกับเรือหลวงอีกลำหนึ่งหรือหลายลำ ให้ผู้บังคับบัญชาที่มียศต่ำกว่าไปรายงานตนต่อผู้บังคับบัญชาที่มียศสูงกว่า โดยวิธีรายงานตนเอง ไม่เป็นการเยี่ยมคำนับ

(๒) เมื่อเรือหลวง กับเรือรบต่างประเทศไปร่วมอ่าวกันเข้าแห่งใด ให้มีการเยี่ยมคำนับต่อกันตามวิธีซึ่งนานาประเทศได้ปรองดองพร้อมกันปฏิบัติอยู่เป็นธรรมเนียม คือ

ก. ในขณะที่เรือฝ่ายหนึ่งมาถึง ให้ผู้ที่บังคับบัญชาเรือฝ่ายซึ่งทอดอยู่ในอ่าวก่อนแล้วนั้นจัดนายทหารชั้นสัญญาบัตร ๑ นาย ไปเยี่ยมคำนับในเรือซึ่งมาถึง ถ้าหากว่าเรือซึ่งมาถึงนั้นมีจำนวนหลายลำ เป็นกองเรือหรือขบวนเรือ ก็ให้ไปเยี่ยมคำนับในเรือลำซึ่งผู้บังคับบัญชากองเรือหรือขบวนเรือนั้นอยู่

เรือฝ่ายมาถึงลำใดได้รับเยี่ยมคำนับดังว่ามานี้แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาเรือนั้นจัดนายทหารชั้นสัญญาบัตร ๑ นาย ไปเยี่ยมคำนับตอบทันที

ข. เมื่อเสร็จการเยี่ยมคำนับเบื้องต้นซึ่งได้กล่าวมาใน ก. แล้วนั้น ให้มีการเยี่ยมคำนับระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือหรือกองเรือหรือขบวนเรือทั้ง ๒ ฝ่ายอีกต่อไป คือ ถ้ามียศทหารเสมอกันทั้ง ๒ ฝ่าย ให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายที่ไปถึงไปเยี่ยมก่อน ถ้ายศไม่เสมอกันให้ฝ่ายข้างยศต่ำไปเยี่ยมฝ่ายข้างยศสูงก่อน การเยี่ยมคำนับตอนนี้ให้ไปภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับตั้งแต่เรือไปถึงอ่าวเดียวกันนั้นเป็นต้นไปและเมื่อผู้บังคับบัญชาเรือหรือกองหรือขบวนเรือฝ่ายใดได้รับเยี่ยมคำนับดังที่ว่ามาแล้วนี้ ต้องไปเยี่ยมคำนับตอบภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับตั้งแต่เวลาซึ่งได้รับเยี่ยมคำนับแล้วนั้นเป็นต้นไป

ค. การเยี่ยมระหว่างผู้บังคับบัญชาซึ่งมียศทหารต่างกันดังได้ว่ามาใน ข. นั้น ถ้าหากว่าผู้รับเยี่ยมก่อนเป็นนายทหารชั้นนายพลเรือ นับทั้งนายพลเรือจัตวาด้วย และผู้เยี่ยมมียศเป็นนายนาวาเอกหรือสูงกว่านั้นขึ้นไปไซร้ นายพลเรือผู้รับเยี่ยมก่อนต้องไปเยี่ยมตอบด้วยตนเอง แต่ถ้าหากว่าผู้เยี่ยมก่อนนั้นมียศต่ำกว่านายนาวาเอกลงมา นายพลผู้รับเยี่ยมก่อนจะจัดนายทหารชั้นนายนาวาไปเยี่ยมตอบแทนตนก็ได้

ถ้าผู้รับเยี่ยมก่อนมียศเป็นนายนาวาเอกหรือต่ำกว่านั้นลงมา และผู้เยี่ยมก่อนมียศชั้นใดๆ ก็ตาม ผู้รับเยี่ยมก่อนต้องไปเยี่ยมตอบด้วยตนเองเสมอไป จะจัดให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปแทนตนเองไม่ได้

ง. เมื่อได้มีการเยี่ยมคำนับระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือหรือกองเรือขบวนเรือดังได้ว่ามาใน ข. และ ค. นั้นแล้ว ให้มีการเยี่ยมคำนับระหว่างผู้บังคับการเรือเฉพาะลำทั้ง ๒ ฝ่ายต่อไป คือ ให้ฝ่ายมาถึงไปเยี่ยมก่อน แล้วฝ่ายอยู่ในอ่าวเยี่ยมตอบ

จ. ตามวิธีเยี่ยมคำนับดังได้กล่าวมาแล้วนี้ให้นายเรือฝ่ายสยามพึงหวังได้ว่านายเรือต่างประเทศจะปฏิบัติโดยวิธีเดียวกัน และรักษาธรรมเนียมนี้โดยกวดขัน เพื่อแสดงความเคารพต่อกันทั้ง ๒ ฝ่าย เพราะเป็นธรรมเนียมซึ่งนานาประเทศได้รับรองปฏิบัติต่อกันดังได้ว่ามาข้างต้นแล้ว

ข้อ ๒. ถ้าเรือหลวงไปทอดในอ่าวต่างประเทศและในอ่าวนั้นเป็นที่ตั้งแห่งสถานทูตสยามด้วย ให้มีการเยี่ยมคำนับระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือหลวงกับข้าราชการซึ่งเป็นหัวหน้าในสถานทูต คือ ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศตั้งแต่นายนาวาเอกขึ้นไป และหัวหน้าสถานทูตมีตำแหน่งเป็นอัครราชทูตหรืออุปทูตผู้รักษาราชการสถานทูต ผู้บังคับบัญชาเรือหลวงเป็นผู้ไปเยี่ยมคำนับก่อน ถ้าหากหัวหน้าสถานทูตมีตำแหน่งต่ำกว่านั้นลงมาให้ผู้บังคับบัญชาเรือหลวงรอให้ฝ่ายทูตลงมาเยี่ยมก่อน แล้วจึงไปเยี่ยมตอบ

ถ้ามีความสงสัยว่า หัวหน้าสถานทูตเป็นผู้มีตำแหน่งชั้นใด ก็ให้ผู้บังคับบัญชาเรือหลวงจัดนายทหารชั้นสัญญาบัตร ๑ นายขึ้นไปสืบสวนให้ได้ความก่อน

ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศต่ำกว่านายนาวาเอกให้ไปเยี่ยมคำนับก่อน

ข้อ ๓. ถ้าเรือรบหลวงไปทอดในอ่าวต่างประเทศซึ่งมีกงสุลสยามประจำอยู่ในที่นั้น ให้มีการเยี่ยมคำนับระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือหลวงกับกงสุล โดยให้ฝ่ายซึ่งมีเกียรติยศต่ำกว่าเยี่ยมฝ่ายซึ่งมีเกียรติยศสูงกว่าก่อนโดยอัตราเทียบต่อไปนี้

(๑) กงสุลเยเนอราล เทียบเสมอกับนายนาวาเอก แต่เป็นรองนายนาวาเอก

(๒) กงสุลเทียบเสมอแต่เป็นรองนายนาวาโท

(๓) ไวซ์กงสุลเทียบเสมอแต่เป็นรองนายนาวาตรี

ข้อ ๔. เมื่อเรือหลวงไปทอดในอ่าวใดอ่าวหนึ่งภายในพระราชอาณาเขตซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งศาลาว่าการจังหวัด ให้มีการเยี่ยมระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือหลวงกับผู้ว่าราชการจังหวัด โดยปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) การเยี่ยมในโอกาสแรก

ก. ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศชั้นนายพลเรือ ผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้มาเยี่ยมที่เรือก่อน

ข. ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศนาวาเอก ผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นข้าราชการต่ำกว่าชั้นพิเศษจะเป็นผู้มาเยี่ยมที่เรือก่อนหากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ ผู้บังคับบัญชาเรือหลวงต้องไปเยี่ยมผู้ว่าราชการจังหวัดก่อน

ค. ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศต่ำกว่านาวาเอก ต้องไปเยี่ยมผู้ว่าราชการจังหวัดก่อน

(๒) การเยี่ยมตอบ

ก. ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศชั้นนายพลเรือ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นข้าราชการชั้นพิเศษจะเยี่ยมตอบด้วยตนเอง หรือจัดผู้อื่นไปแทนก็ได้

ข. ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศนาวาเอก ต้องไปเยี่ยมตอบด้วยตนเอง

ค. ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศนาวาโท หรือนาวาตรี ผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นข้าราชการต่ำกว่าชั้นพิเศษ จะมาเยี่ยมตอบด้วยตนเอง

ง. ถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงมียศชั้นนายเรือ ผู้ว่าราชการจังหวัดจะมาเยี่ยมตอบด้วยตนเอง หรือจัดผู้อื่นมาแทนก็ได้

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติราชการได้ คงให้มีการเยี่ยมระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือหลวงกับผู้รักษาราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย โดยถือชั้นและตำแหน่งเดิมของผู้รักษาราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหลักปฏิบัติในการเยี่ยม อนุโลมตามความในวรรคแรก

ข้อ ๕. การเยี่ยมระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในข้อ ๔. นั้น เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เยี่ยมแล้ว ต้องมีการเยี่ยมตอบภายใน ๒๔ ชั่วโมง ถ้าหากว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีราชการสำคัญจะละทิ้งไปเยี่ยมคำนับด้วยตนเองไม่ได้ ก็ให้จัดข้าราชการชั้นสัญญาบัตรผู้หนึ่งผู้ใดไปเยี่ยมแทนได้ และถ้าผู้บังคับบัญชาเรือหลวงไม่ได้ไปเยี่ยมคำนับข้าราชการฝ่ายปกครองด้วยตนเองตามข้อบังคับนี้เมื่อใด ต้องรายงานชี้แจงเหตุผลที่ไม่ได้ไปนั้นให้กองทัพเรือทราบตามทางราชการ

ข้อ ๖. การเยี่ยมคำนับระหว่างผู้บังคับบัญชาเรือหลวงกับข้าราชการสยามดังได้กล่าวมาในข้อ ๕. นั้น ถ้าหากว่าการที่ข้าราชการซึ่งอยู่บนบกจะลงมาเยี่ยมคำนับที่เรือไม่ได้เพราะขัดข้องด้วยพาหนะก็ให้เรือหลวงจัดเรือรับส่งตามสมควร

ข้อ ๗. การเยี่ยมคำนับข้าราชการต่างประเทศซึ่งมีหน้าที่ประจำอยู่บนบกในอ่าวต่างประเทศแห่งใด จะควรมีเพียงใดจะมีข้อบังคับหรือคำสั่งเฉพาะคราวหรือมิฉะนั้นก็ให้ปฏิบัติการอนุโลมตามธรรมเนียมที่เรือรบต่างประเทศเคยปฏิบัติกันอยู่ในที่นั้น ตามที่จะสืบสวนได้ความเป็นหลักฐานอย่างใด

มาตรา ๑๓
การเคารพในเรือกรรเชียง

ข้อ ๑. เรือกรรเชียงซึ่งกำลังเดินอยู่ ให้ทำการเคารพแก่บุคคลและวัตถุดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

(๑) ตั้งกรรเชียงหรือหยุดกรรเชียงตามชนิดของเรือ แล้วแลไปทางบุคคลและวัตถุควรรับการเคารพ นายท้ายไม่ต้องทำการเคารพ ให้ระวังท้ายเรือไปตามเดิม เป็นการเคารพแก่

ก. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี รัชทายาท พระบรมวงศ์เฉพาะที่มีธงหมายเกียรติยศ สมเด็จพระราชชนนี พระเจ้าแผ่นดินและเจ้าต่างประเทศ

ข. นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารเรือและนายพลทหาร หรือนายพลตำรวจทุกชั้น ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ผู้บังคับการเรือใหญ่ ซึ่งตนสังกัดนั้นขึ้นไป ถ้าเป็นเรือของกองทหารตั้งแต่ผู้บังคับกองทหารนั้นขึ้นไป

ค. พระบรมศพ พระบรมอัฐิ ขบวนแห่พระศพ

ง. ธงมหาราช ธงกระบี่ธุชครุฑพ่าห์ ธงราชินี ธงเยาวราช ธงราชวงศ์

ธงจุฬาธุช ธงราชนาวีประจำเรือใหญ่ ธงประจำกองทหาร ธงประจำกองยุวชนทหาร ธงนายกรัฐมนตรี ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ธงผู้บัญชาการทหารเรือ ธงผู้บังคับการกองเรือรบ และธงนายพลเรือ ในเวลาที่ชักธงขึ้นลงหรือผ่านไป ส่วนธงราชนาวีประจำเรือใหญ่นั้น ให้กระทำเฉพาะแต่ในขณะที่ทำพิธีธงขึ้นธงลงเท่านั้น

(๒) คำนับโดยวิธีเดียวกันกับใน (๑) แต่ไม่ต้องตั้งกรรเชียง เป็นแต่เพียงหยุดกรรเชียงเป็นการเคารพแก่

ก. บรรดาทหารชั้นนายนาวา นายพัน นายนาวาอากาศ และนายพันตำรวจ

ข. ขบวนแห่ศพซึ่งมีกองทหารเข้าขบวนแห่ด้วย

(๓) ไม่ต้องหยุดกรรเชียง เป็นแต่นายท้ายบอกแลขวาหรือแลซ้ายไปทางผู้รับการเคารพเป็นการเคารพแก่บรรดาผู้รับการเคารพอื่นๆ นอกจากที่ได้กล่าวแล้วใน (๑) และ (๒) นั้น

(๔) การเคารพด้วยวิธีตั้งกรรเชียงซึ่งได้ว่าไว้ใน (๑) นั้น ถ้าเป็นเวลาที่เรือขึงเพดานอยู่ไม่ต้องตั้งกรรเชียงและให้ใช้วิธีทำการเคารพอย่างที่ว่าไว้ใน (๒) นั้นแทน อนึ่ง บรรดาเรือกรรเชียงหู จะขึงเพดานหรือมิได้ขึงก็ตาม ไม่ต้องทำการเคารพด้วยวิธีตั้งกรรเชียงเลย ให้ทำการเคารพต่อบุคคลและวัตถุที่ระบุไว้ใน (๑) โดยวิธีเดียวกันกับที่ว่าไว้ใน (๒) นั้น ทุกประการ

ข้อ ๒. การเคารพในเรือกรรเชียงซึ่งได้กล่าวมาแล้วในข้อ ๑. ข้างบนนี้ ถ้าเป็นเวลาเรือจอดอยู่ให้ทหารประจำเรือทำการเคารพพร้อมกัน โดยผู้มียศสูงในที่นั้นเป็นผู้สั่งให้แลขวาหรือซ้าย

มาตรา ๑๔
การเคารพในเรือใบ

ข้อ ๑. เรือใบซึ่งกำลังเดินอยู่ ให้ทำการเคารพแก่บุคคลและวัตถุดังจะกล่าวต่อไปนี้

(๑) ปล่อยดามันและนายท้ายบอกแลขวาหรือซ้าย เว้นแต่นายท้ายคงระวังหางเสืออยู่เป็นการเคารพแก่

ก. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี รัชทายาท พระบรมวงศ์เฉพาะที่มีธงหมายเกียรติยศ สมเด็จพระราชชนนี พระเจ้าแผ่นดินและเจ้าต่างประเทศ

ข. นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารเรือ นายพลทหาร หรือนายพลตำรวจ นายทหารชั้นนายนาวา นายพัน นายนาวาอากาศ และนายพันตำรวจ ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ผู้บังคับการเรือใหญ่ซึ่งตนสังกัดนั้นขึ้นไป ถ้าเป็นเรือของกองทหาร ตั้งแต่ผู้บังคับกองทหารนั้นขึ้นไป

ค. พระบรมศพ พระบรมอัฐิ ขบวนแห่พระศพ ขบวนแห่ศพซึ่งมีกองทหารเข้าขบวนแห่ด้วย

ง. ธงมหาราช ธงกระบี่ธุชครุฑพ่าห์ ธงราชินี ธงเยาวราช ธงราชวงศ์ ธงจุฬาธุช ธงราชนาวีประจำเรือใหญ่ ธงประจำกองทหาร ธงประจำกองยุวชนทหาร ธงนายกรัฐมนตรี

ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ธงผู้บัญชาการทหารเรือ ธงผู้บังคับการกองเรือรบ และธงนายพลเรือ ในเวลาที่ชักขึ้นลงหรือผ่านไป ส่วนธงราชนาวีประจำเรือใหญ่นั้นให้กระทำเฉพาะแต่ในขณะที่ทำพิธีธงขึ้นลงเท่านั้น

(๒) ไม่ปล่อยดามัน เป็นแต่ให้คนประจำเรือกระทำการเคารพอย่างใน (๑) (เว้นแต่นายท้าย) เป็นการเคารพแก่บุคคลควรรับการเคารพอื่นๆ นอกจากที่ได้ว่ามาใน (๑) ข้างบนนี้

ข้อ ๒. การเคารพศพในเรือใบซึ่งได้กล่าวแล้วในข้อ ๑. นั้น ถ้าเป็นเวลาเรือจอดอยู่ให้ทหารประจำเรือทำการเคารพอย่างข้อ ๒. มาตรา ๑๓

มาตรา ๑๕
การเคารพในเรือกลเล็ก

ข้อ ๑. เรือกลเล็กกำลังเดินอยู่ ให้หยุดเครื่องจักร ทหารในเรือทำวันทยหัตถ์ (เว้นนายท้าย ช่างกล และช่างไฟ) ทำการเคารพดังนี้

(๑) แก่บุคคล คือ

ก. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ข. สมเด็จพระบรมราชินี

ค. รัชทายาท

ง. พระบรมวงศ์และสมเด็จพระราชชนนี

จ. พระเจ้าแผ่นดินและเจ้าต่างประเทศ

ฉ. นายกรัฐมนตรี

ช. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ซ. นายทหารและนายตำรวจที่มียศชั้นนายพล

ญ. ผู้บังคับบัญชาโดยตรงตั้งแต่ผู้บังคับกอง ขึ้นไป

(๒) แก่วัตถุ คือ

พระบรมศพและพระบรมอัฐิ

พระศพและพระอัฐิพระบรมวงศ์

ธงหมายพระอิสริยยศ

ธงประจำกองทหาร

ธงประจำกองยุวชนทหาร

ธงราชนาวีประจำเรือใหญ่

ธงนายกรัฐมนตรี

ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ธงผู้บัญชาการทหารเรือ

ธงนายพลเรือ

การเคารพธงเหล่านี้ให้กระทำเมื่อเวลาที่ชักขึ้นหรือชักลงหรือผ่านไป สำหรับธงราชนาวีประจำเรือใหญ่ให้ทำเฉพาะพิธีธงขึ้นลง

ข้อ ๒. เรือกลเล็กกำลังเดินอยู่ ให้เบาเครื่องจักร ทหารในเรือทำวันทยหัตถ์ (เว้นนายท้าย ช่างกล และช่างไฟ) ทำการเคารพแก่บุคคลและวัตถุดังนี้

นายทหารชั้นนายนาวา นายพัน นายนาวาอากาศ และนายพันตำรวจ

ศพซึ่งมีกองทหารแห่เป็นเกียรติยศ

ข้อ ๓. เรือกลเล็กกำลังเดินอยู่ ให้ทหารในเรือ (เว้นนายท้าย ช่างกล และช่างไฟ) ทำวันทยหัตถ์ แต่เรือคงเดินตามปกติ ทำการเคารพแก่บรรดาผู้รับการเคารพอื่นๆ นอกจากที่กล่าวแล้วในข้อ ๑. และข้อ ๒.

ข้อ ๔. เรือกลเล็กเวลาจอดอยู่ ให้ทหารในเรือทำการเคารพอย่างเวลาอยู่ตามลำพัง

ข้อ ๕. การเคารพด้วยวิธีหยุดเครื่องจักรนั้น ถ้าเป็นเวลาที่เรือนั้นต้องจูงเรืออื่นๆ อยู่ด้วย ให้เปลี่ยนเป็นเบาเครื่องจักรทำการเคารพ

ตอนที่ ๓
เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๑. การแสดงความเคารพต่อผู้แทนพระองค์ หรือผู้แทนผู้บังคับบัญชา ถ้ามีคำสั่งแสดงให้ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้แทนก็ให้แสดงความเคารพต่อผู้นั้นดุจเดียวกับที่ต้องแสดงถวายพระองค์ หรือแก่ผู้บังคับบัญชานั้นๆ ตลอดเวลาที่แทน

ข้อ ๒. ทหารต้องแสดงการเคารพต่อข้าราชการพลเรือน ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา

ข้อ ๓. ทหารที่ไปในงานพิธีของลูกเสือ ให้แสดงการเคารพต่อธงประจำกองลูกเสือเฉพาะในโอกาสนั้นตามเวลาอันสมควร

(หมายเลข ๑)

ยศและตำแหน่ง	อาการที่มา	ผู้รับรอง	เป่านกหวีด	ยามใหญ่	หมายเหตุ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารเรือ	มีธงหมายตำแหน่ง	นายทหารทั้งหมด	พันจ่า	เข้าแถวในบังคับนายทหารสัญญาบัตร	แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๑ จบ แตรวงเป่าเพลงเดินมหาฤกษ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารเรือ	ไม่มีธงหมายตำแหน่ง	ผู้บังคับการเรือ ต้นเรือ, นายยาม	พันจ่า	ไม่มี	แตรไม่เป่า
รองผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บังคับการกองเรือรบ นายพลเรือทุกชั้น	มีธงหมายยศ, หรือตำแหน่ง	ผู้บังคับการเรือ ต้นเรือ นายยาม	จ่า	เข้าแถวในบังคับนายทหารสัญญาบัตร	แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๑ จบ แตรวงเป่าเพลงเดินมหาฤกษ์ ถ้าเป็นนายพลเรือซึ่งบังคับบัญชาโดยตรง ให้รับรองอย่างผู้บัญชาการทหารเรือ
รองผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บังคับการกองเรือรบ นายพลเรือทุกชั้น	ไม่มีธงหมายยศ หรือตำแหน่ง	ผู้บังคับการเรือ ต้นเรือ นายยาม	จ่า	ไม่มี	
ผู้บังคับหมวดเรือของตน	มีธงหมายตำแหน่ง	ผู้บังคับการเรือ ต้นเรือ นายยาม	จ่า	เข้าแถวในบังคับพันจ่า	ไม่มีการเป่าแตร
ผู้บังคับหมวดเรือของตน	ไม่มีธงหมายตำแหน่ง	ผู้บังคับการ, นายยาม	จ่า	ไม่มี	
ผู้บังคับเรือของตน	มีธงหมายตำแหน่ง	ต้นเรือ, นายยาม	จ่า	เข้าแถวในบังคับจ่า	ไม่มีการเป่าแตร
ผู้บังคับเรือของตน	ไม่มีธงหมายตำแหน่ง	นายยาม	จ่า	ไม่มี	
ผู้บังคับการเรืออื่นและนายทหารชั้นนายนาวา	มีธงหมายตำแหน่ง	ผู้บังคับการ, นายยาม	จ่า	ไม่มี	
ผู้บังคับการเรืออื่นและนายทหารชั้นนายนาวา	ไม่มีธงหมายตำแหน่ง	ผู้บังคับการ, นายยาม นายยาม	จ่า	ไม่มี	
นายทหารชั้นนายเรือ	-	-	ไม่มี	ไม่มี	ถ้าเป็นนายทหารเรือต่างประเทศ ต้องได้รับนกหวีดด้วย

(หมายเลข ๒)

ตำแหน่ง	ผู้รับรอง	เป่านกหวีด	ยามใหญ่	หมายเหตุ
นายกรัฐมนตรี	นายทหารทั้งหมด	พันจ่า	เข้าแถวในบังคับ นายทหารสัญญาบัตร	แตรสั้นเป่าคำนับ ๑ จบ แตรวงเป่าเพลงเดินมหาฤกษ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอัครราชทูต	ผู้บังคับการ ต้นเรือ นายยาม	พันจ่า	เข้าแถวในบังคับพันจ่า	แตรสั้นเป่าคำนับ ๑ จบ แตรวงเป่าเพลงเดินมหาฤกษ์
ชั้นอธิบดี	ผู้บังคับการ นายยาม	พันจ่า	ไม่มี	
หัวหน้ากรม ข้าหลวงประจำจังหวัด กงสุลเยเนอราล และกงสุล	ผู้บังคับการ นายยาม	จ่า	ไม่มี	
ไวซ์กงสุล	ต้นเรือ นายยาม	จ่า	ไม่มี	

หมายเหตุ : - ความในมาตรา ๑ ข้อ ๑.(๒) ก. ข. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๘๒/๙๒๙๐ ลง ๖ พ.ค. ๘๗

- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๑.(๓) ข. ค. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๘๒/๙๒๙๐ ลง ๖ พ.ค. ๘๗
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๒. (๕) แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๒. ยกเลิกและใช้ความใหม่ตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๒.(๑๐) แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๐
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๒.(๑๖) เพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๙๕/๓๗๖๘ ลง ๖ มิ.ย. ๘๒
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๒.(๒๐) เพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๓. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๒๓๓/๒๓๕๕๕ ลง ๒๗ ก.ย. ๘๖ คำสั่งทหารที่ ๑/๓๘ ลง ๓ ม.ค. ๘๙ และข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๙๗)
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๓. ยกเลิกและใช้ความใหม่แทนตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓
- ความในมาตรา ๑ ข้อ ๔. และข้อ ๕. เพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๒๓๓/๒๓๕๕๕ ลง ๒๗ ก.ย. ๘๖
- ความในมาตรา ๒ ข้อ ๒.(๑) แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐
- ความในมาตรา ๓ ข้อ ๑.(๑) (จ) เพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐
- เพิ่มคำว่า "ธงประจำกองยุวชนทหาร" ในข้อ ๓.(๑) (ข) ตามคำสั่งทหารที่ ๙๕/๓๗๖๘ ลง ๖ มิ.ย. ๘๒
- ความในมาตรา ๓ ข้อ ๓.(๑) ค. แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- ความในมาตรา ๓ ข้อ ๓.(๑) จ. เพิ่มตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐
- ความในมาตรา ๓ ยกเลิกและใช้ความใหม่แทนตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓
- ความในมาตรา ๔ ข้อ ๑.(๒) และ (๔) ก. ข. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๘๒/๙๒๙๐ ลง ๓ พ.ค. ๘๗
- ความในมาตรา ๕ ข้อ ๑.(๒) แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๘๒/๙๒๙๐ ลง ๓ พ.ค. ๘๗
- ความในมาตรา ๕ ข้อ ๒.(๒) ก. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๐
- ความในมาตรา ๖ ข้อ ๒.(๑) ยกเลิกและใช้ความใหม่แทนตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๑๔
- ความในมาตรา ๖ ยกเลิกและใช้ความใหม่แทนตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๒๖
- ความในมาตรา ๗ ข้อ ๑.(๑) และ (๒) แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๘๒/๙๒๙๐

ลง ๓ พ.ค. ๘๗

- ความในมาตรา ๗ ข้อ ๔.(๘) และ (๙) แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๑๘๔/๑๐๓๑๒ ลง ๓๐ ส.ค. ๘๒
- ความในมาตรา ๗ ข้อ ๒. ยกเลิกและใช้ความใหม่แทน ตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๒๖
- ตอนที่ ๒ เดิมมีมาตรา ๑๖ (การเคารพในเรือพาย) และมาตรา ๑๗ (การเคารพในเรือแจว) ถูกยกเลิกตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- ความในมาตรา ๘ ข้อ ๘.(๑) ก. แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- ความในมาตรา ๘ ข้อ ๘.(๑) ง. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๙๕/๓๗๖๘ ลง ๖ มิ.ย. ๘๒
- ความในมาตรา ๑๐ ข้อ ๒. แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- ความในมาตรา ๑๐ ข้อ ๓. และข้อ ๔. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๐
- ความในมาตรา ๑๒ ข้อ ๔. แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๐๕
- ความในมาตรา ๑๓ ข้อ ๑.(๑) ก. แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- ความในมาตรา ๑๓ ข้อ ๑. (๑) ข. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๐
- ความในมาตรา ๑๓ ข้อ ๑.(๑) ง. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๙๕/๓๗๖๘ ลง ๖ มิ.ย. ๘๒
- ความในมาตรา ๑๓ ข้อ ๑.(๒) ก. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๐
- ความในมาตรา ๑๔ ข้อ ๑.(๑) ก. แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- ความในมาตรา ๑๔ ข้อ ๑.(๑) ข. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๐
- ความในมาตรา ๑๕ ข้อ ๑.(๑) แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อบังคับฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗
- เพิ่มคำว่า “ธงประจำกองยุวชนทหาร” ในมาตรา ๑๕ ข้อ ๑.(๒) ตามคำสั่งทหารที่ ๙๕/๓๗๖๘ ลง ๖ มิ.ย. ๘๒
- ความในมาตรา ๑๕ ข้อ ๒. แก้ไขเพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๐
- ความในตอนที่ ๓ ข้อ ๓. เพิ่มเติมตามคำสั่งทหารที่ ๙๕/๓๗๖๘ ลง ๖ มิ.ย. ๘๒
- ยกเลิกความในมาตรา ๑๖ ที่ว่าด้วยการเคารพในเรือพาย และมาตรา ๑๗ ที่ว่าด้วยการเคารพในเรือแจว ตามข้อบังคับ กห.ฯ (ฉบับที่ ๒) ๒๔๙๗

พระราชบัญญัติธง
พุทธศักราช ๒๔๗๙

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘)
อาทิตย์ทิพอาภา
เจ้าพระยายมราช
พล. อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน
ตราไว้ณวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙
เป็นปีที่ ๓ ในรัชชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรตราพระราชบัญญัติธงขึ้นใหม่ให้เหมาะแก่ความต้องการตามกาลสมัย

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

ความเบื้องต้น

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้นับตั้งแต่ครบกำหนดสามสิบวัน ภายหลังวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และประกาศที่เกี่ยวด้วยธงทั้งหมดอันใช้อยู่แต่ก่อนแล้วเสียทั้งสิ้น

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ตั้งเจ้าพนักงานหรือกระทำการอื่นๆ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

ว่าด้วยลักษณะของธง

ส่วนที่ ๑

ธงชาติ

มาตรา ๕ ธงชาติ รูปสี่เหลี่ยม มีขนาดกว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้าง ๒ ใน ๖ ส่วน ตรงกลางเป็นสีขาบ ต่อจากแถบสีขาบออกไปทั้งสองข้างๆ ละ ๑ ใน ๖ ส่วนเป็นแถบสีขาวต่อสีขาวออกไปทั้ง ๒ ข้าง เป็นแถบสีแดง ธงชาตินี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ธงไตรรงค์"

ส่วนที่ ๒

ธงหมายพระอิสสริยยศ

มาตรา ๖ ธงหมายพระอิสสริยยศมี ๑๒ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. ธงมหาราชใหญ่

ธงมหาราชใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีเหลือง ที่ศูนย์กลางมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง เป็นธงสำหรับองค์พระมหากษัตริย์

๒. ธงมหาราชน้อย

ธงมหาราชน้อย แบ่งตามยาวออกเป็น ๒ ตอน ตอนต้นมีลักษณะสัณฐานเหมือนกับธงมหาราชใหญ่ ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาว แปลงเป็นรูปธงยาวเรียว ธงนี้มีขนาดกว้างตอนต้นไม่เกิน ๖๐ เซ็นติเมตร ตอนปลายสุดกว้างกึ่งเท่าของตอนต้น ส่วนยาวโดยตลอดเป็น ๘ เท่าของส่วนกว้างตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ของส่วนยาว

ธงนี้ ถ้าชักขึ้นแทนธงมหาราชใหญ่ หมายความว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

๓. ธงราชินีใหญ่

ธงราชินีใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นสีเหลือง ลักษณะและสัณฐานตอนต้น ๒ ใน ๓ ของส่วนยาวนั้น อย่างเดียวกับธงมหาราชใหญ่ ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว เป็นธงสำหรับองค์สมเด็จพระราชินี

๔. ธงราชินีน้อย

ธงราชินีน้อย มีลักษณะและสัณฐานอย่างธงมหาราชน้อย ต่างกันแต่ชายต่อธงเป็นสีแดง

ธงนี้ ถ้าชักขึ้นแทนธงราชินีใหญ่ หมายความว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

๕ ธงเยาวราชใหญ่

ธงเยาวราชใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นนอกสีขาบ พื้นในสีเหลือง กว้างยาวกึ่งส่วนของพื้นนอก ที่ศูนย์กลางบนพื้นเหลืองมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง เป็นธงสำหรับองค์สมเด็จพระยุพราช

๖. ธงเยาวราชน้อย

ธงเยาวราชน้อย แบ่งตามยาวออกเป็น ๒ ตอน ตอนต้นมีลักษณะและสัณฐานเหมือนกับธงเยาวราชใหญ่ ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาว แปลงเป็นรูปธงยาวเรียว ธงนี้มีขนาดกว้างตอนต้นไม่เกิน ๖๐ เซ็นติเมตร ตอนปลายสุดกว้างกึ่งเท่าของตอนต้น ส่วนยาวโดยตลอดเป็น ๘ เท่าของส่วนกว้างตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ของส่วนยาว

ธงนี้ ถ้าชักขึ้นแทนธงเยาวราชใหญ่ หมายความว่า โปรดเกล้า ฯ ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

๗. ธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน

ธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน รูปสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ลักษณะและสัณฐานตอนต้น ๒ ใน ๓ ของส่วนยาวนั้น อย่างเดียวกับธงเยาวราชใหญ่ ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว เป็นธงสำหรับองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราช

๘. ธงเยาวราชน้อยฝ่ายใน

ธงเยาวราชน้อยฝ่ายใน มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงเยาวราชน้อย เว้นแต่ชายต่อธงเป็นสีแดง

ธงนี้ ถ้าชักขึ้นแทนธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน หมายความว่า ทรงโปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

๙. ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า

ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีขาบ ที่ศูนย์กลางมีวงกลมสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาวเท่ากับกึ่งส่วนกว้างของธง ภายในวงกลมมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง เป็นธงสำหรับองค์พระราชโอรสในพระมหากษัตริย์ ไม่ว่ารัชชกาลใด ๆ

๑๐. ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า

ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า แบ่งตามยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสัณฐานเหมือนกับธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาว แปลงเป็นรูปธงยาวเรียว ธงนี้มีขนาดกว้างตอนต้นไม่เกิน ๖๐ เซ็นติเมตร ตอนปลายสุดกว้างกึ่งเท่าของตอนต้น ส่วนยาวโดยตลอดเป็น ๘ เท่าของส่วนกว้างตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ของส่วนยาว

ธงนี้ ถ้าชักขึ้นแทนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า หมายความว่า ทรงโปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

๑๑. ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน

ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน รูปสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ลักษณะและสัณฐานตอนต้น ๒ ใน ๓ ของส่วนยาวนั้น อย่างเดียวกับธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว เป็นธงสำหรับองค์พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์ ไม่ว่ารัชชกาลใด ๆ

๑๒. ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายใน

ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายใน มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า เว้นแต่ชายต่อธงเป็นสีแดง

ธงนี้ ถ้าชักขึ้นแทนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน หมายความว่า ทรงโปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

ส่วนที่ ๓

ธงทหารเรือ

จำพวกที่ ๑

ธงราชการ

มาตรา ๗ ธงราชการสำหรับทหารเรือมี ๒ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. ธงราชนาวี

ธงราชนาวี มีลักษณะและสัณฐานเหมือนธงชาติ แต่มีดวงกลมสีแดงอยู่ที่ศูนย์กลางธง ดวงกลมมีขนาดโตวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๔ ใน ๖ ของส่วนกว้างของธง คือ ขอบของดวงกลมจดขอบสีแดงของพื้นธงพอดี ภายในดวงกลมนั้นมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าหาเสา

ธงนี้สำหรับใช้ชักที่ท้ายเรือ และสถานที่ราชการต่าง ๆ ของราชนาวี

๒. ธงฉาน

ธงฉาน มีลักษณะและสัณฐานเหมือนธงชาติ แต่ที่ศูนย์กลางพื้นธงมีรูปสมอไขว้กับจักรภายในพระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

ธงนี้ สำหรับใช้ชักที่หน้าเรือรบและเรือพระที่นั่งในระหว่างเวลาประจำการ และ

(ก) ถ้าชักขึ้นที่ปลายพรวนเสาหน้าของเรือลำใด เป็นเครื่องหมายว่า เรือลำนั้นเป็นเรือยามประจำอ่าว

(ข) ถ้าชักขึ้นที่เสาก๊าฟของเรือลำใด เป็นเครื่องหมายว่า ในเรือลำนั้นเป็นที่ตั้งของศาลทหาร ซึ่งดำเนินการพิจารณาคดีอยู่

จำพวกที่ ๒

ธงหมายยศ

มาตรา ๘ ธงหมายยศสำหรับนายทหารเรือมี ๔ ชั้น ดังต่อไปนี้

๑. ธงจอมพลเรือ

ธงจอมพลเรือ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีขาบ มีรูปจักร ๔ จักรสีขาวอยู่ที่มุมธงทั้งสี่มุม และที่ศูนย์กลางธงมีรูปสมอไขว้กับจักรภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

๒. ธงนายพลเรือเอก

ธงนายพลเรือเอก รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีขาบ มีรูปจักรสีขาว ๓ จักร เรียงเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า

๓. ธงนายพลเรือโท

ธงนายพลเรือโท รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีขาบ มีรูปจักรสีขาว ๒ จักร ที่กลางพื้นธงเรียงกันในแนวดิ่ง

๔. ธงนายพลเรือตรี

ธงนายพลเรือตรี รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีขาบ มีรูปจักรสีขาว ๑ จักรที่ศูนย์กลางธง

จำพวกที่ ๓

ธงหมายตำแหน่ง

มาตรา ๙ ธงหมายตำแหน่ง สำหรับราชการทหารเรือมี ๗ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. ธงผู้บัญชาการทหารเรือ

ธงผู้บัญชาการทหารเรือ รูปสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นสีขาบ ตรงกลางมีรูปสมอไขว้กับจักรภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

๒. ธงผู้บังคับการกองเรือรบ

ธงผู้บังคับการกองเรือรบ มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารเรือ แต่ปลายตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว

๓. ธงผู้บังคับหมวดเรือ

ธงผู้บังคับหมวดเรือ รูปสามเหลี่ยมเรียวปลายแหลม ขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๕ ส่วน พื้นสีขาบ มีรูปสมอสีเหลือง ๑ ตัว อยู่ที่ศูนย์กลางธง

๔. ธงผู้บังคับหมู่เรือ

ธงผู้บังคับหมู่เรือ รูปสามเหลี่ยมเรียว ปลายแหลม กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๕ ส่วน ตอนต้น ๒ ใน ๕ ของส่วนยาว เป็นพื้นสีขาบและมีรูปสมอสีเหลือง ๑ ตัว ตอนปลายที่เหลือ ๓ ใน ๕ ของส่วนยาวนั้น เป็นพื้นสีขาว

๕ ธงหัวหน้าชั่วคราว

ธงหัวหน้าชั่วคราว มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงผู้บังคับหมวดเรือ เว้นแต่พื้นขาว รูปที่กลางพื้นธงนั้นเป็นรูปสมอสีขาบ ๑ ตัว

๖. ธงผู้บังคับการเรือ

ธงผู้บังคับการเรือ รูปสามเหลี่ยมเรียว ปลายแหลมคล้ายหางจรเข้ ตอนต้นกว้างไม่เกิน ๒๐ เซ็นติเมตร ยาว ๓๐ เท่าของส่วนกว้างตอนต้น ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว เป็นพื้นสีแดงอีก ๒ ใน ๓ ของส่วนยาวที่เหลือเป็นพื้นสีขาบ

๗. ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือฝ่ายบก

ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือฝ่ายบก มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงผู้บังคับการกองเรือรบ แต่ตอนปลายที่ตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาวนั้นเป็นสีแดง

ส่วนที่ ๔

ธงราชการทั่วไป

มาตรา ๑๐ บรรดากระทรวงทะบวงกรม ที่มิได้มีแบบธงเป็นเครื่องหมายไว้โดยฉะเพาะในพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้ธงชาติเป็นธงหมายตำแหน่งราชการ หรือสำหรับชักไว้ประจำเสาสถานที่ราชการ

มาตรา ๑๑ ธงประจำกองทหารมี ๓ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. ธงประจำกองทหารบก

ธงประจำกองทหารบก มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ที่ศูนย์กลางธงมีรูปอุณาโลมทหารบก ธงนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ธงไชยเฉลิมพล"

๒. ธงประจำกองทหารเรือ

ธงประจำกองทหารเรือ มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ที่ศูนย์กลางธงมีรูปสมอไขว้กับจักรภายในพระมหามงกุฎ สีของรูปนี้เป็นสีเหลือง

กองทหารเรือฝ่ายบก หรือหน่วยทหารเรือที่ไม่มีธงประจำกองในเวลายกพลขึ้นบก เมื่อจะให้มีธงประจำไปกับกองทหารด้วย ก็ให้ใช้ธงฉานเป็นธงประจำกองทหารเรือ

๓. ธงประจำกองทหารอากาศ

ธงประจำกองทหารอากาศ มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ที่ศูนย์กลางธงมีรูปอุณาโลมทหารอากาศ

มาตรา ๑๒ บรรดาธงประจำกองทหารที่กล่าวมาในมาตรา ๑๑ นั้น จะกำหนดวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในพื้นธงหรือจะให้มีส่วนประกอบธงอย่างอื่นอีกก็ได้ ซึ่งกระทรวงการเจ้าหน้าที่ผู้รักษาพระราชบัญญัติจะได้กำหนดไว้โดยกฎกระทรวง

มาตรา ๑๓ ธงประจำคณะและประจำกองลูกเสือมีลักษณะดังนี้

๑. ธงประจำคณะลูกเสือแห่งสยาม พื้นเป็นธงชาติมีขนาดกว้าง ๕๐ เซ็นติเมตร ยาว ๕๒ เซ็นติเมตร ที่ตรงกึ่งกลางมีตราธรรมจักรสีเหลือง ขนาดโตตามเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ เซ็นติเมตร คันธงยาว ๒.๖๐ เมตร ที่ยอดคันธงทำด้วยเงินเป็นรูปวชิร

๒. ธงประจำกองลูกเสือ พื้นเป็นธงชาติ มีขนาดกว้าง ๔๐ เซ็นติเมตร ยาว ๖๐ เซ็นติเมตร ที่ตรงกึ่งกลางมีรูปวงกลมพื้นสีเหลือง ขนาดโตตามเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๗ เซ็นติเมตร มีขอบเป็นสีดำ ๒ ขอบซ้อนกัน ขอบนอกกว้าง ๒ มิลิเมตร ขอบในกว้าง ๑ มิลิเมตร ระยะขอบนอกและขอบในห่างกัน ๒ มิลิเมตร ตรงกึ่งกลางวงกลมมีตราคณะลูกเสือแห่งสยาม และนามจังหวัดที่ได้รับพระราชทานเป็นอักษรสีดำอยู่เบื้องใต้คันธงยาว ๒.๖๐ เมตร ที่ยอดคันธงทำด้วยเงินเป็นรูปวชิร

มาตรา ๑๔ ธงราชการอย่างอื่นสำหรับใช้ฉะเพาะชักขึ้นในเรือเวลากระทำการตามหน้าที่ มี ๔ อย่าง คือ

๑. ธงเจ้าพนักงานการท่า

ธงเจ้าพนักงานการท่า รูปสามเหลี่ยม กว้าง ๑ ส่วน ยาว ๒ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ของส่วนยาวเป็นสีอย่างธงชาติ ตอนปลายเป็นสีขาว

๒. ธงเจ้าพนักงานการไปรษณีย์

ธงเจ้าพนักงานการไปรษณีย์ มีลักษณะและสัณฐานอย่างธงเจ้าพนักงานการท่า แต่ตอนปลายเป็นสีแดง

๓. ธงเจ้าพนักงานการศุลกากร

ธงเจ้าพนักงานการศุลกากร มีลักษณะและสัณฐานอย่างธงเจ้าพนักงานการท่า แต่ตอนปลายเป็นสีเขียวใบไม้

๔. ธงเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง

ธงเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง มีลักษณะและสัณฐานอย่างธงเจ้าพนักงานการท่า แต่ตอนปลายเป็นสีเหลือง

ธงนำร่อง

มาตรา ๑๕ ธงนำร่อง รูปสี่เหลี่ยม กว้าง ๘ ส่วน ยาว ๑๒ ส่วน ขอบธงโดยรอบเป็นแถบสีขาวกว้าง ๑ ใน ๘ ของส่วนกว้างของธง ภายในขอบสีขาวเป็นรูปอย่างธงชาติ

ส่วนที่ ๕

ธงหมายตำแหน่งทั่วไป

มาตรา ๑๖ ธงหมายตำแหน่งทั่วไป มี ๗ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. ธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นสีขาว ที่ศูนย์กลางมีแถบสีเหลืองเป็นรูปโล่ห์ แถบนี้กว้าง ๑ ใน ๑๐ ของส่วนกว้างของธง ภายในรูปโล่ห์เป็นแถบสีอย่างธงชาติ เหนือรูปโล่ห์มีรูปครุฑพ่าห์สีแดง

ธงนี้ เป็นธงหมายตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนองค์พระมหากษัตริย์ ใช้ฉะเพาะในหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศ

๒. ธงนายกรัฐมนตรี

ธงนายกรัฐมนตรี รูปสี่เหลี่ยมกว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นสีขาว ที่ศูนย์กลางมีแถบสีเหลืองเป็นรูปโล่ห์ แถบนี้กว้าง ๑ ใน ๑๐ ของส่วนกว้างของธง ภายในรูปโล่ห์เป็นแถบสีอย่างธงชาติ ทั้ง ๒ ข้างรูปโล่ห์มีรูปราชสีห์แดงยืนอยู่ข้างขวาหนึ่งตัว และรูปคชสีห์แดงยืนอยู่ข้างซ้ายหนึ่งตัว

๓. ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รูปสี่เหลี่ยม กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นขาว ที่ศูนย์กลางธงมีรูปสมอสีขาบไขว้กับจักรสีแดง และปีกนก ๒ ปีกสีฟ้าอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

๔. ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอื่น รูปสี่เหลี่ยม กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นสีขาว มีแถบสีเหลือง เป็นรูปโล่ห์ แถบนี้กว้าง ๑ ใน ๑๐ ของส่วนกว้างของธง ภายในรูปโล่ห์เป็นแถบสีธงชาติ

๕. ธงผู้บัญชาการทหารบก

ธงผู้บัญชาการทหารบก รูปสี่เหลี่ยม กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน มีลักษณะและสัณฐานเหมือนธงชาติ แต่ที่ศูนย์กลางธงมีรูปจักรสีขาว ดวงจักรนี้โตวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๔ ใน ๖ ของส่วนกว้างของธง

๖. ธงเจ้ากรมทหารอากาศ

ธงเจ้ากรมทหารอากาศ รูปสี่เหลี่ยม กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นสีฟ้า ที่ศูนย์กลางพื้นธงมีรูปจักรอยู่กลาง และ

มีปีกนกข้างละปีกภายใต้พระมหามงกุฎ สีของรูปนี้เป็นสีเหลือง

๗. ธงอัครราชทูต

ธงอัครราชทูต มีลักษณะและสัณฐานเหมือนธงชาติ แต่ที่ศูนย์กลางพื้นธงมีดวงกลมสีขาบ ดวงกลมนี้โตวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๔ ใน ๖ ของส่วนกว้างของธง คือ ขอบของดวงกลมรอบสีขาบของพื้นธงพอดี ภายในดวงกลมมีรูปช้างเผือกหันเครื่องยนต์แท่นหันหน้าเข้าหาเสา

๘. ธงกงสุล

ธงกงสุล มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงอัครราชทูต เว้นแต่ภายในดวงกลมสีขาบนั้น มีรูปช้างปล่อยสีขาว

หมวด ๒

บทบังคับทั่วไป

มาตรา ๑๗ ภายในดินแดนสยาม ให้ชักธงได้แต่ธงชาติสยาม

ธงชาติต่างประเทศ จะชักได้แต่ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ชักธงในสถานทูต หรือสถานกงสุลตามขนบธรรมเนียมและกฎหมายระหว่างประเทศ

(๒) ชักธงบนเรือต่างประเทศ หรือบนอาคารสถานต่างประเทศตามขนบธรรมเนียมและกฎหมายระหว่างประเทศ

(๓) ชักธงในโอกาสที่ประมุขแห่งรัฐ หรือผู้แทนมาเยี่ยมประเทศสยาม

(๔) ชักธงในโอกาสที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามความแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือในโอกาสที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๘ การชักธงชาติต่างประเทศตามมาตรา ๑๗ (๓) และ (๔) นั้น ให้ชักธงชาติสยามคู่ไปด้วย ธงชาติสยามนั้นต้องมีลักษณะบริบูรณ์ไม่ขาดวิ่นหรือเลอะเลือน และมีขนาดไม่เล็กกว่าธงชาติต่างประเทศ อนึ่ง ให้ชักธงชาติสยามไว้ในระดับไม่ต่ำกว่า และให้อยู่ข้างขวาของธงชาติต่างประเทศ

มาตรา ๑๙ บทบัญญัติที่กล่าวไว้ในมาตรา ๑๗ และ ๑๘ นั้นมิให้ใช้บังคับแก่การชักธงภายในห้องของบ้านหรือโรงเรือน

มาตรา ๒๐ นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือพระราชบัญญัติอื่น ห้ามมิให้ประดิษฐ์รูปหรือเครื่องหมายใด ๆ ลงในธงชาติเป็นอันขาด

ห้ามมิให้ประดิษฐ์รูปหรือเครื่องหมายใด ๆ ลงในแถบสีธงชาติโดยไม่สมควร หรือใช้ ชัก แขวนธงชาติ หรือแถบสีธงชาติ ไว้ในสถานที่อันไม่สมควร หรือใช้ธงชาติ หรือแถบสีธงชาติโดยวิตการวิธี หรือแสดงกิริยา วาจา อาการอย่างหนึ่งอย่างใดหยาบคายต่อธงชาติ หรือแถบสีธงชาติ หรือประดิษฐ์ธงชาติ หรือแถบสีธงชาติลงในสถานที่หรือบนสิ่งของใด ๆ โดยไม่สมควร

หมวด ๓

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๒๑ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๗ และ มาตรา ๑๘ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา ๒๒ ผู้ใดชักธงหรือแสดงธงอย่างหนึ่งอย่างใดในพระราชบัญญัตินี้โดยไม่มีสิทธิ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินสองเดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา ๒๓ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๐ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

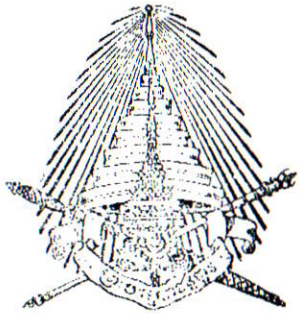

พระราชบัญญัติธง

(ฉะบับที่ ๒)

พุทธศักราช ๒๔๘๑

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล. อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ณวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๒

เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๖ อนุมาตรา ๙ และ ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"๙ ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า

ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นขาบที่ศูนย์กลางมีวงกลมสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาวเท่ากับกึ่งส่วนกว้างของธง ภายในวงกลมมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง เป็นธงสำหรับองค์พระราชโอรสในพระมหากษัตริย์ หรือองค์สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ซึ่งร่วมสมเด็จพระราชบิดาและสมเด็จพระราชชนนีกับพระมหากษัตริย์ ไม่ว่าในรัชชกาลใด ๆ"

"๑๑ ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน

ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน รูปสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ลักษณะและสัณฐานตอนต้น ๒ ใน ๓ ของส่วนยาวนั้น อย่างเดียวกับธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว เป็นธงสำหรับองค์สมเด็จพระราชชนนีหรือองค์พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์หรือองค์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ ซึ่งร่วมสมเด็จพระราชบิดาและสมเด็จพระราชชนนีกับพระมหากษัตริย์ ไม่ว่ารัชชกาลใดๆ"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๓ ธงยุวชนทหารและลูกเสือ มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ธงยุวชนนายทหาร

ธงยุวชนนายทหาร พื้นเป็นธงชาติ ขนาดกว้าง ๕๐ เซ็นติเมตร ยาว ๗๐ เซ็นติเมตร ตรงกึ่งกลางธงมีรูปวงกลม

พื้นสีแดงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๒ เซ็นติเมตร มีขอบรอบวงกลมสีเหลืองกว้าง ๖ มิลลิเมตร กลางวงกลมมีรูปอย่างตราหน้าหมวกยุวชนทหารสีเหลือง แต่ไม่มีรูปสมอ มีอักษรสีเหลืองขนาดพองามว่า "ยุวชนนายทหาร" เป็นแถวโค้ง โอบใต้ขอบวงกลม ที่มุมบนทางคันธงมีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อสีแดง ขลิบริมสีเหลือง รัศมีสีฟ้า อยู่ใต้รูปพระมหามงกุฎสีเหลือง ที่ยอดธงมีแถบธงชาติห้อย ๒ แถบ ยอดคันธงเป็นรูปปลายหอกสั้นทำด้วยโลหะสีเงิน มีรูปอุณณาโลมทั้งสองข้าง ทั้งนี้ถ้าส่วนใดมิได้กำหนดขนาดไว้ให้มีขนาดพองาม

๒. ธงยุวชนทหาร

ธงยุวชนทหาร มีลักษณะและสัณฐานอย่างธงยุวชนนายทหาร แต่ตัวงกลมให้ระบุนามจังหวัดที่ได้รับพระราชทาน โดยมีข้อความหน้านามจังหวัดดังนี้

"ยุวชนทหารจังหวัด....."

๓ ธงประจำคณะลูกเสือแห่งสยาม

ธงประจำคณะลูกเสือแห่งสยาม พื้นเป็นธงชาติ มีขนาดกว้าง ๕๐ เซ็นติเมตร ยาว ๕๒ เซ็นติเมตร ที่ตรงกึ่งกลาง

มีตราธรรมจักรสีเหลือง ขนาดโตตามเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ เซ็นติเมตร คันธงยาว ๒.๖๐ เมตรที่ยอดคันธงทำด้วยเงินเป็นรูปวชิร

๔. ธงประจำกองลูกเสือ

ธงประจำกองลูกเสือ พื้นเป็นธงชาติ มีขนาดกว้าง ๔๐ เซ็นติเมตร ยาว ๖๐ เซ็นติเมตร ที่ตรงกึ่งกลางมีรูปวงกลมพื้นสีเหลือง ขนาดโตตามเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๗ เซ็นติเมตร มีขอบเป็นสีดำ ๒ ขอบซ้อนกัน ขอบนอกกว้าง ๒ มิลลิเมตร ขอบในกว้าง ๑ มิลลิเมตร ระยะขอบนอกและขอบในห่างกัน ๒ มิลลิเมตร ตรงกึ่งกลางวงกลมมีตราคณะลูกเสือแห่งสยาม และนามจังหวัดที่ได้รับพระราชทานเป็นอักษรสีดำอยู่เบื้องใต้คันธงยาว ๒.๖๐ เมตร ที่ยอดคันธงทำด้วยเงินเป็นรูปวชิร"

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๖ อนุมาตรา ๒,๔ และ ๕ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"๒. ธงนายกรัฐมนตรี

ธงนายกรัฐมนตรี รูปสี่เหลี่ยมกว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ที่ศูนย์กลางธงมีรูปตราตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สีแดงอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง"

"๔. ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวง รูปสี่เหลี่ยม กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ที่ศูนย์กลางธงมีรูปตราประจำตำแหน่งรัฐมนตรีสีแดงอยู่ภายใต้รูปพระมหามงกุฎสีเหลือง"

"๕. ธงผู้บัญชาการทหารบก

ธงผู้บัญชาการทหารบก รูปสี่เหลี่ยมกว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน มีลักษณะและสัณฐานเหมือนธงชาติ ที่ศูนย์กลางธงมีรูปจักรอยู่ภายใต้รูปพระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้ให้เป็นสีเหลือง"

มาตรา ๖ คำว่า "เจ้ากรมทหารอากาศ" ในมาตรา ๑๖ อนุมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ นั้น ให้แก้เป็น "ผู้บัญชาการทหารอากาศ" ทุกแห่ง

มาตรา ๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

กฎกระทรวงกลาโหม
ออกตามความในพระราชบัญญัติธง
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ออกกฎกระทรวงว่าด้วยลวดลายและส่วนประกอบธง ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ไว้ดังต่อไปนี้

๑. ธงประจำกองทหารบก

ยอดคันธง เป็นซุ้มเรือนแก้ว ประดิษฐานพระพุทธรูปภายใน ทำด้วยโลหะสีเหลือง

ใต้ฐานซุ้มชิดกับมุมบนของธงด้านเสา มีแถบธงชาติเป็น

โบหูกระต่าย ห้อยชายทั้งสอง มีส่วนยาวเลยมุมธงด้านล่างชายแถบทั้งสองเป็นกรุย

พื้นธงมุมบนด้านคันธง มีพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชชกาลสีเหลือง ภายใต้มีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อสีแดง ขลิบริมสีเหลือง รัศมีสีฟ้า

ตรงกึ่งกลางธง มีรูปอย่างตราหน้าหมวกทหารบก สีเหลือง แต่ส่วนที่เป็นรูปจักรสีขาว ลายจักรสีเหลือง ช่องระหว่างซี่จักร อักษรตลอดจนเครื่องหมายขั้นระหว่าง สละชีพกับเพื่อชาติ และพื้นอุณณาโลม สีแดง กับแจ้งนามกองทหารด้วยอักษรสีแดง ขลิบริมสีเหลือง เป็นแถวโค้งโอบใต้รูปดังกล่าวแล้ว

รอบคันธง ตอนที่ตรงกับแถบธง เป็นสีแดงรอบคันธง ริมชายธงด้านชิดเสาเป็นเกลียวเชือกแดงสลับดำ ส่วนริมชายธงด้านอื่น ๆ เป็นแถบสีเหลืองแกมเขียว กว้าง ๒ เซ็นติเมตร

ทั้งนี้ นอกจากพระราชบัญญัติธงกำหนดไว้แล้ว ให้มีส่วนและขนาดพองาม

๒. ธงประจำกองทหารอากาศ

ตรงกึ่งกลางธง เป็นรูปอย่างตราหน้าหมวกทหารอากาศ อยู่ภายในวงกลมสีฟ้า นอกนั้นเหมือนอย่างธงประจำกองทหารบกทุกประการ

กฎให้ไว้ณวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒

พรหมโยธี

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

ลงนามแทน

กฎกระทรวงกลาโหม
ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๕)
ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙
ว่าด้วยวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในพื้นธงและส่วนประกอบธงประจำกองทหาร

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกกฎกระทรวงกลาโหม ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒

ข้อ ๒ ธงประจำกองทหาร มีวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในพื้นธงและมีส่วนประกอบธงอีก ดังนี้

ธงประจำกองทหารบก

ยอดคันธงเป็นซุ้มเรือนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูปภายใน ทำด้วยโลหะสีทอง

คันธง ระหว่างฐานซุ้มเรือนแก้วกับมุมบนของธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่าย ห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

พื้นธงมุมบนด้านคันธง มีพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลสีเหลือง ภายใต้มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อสีแดง ขลิบริมสีเหลือง รัศมีสีฟ้า

พื้นธงมีนามกองทหารอักษรสีแดง ขลิบริมสีเหลือง เป็นแถวโค้งโอบใต้รูปอุณาโลมทหารบก

คันธง ตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธง มีหมุดทำด้วยโลหะสีทอง ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพบก หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ริมธง ด้านชิดคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ด้านอื่นมีแถบสีเหลือง กว้าง ๒ ซม.

ทั้งนี้ ให้มีส่วนและขนาดพองาม

ธงประจำกองทหารเรือ

ยอดคันธงเป็นรูปช้างสามเศียรภายใต้พระมหามงกุฎ ทำด้วยโลหะสีทอง

คันธง ระหว่างฐานรูปช้างสามเศียรกับมุมบนของธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่าย ห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

คันธง ตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธง มีหมุดทำด้วยโลหะสีทอง ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพเรือ หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ริมธง ด้านชิดคันธงมีเกลียวเชือกสีแดง

ทั้งนี้ ให้มีส่วนและขนาดพองาม

ธงประจำกองทหารอากาศ

ยอดคันธงเป็นซุ้มเรือนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูปภายใน ทำด้วยโลหะสีทอง

คันธง ระหว่างฐานซุ้มเรือนแก้วกับมุมบนของธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่าย ห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

พื้นธงมุมบนด้านคันธง มีพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลสีเหลือง ภายใต้มีอักษรพระปรมาภิไธยย่อสีแดงขลิบริมสีเหลือง รัศมีสีฟ้า

พื้นธง ที่ศูนย์กลางมีวงกลมสีฟ้าเป็นพื้นของรูปอุณาโลมทหารอากาศ

คันธง ตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธง มีหมุดทำด้วยโลหะสีเงิน ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพอากาศ หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ริมธง ด้านชิดคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ด้านอื่นมีแถบสีเหลืองกว้าง ๒ ซม.

ทั้งนี้ ให้มีส่วนและขนาดพองาม

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
พลเอก ถ. กิตติขจร
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่กฎกระทรวงกลาโหม ออกตามความในพระราชบัญญัติธงพุทธศักราช ๒๔๗๙ ยังมิได้กำหนดวัตถุที่ทำเป็นลวดลายและส่วนประกอบธงประจำกองทหารเรือไว้ และเห็นควรแก้ไขปรับปรุงวัตถุที่ทำเป็นลวดลายและส่วนประกอบธงประจำกองทหารบก และธงประจำกองทหารอากาศให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ระเบียบการชักธงชาติสยาม
แก้ไขเพิ่มเติม

ตามที่ทางราชการได้วางระเบียบการชักธงชาติสยามไว้ ดั่งปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ ตอนที่ ๔๖ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๗๘ แล้วนั้น

บัดนี้ปรากฏว่า ตามระเบียบข้อ ๖ ค. ไม่สะดวกแก่การปฏิบัติ ฉะนั้นจึงให้แก้เสียใหม่โดยใช้ความดั่งต่อไปนี้แทน

"ค. โรงเรียนต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในข้อ ๕ ค. ให้ชักธงขึ้นเวลาเช้าก่อนนักเรียนตั้งต้นเรียน และชักธงลงเวลาเลิกเรียน แต่ถ้าเป็นวันหยุดเรียน ให้ชักธงขึ้นเวลา ๐๘๐๐ ชักธงลงเวลา ๑๘๐๐ ยกเว้นแต่โรงเรียนประชาบาลและเทศบาล ไม่ต้องชักธงขึ้นลงในวันหยุดเรียน ให้กระทรวงธรรมการวางระเบียบให้เรียบร้อยทั่วกัน"

กฎกระทรวงมหาดไทย
ออกตามความในพระราชบัญญัติธง
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎไว้ดั่งต่อไปนี้

ข้อ ๑ โอกาสที่จะชักธงชาติต่างประเทศได้ตามความในมาตรา ๑๗ (๔) นั้นคือ วันที่ระลึกหรือวันสำคัญแห่งชาตินั้น ดั่งต่อไปนี้

(๑) วันชาติ

(๒) วันประกาศอิสสระภาพ

(๓) วันประกาศหรือวันสถาปนาระบอบการปกครองประเทศ

(๔) วันชาตะประมุขของประเทศ

(๕) วันราชาภิเษก

(๖) วันปีใหม่

(๗) วันตรุษ

ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๑๘

ข้อ ๒ ผู้ใดประสงค์จะชักธงชาติต่างประเทศในโอกาสอื่นใด ให้ยื่นคำร้องขออนุญาตตามแบบท้ายกฎนี้ ต่อเจ้าหน้าที่ตามที่ได้ระบุไว้ในข้อ ๓

ข้อ ๓ ให้เจ้าพนักงานต่อไปนี้เป็นเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา ๑๗ (๔)

(๑) ในจังหวัดพระนครและธนบุรี

(ก) หัวหน้าสถานีตำรวจนครบาล ซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือผู้รักษาการแทนซึ่งมียศไม่ต่ำกว่านั้น

(ข) สารวัตรตำรวจนครบาลหรือผู้รักษาการแทน

(๒) ในจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดพระนครและธนบุรี นายอำเภอหรือผู้รักษาการแทน

กฎให้ไว้ณวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

ธำรงนาวาสวัสดิ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

คำร้องขออนุญาตชักธงชาติต่างประเทศ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....

ชาติ.....เชื้อชาติ.....อายุ.....ปี

ตั้งบ้านเรือนอยู่ณบ้านเลขที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ขอยื่นคำร้องต่อ.....

เพื่อขออนุญาตชักธงชาติต่างประเทศแห่งชาติ.....

ที่.....ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

ในโอกาส.....

ณวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... ถึงวันที่.....

เดือน.....พ.ศ. ..... มีกำหนด.....วัน

ลงชื่อ ผู้ขออนุญาต

คำสั่ง

.....

.....

.....

ลงนาม ผู้อนุญาต

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่องแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบการชักธงชาติสยาม

ด้วยตามที่ทางราชการได้วางระเบียบการชักธงชาติสยามขึ้นไว้ดังปรากฏในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๕๒ ตอนที่ ๔๖ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๗๘ แล้วนั้น

บัดนี้คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรให้เพิ่มวันชักธงในวันพิธีต่าง ๆ ตามระเบียบการชักธงชาติสยามข้อ ๑๑ ขึ้นอีก ๒ วัน คือวันที่ ๒๕ และวันที่ ๒๗ มิถุนายน

ประกาศมาณวันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ประกาศกระทรวงการคลัง

กระทรวงการคลังขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า อาศัยความตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๗๙ กระทรวงการคลังจึงได้จัดทำเหรียญทองแดงครึ่งสตางค์เพิ่มขึ้นสำหรับใช้จ่ายอีกชนิดหนึ่ง เป็นรูปกลมมีขนาดลวดลายและอักษรจารึก ดังนี้

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๔

เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี

ด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า ธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นสิ่งสำคัญประจำชาติพึงได้รับความเชิดชูเคารพของชาวไทยทั้งมวล จึงประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังต่อไปนี้

๑. เมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นหรือลงจากเสาประจำสถานที่ราชการตามเวลาปกติ หรือได้ยินเสียงแตรเดี่ยวหรือนกหวีดเป่าคำนับหรือให้อาณัติสัญญาณการชักธงชาติขึ้นหรือลงธง ให้แสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๒. เมื่อได้เห็นธงไชยเฉลิมพล ธงเรือรบ ธงประจำกองยุวชนทหาร หรือธงประจำกองลูกเสือ ซึ่งทางราชการเชิญผ่านมาหรืออยู่กับที่ประจำแถวทหาร หรือหน่วยยุวชน หรือลูกเสือ ให้แสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบ หรือตามประเพณีนิยม

๓. เมื่อได้ยินเพลงชาติ ซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการก็ดี ซึ่งบุคคลบรรเลงในงานพิธีอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ให้ผู้ที่ร่วมงานหรือที่อยู่ในวงงานนั้นแสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๔. เมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการก็ดี ซึ่งบุคคลบรรเลงในโรงมหรสพหรือในงานสโมสรใด ๆ ก็ดี ให้ผู้ที่ร่วมงาน หรือที่อยู่ในวงงาน หรือในโรงมหรสพนั้นแสดงความเคารพ โดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๕. เมื่อได้เห็นผู้ใดไม่แสดงความเคารพดังกล่าวในข้อ ๑–๒–๓ และ ๔ นั้น พึงช่วยกันตักเตือนชี้แจงให้เห็นความสำคัญแห่งการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี.

ประกาศมาณวันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓)

พุทธศักราช ๒๔๘๓

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล. อ. พิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ณวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓

เป็นปีที่ ๗ ในรัชชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ บางประการ

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๙ ธงหมายตำแหน่ง สำหรับราชการทหารเรือมี ๘ อย่าง ดั่งต่อไปนี้

๑. ธงผู้บัญชาการทหารเรือ

ธงผู้บัญชาการทหารเรือ รูปสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นสีขาบ ตรงกลางมีรูปสมอไขว้กับจักรภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

๒. ธงผู้บังคับการกองเรือรบ

ธงผู้บังคับการกองเรือรบ มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารเรือ แต่ปลายตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว

๓. ธงผู้บังคับการกองเรือ

ธงผู้บังคับการกองเรือ มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงผู้บังคับการกองเรือรบ แต่ตอนปลายที่ตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาวนั้น เป็นสีขาว

๔. ธงผู้บังคับหมวดเรือ

ธงผู้บังคับหมวดเรือ รูปสามเหลี่ยมเรียวปลายแหลมขนาดกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๕ ส่วน พื้นสีขาบ ตรงกลางมีรูปสมอสีเหลือง ๑ ตัว

๕. ธงผู้บังคับหมู่เรือ

ธงผู้บังคับหมู่เรือ รูปสามเหลี่ยม เรียวปลายแหลมกว้าง ๒ ส่วน ยาว ๕ ส่วน ตอนต้น ๒ ใน ๕ ของส่วนยาวเป็นพื้นสีขาบ และมีรูปสมอสีเหลือง ๑ ตัว ตอนปลายที่เหลือ ๓ ใน ๕ ของส่วนยาวนั้น เป็นพื้นสีขาว

๖. ธงหัวหน้าชั่วคราว

ธงหัวหน้าชั่วคราว รูปสามเหลี่ยม เรียวปลายแหลม กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๕ ส่วน ตอนต้น ๒ ใน ๕ ของส่วนยาว เป็นพื้นสีขาว และมีรูปสมอสีขาบ ๑ ตัว ตอนปลายที่เหลือ ๓ ใน ๕ ของส่วนยาวนั้นเป็นพื้นสีขาบ

๗. ธงผู้บังคับการเรือ

ธงผู้บังคับการเรือ รูปสามเหลี่ยมเรียวปลายแหลม คล้ายหางจรเข้ ตอนต้นกว้างไม่เกิน ๒๐ เซ็นติเมตร ยาว ๓๐ เท่าของส่วนกว้าง ตอนต้น ๑ ใน ๓ ของส่วนยาว เป็นพื้นสีแดง อีก ๒ ใน ๓ ของส่วนยาวที่เหลือเป็นพื้นสีขาบ

๘. ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือฝ่ายบก

ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือฝ่ายบก มีลักษณะและสัณฐานอย่างเดียวกับธงผู้บังคับการกองเรือรบ แต่ตอนปลายที่ตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ของส่วนยาวนั้นเป็นสีแดง"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๐ ห้ามมิให้ผู้ใด

(๑) ประดิษฐรูป หรือเครื่องหมายใด ๆ นอกจากที่อนุญาตไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น ลงบนธงชาติ

(๒) ประดิษฐรูปหรือเครื่องหมายใด ๆ ลงในแถบสีธงชาติโดยไม่สมควร

(๓) ใช้ ชักหรือแขวนธงชาติ หรือแถบสีธงชาติที่ได้ประดิษฐรูปหรือเครื่องหมายใด ๆ อันต้องห้ามต่ออนุมาตรา (๑) หรือ (๒) ลงไว้ แม้ว่าจะเป็นรูปหรือเครื่องหมายที่ปรากฏหรือมีอยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้

(๔) ใช้ ชักหรือแขวนธงชาติ หรือแถบสีธงชาติไว้ณสถานที่อันไม่สมควรหรือวิตถารวิธี

(๕) แสดงกิริยา วาจา หรืออาการอย่างหนึ่งอย่างใดหยาบคายต่อธงชาติ หรือแถบสีธงชาติ

(๖) ประดิษฐธงชาติ หรือแถบสีธงชาติลงณสถานที่หรือสิ่งของใด ๆ โดยไม่สมควร หรือแสดงหรือใช้ซึ่งสถานที่หรือสิ่งของอันยังมีรูปธงชาติ หรือแถบสีธงชาติ ซึ่งได้ประดิษฐลงไว้โดยไม่สมควรนั้น แม้ว่ารูปธงชาติ หรือแถบสีธงชาติเช่นว่านั้นจะปรากฏหรือมีอยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้"

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓ นี้ มีหลักการ คือ

๑. เพื่อให้มีธงผู้บังคับการกองเรือขึ้นอีกอย่างหนึ่ง และแก้พื้นธงหัวหน้าชั้นราวตอนปลาย ๓ ใน ๕ ของส่วนยาว ให้เป็นพื้นสีขาบ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๒. เพื่อให้มีบทบัญญัติ ห้ามใช้ ชักหรือแขวนธงชาติหรือแถบสีธงชาติที่ได้ประดิษฐรูปหรือเครื่องหมายใด ๆ อันต้องห้ามตามพระราชบัญญัตินี้ ตลอดจนแสดงหรือใช้ซึ่งสถานที่หรือสิ่งของอันยังมีรูปธงชาติหรือแถบสีธงชาติ ซึ่งประดิษฐลงไว้โดยไม่สมควรนั้นด้วย แม้ว่ารูปธงชาติหรือแถบสีธงชาติที่ว่านั้น จะปรากฏหรือมีอยู่ก่อนใช้พระราชบัญญัตินี้ก็ตาม.

๖๑. กรมการจังหวัดอุทัยธานี และ กรมการอำเภออุทัยธานี อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอหนองขาหย่าง อำเภอหนองฉาง อำเภอทัพทัน

๖๒. กรมการจังหวัดอุบลราชธานี และ กรมการอำเภออุบลราชธานี อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอวารินทร์ชำราบ อำเภอตระการพืชผล อำเภอพิบูลมังษาหาร

เรื่อง ระเบียบการชักธงชาติ

โดยที่ธงชาติเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องเชิดชูของประเทศเอกราช และเป็นสิ่งเคารพของประชาชน ประเทศไทยก็มีธงประจำชาติอยู่แล้ว แต่ระเบียบในการชักธงให้เป็นการสม่ำเสมอทั่วกันทั้งประเทศนั้น ยังกระจัดกระจายกันอยู่ จึงสมควรจะรวบรวมวางระเบียบขึ้นไว้เป็นทางปฏิบัติโดยทั่วกัน เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัย ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในยามปกติ สถานที่ ยานพาหนะอย่างใดควรชักธงชาติประจำวันได้ และไม่ได้มีกำหนดดังนี้

ก. สถานที่และยานพาหนะของราชการฝ่ายทหาร ให้ชักธงชาติตามระเบียบข้อบังคับของทหารทุกประการ

ข. สถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน ให้ชักธงชาติทุกแห่ง ถ้าเป็นสถานที่รวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน จะควรชักที่ใดบ้างหรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจและสั่งการของหัวหน้าผู้ปกครองสถานที่ และให้ประดิษฐานไว้ในที่ที่เป็นสง่างามสมควรแก่สถานที่แห่งบริเวณนั้น

ค. โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประชาบาลและโรงเรียนเทศบาล ให้มีการชักธงชาติทุกแห่ง ส่วนโรงเรียนราษฎร์นั้นสมควรจะชักหรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของกระทรวงธรรมการที่จะดำเนินการ

ง. ที่สาธารณสถาน และสถานที่ของประชาชน ถ้าสมัครจะชักธงชาติประจำวันดังกล่าวไว้ใน ก.ข.ค. ก็ทำได้ แต่ให้ปฏิบัติตามข้อความที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

จ. การชักธงชาติในเรือเดินทะเล ให้ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของชาวเรือที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป

ฉ. เรือเดินในลำน้ำ ได้แก่เรือกลไฟและเรือยนตร์ ถ้าจะชักธงชาติให้ชักไว้ได้ที่ท้ายเรือแห่งเดียว

ช. ยานพาหนะอย่างอื่น ๆ นอกจากที่ระบุไว้แล้ว ในยามปกติไม่ควรชักธงชาติ

ข้อ ๒. กำหนดเวลาชักธงชาติขึ้นและลง ให้ปฏิบัติดังนี้

ก. สถานที่และยานพาหนะของราชการฝ่ายทหารกับเรือเดินทะเลตามที่กล่าวไว้ในข้อ ๑ ก.จ. ชักขึ้นเวลา ๘.๐๐ นาฬิกา ชักลงเวลาพระอาทิตย์อัสดงคตตามทางคำนวณสุริยโคจรตามระเบียบข้อบังคับของทหารและแบบธรรมเนียมของชาวเรือ

ข. สถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน ที่สาธารณสถานสถานที่ของประชาชน และเรือเดินในลำน้ำตามที่กล่าวไว้ในข้อ ๑ ข.ง.ฉ. ให้ชักขึ้นเวลา ๘.๐๐ นาฬิกา ชักลงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา

ค. โรงเรียนต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในข้อ ๑ ค. ให้ชักขึ้นเวลาเช้าก่อนนักเรียนตั้งต้นเรียน และชักลงเวลาเลิกเรียน แต่ถ้าเป็นวันหยุดเรียนให้ชักขึ้นเวลา ๘.๐๐ นาฬิกา ชักลงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา เว้นแต่โรงเรียนประชาบาลและเทศบาล ไม่ต้องชักขึ้นลงในวันหยุดเรียน ให้กระทรวงธรรมการสั่งการให้เรียบร้อยทั่วกัน

ข้อ ๓. วิธีชักธงชาติขึ้นต้องชักขึ้นถึงยอดเสาทุกคราวไป หากจะเป็นเวลาที่ต้องลดกึ่งเสาในวันนั้นด้วยก็ให้โรยลงในที่หลัง เมื่อชักขึ้นแล้วต้องดึงสายเชือกให้ตึงไม่หย่อนเทิบทาบ แล้วผูกไว้ตามที่

วิธีชักธงชาติลงแม้เป็นเวลาที่ได้ลดกึ่งเสา ก็ให้ชักขึ้นจนถึงยอดเสาก่อน แล้วจึงโรยลง

ถ้าในพิธีชักธงชาติขึ้นและลงมีแตรบรรเลงด้วย เมื่อผู้ทำการชักขึ้นได้ชักถึงยอดเสาแล้วต้องทำการเคารพอยู่จนแตรบรรเลงเพลงจบ และเวลาชักลงมาถึงมือ ต้องรอไว้ก่อนจนแตรบรรเลงเพลงจบ จึงเก็บได้

ผู้ทำการชักธงชาติขึ้นหรือลง ต้องกระทำโดยมีความเร็วสม่ำเสมอ ต้องแต่งกายเรียบร้อย และกระทำด้วยความเคารพ

ข้อ ๔. ในเวลาชักธงชาติขึ้นหรือลง ให้ทำการเคารพดังนี้

ก. สำหรับทหารและชาวเรือเดินทะเล คงกระทำตามระเบียบข้อบังคับของทหาร และแบบธรรมเนียมของชาวเรือทุกประการ

ข. สำหรับพลเรือน เมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นหรือลงจากเสาประจำสถานที่ราชการตามเวลาปกติ หรือได้ยินเสียงแตรเดี่ยวหรือนกหวีดเป่าคำนับ หรือให้อาณัติสัญญาณการชักธงชาติขึ้นหรือลง ให้แสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบ หรือตามประเพณีนิยม

ค. สำหรับนักเรียน ให้กระทรวงธรรมการวางข้อบังคับให้เรียบร้อยพร้อมเพรียงกัน

ง. การสลุตธงชาติของเรือเดินทะเล ให้เป็นไปตามแบบธรรมเนียมของชาวเรือ

ข้อ ๕. ให้ลดธงชาติกึ่งเสาเป็นการไว้ทุกข์ให้แก่พระศพหรือศพโดยมีกำหนดวันตามลำดับดังนี้

ก. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๓๑ วัน

ข. สมเด็จพระราชินี ๑๕ วัน

ค. ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ๓ วัน

ถ้าจะมีการลดนอกจากที่ระบุไว้แล้ว รัฐบาลจะได้ประกาศให้ทราบ

สำหรับเรือเดินในลำน้ำ ไม่ต้องลดตามที่กล่าวในข้อนี้

ข้อ ๖. สถานที่ทุกแห่ง และยานพาหนะของประชาชนทั่วไปจะชักและประดับธงชาติได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังนี้

ก. วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๓๑ ธันวาคม วันที่ ๑ และวันที่ ๒ มกราคม ๓ วัน

ข. วันจักรี วันที่ ๖ เมษายน ๓ วัน

ค. วันวิสาขบูชา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๖ หรือเดือน ๗ แล้วแต่กรณี ๒ วัน

ง. วันชาติ วันที่ ๒๓-๒๔ และ ๒๕ มิถุนายน ๓ วัน

จ. วันเข้าพรรษา วันขึ้น ๑๕ ค่ำและวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ๒ วัน

ฉ. วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๒๐, ๒๑ กันยายน ๒ วัน

ช. วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๙, ๑๐ และ ๑๑ ธันวาคม ๓ วัน

ซ. วันมาฆบูชา เพ็ญเดือน ๓ หรือเดือน ๔ แล้วแต่กรณี ๑ วัน

นอกจากนี้ถ้ารัฐบาลเห็นสมควรจะให้ชักและประดับธงชาติโดยทั่วกันในโอกาสใดอีก จะได้ประกาศให้ทราบ

ส่วนงานพิธีอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้ใดสมัครจะชักและประดับธงชาติก็ทำได้ แต่ให้เป็นไปด้วยความเคารพ

ข้อ ๗. การชักธงราวสำหรับสถานที่ของราชการทหาร และเรือเดินทะเล ให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทหาร และแบบธรรมเนียมของชาวเรือทุกประการ สำหรับสถานที่หรือยานพาหนะขึ้นจะแต่งธงราวอย่างแบบทหารเรือ โดยประดับด้วยธงตัวอักษรกับตัวเลข หรือจะประดับด้วยธงชาติขนาดย่อมพอสมควรหลาย ๆ ธงติดกับสายเชือกชักจากยอดเสาใต้ธงชาติลงมาก็ได้

ถ้าการชักธงราวในโอกาสที่ลดธงชาติกึ่งเสา ให้ชักธงราวขึ้นเพียง ๒ ใน ๓ ส่วนของเสาธงนั้น

ข้อ ๘. การชักธงราว การลดธงชาติกึ่งเสา ในเรือของทหารเรือ และเรือเดินทะเลชาติไทย ขณะไปจอดในอ่าวหรือท่าเรือต่างประเทศ ให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทหารเรือ และแบบธรรมเนียมของชาวเรือทั่วไป

ทั้งนี้ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๓๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

เรื่องตั้งกรรมการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

ตามพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อจัดสร้างการชลประทานในจังหวัดนครนายกและจังหวัดปราจีนบุรี

(ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๓

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๗๐ ให้ผู้มีนามดังต่อไปนี้เป็นกรรมการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ตามพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เพื่อ

พระราชบัญญัติ
ธง (ฉะบับที่ ๔)
พุทธศักราช ๒๔๘๕

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐
และวันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔)
อาทิตย์ทิพอาภา
ปรีดี พนมยงค์
ตราไว้ ณ วันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๕
เป็นปีที่ ๙ ในรัชชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติธง (ฉะบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในอนุมาตรา ๔ ของมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๔) ชักธงในโอกาสที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง หรือในโอกาสที่รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ประกาศให้ชักได้ หรือในโอกาสที่ได้รับอนุญาตโดยฉะเพาะจากเจ้าหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๘ การชักธงชาติต่างประเทศตามมาตรา ๑๗ (๓) หรือ (๔) นั้น ต้องชักตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง"

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๔๗๙ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ หน้า ๗๖๕ วันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๙

กฎกระทรวงมหาดไทย
ออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙
(ฉะบับที่ ๒)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ ๑ ทวิ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

"ข้อ ๑ ทวิ นอกจากที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ โอกาสที่จะชักธงชาติต่างประเทศใดได้นั้น คือในเมื่อกรมโฆษณาการได้ประกาศชักชวนให้ชักธงชาติต่างประเทศนั้น"

ข้อ ๒ หลักเกณฑ์การชักธงชาติต่างประเทศ ตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕ นั้น คือ

(๑) ต้องชักธงชาติไทยไว้กับธงชาติต่างประเทศด้วย

(๒) ถ้าชักธงชาติต่างประเทศประเทศเดียว ต้องให้ธงชาติไทยเคียงคู่อยู่ข้างขวาของธงชาติต่างประเทศ ดูจากภายในสถานที่ที่ชักธง

(๓) ถ้าชักธงชาติต่างประเทศกว่าประเทศเดียว ซึ่งรวมกับธงชาติไทยเป็นจำนวนคี่ ต้องให้ธงชาติไทยอยู่กลาง

(๔) ถ้าชักธงชาติต่างประเทศกว่าประเทศเดียว ซึ่งรวมกับธงชาติไทยเป็นจำนวนคู่ ต้องให้ธงชาติไทยอยู่ทางข้างขวาดูจากภายในสถานที่ที่ชักธง

ข้อ ๓ ธงชาติไทยที่ชักตามความในข้อ ๒ นั้น ต้องมีขนาดไม่เล็กกว่าธงชาติต่างประเทศ และต้องอยู่ในระดับไม่

ต่ำกว่าธงชาติต่างประเทศที่ชักขึ้นนั้น ทั้งต้องมีลักษณะบริบูรณ์ไม่ขาดวิ่นหรือเลอะเลือน

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๘๕

ม. พรหมโยธี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๔๗๙ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ หน้า ๑๑๙๓ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่องระเบียบการชักธงชาติ
พุทธศักราช ๒๔๘๘

โดยที่เห็นสมควรแก้ไขระเบียบการชักธงชาติให้เป็นการเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงวางระเบียบการชักธงชาติไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ระเบียบนี้ให้เรียกว่า "ระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘"

ข้อ ๒. ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เป็นต้นไป

ข้อ ๓. ให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ ฉะบับลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๑ และฉะบับลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ กับบรรดาคำสั่งที่เกี่ยวกับเรื่องการชักธงชาติที่ขัดกับประกาศนี้

ข้อ ๔. การชักธงชาติในเวลาปกติ ณ สถานที่และยานพาหนะ มีดังต่อไปนี้

ก. สถานที่และยานพาหนะของราชการฝ่ายทหาร ให้ชักธงชาติตามระเบียบและข้อบังคับของทหาร

ข. สถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน ให้ชักธงชาติทุกแห่ง ถ้าในบริเวณเดียวกัน มีสถานที่ราชการหลายแห่ง จะสมควรชักธงชาติ ณ ที่ใด ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าผู้ปกครองสถานที่นั้น

ค. โรงเรียนทุกประเภท ให้ชักธงชาติตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้

ง. เรือเดินทะเล ให้ชักธงชาติโดยปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของชาวเรือที่นิยมกันอยู่ทั่วไป

จ. เรือเดินในลำน้ำ ถ้าจะชักธงชาติ ให้ชักไว้ที่ท้ายเรือแต่แห่งเดียว

ฉ. ที่สาธารณสถาน และสถานที่ของเอกชน ถ้าจะชักธงชาติ ให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้ด้วยโดยอนุโลม

ช. ยานพาหนะอย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ข้างต้น ในเวลาปกติไม่ควรชักธงชาติ

ข้อ ๕. กำหนดเวลาชักธงชาติขึ้นและลง ดังนี้

ก. สถานและยานพาหนะฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของทหาร

ข. สถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน, ที่สาธารณสถาน สถานที่เอกชน และเรือเดินในลำน้ำ ให้ชักขึ้นเวลา ๘.๐๐ นาฬิกา และชักลงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา

ค. โรงเรียนทุกประเภท ให้ชักขึ้นและลงตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้

ง. เรือเดินทะเล ให้ชักขึ้นและชักลงตามแบบธรรมเนียมของชาวเรือที่นิยมกันอยู่ทั่วไป

ข้อ ๖ การทำความเคารพในขณะชักธงชาติ

ก. ทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของทหาร

ข. นักเรียน ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการวางไว้

ค. บุคคลนอกจากที่กล่าวไว้ใน ก. และ ข. ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงที่ชักธง หรือเห็น หรือได้ยินสัญญาการชักธง ให้แสดงการเคารพตามระเบียบการเคารพหรือประเพณีนิยมจนเสร็จการชักธง

ข้อ ๗. กรณีใดที่จะชักธงชาติครึ่งเสา เป็นเวลาเท่าไร ทางราชการจะประกาศให้ทราบเป็นคราว ๆ ไป

ข้อ ๘. การชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะทั่วไป จะกระทำได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๓๑ ธันวาคม และวันที่ ๑,๒ มกราคม	๓ วัน
ข. วันจักรี วันที่ ๖ เมษายน	๑ วัน
ค. วันวิศาขบูชา	๒ วัน
ง. วันชาติ วันที่ ๒๓, ๒๔ และ ๒๕ มิถุนายน	๓ วัน
จ วันเข้าพรรษา	๒ วัน
ฉ. วันเฉลิมพระชนม์พรรษา วันที่ ๒๐, ๒๑ กันยายน	๒ วัน
ช. วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๙, ๑๐ และ ๑๑ ธันวาคม	๓ วัน
ซ. วันมาฆบูชา	๑ วัน

นอกจากนี้ สุดแต่ทางราชการจะประกาศให้ทราบ สำหรับงานพิธีต่าง ๆ หากจะชักและประดับธงชาติก็ทำได้ แต่ต้องกระทำไปด้วยความเคารพ

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗

ควง อภัยวงศ์

นายกรัฐมนตรี

คำแนะนำ
ในการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการชักธงชาติ

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ นั้น เห็นสมควรให้ทราบคำแนะนำเกี่ยวกับระเบียบนี้ไว้บ้าง ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ขนาดธงชาตินั้นควรมี ๒ ขนาด ขนาดหนึ่งซึ่งเป็นขนาดเล็ก ใช้ในวันปกติ อีกขนาดหนึ่ง เป็นขนาดใหญ่ใช้ในวันพิธี

ข้อ ๒. เสาธงชาติ จะมีขนาดสูงต่ำใหญ่เล็กเพียงไร และควรจะหยู่ ณ ที่ใด ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้ปกครองสถานที่จะพึงพิจารณาให้เหมาะสม เป็นสง่างามแก่อาคารสถานที่นั้น ๆ

ข้อ ๓. วิธีชักธงชาติให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

ก. ก่อนถึงกำหนดเวลาชักธงชาติขึ้น ให้เตรียมธงชาติผูกติดกับเส้นเชือกให้เรียบร้อย

ข. เมื่อถึงกำหนดเวลา ให้คลี่ธงชาติออกเต็มผืน แล้วค่อย ๆ ดึงเชือกให้ธงขึ้นช้า ๆ ด้วยความสม่ำเสมอ และ

เส้นเชือกดึงจนถึงจุดยอดเสาธง แล้วจึงผูกเชือกไว้ให้ดึงไม่ให้ธงลดต่ำลงมาจากเดิม

ค. เมื่อชักธงลงให้ค่อย ๆ ดึงเชือกให้ธงลงช้า ๆ ด้วยความสม่ำเสมอและเส้นเชือกดึง จนถึงระดับเดิมเมื่อชักขึ้น

ง. ในกรณีที่มีเพลงบรรเลง หรือมีสัญญาในการชักธงขึ้นหรือลง จะต้องชักธงขึ้นหรือลงให้ถึงจุดที่สุดพร้อมกับจบเพลงหรือจบสัญญานั้น ๆ

ข้อ ๔. การชักธงชาติครึ่งเสา ในกรณีที่ทางราชการประกาศให้ชักธงชาติครึ่งเสา ให้ปฏิบัติการในการชักธงขึ้นเช่นเดียวกับในข้อ ๓ เมื่อธงถึงยอดเสาแล้วจึงลดมาโดยเร็วให้อยู่ในระดับความสูง ๒ ใน ๓ ส่วน ของความสูงของเสาธงนั้น และเมื่อจะลดธงลง ให้ชักขึ้นโดยเร็วจนถึงยอดเสาก่อน แล้วจึงลดลงตามที่กล่าวในข้อ ๓

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒)
พ.ศ. ๒๔๙๑

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ ลงวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๔๘๗ ข้อ ๘ ว่า การชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะทั่วไป จะกระทำได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังที่ได้ระบุไว้นั้น บัดนี้ เนื่องจากกำหนดวันพิธีบางพิธีได้เปลี่ยนแปลงไป สมควรจะแก้ไขเสียใหม่ จึงให้ยกเลิกความในข้อ ๘ แห่งประกาศฉบับที่กล่าวข้างต้น และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

"ข้อ ๘ การชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะ จะกระทำได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(ก) วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๓๑ ธันวาคม และ วันที่ ๑,๒ มกราคม ๓ วัน

(ข) วันมาฆะบูชา ๒ วัน

(ค) วันจักรี วันที่ ๖ เมษายน ๑ วัน

(ง) วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓,๑๔ และ ๑๕ เมษายน ๓ วัน

(จ) วันวิสาขบูชา ๒ วัน

(ฉ) วันชาติ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๑ วัน

(ช) วันเข้าพรรษา ๓ วัน

(ซ) วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔, ๕ และ ๖ ธันวาคม ๓ วัน

(ฌ) วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๑ วัน

นอกจากนี้ สุดแต่ทางราชการจะประกาศให้ทราบ ส่วนงานพิธีอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม หากจะชักและประดับธงชาติ ก็ทำได้ แต่ต้องกระทำไปด้วยความเคารพ"

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๙๑

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

(สำเนา)

ที่ ๑/๙๐๓
๒๔๙๑

ข้อบังคับกองทัพบก
ว่าด้วยการเก็บรักษาและการเชิญธงไชยเฉลิมพล

ข้อ ๑. เพื่อให้การเก็บรักษาและการเชิญธงไชยเฉลิมพลดำเนินไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางราชการ จึงกำหนดข้อบังคับนี้ขึ้นเพื่อเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วกัน

ข้อ ๒. ในเวลาปกติให้เก็บรักษาธงไชยเฉลิมพลไว้ ณ ที่ตั้งกองบังคับการกองพัน ซึ่งมีธงไชยเฉลิมพลนั้น เวลาที่หน่วยทหารไปปฏิบัติหน้าที่ราชการสนาม ไม่ต้องนำธงไชยเฉลิมพลไปด้วย

ข้อ ๓. เป็นหน้าที่ของผู้บังคับกองพันซึ่งมีธงไชยเฉลิมพลประจำกองพันอยู่ด้วยนั้นจะต้องรับผิดชอบในการรักษาธงไชยเฉลิมพลมิให้เป็นอันตรายอย่างใดได้

ธงไชยเฉลิมพลให้มีถุงคลุมอยู่เสมอ เว้นแต่โอกาสดังต่อไปนี้ จึงให้เปลื้องถุงคลุมและชักธงขึ้นได้ คือ

๑. เมื่อธงประจำอยู่กับกองเกียรติยศ

๒. ในเวลาที่เชิญธงไปในงานพิธีของทหารซึ่งมีระเบียบกำหนดให้เชิญธงไชยเฉลิมพลไปด้วย

๓. ในเวลาตรวจพลสวนสนาม

ข้อ ๔. ผู้บังคับบัญชาชั้นผู้บังคับกองพันขึ้นไป เป็นผู้สั่งการเชิญธงไชยเฉลิมพลไปกับแถวทหารได้ ตามโอกาสที่กล่าวแล้วในข้อ ๓

ข้อ ๕. วิธีเชิญธงไชยเฉลิมพล ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. มอบให้จ่านายสิบหรือสิบเอกเป็นผู้เชิญธงกับให้มีนายสิบอีก ๑ คนเป็นผู้ช่วยผู้เชิญธง โดยฉะเพาะเมื่อเชิญธงไปเพื่อการสวนสนามและเพื่อเป็นกองเกียรติยศ ให้มีนายทหารสัญญาบัตรรักษาธงด้วยอีก ๒ นาย ทั้งหมดนี้เรียกว่า "หมู่เชิญธง"

๒. เวลาธงอยู่ในแถว ให้นายทหารรักษาธงอยู่ทางขวาและทางซ้ายผู้เชิญธงอยู่กลาง ผู้ช่วยผู้เชิญธงยู่ข้างหลังผู้เชิญธงในระยะ ๒ ก้าว

๓. เวลาทหารถือปืนอยู่ในท่าตรง ให้ผู้เชิญธงจับคันธงด้วยมือขวาเช่นเดียวกับจับปืน

๔. เวลากองทหารแสดงการเคารพด้วย วันทยา – วุธ ให้กองขึ้นด้วยมือขวา ยกมือซ้ายจับคันธงที่บ่า แล้วลดมือขวาลงไปจับปลายคันธงตั้งตรงและพิงกับบ่า ท่านี้เรียกว่า "ท่ายกธง" นายทหารรักษาธงทำท่า วันทยา – วุธ ด้วยพร้อมกัน ผู้ช่วยผู้เชิญธงทำท่า แลขวา (ซ้าย)

๕. การลดธงลงทำการเคารพให้กระทำต่อจากท่ายกธง ซึ่งกล่าวแล้วในหมายเลข ๔ คือลดธงลงไปข้างหน้าช้า ๆ เวลาลดถึงที่ต้องให้มือทั้งสองอยู่เสมอกับแนวบ่า ข้อศอกซ้ายงอและห่างจากตัวเล็กน้อย คันธงเป็นเส้นขนานคู่กับพื้นดิน เมื่อลดถึงที่แล้วกลับยกขึ้นในท่ายกธงตามเดิม เมื่อบอก เรียบ — อาวุธ จึงปล่อยคันธงลงจดพื้นดินในท่าตรง

๖. เวลาเดิน ให้ผู้เชิญธงถือธงในท่าแบกบนบ่าขวา ให้ปลายล่างของคันธงเฉียงลงล่างพองาม

๗. เมื่อกองทหารจะทำการเคารพในเวลาเดิน นายทหารรักษาธง ผู้เชิญธงและผู้ช่วยผู้เชิญธงไม่ต้องทำด้วย เว้นแต่กองทหารนั้นผ่านพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงให้นายทหารรักษาธงทำ วันทยา — วุธ ผู้ช่วยผู้เชิญธงทำท่าแลขวา (ซ้าย) ผู้เชิญธงถือธงในท่ายกธง

๘. เมื่อจะเชิญธงจากที่เก็บรักษาไปยังที่ใด ๆ ให้จัดทหาร ๑ หมวดพร้อมด้วยนายทหารรักษาธง ผู้เชิญธงและผู้ช่วยผู้เชิญธงไปรับธง กับให้มีพลแตรเดี่ยวหรือชลุ่ยกลองไปกับหมวดนั้นด้วย

๙. เมื่อหมวดซึ่งมีหน้าที่รับธงไปถึงที่แล้ว ให้จัดแถวหน้ากระดาน ๒ แถวหันหน้าไปทางที่ที่จะเชิญธงออกมา นายทหารรักษาธง ผู้เชิญธงและผู้ช่วยผู้เชิญธง และพลแตรเดี่ยวหรือพลชลุ่ยกลองประจำที่เหมือนขณะที่ตั้งแถวกองพันรับตรวจพล ครั้นพร้อมแล้วให้นายทหารรักษาธงกับผู้เชิญธงออกจากแถวไปเชิญธงจากที่เก็บ

เมื่อเห็นธงที่ทางออกให้ผู้บังคับหมวดบอกทำการเคารพ พลแตรเดี่ยวเป่าเพลงเคารพ ๓ จบ ถ้ามีพลชลุ่ยกลองให้เป่าเพลงมหาชัยแตรเดี่ยวไม่ต้องเป่า นายทหารรักษาธงนำธงผ่านปีกซ้ายของแถวแล้วไปเข้าประจำที่ เสร็จแล้วผู้บังคับหมวดบอกเลิกทำการเคารพและนำออกเดิน

ถ้าจะนำธงไปประจำกองทหาร ก็ให้กองทหารตั้งแถวคอยรับเมื่อธงมาถึงระยะที่จะทำการเคารพ ให้ผู้บังคับกองทหารบอกทำการเคารพ พลแตรเดี่ยวเป่าเพลงเคารพ ๓ จบ แตรวงเป่าเพลงมหาชัยให้ธงผ่านปีกซ้ายไปจนถึงที่ประจำ เมื่อเข้าที่แล้ว ผู้บังคับกองทหารบอกเลิกทำการเคารพ

ถ้าจะนำไปยังที่อีกแห่งหนึ่ง เมื่อไปถึงให้หมวดที่นำธงหยุดตั้งแถวหน้ากระดานอย่างที่รับธง นายทหารรักษาธงกับผู้เชิญธงนำธงไปตาม ที่หมวดทหารทำการเคารพ เช่นเดียวกับเมื่อรับธงแล้วจะไปที่ใดหรือคงรักษาธงอยู่ก็แล้วแต่จะได้รับคำสั่ง

๑๐. เมื่อจะนำธงเข้าเก็บ ณ ที่เดิมอีก ก็ปฏิบัติตามวิธีรับและส่งธงดังกล่าวมาแล้วแต่ถ้าจะนำจากแถวกองทหารเข้าเก็บให้จัดทหาร ๑ หมวด ส่งเช่นเดียวกับเมื่อรับ เวลาธงเคลื่อนที่ให้กองทหารทำการเคารพ

๑๑. เมื่อธงไชยเฉลิมพลอยู่ในแถว ย่อมต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับแถวอยู่แล้ว เว้นแต่หมู่เชิญธงจะอยู่นอกแถวให้ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทหารรักษาธง ข้างขวา เพื่อความพร้อมเรียบร้อย

๒๕๑๑

ข้อ ๖. นายทหารรักษาธงไชยเฉลิมพล ต้องชักกระบี่ทำท่าบ่าอาวุธก่อนจะเข้าไปรับธงเมื่อถึงที่เก็บธงให้หยุดทำท่า วันทยา — วุธ ครั้นผู้เชิญธงได้เชิญธงออกมาแล้ว ให้กลับทำท่าบ่าอาวุธ เมื่อถึงที่ประจำในแถวของหมวดเชิญธง ให้เข้าประจำที่แล้วทำ วันทยา — วุธ เมื่อมีคำบอก เรียบ — วุธ ให้ทำท่าบ่าอาวุธ พร้อมกับนายทหารบังคับแถวและคงอยู่ในท่าบ่าอาวุธ ตลอดเวลาที่มีหน้าที่รักษาธงนั้น

เมื่อจะส่งธง ไม่ว่าจะนำเข้าเก็บหรือมอบให้กองทหารหรือผู้ใดรักษาต่อไปก็ดี นายทหารรักษาธงต้องทำ วันทยา — วุธ ก่อนที่จะเลิกการรักษานั้น

ข้อ ๗. ห้ามมิให้หน่วยทหารทำธงจำลองขึ้นใช้แทนธงไชยเฉลิมพลเป็นอันขาด.

ให้ใช้ข้อบังคับนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป.

(ลงชื่อ) จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ผบ. ทบ.

กองทัพบก.

๒๓ ม.ค. ๙๑

สำเนานี้คัดถูกต้องกับต้นฉบับแล้ว

พ.อ.

หัวหน้าแผนกกลาง สธ. ทบ.

ตอนที่ ๖๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๒ ธันวาคม ๒๔๙๓

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๓

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๙๑ แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ เสียใหม่ เป็นดังนี้

"ข้อ ๘ การชักและประดับธงชาติ ณ อาคาร และยานพาหนะจะกระทำได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(ก) วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๓๑ ธันวาคม และ วันที่ ๑, ๒ มกราคม	๓ วัน
(ข) วันมาฆบูชา	๒ วัน
(ค) วันจักรี วันที่ ๖ เมษายน	๑ วัน
(ง) วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน	๓ วัน
(จ) วันวิสาขบูชา	๒ วัน

(ฉ) วันชาติ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๑ วัน

(ช) วันเข้าพรรษา ๓ วัน

(ซ) วันสหประชาชาติ วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๑ วัน

(ฌ) วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔, ๕ และ ๖ ธันวาคม ๓ วัน

(ญ) วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๙, ๑๐ และ ๑๑ ธันวาคม ๓ วัน

นอกจากนี้ สุดแต่ทางราชการจะประกาศให้ทราบ ส่วนงานพิธีอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม หากจะชักและประดับธงชาติก็ทำได้ แต่ต้องกระทำไปด้วยความเคารพ''

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๙๓

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

เรื่องกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๓

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้แก้ไขประกาศกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการ ตามประกาศสำนักนายก

๒. พลเรือตรี หลวงชำนาญอรรถยุทธ์ เสนาธิการกองเรือรบ เป็นผู้บังคับการกองเรือรบ และรักษาราชการเสนาธิการกองเรือรบอีกตำแหน่งหนึ่ง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๔๙๔

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๔

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๙๓ แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ เสียใหม่ เป็นดังนี้

"ข้อ ๘ การชักและประดับธงชาติ ณ อาคาร และยานพาหนะ จะกระทำได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(ก)	วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๓๑ ธันวาคม และ วันที่ ๑, ๒ มกราคม	๓ วัน
(ข)	วันมาฆะบูชา	๒ วัน
(ค)	วันจักรี วันที่ ๖ เมษายน	๑ วัน
(ง)	วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน	๓ วัน
(จ)	วันฉัตรมงคล วันที่ ๕ พฤษภาคม	๑ วัน
(ฉ)	วันพืชมงคล	๑ วัน
(ช)	วันวิสาขะบูชา	๒ วัน
(ซ)	วันชาติ วันที่ ๒๓, ๒๔ และ ๒๕ มิถุนายน	๓ วัน
(ฌ)	วันเข้าพรรษา	๓ วัน
(ญ)	วันสหประชาชาติ วันที่ ๒๔ ตุลาคม	๑ วัน
(ฎ)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔, ๕ และ ๖ ธันวาคม	๓ วัน
(ฏ)	วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๙, ๑๐ และ ๑๑ ธันวาคม	๓ วัน

นอกจากนี้ สุดแต่ทางราชการจะประกาศให้ทราบ ส่วนงานพิธีอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม หากจะชักและประดับธงชาติก็ทำได้ แต่ต้องกระทำไปด้วยความเคารพ"

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๙๔

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

เรื่องกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการ

(ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๔

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้แก้ไขประกาศกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๙๓ เสียใหม่ โดยให้ยกเลิกข้อ ๒ เรื่องวันหยุดราชการ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"๒. เรื่องวันหยุดราชการ

๑. วันขึ้นปีใหม่ (New Year)

วันที่ ๓๑ ธันวาคม และวันที่ ๑, ๒ มกราคม ๓ วัน

ตอนที่ ๗๖ เล่ม ๖๘ ราชกิจจานุเบกษา ๑๘ ธันวาคม ๒๔๙๔

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่องแก้ไขการชักและประดับธงชาติ ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๔๙๔

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๔ ลงวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๙๔ กำหนดให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๓ วัน คือวันที่ ๔, ที่ ๕, และที่ ๖ ธันวาคม นั้น

โดยที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาตั้งแต่ปีนี้เป็นต้นไป คณะรัฐมนตรีจึงลงมติให้เปลี่ยนกำหนดวันชักและประดับธงชาติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นวันที่ ๕, ที่ ๖, และที่ ๗ ธันวาคม รวม ๓ วัน

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๔

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ตอนที่ ๕๔ เล่ม ๖๙ ราชกิจจานุเบกษา ๙ กันยายน ๒๔๙๕

เรื่องตั้งรองกงสุลกิตติมศักดิ์ ณ เมืองนาโงยา ประเทศญี่ปุ่น

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งให้นายโตกุอิชิโร ฮาชิสุกะ เป็นรองกงสุลกิตติมศักดิ์ ณ เมืองนาโงยา ประเทศญี่ปุ่น

สัญญาบัตรตราตั้งลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๙๕

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๔๙๕

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๔๙๕

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๙๔ แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ เสียใหม่ เป็นดังนี้

"ข้อ ๘ การชักและประดับธงชาติ ณ อาคาร และยานพาหนะ จะกระทำได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(ก) วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๓๑ ธันวาคม และวันที่ ๑, ๒ มกราคม ๓ วัน

(ข) วันมาฆะบูชา ๒ วัน

(ค) วันจักรี วันที่ ๖ เมษายน ๑ วัน

(ง) วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน ๓ วัน

(จ) วันฉัตรมงคล วันที่ ๕ พฤษภาคม ๑ วัน

(ฉ) วันพืชมงคล ๑ วัน

(ช) วันวิสาขะบูชา ๒ วัน

(ซ) วันชาติ วันที่ ๒๓, ๒๔ และ ๒๕ มิถุนายน ๓ วัน

(ฌ) วันเข้าพรรษา ๓ วัน

(ญ) วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมราชินี วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๑ วัน

(ฎ) วันสหประชาชาติ วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๑ วัน

(ฏ) วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔, ๕ และ ๖ ธันวาคม ๓ วัน

(ฐ) วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๙, ๑๐ และ ๑๑ ธันวาคม ๓ วัน

นอกจากนี้ สุดแต่ทางราชการจะประกาศให้ทราบ ส่วนงานพิธีอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม หากจะชักและประดับธงชาติก็ทำได้ แต่ต้องกระทำไปด้วยความเคารพ"

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๙๕

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

เรื่องกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการ

(ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๕

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้แก้ไขประกาศกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๙๔ เสียใหม่ โดยให้ยกเลิกข้อ ๒ เรื่องวันหยุดราชการ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"๒. เรื่องวันหยุดราชการ

๑. วันขึ้นปีใหม่ (New Year)

วันที่ ๓๑ ธันวาคม และ ๑, ๒ มกราคม ๓ วัน

ประกาศสำนักคณะรัฐมนตรี
เรื่อง ระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๖)
พ.ศ. ๒๕๐๑

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๙๕ แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้ถือวันอาสาฬหบูชาเป็นวันสำคัญของทางราชการและให้ชักธงชาติในวันดังกล่าว ฉะนั้น จึงให้แก้ไขความในข้อ ๘ แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ เสียใหม่ เป็นดังนี้

"ข้อ ๘ การชักและประดับธงชาติ ณ อาคารและยานพาหนะ จะกระทำได้ในวันพิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(ก) วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๓๑ ธันวาคม และ วันที่ ๑, ๒ มกราคม ๓ วัน
(ข) วันมาฆบูชา ๒ วัน
(ค) วันจักรี วันที่ ๖ เมษายน ๑ วัน
(ง) วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน ๓ วัน
(จ) วันฉัตรมงคล วันที่ ๕ พฤษภาคม ๑ วัน

(ฉ) วันพืชมงคล ๑ วัน
(ช) วันวิสาขบูชา ๒ วัน
(ซ) วันชาติ วันที่ ๒๓, ๒๔ และ ๒๕ มิถุนายน ๓ วัน
(ฌ) วันอาสาฬหบูชา ๑ วัน
(ญ) วันเข้าพรรษา ๓ วัน
(ฎ) วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๑ วัน
(ฏ) วันสหประชาชาติ วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๑ วัน
(ฐ) วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕, ๖ และ ๗ ธันวาคม ๓ วัน
(ฑ) วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๙, ๑๐ และ ๑๑ ธันวาคม ๓ วัน

นอกจากนี้ สุดแต่ทางราชการจะประกาศให้ทราบ ส่วนงานพิธีอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม หากจะชักและประดับธงชาติก็ทำได้ แต่ต้องกระทำไปด้วยความเคารพ"

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๐๑

พลเอก ถ. กิตติขจร

นายกรัฐมนตรี

๓.๒.๑ เรือหลวงที่ขึ้นระวางประจำการเป็นเรือพระที่นั่ง หรือเรือหลวงที่ใช้เป็นเรือพระที่นั่งชั่วคราวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓.๒.๒ เรือหลวงประเภทเรือรบ

๓.๓ ธงชาติที่ชักขึ้นเป็นธงหัวเรือในเรือหลวงลำใดหรือเรือลำใด เป็นเครื่องหมายแสดงว่าเรือหลวงลำนั้น หรือเรือลำนั้นเป็น

๓.๓.๑ เรือหลวงประเภทเรือช่วยรบ

๓.๓.๒ เรือกลเดินทะเลที่ทางราชการได้เช่ายืม หรือเกณฑ์มาใช้ราชการทหารเรือและมีนายทหารเรือสัญญาบัตรเป็นผู้บังคับบัญชา

๓.๔ ธงยศและธงตำแหน่งต่าง ๆ ที่ชักขึ้นในเรือหลวงหรือบนบก เป็นเครื่องหมายแสดงฐานะและเกียรติของผู้บังคับบัญชาของเรือ หน่วยเรือ กรมกองทหารเรือ หรือของบุคคลชั้นสูงที่มาในเรือหรือกรมกองทหารเรือในหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศ อันควรได้รับการเคารพตามแบบธรรมเนียมสากลของทหารเรือ

ตอน ๒

<u>หลักปฏิบัติในการชักธง</u>

การชักธงยศและธงตำแหน่งทหารเรือ

ข้อ ๔. ธงยศและธงตำแหน่งทหารเรือนั้น นอกจากจะเป็นเครื่องหมายแสดงฐานะและเกียรติของผู้บังคับบัญชาแล้ว ยังเป็นเครื่องหมายแสดงการบังคับบัญชาและแสดงสถานที่ตั้งกองบังคับการอีกด้วย จึงให้ชักได้ทั้งในเรือหลวงและบนบก ณ ที่ตั้งกองบังคับการของหน่วยนั้น ๆ

ธงยศทหารเรือ ตามปกติใช้สำหรับนายพลเรือที่มีหน้าที่บังคับบัญชาหน่วยกำลังรบ สำหรับนายพลเรือซึ่งไม่มีหน้าที่บังคับบัญชาหน่วยกำลังรบ ย่อมไม่มีการชักธงสำหรับผู้นั้น เว้นแต่จะไปกับเรือหลวงในหน้าที่ราชการ

ชักธงผู้มีอาวุโสสูงสุดแต่เพียงธงเดียว

ข้อ ๕. เรือลำใดมีผู้บังคับบัญชาซึ่งมีธงยศหรือธงตำแหน่งหลายคนอยู่ในเรือ ให้เรือลำนั้นชักธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับผู้บังคับบัญชาอาวุโสสูงสุดแต่เพียงธงเดียว

เมื่อผู้มีธงยศหรือธงตำแหน่งหลายคนมาเยี่ยมเรือเป็นทางราชการ มาตรวจเรือหรือไปราชการกับเรือลำใดในคราวเดียวกัน ให้เรือลำนั้นชักธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับผู้มีอาวุโสสูงสุดแต่เพียงธงเดียว

กรณีที่ไม่มีเสาสำหรับชักธง

ข้อ ๖. เรือที่ไม่มีเสาสำหรับชักธงตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธงราชนาวีและธงยศธงตำแหน่งทหาร เรือที่เป็นธงแสดงการบังคับบัญชาให้เรือลำนั้นจัดการชักธงดังกล่าวนี้ ณ ที่สูงเด่น โดยอนุโลมให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของระเบียบนี้

ตอน ๓

<u>การชักธงประจำเรือ</u>

การชักธงท้ายเรือ

ข้อ ๗. ธงท้ายเรือ ตามปกติให้ชักที่เสาธงท้ายเรือ เว้นแต่ในเวลาเตรียมเรือเข้ารบ ในเวลาเรือเดินขณะที่อากาศไม่ปกติ หรือเมื่อมีการล้มเสาธงท้ายเรือ จึงให้ย้ายธงท้ายเรือไปชักที่กาฟ ถ้าไม่มีกาฟก็ให้ชัก ณ ที่เหมาะสมบริเวณท้ายเรือ ทั้งนี้ให้ผู้บังคับหน่วยเรือกำหนดการชักธงท้ายเรือนี้ให้เป็นระเบียบเดียวกัน เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเรือชนิดเดียวกัน

การชักธงหัวเรือ

ข้อ ๘. ธงหัวเรือให้ชักที่เสาธงหัวเรือ และให้ชักเฉพาะเรือหลวงประจำการที่มีระวางขับน้ำตั้งแต่ ๑๒๐ ตันขึ้นไป

เรือที่ไม่ต้องชักธงหัวเรือ

ข้อ ๙. เรือที่ไม่ต้องชักธงหัวเรือ คือเรือที่มีระวางขับน้ำต่ำกว่า ๑๒๐ ตัน และเรือที่ไม่มีเสาสำหรับ

ชักธงหัวเรือ

กำหนดเวลาชักธงประจำเรือ

ข้อ ๑๐. ธงประจำเรือให้ชักขึ้นและชักลงทุกวัน ทั้งเวลาเรือจอดและเรือเดิน โดยปกติมีกำหนดให้ชักขึ้นเวลา ๐๘๐๐ และชักลงเวลาดวงอาทิตย์อัสดงคต

ถ้าเรือหลวงจอดอยู่ในน่านน้ำต่างประเทศ กำหนดเวลาชักธงประจำเรือขึ้นและลง ให้อนุโลมตามแบบธรรมเนียมของประเทศนั้น ๆ

การทำพิธีธงขึ้นธงลง

ข้อ ๑๑. การชักธงประจำเรือตามเวลาดังกล่าวในข้อ ๑๐ ให้มีการทำพิธีธงขึ้นธงลงโดยให้เรือหรือหน่วยที่มีหน้าที่ให้สัญญาณชักธงประจำเรือขึ้นลง ชักธงสัญญาณ "ระวังธง" ขึ้นที่ปลายพรวนข้างขวา ก่อนถึงเวลาชักธงขึ้นหรือธงลง ๕ นาที และชักธงสัญญาณนี้ลงเมื่อถึงเวลาชักธงขึ้นหรือธงลง

เรือเรือหน่วยที่มีหน้าที่ให้สัญญาณระวังธง

ข้อ ๑๒. เรือหรือหน่วยที่มีหน้าที่ให้สัญญาณระวังธง คือ

๑๒.๑ เมื่อมีเรือหลายลำอยู่ร่วมกัน เรือลำที่มีผู้บังคับบัญชาอาวุโสสูงสุดเป็นผู้ให้สัญญาณ เว้นแต่ถ้ามีเรือที่ชักธงหมายพระอิสริยยศอยู่ร่วมด้วย ก็ให้เรือดังกล่าวนี้เป็นผู้ให้สัญญาณ

๑๒.๒ เมื่อเรือจอดอยู่ในอ่าว หรือในตำบลที่มีธงราชนาวีชักอยู่บนบก หน่วยที่มีผู้บังคับบัญชาอาวุโสสูงกว่าเป็นผู้ให้สัญญาณ

๑๒.๓ เมื่อเรือหลวงจอดร่วมอ่าวกับเรือรบต่างประเทศ จะมีกี่ชาติก็ตาม ให้ถือว่าเรือลำที่มีผู้บังคับบัญชาอาวุโสสูงสุดในที่นั้นเป็นผู้ให้สัญญาณ

การชักธงประจำเรือในกรณีพิเศษ

ข้อ ๑๓ การชักธงประจำเรือในกรณีพิเศษมีดังต่อไปนี้

๑๓.๑ การชักธงประจำเรือนอกเวลาปกติ ก่อนถึงกำหนดเวลาชักธงประจำเรือขึ้น หรือหลังจากเวลาชักธงประจำเรือลงแล้ว ถ้ามีทัศนวิสัยหรือแสงสว่างพอที่จะเห็นธงได้ ก็ให้ชักธงประจำเรือขึ้นเพื่อแสดงชาติ ในกรณีดังต่อไปนี้

๑๓.๑.๑ เมื่อเข้าหรือออกจากท่าเรือ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของอ่าว ท่าเรือ และเรือรบที่จอดร่วมอ่าวทราบในโอกาสแรกว่าเป็นเรือชาติใด

๑๓.๑.๒ เมื่อพบ เข้าสมทบ ผ่าน จอดร่วมแยกจาก หรือเมื่ออยู่ในกระบวนร่วมกับเรือรบหรือเรืออื่นที่แสดงธงประจำเรือ

๑๓.๑.๓ เมื่อทำการยิงสลุตเป็นกรณีพิเศษ

๑๓.๑.๔ เมื่อแล่นใกล้ฝั่ง หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผ่านป้อม หมู่ปืน สถานีสัญญาณ ประภาคาร หรือตัวเมือง

๑๓.๑.๕ ในโอกาสอื่นใดที่ผู้บังคับบัญชาจะเห็นเป็นการสมควร

๑๓.๒ การชักธงประจำเรือตลอดเวลา เรือที่อยู่ในลักษณะดังต่อไปนี้ ต้องชักธงประจำเรือตลอดเวลาที่ปฏิบัติการ คือ

๑๓.๒.๑ เรือที่เตรียมเรือเข้ารบ หรือเวลาประจำสถานีรบ

๑๓.๒.๒ เรือที่ชักธงมหาราชและเรือตามเสด็จในเวลาเดินทาง

การชักธงประจำเรือตามข้อ ๑๓. นี้ เมื่อถึงกำหนดเวลาชักธงประจำเรือขึ้นหรือลง ให้มีการทำพิธีธงขึ้นหรือธงลง แล้วให้ชักขึ้นตามเดิม เว้นแต่ในเวลาประจำสถานีรบ หรือระหว่างทำการยิงสลุต ตามข้อ ๑๓.๑.๓ ไม่ต้องทำพิธีธงขึ้นธงลง

กรณีให้งดชักธงหัวเรือ

ข้อ ๑๔. เรือที่มีหน้าที่ชักธงหัวเรือ ให้งดการชักธงหัวเรือ ในกรณีดังต่อไปนี้

๑๔.๑ ในเวลาเรือเดิน เว้นแต่ในกรณีตามข้อ ๑๓.๒.๒ และในกรณีที่เรือนั้นชักธงแต่งเรือ

๑๔.๒ ในเวลาที่เรืออยู่ในอู่ หรืออยู่ในสิ่งที่มีสภาพใกล้เคียงกับอู่ เช่น อู่ลอย ซินโครลิฟท์ คานเรือ หรือเกยหาด เป็นต้น เพื่อการซ่อม

๑๔.๓ ในเวลาที่มิได้มีฐานะเป็นเรือประจำการ เช่น เป็นเรือสำรองหรือเรือปลด

๑๔.๔ ในเวลาล้มเสาธงหัวเรือเพื่อการใด เช่น ในเวลาเตรียมเรือเข้ารบ เป็นต้น

การชักธงหัวเรือลงในเวลาเรือเดินนั้น ให้ชักลงในเมื่อธะเบสสมอขึ้นพ้นน้ำแล้ว และการชักธงหัวเรือขึ้นในเวลาเรือจอดนั้น ให้ชักขึ้นเมื่อปล่อยสมอลงน้ำ ส่วนโอกาสที่ไม่มีการใช้สมอ ให้อนุโลมเอาการใช้เชือกหรือลวดเส้นสุดท้ายหรือเส้นแรกแล้วแต่กรณี เป็นเกณฑ์แทนการใช้สมอ

การใช้ธงฉานโอกาสอื่น ๆ

ข้อ ๑๕. ธงฉานนอกจากจะใช้ชักเป็นธงหัวเรือแล้ว ให้ใช้ได้ในโอกาสอื่นดังต่อไปนี้

๑๕.๑ ชักขึ้นที่ปลายพรวนขวาของเสาหน้าในลำใด เป็นเครื่องหมายว่าเรือลำนั้นเป็นเรือยาม

๑๕.๒ ชักขึ้นที่กาฟ หรือปลายพรวนของเสาหลังในเรือลำใด เป็นเครื่องหมายว่าเรือลำนั้นเป็นที่ตั้งของศาลทหาร ซึ่งกำลังดำเนินการพิจารณาคดีอยู่

๑๕.๓ ใช้เป็นธงประจำกองทหารเรือสำหรับเวลายกพลขึ้นบก ในเมื่อไม่มีธงประจำกองทหารเรือ

การใช้ธงขนาดใหญ่

ข้อ ๑๖. ในวันอาทิตย์เมื่อเรือจอดในอ่าวหรือท่าเรือ และในวันที่กำหนดให้ชักธงแต่งเรือ ให้ใช้ธงท้ายเรือขนาดใหญ่กว่าปกติพองามแก่ขนาดของเรือนั้น ๆ นอกจากนี้ในวันที่มีพิธีหรือการรับรองใด ๆ ในเรือ หากเห็นเป็นการสมควร ผู้บังคับบัญชาของเรือจะสั่งให้ชักธงท้ายเรือขนาดใหญ่กว่าปกติก็ได้

การสลุดธงราชนาวีเพื่อรับคำนับ

ข้อ ๑๗. การสลุดธงเพื่อรับคำนับนั้น คือลดธงท้ายเรือตามข้อ ๘. ลงมาช้า ๆ จนถึงครึ่งเสา หรือถ้าชักธงอยู่ที่กาฟ ให้ลดลงมาประมาณ ๑ ใน ๓ ของเชือกธงจากปลายกาฟ แล้วจึงชักขึ้นช้า ๆ จนเต็มเสาตามเดิม บรรดาเรือหลวงด้วยกันจะเป็นเวลาพบ

หรือผ่านกันก็ตาม ไม่มีการคำนับกันด้วยการสลุตของการสลุตธงแล้ว ก็ให้เรือหลวงที่ได้รับการคำนับนั้นสลุตธงรับคำนับ ในกรณีที่เรือหลวงเดินทางเป็นกระบวนหรือจอดอยู่ร่วมกัน ให้เรือธงหรือเรือหัวหน้าลำเดียวสลุตธงรับคำนับ เว้นแต่ถ้าเรือค้าขายหรือเรืออื่น ๆ นั้นสลุตธงให้แก่เรือหลวงเป็นรายลำไป จึงให้เรือหลวงเหล่านั้นต่างสลุตธงรับคำนับทุกลำ

ถ้าเรือค้าขายหรือเรืออื่น ๆ สลุตธงคำนับเรือหลวงก่อนเวลาชักธงประจำเรือขึ้น หรือหลังเวลาชักธงประจำเรือลง ก็ให้เรือหลวงชักธงท้ายเรือขึ้นเต็มเสาเสียก่อน แล้วจึงสลุตธงเพื่อรับคำนับ เมื่อชักขึ้นเต็มที่แล้ว จึงลดธงลงเลย

การชักธงราชนาวีในเวลารบ

ข้อ ๑๘. ในเวลาปฏิบัติการรบ ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน เรือหลวงทุกลำต้องชักธงราชนาวีขึ้นให้เป็นที่ประจักษ์ทุกคราวไป และต้องไม่ลดธงราชนาวีลงเป็นอันขาด

ในเวลาประจำสถานีรบ ถ้าเป็นเรือสองเสาก็ให้ชักธงราชนาวีอีกธงหนึ่งขึ้นที่ยอดเสาหน้า ถ้าเป็นเรือเสาเดียว ก็คงให้ชักธงราชนาวีที่ยอดเสานั้น แต่ถ้าที่เสา

นั้นมีกาฟและมีธงราชนาวีชักอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องชักธงราชนาวีขึ้นที่ยอดเสานั้นอีก

ตอน ๔

<u>การชักธงยศและธงคำแหน่งในเรือหลวง</u>

การชักธงในเรือ ๓ เสา

ข้อ ๑๙. ในเรือ ๓ เสา ให้ถือว่าเสากลางเป็นเสาใหญ่ การชักธงยศและธงคำแหน่ง ให้ปฏิบัติดังนี้

๑๙.๑ ชักที่เสาใหญ่

๑๙.๑.๑ ธงหมายพระอิสริยยศ

๑๙.๑.๒ ธงจอมพลเรือ

ธงพลเรือเอก ธงพลเรือโท

๑๙.๑.๓ ธงหมายคำแหน่งสำหรับราชการทหารเรือ

๑๙.๑.๔ ธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ธงนายกรัฐมนตรี ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๑๙.๒ ชักที่เสาหน้า

๑๙.๒.๑ ธงผู้บัญชาการทหารบก ธงผู้บัญชาการทหารอากาศ

๑๙.๒.๒ ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เว้นธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๑๙.๒.๓ ธงอัครราชทูต

๑๙.๒.๔ ธงกุงสุล

๑๙.๓ ชักที่เสาหลัง

๑๙.๓.๑ ธงพลเรือตรี

การชักธงในเรือ ๒ เสา

ข้อ ๒๐. ในเรือ ๒ เสา ให้ถือเสาสูงเด่นเป็นเสาใหญ่ ธงต่าง ๆ ที่กำหนดให้ชักที่เสาใหญ่ในเรือ ๓ เสา และธงพลเรือตรี คงชักที่เสาใหญ่ของเรือ ๒ เสา ธงนอกนั้นให้ชักที่เสาที่สอง

การชักธงในเรือเสาเดียว

ข้อ ๒๑. ในเรือเสาเดียวให้ชักธงยศและหรือธงตำแหน่งได้แห่งเดียวที่เสานี้ ไม่เลือกว่าจะเป็นธงชนิดใด

การชักธงขึ้นที่เสา

ข้อ ๒๒. การชักธงขึ้นที่เสา ถ้าสามารถปฏิบัติได้ สำหรับธงหมายพระอิสริยยศ ให้ชักขึ้นที่เชือกสายธงเส้นขวา ส่วนธงหมายยศ สำหรับนายทหารเรือและธงตำแหน่ง ให้ชักขึ้นที่เชือกสายธงเส้นซ้าย

การชักธงยศและธงตำแหน่งขึ้นและลง

ข้อ ๒๓. การชักธงยศและธงตำแหน่งขึ้นและลง ให้ปฏิบัติดังนี้

๒๓.๑ ธงยศและธงตำแหน่งไม่ต้องชักขึ้นและลงตามกำหนดเวลาเช่นธงประจำเรือ

๒๓.๒ ตามปกติ ธงยศและธงตำแหน่งสำหรับผู้บังคับบัญชาของเรือหรือหน่วยเรือซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงการบังคับบัญชานั้น ให้ชักขึ้นในเรือเมื่อมารับตำแหน่ง และเมื่อผู้นั้นพ้นตำแหน่งให้ชักลงเวลาไปจากเรือ

๒๓.๓ ในการส่งมอบหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่มียศชั้นนายพลเรือ แม้จะมียศเท่ากันก็ตาม ให้ชักธงยศของผู้รับตำแหน่งใหม่ในเวลาขึ้นมาบนเรือ ธงยศของผู้บังคับบัญชาที่พ้นตำแหน่งก็ยังคงชักอยู่ในเรือจนกว่าผู้พ้นตำแหน่งจะไปจากเรือ สำหรับการส่งมอบหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่มียศต่ำกว่าชั้นนายพลเรือ ถ้าในเรือชักธงตำแหน่งนั้น ๆ อยู่ก่อนแล้ว ก็ไม่ต้องมีการเปลี่ยนธงตำแหน่งนั้นแต่อย่างใด

๒๓.๔ ธงยศและธงตำแหน่งของบุคคลซึ่งถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของทหารเรือ คือตั้งแต่ผู้บัญชาการทหารเรือขึ้นไป จะเป็นการมาเยี่ยมเรือ มาตรวจเรือ หรือไปกับเรือในหน้าที่ราชการก็ตาม ให้ชักธงสำหรับผู้นั้นในเวลาขึ้นมาบนเรือและชักลงเวลาไปจากเรือ

๒๓.๕ ข้าราชการที่มิใช่ทหารเรือ และมิได้ถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาของทหารเรือโดยสารไปกับเรือหลวงในหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศ จะชักธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้นั้นได้ต่อเมื่อกองทัพเรือหรือนายทหารผู้ใหญ่ในที่นั้นเป็นผู้สั่ง ถ้าจะมีการชักธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับผู้นั้น ก็ให้ชักขึ้นในเวลาผู้นั้นขึ้นมาบนเรือ และให้ชักลงเวลาผู้นั้นไปจากเรือ

๒๓.๖ ธงยศและธงตำแหน่งที่มิใช่เป็นธงแสดงการบังคับบัญชา ถ้าผู้มียศหรือตำแหน่งนั้นไปจากเรือชั่วคราวไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง ไม่ต้องชักลง

ธงยศและธงตำแหน่งสำหรับราชการทหารเรือที่ชักขึ้นเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงการบังคับบัญชา ถ้าผู้บังคับบัญชานั้นไม่อยู่เรือเกิน ๗๒ ชั่วโมง จะชักธงยศหรือธงตำแหน่งลงหรือไม่ แล้วแต่ผู้บังคับบัญชาผู้นั้นจะพิจารณาเห็นสมควร

๒๓.๗ ธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับราชการทหารเรือที่ชักขึ้นเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงการบังคับบัญชานั้น เมื่อมีธงอื่นที่จะต้องชักขึ้นไปอีกที่ยอดเสาเดียวกันตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ถ้ามิได้กำหนดให้

ย้ายธงแสดงการบังคับบัญชาไปชักที่เสาอื่นหรือในเรืออื่น หรือให้ชักธงแสดงการบังคับบัญชานั้นลงชั่วคราว ก็ให้พึงเข้าใจว่า ธงแสดงการบังคับบัญชาคงชักอยู่ที่เสานั้นตามเดิม โดยให้ชักคู่กับธงที่ต้องชักขึ้นไปใหม่ ไม่ว่าธงที่ชักขึ้นไปใหม่นั้นจะเป็นธงใด ๆ ก็ตาม

การชักธงหมายพระอิสริยยศ

ข้อ ๒๔. ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับบนเรือหลวง ถ้าเรือนั้นเป็นเรือ ๑ เสา ให้ชักธงมหาราชที่เสาใหญ่ ธงผู้บัญชาการทหารเรือที่เสาหน้า และธงจอมพลเรือที่เสาหลัง ถ้าเป็นเรือ ๒ เสา ให้ชักธงมหาราชที่เสาใหญ่ ธงจอมพลเรือที่เสาที่สอง ถ้าเป็นเรือเสาเดียวก็คงชักธงมหาราชแต่เพียงธงเดียว

การชักธงราชินี ธงเยาวราช หรือธงราชวงศ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ ในโอกาสที่เสด็จมาเยี่ยมเรือหรือไปกับเรือหลวงลำใด ถ้าเรือหลวงลำนั้นจะต้องชักธงหมายพระอิสริยยศเหล่านี้ขึ้นที่เสาเดียวกับธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับราชการทหารเรืออื่นที่ชักอยู่ก่อนแล้ว ก็ให้ย้ายธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับราชการทหารเรือที่ชักอยู่ก่อนแล้วนั้นไปชักที่เสาอื่นหรือย้ายไปชักที่เรืออื่นที่อยู่ในบังคับบัญชาของผู้นั้น ถ้าไม่มีเสาอื่นหรือเรืออื่นที่จะชัก ก็ให้งดการชักธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับราชการทหารเรือนั้นไว้ชั่วคราว

การชักธงสำหรับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และผู้บังคับบัญชาชั้นสูง

ข้อ ๒๕. เรือลำใดต้องชักธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ธงนายกรัฐมนตรี ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือธงผู้บัญชาการทหารเรือ ถ้าเรือนั้นมีธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับราชการทหารเรืออื่นชักอยู่ก่อนแล้ว ก็ให้ลดธงยศหรือธงตำแหน่งที่ชักอยู่ก่อนแล้วนั้นลงชั่วคราว

การชักธงยศนายพลเรือแทนธงตำแหน่ง

ข้อ ๒๖. ผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ และผู้บังคับบัญชาของหน่วยเรือซึ่งมียศนายพลเรือ ให้ชักธงยศแสดงการบังคับบัญชาแทนธงตำแหน่ง แต่สำหรับผู้บัญชาการทหารเรือให้ชักธงตำแหน่งเสมอ

การเปลี่ยนหรือย้ายธงยศหรือธงตำแหน่ง

ข้อ ๒๗. การเปลี่ยนธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้บังคับบัญชา โดยเหตุที่ผู้บังคับบัญชาได้เลื่อนยศหรือเลื่อนตำแหน่งก็ดี หรือในการย้ายธงยศหรือธงตำแหน่งไปชักที่เรืออื่นก็ดี ให้ชักธงเดิมลง และชักธงใหม่ขึ้น โดยกระทำในเวลาเดียวกัน

ในโอกาสที่ผู้บังคับหน่วยเรือไปตรวจเรือหรือไปราชการกับเรือที่อยู่ในบังคับบัญชาลำใด ให้ชักธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้บังคับหน่วยเรือในเรือลำนั้น ในการนี้จะต้องเอาธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้บังคับหน่วยเรือนั้นที่ชักอยู่ในเรือธงลง

การชักธงยศนายพลเรือที่ไปราชการในเรือ

ข้อ ๒๘. นายพลเรือผู้ใดไปตรวจเรือเป็นทางราชการหรือไปกับเรือในหน้าที่ราชการ แม้ผู้นั้นจะมิได้เป็นผู้บังคับบัญชา ก็ให้ชักธงยศสำหรับนายพลเรือผู้นั้นในในเวลาขึ้นมาบนเรือ และชักลงเวลาไปจากเรือด้วย โดยปฏิบัติตามข้อ ๑๙, ๒๐ หรือ ๒๑ แล้วแต่กรณีเว้นแต่ในเรือลำนั้นมีธงนายพลเรือซึ่งมียศสูงกว่าหรือยศเท่ากันชักอยู่ก่อนแล้ว

การชักธงตำแหน่งสำหรับผู้บังคับหน่วยเรือ

ข้อ ๒๙. ผู้บังคับหน่วยเรือซึ่งมียศต่ำกว่านายพลเรือ ไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยเรือที่จัดขึ้นเป็นการประจำ หรือจัดขึ้นเป็นการชั่วคราว ให้ชักธงผู้บังคับการกองเรือ ธงผู้บังคับกับหมวดเรือ ธงผู้บังคับหมู่เรือ ตามตำแหน่งของผู้นั้น

ผู้บังคับการเรือผู้ใดทำหน้าที่เป็นผู้บังคับหน่วยเรือด้วย ก็ให้ชักธงผู้บังคับหน่วยเรือของผู้นั้นเป็นเครื่องหมายแสดงการบังคับบัญชาในเรือของตน แต่ถ้าเรือนั้นต้องแยกไปราชการแต่เพียงลำเดียวโดยไม่มีเรืออื่นในบังคับบัญชาไปด้วย ให้เรือนั้นชักธงผู้บังคับหน่วยเรือลงแล้วชักธงผู้บังคับการเรือขึ้นแทน

การชักธง หัวหน้าชั่วคราว

ข้อ ๓๐. ธงหัวหน้าชั่วคราว เป็นธงตำแหน่งสำหรับนายทหารซึ่งมียศต่ำกว่านายพลเรือ ใช้ชักขึ้นเพื่อแสดงว่าผู้นั้นเป็นผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอาวุโสสูงสุดชั่วคราวในบรรดาเรือที่ไปราชการด้วยกัน หรือจอดอยู่ร่วมกัน ซึ่งตามปกติเรือเหล่านี้มิได้ขึ้นในบังคับบัญชาแก่กัน การชักธงหัวหน้าชั่วคราวให้ชักขึ้นที่เสาใหญ่แทนธงผู้บังคับการเรือ เว้นแต่ที่เสาใหญ่มีธงตำแหน่งอย่างอื่นชักอยู่ก่อนแล้ว ก็ให้เพิ่มชักธงหัวหน้าชั่วคราวขึ้นที่ปลายพรวนบนขวาของเสาใหญ่ของเรือนั้น

เรือที่ชักธงหัวหน้าชั่วคราวอยู่ก่อนแล้ว ถ้ามีเรืออื่นที่มีผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอาวุโสสูงกว่ามาจอดร่วมอาวในเวลาต่อมา ให้เอาธงหัวหน้าชั่วคราวลง และให้เรือที่มีผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอาวุโสสูงกว่าชักธงหัวหน้าชั่วคราวขึ้นแต่เพียงลำเดียว

การชักธงผู้บังคับการเรือ

ข้อ ๓๑. ธงผู้บังคับการเรือให้ชักขึ้นในเรือหลวงที่เป็นเรือประจำการ และมีนายทหารสัญญาบัตรเป็นผู้บังคับการเรือ แต่ถ้าจะต้องชักธงยศหรือธงตำแหน่งทหารเรืออย่างอื่นขึ้นในเรือนั้นก็ดี หรือจะต้องชักธงอื่นที่กำหนดให้ชักที่เสาใหญ่ก็ดี ให้งดชักธงผู้บังคับการเรือนั้นเสีย

การชักธงยศ หรือธงตำแหน่ง ทหารเรือ ในเวลารบ

ข้อ ๓๒. ในเวลาทำการรบ ธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้บังคับหน่วยเรือ จะชักในเรือธงหรือจะสั่งย้ายไปชักที่เรืออื่นในบังคับบัญชาก็ได้ แล้วแต่ผู้บังคับหน่วยเรือผู้นั้นจะเห็นเป็นการสมควรกับเหตุการณ์ในเวลานั้น

ในขณะที่กำลังทำการสู้รบกับข้าศึก ถ้าผู้บังคับบัญชาของหน่วยเรือใดถึงแก่กรรม ก็ดงให้ชักธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้นั้นไว้จนกว่าจะเสร็จการรบ ห้ามลดลงเป็นอันขาด

การชักธงอัครราชทูตหรือธงกงสุล

ข้อ ๓๓. ธงอัครราชทูตหรือธงกงสุลใช้ชักในเรือเล็กที่มีอัครราชทูตหรือกงสุลโดยสารมาเยี่ยมเรือหลวงในหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศ และไม่ใช้ชักในเรือหลวงนอกจากในเวลายิงสลุตให้เท่านั้น

ตอน ๕

การชักธงในเรือกลเล็กและเรือกระเชียง

การชักธงราชนาวีเป็นธงประจำเรือ

ข้อ ๓๔. บรรดาเรือกลเล็กและเรือกระเชียงให้ใช้ธงราชนาวีเป็นธงประจำเรือ และชักที่ท้ายเรือ แต่สำหรับเรือกระเชียงขนาดใหญ่ที่แล่นใบ ให้ชักธงประจำเรือที่ยอดเสาใบใหญ่แทนที่จะชักที่ท้ายเรือ

การกำหนดเวลาและโอกาสที่ชักธงประจำเรือ

ข้อ ๓๕. กำหนดเวลาที่ให้ชักธงประจำเรือกลเล็กและเรือกระเชียงนั้น ตามปกติให้ชักตามเวลาเช่นเดียวกับธงประจำเรือหลวง คือ ตั้งแต่เวลา ๐๘๐๐ จนถึงเวลาดวงอาทิตย์อัสดงคต และมีเงื่อนไขให้ชักในโอกาสดังต่อไปนี้

๓๕.๑ เรือกลเล็กเวลาเรือเดิน เว้นเรือกลเล็กของเรือหลวง

๓๕.๒ เรือกลเล็กของเรือหลวงและเรือกระเชียงในโอกาสที่เรือหลวงชักธงแต่งเรือ ให้ชักทั้งเวลาเรือเดินและเวลาเรือจอด

๓๕.๓ เรือกลเล็กของเรือหลวงและเรือกระเชียงที่มีธงยศหรือธงตำแหน่งปักที่หัวเรือ

๓๕.๔ เรือกลเล็กของเรือหลวงและเรือกระเชียงที่มีนายพลเรือไปกับเรือ

กรณีที่ต้องชักธงประจำเรือเสมอ

ข้อ ๓๖. ให้ชักธงประจำเรือกลเล็กและเรือกระเชียงเสมอ ทั้งในเวลากลางวันและเวลากลางคืนในกรณีดังต่อไปนี้

๓๖.๑ ในน่านน้ำไทยเมื่อไปติดต่อกับเรือรบต่างประเทศ

๓๖.๒ ในน่านน้ำต่างประเทศเมื่อออกไปจากเรือใหญ่

การชักธงยศหรือธงตำแหน่ง

ข้อ ๓๗. การชักธงยศหรือธงตำแหน่งในเรือกลเล็กและเรือกระเชียง ให้ชักที่หัวเรือเฉพาะในโอกาสที่ผู้ซึ่งมีธงยศหรือธงตำแหน่งไปกับเรือนั้นในหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศ ไปเยี่ยมคำนับ หรือไปรายงานตนเอง

ธงผู้บังคับการเรือให้ใช้ชักที่หัวเรือสำหรับบุคคลดังต่อไปนี้

๓๗.๑ นายทหารที่ไปติดต่อกับเรือรบต่างประเทศ

๓๗.๒ นายทหารผู้ซึ่งมิได้มีธงยศหรือธงตำแหน่ง เช่น เสนาธิการของหน่วยเรือ เวลาไปในหน้าที่ราชการ เป็นเกียรติยศแทนผู้บังคับหน่วยเรือ หรือนายทหาร เรือผู้บังคับบัญชาของหน่วยกำลังรบบนบก เวลาไปในหน้าที่ราชการ เป็นเกียรติยศหรือไปเยี่ยมคำนับ

ตอน ๖

<u>การชักธงแต่งเรือ</u>

ประเภทของการชักธงแต่งเรือ

ข้อ ๓๘. การชักธงแต่งเรือมี ๒ ประเภท คือ

๓๘.๑ ชักธงยอดเสาแต่งเรือ

๓๘.๒ ชักธงราวแต่งเรือ

การชักธงยอดเสาแต่งเรือ

ข้อ ๓๙. การชักธงยอดเสาแต่งเรือ คือการชักธงราชนาวีขึ้นที่ยอดเสาทุกเสา เว้นแต่ที่เสานั้นมีธงยศหรือธงตำแหน่งชักอยู่แล้ว

การชักธงยอดเสาแต่งเรือ ใช้ในเวลาเรือเดินในบริเวณท่าเรือในโอกาสที่กำหนดให้มีการชักธงราวแต่งเรือ

การชักธงราวแต่งเรือ

ข้อ ๔๐. การชักธงราวแต่งเรือ คือการชักธงสัญญาณผูกต่อกันเป็นราวตั้งแต่หัวเรือโยงขึ้นไปยังปลาย

เสาเรือทุกเสาแล้วโยงไปยังท้ายเรือ ระยะระหว่างธงที่ผูกต่อกันนั้นให้ห่างเท่ากับส่วนกว้างของธงสี่เหลี่ยม ในการนี้ให้ชักธงยอดเสาแต่งเรือตามความในข้อ ๓๙. ประกอบด้วย

การปฏิบัติในการชักธงแต่งเรือ

ข้อ ๔๑. ในโอกาสที่มีการชักธงแต่งเรือ จะต้องจัดแต่งเรือให้เรียบร้อย จัดสิ่งที่แลดูเกะกะไม่เข้าที่ให้เข้าที่ทุกแห่ง

การผูกต่อธงราว

ข้อ ๔๒. ธงราวนั้นให้ผูกธงสัญญาณต่อเรียงกันตามลำดับธงอักษรและธงเลข ดังนี้

(๑)	ก	(๑๑)	ญ
(๒)	ข	(๑๒)	ฎ
(๓)	ค	(๑๓)	ฎ
(๔)	ง	(๑๔)	ฐ
(๕)	จ	(๑๕)	ฑ
(๖)	ฉ	(๑๖)	ฒ
(๗)	๒	(๑๗)	ท
(๘)	ช	(๑๘)	น
(๙)	ซ	(๑๙)	บ
(๑๐)	ฌ	(๒๐)	๕

(๒๑)	ป	(๓๑)	ล
(๒๒)	ผ	(๓๒)	ฮ
(๒๓)	ฝ	(๓๓)	ว
(๒๔)	๖	(๓๔)	ส
(๒๕)	พ	(๓๕)	ห
(๒๖)	ฟ	(๓๖)	ฬ
(๒๗)	ภ	(๓๗)	อ
(๒๘)	๗	(๓๘)	ฮ
(๒๙)	ย	(๓๙)	ฤ
(๓๐)	ร	(๔๐)	๐

ถ้าหากว่าส่วนยาวของธงราวที่ต่อกันตามลำดับดังกล่าวแล้ว ยาวไปหรือสั้นไปกว่าส่วนยาวของเรือที่จะชิงธงราวได้ ก็ให้ลดจำนวนธงตอนปลายออก หรือเพิ่มจำนวนธงขึ้นอีก โดยลำดับตั้งต้นใหม่ต่อไปจนพอดีแก่การประดับสำหรับเรือนั้น ๆ

เรือที่มีหน้าที่ชักธงราว

ข้อ ๔๓. เรือที่มีหน้าที่ชักธงราวแต่งเรือ คือเรือหลวงที่มีเสา

โอกาสที่ชักธงราวแต่งเรือ

ข้อ ๔๔. การชักธงราวแต่งเรือ ใช้เฉพาะเวลาเรือจอดในโอกาสดังต่อไปนี้

๔๔.๑ ในงานฉลองหรืองานพิธีใด ๆ ของชาติ

๔๔.๒ ในวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระบรมราชินี

๔๔.๓ ในงานรับหรือส่งเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือสมเด็จพระบรมราชินีซึ่งเสด็จในเรือหลวง เมื่อเรือลำที่เสด็จนั้นชักธงมหาราชใหญ่หรือธงราชินีใหญ่ และเป็นงานที่กำหนดให้แต่งกายเต็มยศ

๔๔.๔ ในงานรับหรือส่งเสด็จเจ้านายชั้นพระบรมวงศ์ซึ่งเสด็จในเรือหลวง โดยหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศ เมื่อเรือลำที่เสด็จนั้นชักธงเบาวราชใหญ่ หรือธงราชวงศ์ใหญ่ และเป็นงานที่กำหนดให้แต่งกายเต็มยศ

๔๔.๕ ในงานรับหรือส่งเสด็จโดยทางเรือของกษัตริย์ ประธานาธิบดี หรือเจ้านายในราชวงศ์ต่างประเทศเป็นเกียรติยศทางราชการ และเป็นงานที่กำหนดให้แต่งกายเต็มยศ

๔๔.๖ ในการใด ๆ เมื่อมีคำสั่งของทางราชการให้ชักธงราว หรือในโอกาสที่จะต้องชักธงราวเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ต่างประเทศ

การชักธงราวขึ้นลง

ข้อ ๔๕. เมื่อมีกำหนดการชักธงราวให้ทราบล่วงหน้า ให้ชักธงราวแต่งเรือขึ้นและลงพร้อมกับธงประจำเรือ แต่ถ้าไม่มีการกำหนดให้ทราบล่วงหน้า ก็ให้ชักขึ้นไปในโอกาสแรกที่ได้รับทราบเป็นทางการ และชักลงพร้อมกับธงประจำเรือ

ตอน ๗

<u>การชักธงบนบก</u>

การชักธงราชนาวี

ข้อ ๔๖. สถานที่บนบกซึ่งเป็นที่ตั้งประจำของกรมกองที่เป็นหน่วยกำลังรบหรือป้อมในสังกัดกองทัพเรือ ให้ชักธงราชนาวีที่ยอดเสา สถานที่บนบกอื่นนอกจากนี้ควรจะชักธงราชนาวีที่ใดบ้าง กองทัพเรือจะได้กำหนดตามความเหมาะสม

การชักธงราชนาวีดังกล่าว ให้มีกำหนดกระทำพิธีธงขึ้นธงลงเหมือนธงประจำเรือ

การใช้ธงขนาดใหญ่

ข้อ ๔๗. ในวันอาทิตย์และในวันที่กำหนดให้ชักธงราว ให้ใช้ธงราชนาวีขนาดใหญ่กว่าปกติ นอกจากนี้ในวันที่มีพิธีหรือการรับรองในหน่วยใด ๆ ถ้าผู้บังคับบัญชาของหน่วยนั้นเห็นเป็นการสมควร จะสั่งให้ชักธงราชนาวีขนาดใหญ่กว่าปกติก็ได้

การชักธงยศและธงตำแหน่ง

ข้อ ๔๘. การชักธงยศและธงตำแหน่ง ให้ปฏิบัติดังนี้

๔๘.๑ ผู้บังคับบัญชาของหน่วยใดที่มีธงหรือธงตำแหน่งเมื่อมีที่ทำการอยู่บนบก จะชักธงยศหรือธงตำแหน่งได้ในเมื่อผู้นั้นเป็นผู้บังคับบัญชาของหน่วยกำลังรบ

๔๘.๒ ถ้าจะชักธงยศหรือธงตำแหน่งร่วมเสากับธงราชนาวี ก็ให้ชักธงยศหรือธงตำแหน่งที่ยอดเสา และย้ายธงราชนาวีไปชักที่กาฟ แต่ถ้าสถานที่ตั้งกองบังคับการของหน่วยทหารตั้งอยู่ห่างไกลกับเสาที่ชักธงราชนาวี จะชักธงยศหรือธงตำแหน่ง ณ ที่ตั้งกองบังคับการต่างหากก็ได้

๔๘.๓ การชักธงยศหรือธงตำแหน่งบนบก ให้อนุโลมตามการชักธงยศหรือธงตำแหน่งในเรือหลวง

การชักธงเวลายิงสลุต

ข้อ ๔๙. การชักธงเวลายิงสลุตบนบก ให้ป้อมที่มีหน้าที่ยิงสลุตปฏิบัติโดยอนุโลมตามการชักธงเวลายิงสลุตในเรือ

การชักธงราวบนบก

ข้อ ๕๐. การชักธงราวบนบก ให้ชักเฉพาะที่เสาซึ่งมีธงราชนาวี โดยชักตั้งแต่พื้นดินจนถึงปลายเสา

แล้วโยงลงมาที่พื้นดินด้านตรงข้าม มีระยะห่างจากโคนเสา ธงเท่า ๆ กันทั้งสองข้าง โดยใช้ธงสัญญาณผูกเรียงกันตามลำดับเช่นเดียวกับการชักธงราวในเรือ จะหันด้านหน้าของธงราวไปในทางทิศใดให้งดงาม แล้วแต่ความเหมาะสมของสถานที่นั้น ๆ

โอกาสและพิธีการชักธงราวบนบกให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการชักธงราวในเรือ

ตอน ๘

<u>การชักธงไว้ทุกข์</u>

วิธีชักธงไว้ทุกข์

ข้อ ๕๑. วิธีชักธงไว้ทุกข์ ให้ปฏิบัติดังนี้

๕๑.๑ ธงประจำเรือทั้งเรือใหญ่และเรือเล็ก รวมทั้งธงราชนาวีที่ชักอยู่บนบกให้ชักขึ้นเพียงกึ่งเสา

๕๑.๒ ธงราว ให้ชักขึ้นเพียง ๒ ใน ๓ ของเสา

๕๑.๓ ธงยศและธงตำแหน่งคงชักสูงเต็มที่ตามปกติ เว้นแต่เรือที่มีศพของผู้ซึ่งมีธงยศหรือธงตำแหน่งนั้นอยู่ในเรือ จึงให้ชักธงยศหรือธงตำแหน่งสำหรับผู้นั้นเพียงกึ่งเสา

ผู้มีอำนาจสั่งชักธงไว้ทุกข์

ข้อ ๕๒. การชักธงไว้ทุกข์ จะปฏิบัติได้ต่อเมื่อมีคำสั่งของทางราชการ โดยกองทัพเรือเป็นผู้นัดหมาย เว้นแต่ในเหตุการณ์ดังจะกล่าวต่อไปในข้อ ๕๓

การสั่งชักธงไว้ทุกข์ตามเหตุการณ์

ข้อ ๕๓. ในเหตุการณ์ดังต่อไปนี้ อนุญาตให้ผู้บังคับการเรือ ผู้บังคับหน่วยเรือ หรือนายทหารผู้ใหญ่ในที่นั้นสั่งชักธงไว้ทุกข์ได้โดยลำพัง คือ

๕๓.๑ เมื่อนายทหารหรือทหารประจำเรือหรือข้าราชการซึ่งโดยสารไปกับเรือถึงแก่กรรมลงในเรือนั้น ในเวลาที่ยกศพลงเรือเล็กจนกระทั่งศพนั้นไปพ้นสายตา หรือในเวลาที่มีพิธีหย่อนศพลงน้ำ ถ้ามีเรือร่วมอยู่ในที่เดียวกันหลายลำก็ให้เรือเหล่านั้นชักธงไว้ทุกข์ดุจเดียวกัน

๕๓.๒ เรือเล็กที่เชิญศพไปในเรือ รวมทั้งเรือที่อยู่ในกระบวนแห่ศพด้วย

๕๓.๓ เวลาเรือหลวงไปจอดในอ่าวต่างประเทศที่มีทางพระราชไมตรีประเทศใด และเรือรบหรือสถานที่รัฐบาลของประเทศนั้นมีการชักธงไว้ทุกข์อยู่ในอ่าวนั้น โดยกำหนดอย่างใดก็ให้ปฏิบัติตาม

๕๓.๔ เวลาเรือหลวงไปจอดอยู่ในที่ใด ๆ ร่วมกับเรือรบต่างประเทศที่มีทางพระราชไมตรี ถ้าผู้มียศสูงสุดในหมู่เรือรบเหล่านั้นได้นัดหมายให้มีการชักธงไว้ทุกข์อย่างใดก็ให้ปฏิบัติตามอย่างนั้นได้ โดยควรแก่ธรรมนิยมระหว่างประเทศ

การทำพิธีธงขึ้นธงลงและการสลุตธงรับคำนับเวลาชักธงไว้ทุกข์

ข้อ ๕๔. การทำพิธีธงขึ้นธงลงและการสลุตธงรับคำนับเวลาชักธงไว้ทุกข์ ให้ปฏิบัติดังนี้

๕๔.๑ สำหรับพิธีธงขึ้น จะต้องชักธงให้เต็มเสาตามสภาพปกติเสียก่อน แล้วจึงลดธงลงเพียงกึ่งเสาเป็นการไว้ทุกข์ ส่วนพิธีธงลงก็ให้ชักธงขึ้นเต็มเสาเสียก่อนในเมื่อมีสัญญาณระวังธง แล้วจึงชักธงลงตามพิธี

๕๔.๒ การสลุตธงรับคำนับเวลาไว้ทุกข์ ให้ชักธงที่ลดเพื่อไว้ทุกข์ขึ้นเต็มเสาเสียก่อนแล้วจึงสลุตธงรับคำนับตามที่กล่าวไว้ในข้อ ๑๗. เสร็จแล้วจึงลดธงลงในลักษณะไว้ทุกข์ตามเดิม

กรณีที่ไม่ต้องชักธงไว้ทุกข์

ข้อ ๕๕. ในกรณีดังต่อไปนี้ไม่ต้องชักธงไว้ทุกข์ คือ

๕๕.๑ ในเวลาเรือเดิน เว้นแต่เรือเชิญศพและเรือที่อยู่ในกระบวนแห่ศพ

๕๕.๒ ในเวลาเตรียมเรือเข้ารบหรือในเวลาทำการรบ

ตอนที่ ๕

การชักธงเวลายิงสลุต

การยิงสลุตให้แก่ชาติหรือสลุตหลวง

ข้อ ๕๖. ในการยิงสลุตให้แก่ชาติในงานฉลองหรืองานพิธีของชาติ หรือถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมิได้เสด็จขึ้นมาบนเรือ ให้ชักธงราชนาวีขึ้นที่ยอดเสาใหญ่ ในขณะที่ทำการยิงสลุต

การยิงสลุตให้แก่บุคคลที่ขึ้นมาบนเรือ

ข้อ ๕๗. ในการยิงสลุตให้แก่บุคคลในโอกาสที่ขึ้นมาบนเรือหรือไปจากเรือ ถ้าผู้นั้นมีธงยศหรือธงตำแหน่งก็ให้ชักธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้นั้นขึ้นที่ยอดเสา จะชักขึ้นที่เสาใดให้เป็นไปตามกำหนดของกองชักธงนั้น แต่ถ้าไม่มีธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้นั้นอยู่ในเรือก็ดี หรือผู้นั้นไม่มีธงยศหรือธงตำแหน่งก็ดี ก็ให้ชักธงชาติขึ้นแทน

การยิงสลุตให้แก่ธงยศหรือธงตำแหน่ง

ข้อ ๕๘. ในการยิงสลุตให้แก่ธงยศหรือธงตำแหน่งอย่างใด ไม่ต้องชักธงยศหรือธงตำแหน่งของผู้นั้นขึ้นในเรือ

ธงมหาราชน้อย ธงราชินีน้อย ธงเยาวราช-น้อย และธงราชวงศ์น้อย เมื่อชักขึ้นแทนธงมหาราชใหญ่ ธงราชินีใหญ่ ธงเยาวราชใหญ่ และธงราชวงศ์ใหญ่ หมายความว่าโปรดเกล้าฯ และทรงโปรดให้งดการยิงสลุต ถวายคำนับ

ตอน ๑๐

การชักธงเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ชาติหรือบุคคลต่างประเทศ

ชักธงให้เฉพาะประเทศที่มีสัมพันธไมตรี

ข้อ ๕๙. การชักธงเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ชาติหรือบุคคลต่างประเทศ ให้กระทำเฉพาะประเทศที่มีสัมพันธไมตรีกับประเทศไทยเท่านั้น

การชักธงเป็นเกียรติยศแก่กษัตริย์ ประธานาธิบดี หรือประมุขต่างประเทศ

ข้อ ๖๐. ในโอกาสที่กษัตริย์ ประธานาธิบดี หรือประมุขต่างประเทศใด เสด็จหรือมาเยี่ยมเรือหลวง ให้ชักธงราชนาวีของประเทศนั้นที่เสาใหญ่ตลอดเวลาที่อยู่ในเรือนั้น ธงยศหรือธงตำแหน่งใด ๆ นอกจากธงพระอิสริยยศซึ่งชักที่เสาใหญ่อยู่ก่อนแล้ว ให้ย้ายธงยศหรือธงตำแหน่งนั้น ๆ ไปชักที่เสาที่สอง ถ้าเป็นเรือเสาเดียว ก็คงให้ชักธงราชนาวีของประเทศนั้นคู่กับธงพระอิสริยยศ ธงยศหรือธงตำแหน่งใด ๆ นั้นได้ทั้งสิ้น

เมื่อเรือหลวงยิงสลุตให้แก่กษัตริย์ ประธานาธิบดี หรือประมุขต่างประเทศใด ซึ่งมิได้เสด็จหรือมาในเรือ ให้

ชักธงราชนาวีของประเทศนั้นขึ้นที่เสาใหญ่ในขณะที่ทำการยิงสลุต

ถ้าจะต้องชักธงราชนาวีต่างประเทศคู่กับธงพระอิสริยยศ ให้ชักธงราชนาวีต่างประเทศขึ้นที่สาย-ทางซ้าย และชักธงพระอิสริยยศขึ้นที่สายทางขวา

การชักธงเมื่อยิงสลุตให้แก่ชาติของต่างประเทศ

ข้อ ๖๑. เมื่อเรือหลวงยิงสลุตให้แก่ชาติของต่างประเทศ เช่น ในเวลาเรือเข้าจอดในอ่าว-ต่างประเทศ หรือยิงสลุตตอบเรือรบต่างประเทศที่ยิงสลุตให้แก่ชาติไทย หรือในเวลายิงสลุตในงานฉลองหรืองานพิธีให้แก่ชาติต่างประเทศใดนั้น ให้ชักธงราชนาวีของประเทศนั้นขึ้นที่เสาใหญ่ในขณะที่ทำการยิงสลุต

การชักธงเป็นเกียรติยศแก่เจ้าในราชวงศ์ต่างประเทศ

ข้อ ๖๒. ในโอกาสที่เจ้าในราชวงศ์ต่างประเทศใดเสด็จมาเยี่ยมเรือหลวง และมีการยิงสลุตเป็นเกียรติยศ ให้ชักธงชาติของประเทศนั้นขึ้นที่เสาใหญ่ในขณะที่ทำการยิงสลุต

การชักธงเมื่อยิงสลุตให้แก่นายพลเรือต่างประเทศ

ข้อ ๖๓. ในขณะที่ทำการยิงสลุตให้แก่นายพลเรือต่างประเทศ เช่น เมื่อพบกับเรือรบต่างประเทศใดที่มีธงนายพลเรือชักอยู่ หรือเมื่อยิงสลุตตอบเรือรบต่างประเทศใดที่ยิงสลุตคำนับนายพลเรือของเรา ให้ชักธงราชนาวีของประเทศนั้นขึ้นที่เสาที่สอง

การชักธงเป็นเกียรติยศแก่ข้าราชการต่างประเทศ

ข้อ ๖๔. เรือหลวงลำใดรับข้าราชการต่างประเทศผู้ใดเป็นผู้โดยสารไปกับเรือในหน้าที่ราชการเป็นเกียรติยศ ถ้าเห็นเป็นการสมควรที่จะชักธงให้ปรากฏว่ามีข้าราชการต่างประเทศไปในเรือลำนั้นแล้ว ก็ให้ชักธงราชนาวีของประเทศของข้าราชการนั้นขึ้นที่เสาที่สองในเมื่อข้าราชการต่างประเทศผู้นั้นมีธงยศเทียบชั้นนายพลเรือขึ้นไป ตามระเบียบการเทียบยศของประเทศนั้น อนึ่งถึงแม้ข้าราชการผู้นั้นมีธงยศหรือธงตำแหน่งอย่างใด ก็ห้ามชักธงยศหรือธงตำแหน่งของข้าราชการนั้นในเรือหลวง

ในโอกาสที่ข้าราชการต่างประเทศใดมาเยี่ยมเรือหลวง และมีการยิงสลุตเป็นเกียรติยศ ให้ชักธงราชนาวีของประเทศนั้นขึ้นที่เสาที่สองในขณะที่ทำการยิงสลุต

การชักธงแต่งเรือเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ต่างประเทศ

ข้อ ๖๕. ในโอกาสที่เรือหลวงชักธงแต่งเรือเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ต่างประเทศใด ให้ชักธงราชนาวีของประเทศนั้นขึ้นที่ยอดเสาใหญ่เสมอ

การแจ้งเรื่องการชักธงแต่งเรือหรือการชักธงไว้ทุกข์จากต่างประเทศทราบ

ข้อ ๖๖. เรือหลวงที่จอดอยู่ในน่านน้ำไทยจะมีการชักธงแต่งเรือ หรือจะมีการชักธงไว้ทุกข์เนื่องในกรณีใด ๆ ก็ดี ถ้ามีเรือรบต่างประเทศใดจอดร่วมอ่าวอยู่ด้วย ก็ให้นายทหารผู้ใหญ่ในที่นั้นแจ้งแก่นายทหารผู้ใหญ่

ของเรือรบต่างประเทศนั้นให้ทราบถึงการที่จะชักธงแต่งเรือ หรือการชักธงไว้ทุกข์เนื่องในกรณีนั้น ๆ ด้วย

ถ้าเรือหลวงจอดอยู่ในน่านน้ำต่างประเทศใดจะมีการชักธงแต่งเรือหรือการชักธงไว้ทุกข์ ก็ให้นายทหารผู้ใหญ่ในที่นั้นทำการติดต่อตกลงกับผู้แทนทางการทูตหรือกงสุลของประเทศไทยเกี่ยวกับการแจ้งเรื่องให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลของประเทศเจ้าของท่านั้นได้ทราบ ถ้าที่นั้นไม่มีผู้แทนทางการทูตหรือกงสุลของประเทศไทยประจำอยู่ ก็เป็นหน้าที่ของนายทหารผู้ใหญ่จัดการแจ้งเรื่องให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลของประเทศเจ้าของท่าได้ทราบ นอกจากนี้ถ้ามีเรือรบต่างประเทศใดจอดร่วมอ่าวอยู่ด้วย ก็ให้นายทหารผู้ใหญ่แจ้งเรื่องให้แก่นายทหารผู้ใหญ่ของเรือรบต่างประเทศนั้นได้ทราบด้วยเช่นเดียวกัน

เมื่อได้รับแจ้งเรื่องการชักธงแต่งเรือหรือการชักธงไว้ทุกข์

ข้อ ๖๗. ในเวลาที่เรือหลวงจอดอยู่ ณ ที่ใดจะเป็นในน่านน้ำไทยหรือน่านน้ำต่างประเทศก็ตาม ถ้าผู้บังคับบัญชาของเรือรบต่างประเทศใดหรือเจ้าหน้าที่รัฐบาลของต่างประเทศใดได้แจ้งเรื่องการชักธงแต่งเรือหรือการชักธงไว้ทุกข์เนื่องในกรณีใด ๆ มาให้ทราบ ก็ให้นายทหารผู้ใหญ่ หรือผู้บังคับการเรือพิจารณาสั่งการเพื่อปฏิบัติตามโดยควรแก่กรณีและขนบธรรมเนียมประเพณีของ

ประเทศนั้น ๆ เท่าที่พึงจะทำได้

การชักธงชาติแทนธงราชนาวี

ข้อ ๖๙. ในกรณีที่ต้องชักธงราชนาวีของต่างประเทศขึ้นในเรือหลวงในโอกาสที่จะต้องชักเป็นเกียรติยศแก่ต่างประเทศตามที่ระบุไว้ในระเบียบนี้ ถ้าไม่มีธงราชนาวีของประเทศนั้นในเรือ หรือประเทศนั้นไม่มีธงราชนาวี ก็ให้ชักธงชาติของประเทศนั้นขึ้นแทนได้

ตอน ๑๑

<u>เบ็ดเตล็ด</u>

การชักธงในเรืออื่น ๆ

ข้อ ๖๙. เรืออื่น ๆ นอกจากที่ระบุไว้ในระเบียบนี้ไม่ชักธงประจำเรือในเวลาเรือจอด ส่วนในเวลาเรือเดินให้ชักธงราชนาวีที่ท้ายเรือ

การชักธงในเรือปลด

ข้อ ๗๐. เรือที่ทางราชการได้สั่งปลดจากระวางประจำการแล้ว โดยปกติไม่ชักธงประจำเรือ เว้นแต่ในกรณีที่กองทัพเรือเห็นเป็นการสมควร จึงให้ชักธงราชนาวีที่ท้ายเรือ

ข้อ ๗๑. ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๑๔

(ลงชื่อ) พลเรือเอก จรูญ เฉลิมเตียรณ

(จรูญ เฉลิมเตียรณ)

ผู้บัญชาการทหารเรือ

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง ระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๙

โดยที่เห็นเป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๙"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๕ แห่งระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ ๕ กำหนดเวลาชักธงชาติขึ้นและลง ดังนี้

ก. ให้กำหนดเวลาชักธงขึ้นสู่ยอดเสาเวลา ๐๘.๐๐ น. โดยให้ชักธงขึ้นตามเสียงเพลงชาติที่บรรเลงต่อจากการเทียบเวลา ๐๘.๐๐ น. ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ข. สำหรับโรงเรียนทั้งของรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์นั้น ให้เลือกชักธงได้ทั้งเวลา ๐๘.๐๐ น. หรือเวลาที่โรงเรียนเข้า ซึ่ง

อาจจะเป็นเวลาเลยจากเวลา ๐๘.๐๐ น. ไปแล้ว ทั้งนี้ ให้ปฏิบัติตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

ค. ให้กำหนดเวลาเชิญธงชาติลงจากเสาเวลา ๑๘.๐๐ น. โดยฟังเสียงเพลงชาติจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย หรือในเวลา ๑๘.๐๐ น.ตรง ตามเวลาของสถานที่นั้นในกรณีที่ไม่มีเสียงวิทยุ สำหรับโรงเรียนให้ปฏิบัติตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการหรือทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

ง. ให้สถานที่ราชการทุกแห่งเปิดวิทยุรับฟังเสียงเพลงชาติจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเวลา ๐๘.๐๐ น. และเชิญชวนให้ข้าราชการหยุดยืนเคารพธงชาติในเวลา ๐๘.๐๐ น. เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีแก่ประชาชนทั่วไป

ทั้งนี้ ให้สถานที่ราชการทุกแห่งมีและใช้ธงชาติที่มีสภาพดีและเรียบร้อย โดยไม่ปล่อยให้ธงชาติที่ใช้อยู่ขาดวิ่น หรือมีสีสรรซีดจนมองไม่ออกว่าเป็นธงชาติไทย"

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

ธานินทร์ กรัยวิเชียร

นายกรัฐมนตรี

ประกาศสำนักพระราชวัง

เรื่อง ระเบียบการบรรเลงดุริยางค์ในการพระราชพิธีหรือพิธีการต่างๆ

ตามที่สำนักพระราชวังได้ประกาศระเบียบการบรรเลงดุริยางค์ ในการพระราชพิธีหรือพิธีการต่างๆ ฉบับลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ ไว้แล้วนั้น ในกาลต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระอิสริยศักดิ์พระบรมราชวงศ์บางพระองค์ให้สูงขึ้น จึงควรที่จะได้มีระเบียบการบรรเลงดุริยางค์เพื่อถวายความเคารพรวมอยู่ในฉบับเดียวกัน ฉะนั้น ให้ยกเลิกระเบียบฉบับลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ นั้นเสีย และให้ใช้ระเบียบปฏิบัติดังต่อไปนี้แทน

๑. พิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งรับและส่งเสด็จฯ

๒. พิธีการที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งรับและส่งเสด็จฯ

๓. พิธีการที่จัดกองทหารเกียรติยศสำหรับพระมหากษัตริย์ในอดีต หรือจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับบุคคลอื่นด้วย (เช่น เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดพระราชานุสาวรีย์ หรือเสด็จพระราชดำเนินในงานศพที่มีกองทหารเกียรติยศสำหรับศพ)

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึง กองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ถ้ามี) หรือแถวทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ รับเสด็จฯ ถวายความเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แตรเดี่ยวแถวรับเสด็จฯ เป่าเพลงคำนับ ๓ จบ กองทหารเกียรติยศอีกกองหนึ่งถวายความเคารพโดยไม่บรรเลงดุริยางค์ เมื่อจบพิธีการของผู้ที่ได้รับจัดกองเกียรติยศแล้ว กองทหารเกียรติยศสำหรับผู้นั้นกลับ เฉพาะกองทหารเกียรติยศ สำหรับพระราชานุสาวรีย์คงรออยู่จนกว่าจะเสด็จพระราชดำเนินกลับ และให้ถวายความเคารพเมื่อเสด็จฯ กลับด้วย แต่ไม่ต้องบรรเลงดุริยางค์

๔. พิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยประมุขต่างประเทศ

๔.๑ ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น จบแล้วบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งรับและส่งเสด็จฯ ในกรณีที่ประมุขต่างประเทศเสด็จฯ หรือไปตามลำพัง ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น

๔.๒ ในกรณีที่จัดกองทหารเกียรติยศ ๒ กอง คือ กองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และกองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศ

๔.๒.๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ถึงให้กองทหารเกียรติยศถวายความเคารพพร้อมกันทั้ง ๒ กอง เฉพาะกองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพียงกองเดียว บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

๔.๒.๒ เมื่อประมุขต่างประเทศเสด็จฯ หรือมาถึง ให้กองทหารเกียรติยศแสดงความเคารพพร้อมกันทั้ง ๒ กอง เฉพาะกองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศเพียงกองเดียวบรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น

๔.๒.๓ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยประมุขต่างประเทศ กองทหารเกียรติยศทั้ง ๒ กอง ถวายและแสดงความเคารพพร้อมกัน กองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศบรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้นก่อน แล้วกองเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

๔.๓ ในกรณีที่จัดกองทหารเกียรติยศกองเดียว

๔.๓.๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถึง กองทหารเกียรติยศถวายเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

๔.๓.๒ เมื่อประมุขต่างประเทศเสด็จฯ หรือมาถึง กองทหารเกียรติยศแสดงความเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น

๔.๓.๓ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยประมุขต่างประเทศ กองทหารเกียรติยศถวายและแสดงความเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้นก่อน แล้วจึงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

๕. พิธีการที่สมเด็จพระบรมราชินีในรัชกาลอื่นๆ เสด็จพระราชดำเนิน ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งรับและส่งเสด็จฯ

๖. พิธีการที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนิน ดุริยางค์บรรเลงเพลง***มหาชัยทั้งรับและส่งเสด็จฯ

๗. พิธีการที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนิน ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งรับและส่งเสด็จฯ

๘. พิธีการที่สมเด็จพระบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระบรมราชวงศ์ชั้นสมเด็จเจ้าฟ้า หรือพระวรชายา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จเป็นประธาน ดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาชัยทั้งรับและส่งเสด็จฯ

๙. พิธีการที่ผู้แทนพระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ในงานเสด็จพระราชดำเนิน

*** บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งรับและส่งเสด็จ

๙.๑ ถ้าผู้แทนพระองค์คือสมเด็จพระบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระบรมราชวงศ์ชั้นสมเด็จเจ้าฟ้า หรือพระวรชายา ในองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เมื่อผู้แทนพระองค์เสด็จมาถึง ดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาชัยและเมื่อผู้แทนพระองค์ประทับเรียบร้อยแล้ว ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นการเปิดงาน เมื่อปิดงานดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และเมื่อผู้แทนพระองค์เสด็จกลับ ดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาชัย

๙.๒ ถ้าผู้แทนพระองค์เป็นบุคคลอื่น เมื่อผู้แทนพระองค์มาถึง ดุริยางค์ไม่บรรเลงเพลงใดๆ และเมื่อผู้แทนพระองค์นั่งเรียบร้อยแล้ว ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นการเปิดงาน เมื่อปิดงานดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และเมื่อผู้แทนพระองค์กลับ ดุริยางค์ไม่ต้องบรรเลงเพลงใดๆ

๑๐. ในกรณีที่จัดกองเกียรติยศตำรวจหรือลูกเสือ คงปฏิบัติเช่นเดียวกับกองทหารเกียรติยศ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๑

นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์

เลขาธิการพระราชวัง

พระราชบัญญัติธง

พ.ศ. ๒๕๒๒

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒

เป็นปีที่ ๓๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยธง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙

(๒) พระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑

(๓) พระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๓

(๔) พระราชบัญญัติธง (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๕

บรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๔ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

ธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย

มาตรา ๕ ธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย ได้แก่

(๑) ธงชาติ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้างแบ่งเป็น ๕ แถบตลอดความยาวของผืนธง ตรงกลางเป็นแถบสีน้ำเงินแก่ กว้าง ๒ ส่วน ต่อจากแถบสีน้ำเงินแก่ออกไปทั้งสองข้างเป็นแถบสีขาวกว้างข้างละ ๑ ส่วน ต่อจากแถบสีขาวออกไปทั้งสองข้างเป็นแถบสีแดงกว้างข้างละ ๑ ส่วน ธงชาตินี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ธงไตรรงค์”

(๒) ธงราชนาวี มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีแดงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๔ ใน ๖ ส่วนของความกว้างของผืนธง โดยให้ขอบของดวงกลมจดขอบแถบสีแดงของผืนธง ภายในดวงกลมมีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าหาเสาธงหรือคันธง

หมวด ๒

ธงพระอิสริยยศ

มาตรา ๖ ธงสำหรับพระมหากษัตริย์ ได้แก่

(๑) ธงมหาราชใหญ่ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงสีเหลือง มีรูปครุฑพ่าห์ สีแดงอยู่ตรงกลาง

(๒) ธงมหาราชน้อย แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงมหาราชใหญ่ แต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาวแปลงเป็นรูปธงยาวเรียวโดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งของตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่าของความกว้างของตอนต้น ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงมหาราชใหญ่ หมายความว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

มาตรา ๗ ธงสำหรับองค์สมเด็จพระราชินี ได้แก่

(๑) ธงราชินีใหญ่ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีเหลือง ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธงเหมือนธงมหาราชใหญ่ ตอนปลายตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

(๒) ธงราชินีน้อย มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงมหาราชน้อย เว้นแต่ชายต่อเป็นสีแดง ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงราชินีใหญ่ หมายความว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

มาตรา ๘ ธงสำหรับองค์สมเด็จพระบรมราชชนนี ได้แก่

(๑) ธงบรมราชวงศ์ใหญ่ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน

พื้นธงสีเหลือง ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธงที่ตรงกลางตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธง เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาบ มีขนาดกว้างยาวครึ่งหนึ่งของความกว้างของผืนธง ภายในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาบมีรูปมงกุฎขัตติยราชนารีประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ๒ ชั้นเหนือตั่ง และมีตั่งลดตั้งฉัตรกลีบบัว ๕ ชั้น อยู่สองข้าง รูปเหล่านี้เป็นสีเหลืองเข้ม

(๒) ธงบรมราชวงศ์น้อย แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับตอนต้นของธงบรมราชวงศ์ใหญ่ แต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีแดงแปลงเป็นรูปธงยาวเรียว โดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งของตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่าของความกว้างของตอนต้น ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงบรมราชวงศ์ใหญ่ หมายความว่า โปรดเกล้าฯ ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

มาตรา ๙ ธงสำหรับองค์สมเด็จพระยุพราช ได้แก่

(๑) ธงเยาวราชใหญ่ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงมีสองสี รอบนอกสีขาบ รอบในสีเหลืองกว้างยาวครึ่งหนึ่งของรอบนอกมีรูปครุฑพ่าห์สีแดงอยู่ตรงกลาง

(๒) ธงเยาวราชน้อย แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเยาวราชใหญ่ แต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาวแปลงเป็นรูปธงยาวเรียวโดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งของตอนต้นปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่าของความกว้างของตอนต้น ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงเยาวราชใหญ่ หมายความว่า โปรดเกล้าฯ ให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

มาตรา ๑๐ ธงสำหรับองค์พระวรชายาแห่งสมเด็จพระยุพราช ได้แก่

(๑) ธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธงเหมือนธงเยาวราชใหญ่ ตอนปลายเป็นสีขาบตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

(๒) ธงเยาวราชน้อยฝ่ายใน มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเยาวราชน้อย เว้นแต่ชายต่อเป็นสีแดง ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงเยาวราชใหญ่ฝ่ายใน หมายความว่า โปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

มาตรา ๑๑ ธงสำหรับองค์พระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอหรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล ได้แก่

(๑) ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงสีขาบ มีดวงกลมสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาวครึ่งหนึ่งของความกว้างของผืนธงอยู่ตรงกลางของผืนธง ภายในดวงกลมมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง

(๒) ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า แบ่งตามความยาวออกเป็นสองตอน ตอนต้นมีลักษณะ

และสีอย่างเดียวกับธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้าแต่กว้างไม่เกิน ๖๐ เซนติเมตร ตอนปลายมีลักษณะเป็นชายต่อสีขาวแปลงเป็นรูปธงยาวเรียว โดยให้ปลายสุดกว้างครึ่งหนึ่งของตอนต้น ปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๓ ใน ๘ ส่วนของความยาวของผืนธง ความยาวของผืนธงเป็น ๘ เท่า ของความกว้างของตอนต้น ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า หมายความว่า โปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

มาตรา ๑๒ ธงสำหรับองค์พระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ หรือสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ แห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล ได้แก่

(๑) ธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธงเหมือนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายหน้า ตอนปลายเป็นสีขาบตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซว ลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

(๒) ธงราชวงศ์น้อยฝ่ายใน มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงราชวงศ์น้อยฝ่ายหน้า เว้นแต่ชายต่อเป็นสีแดง ธงนี้ถ้าชักขึ้นแทนธงราชวงศ์ใหญ่ฝ่ายใน หมายความว่า โปรดให้งดการยิงสลุตถวายคำนับ

หมวด ๓

ธงทหาร

มาตรา ๑๓ ธงทหาร ได้แก่

(๑) ธงชัยเฉลิมพล เป็นธงประจำหน่วยทหารที่ได้รับพระราชทานมี ๓ ชนิดคือ ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก ธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ และธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ

(๒) ธงราชการทหาร มี ๔ ชนิด คือ ธงฉาน ธงประจำกองทัพบก ธงประจำกองทัพเรือ และธงประจำกองทัพอากาศ

(๓) ธงแสดงยศ ตำแหน่งและหน่วยทหาร

มาตรา ๑๔ ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ ๗๐ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีอุณาโลมทหารบกและมีชื่อหน่วยทหารสีแดงขลิบริมสีเหลือง เป็นแถวโค้งโอบใต้อุณาโลมทหารบก ผืนธงมุมบนด้านที่ติดกับคันธงมีรูปพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลืองภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อสีแดงขลิบริมสีเหลืองรัศมีสีฟ้า ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลับดำ ด้านอื่นมีแถบจีบสีเหลือง กว้าง ๒ เซนติเมตร

หน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ซึ่งมีธงชัยเฉลิมพลของทหารบกแล้ว จะมีธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งธงก็ได้ ธงนี้มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติแต่กว้าง ๗๐ เซนติเมตร ยาว ๑๐๕ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสีแดงกว้าง ๓๕ เซนติเมตร ยาว ๕๒.๕ เซนติเมตร ภายในรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ของรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ด้านล่างขนานกับขอบล่างของผืนธง รูปเหล่านี้เป็นสีขาว

(๒) ธงพลอากาศเอก มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๔ ดวง เรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้มุมแหลมวางตามความยาวของผืนธง

(๓) ธงพลอากาศโท มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๓ ดวง เรียงเป็นรูปสามเหลี่ยมด้าน เท่าอยู่ตรงกลางของผืนธง ให้ด้านฐานของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอยู่ด้านล่างขนานกับขอบล่างของผืนธง

(๔) ธงพลอากาศตรี มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๒ ดวง เรียงตามความยาว อยู่ตรงกลางของผืนธง

(๕) ธงพลอากาศจัตวา มีรูปดาวห้าแฉกสีขาว ๑ ดวง อยู่ตรงกลางของผืนธง

มาตรา ๒๗ ธงแสดงตำแหน่ง ได้แก่

(๑) ธงผู้บัญชาการทหารสูงสุด

(๒) ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารบก

(๓) ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารเรือ

(๔) ธงผู้บัญชาการทหารอากาศ

มาตรา ๒๘ ธงผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน ด้านยาวของผืนธงแบ่งเป็นสามตอนเท่ากัน ตอนต้นของผืนธงสีแดง ตอนกลางสีขาบและตอนปลายสีฟ้า ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางขวา และมีสมอสอดวงจักร ด้านซ้ายและด้านขวาของรูปจักรมีรูปปีกนกกางล้อมรอบด้วยช่อชัยพฤกษ์ ภายใต้ช่อชัยพฤกษ์มีรูปดาวห้าแฉก ๕ ดวง อยู่ตรงกลาง ๑ ดวงและโอบขึ้นไปทางซ้ายและขวาของดวงที่อยู่ตรงกลางอีกข้างละ ๒ ดวง รูปเหล่านี้เป็นสีเหลืองเว้นแต่สมอเป็นสีเงินและดาวเป็นสีทอง ขอบธงมีแถบจีบสีเหลืองนอกจากด้านที่ติดกับคันธง

มาตรา ๒๙ ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารบก ได้แก่

(๑) ธงผู้บัญชาการทหารบก มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีแดง ตรงกลางของผืนธงมีรูปเครื่องหมายกองทัพบก ภายใต้เครื่องหมายกองทัพบกมีรูปดาวห้าแฉก ๕ ดวง อยู่ตรงกลาง ๑ ดวง และโอบขึ้นไปทางซ้ายและขวาของดวงที่อยู่ตรงกลางอีกข้างละ ๒ ดวง รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

(๒) ธงแม่ทัพ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารบก เว้นแต่มีรูปดาวห้าแฉก ๓ ดวง อยู่ตรงกลางภายใต้เครื่องหมายกองทัพบก ๑ ดวง และอยู่ทางซ้ายและขวาของเครื่องหมายนั้นข้างละ ๑ ดวง

(๓) ธงผู้บัญชาการกองพล มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารบก เว้นแต่มีรูปดาวห้าแฉก ๒ ดวง อยู่ทางซ้ายและขวาของเครื่องหมายกองทัพบกข้างละ ๑ ดวง

มาตรา ๓๐ ธงแสดงตำแหน่งสำหรับทหารเรือ ได้แก่

(๑) ธงผู้บัญชาการทหารเรือ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน

พื้นธงสีขาบ ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้าย และมีสมอสอดวงจักรภายใต้พระมหามงกุฎ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

(๒) ธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการทหารเรือแต่ตอนต้น ๒ ใน ๓ ส่วนของความยาวมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้าย และมีสมอสอดวงจักรภายใต้พระมหามงกุฎอยู่ตรงกลาง และปลายธงตัดเป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวลึก ๑ ใน ๓ ส่วนของความยาวของผืนธง

(๓) ธงผู้บังคับการกองเรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการแต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีขาว

(๔) ธงผู้บังคับหมวดเรือ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ทางคันธงกว้าง ๒ ส่วน ผืนธงยาว ๕ ส่วน พื้นธงสีขาบตอนต้น ๒ ใน ๕ ส่วนของผืนธงมีสมอสีเหลืองอยู่ตรงกลาง

(๕) ธงผู้บังคับหมู่เรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บังคับหมวดเรือ แต่ตอนปลาย ๓ ใน ๕ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาว

(๖) ธงหัวหน้าชั่วคราว มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บังคับหมวดเรือ แต่ตอนต้น ๒ ใน ๕ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาว มีสมอสีขาบอยู่ตรงกลาง

(๗) ธงผู้บังคับการเรือ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ทางคันธง กว้างไม่เกิน ๒๐ เซนติเมตร ผืนธงยาว ๓๐ เท่าของด้านฐาน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีแดงตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาบ

(๘) ธงผู้บัญชาการฐานทัพเรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการแต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีฟ้า

(๙) ธงผู้บังคับการสถานีทหารเรือ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ แต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีแดง

(๑๐) ธงผู้บัญชาการกรมนาวิกโยธิน มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ แต่ปลายธงที่เป็นแฉกรูปหางนกแซงแซวเป็นสีเหลือง

มาตรา ๓๑ ธงผู้บัญชาการทหารอากาศ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีฟ้า ขอบธงขลิบริมสีเหลืองทั้ง ๔ ด้าน และตรงกลางของผืนธงมีรูปปีกนกสีเหลือง ๒ ปีก ระหว่างหัวปีกมีรูปธงชาติเฉียงอยู่ในอาร์ม เหนืออาร์มมีอุณาโลมสีขาวภายใต้พระมหามงกุฎเปล่งรัศมีสีเหลือง

มาตรา ๓๒ ธงแสดงหน่วยทหารบก ได้แก่

(๑) ธงแสดงหน่วยกองทัพ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน แบ่งสีเป็น ๒ ส่วน ส่วนบนคือส่วนจากมุมล่างทางด้านคันธงตัดเฉียงขึ้นไปถึงมุมบนเป็นสีแดง ส่วนล่างคือส่วนที่เหลือ เป็นสีบานเย็น ในส่วนที่เป็นสีแดงตอนมุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีเครื่องหมายกองทัพบก ใต้เครื่องหมายกองทัพบกมีดาวห้าแฉกสีเหลือง ๓ ดวง เรียงตามความ

ยาวของผืนธง

(๒) ธงแสดงหน่วยกองพล มีลักษณะอย่างเดียวกับธงแสดงหน่วยกองทัพ แต่ใต้เครื่องหมายกองทัพบกมีดาวห้าแฉกสีเหลือง ๒ ดวง เรียงตามความยาวของผืนธง

(๓) ธงแสดงหน่วยกรม มีลักษณะอย่างเดียวกับธงแสดงหน่วยกองพลแต่ใต้เครื่องหมายกองทัพบกไม่มีดาว สำหรับธงแสดงหน่วยกรมนักเรียนนายร้อย ผืนธงส่วนล่างเป็นสีเหลือง มุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีตราแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแทนเครื่องหมายกองทัพบก และมีแถบโอบใต้ตราแผ่นดิน รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง ภายในแถบมีความว่า "กรมนักเรียนนายร้อย" เป็นอักษรสีแดงสำหรับหน่วยรบพิเศษซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกรมตรงกลางของผืนธงส่วนล่างมีเครื่องหมายนักโดดร่มสีเหลืองขนาดพองาม และสำหรับหน่วยบินซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกรม ตรงกลางของผืนธงส่วนล่างมีเครื่องหมายแสดงความสามารถในการบินสีขาวขนาดพองาม

(๔) ธงแสดงหน่วยกองพัน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน แบ่งสีเป็น ๒ ส่วน ส่วนบนคือส่วนจากมุมล่างทางด้านคันธงตัดเฉียงไปถึงมุมบนเป็นสีแดง ส่วนล่างคือส่วนที่เหลือแบ่งออกไปอีกเป็นสองตอน โดยแบ่งจากจุดกึ่งกลางของเส้นทแยงมุมตัดเฉียงลงถึงมุมล่างด้านนอก ตอนต้นทางด้านที่ติดกับคันธงเป็นสีตามสีของหน่วยทหาร ตอนปลายเป็นสีขาว มุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีเครื่องหมายกองทัพบก สำหรับธงแสดงหน่วยกองพันทหารราบให้มีแถบสีแดงทับรอยต่อเส้นทแยงตัดเฉียง สำหรับกองพันนักเรียนนายร้อย ส่วนล่างของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงเป็นสีเหลือง มุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีตราแผ่นดินและมีแถบอย่างเดียวกับธง แสดงหน่วยกรมนักเรียนนายร้อย สำหรับหน่วยรบพิเศษซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกองพันตรงกลางของผืนธงส่วนล่างมีเครื่องหมายนักโดดร่มสีเหลืองขนาดพองาม และสำหรับหน่วยบินซึ่งอยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกองพัน ตรงกลางของผืนธงส่วนล่างมีเครื่องหมายแสดงความสามารถในการบินสีขาวขนาดพองาม

ผืนธงส่วนล่างของธงแสดงหน่วยทหารตาม (๒) (๓) และ (๔) เป็นสีตามสีของหน่วยทหารดังต่อไปนี้

(ก)	ทหารราบและหน่วยรบพิเศษ	สีขาว
(ข)	ทหารม้า	สีฟ้าหม่น
(ค)	ทหารปืนใหญ่ และนักเรียนนายร้อย	สีเหลือง
(ง)	ทหารช่าง	สีดำ
(จ)	ทหารสื่อสาร	สีม่วง
(ฉ)	ทหารขนส่ง	สีเลือดหมู
(ช)	ทหารแพทย์	สีเขียว
(ซ)	ทหารสารวัตร	สีน้ำเงิน
(ฌ)	ทหารสรรพาวุธ	สีแสด

(ญ) หน่วยบิน สีฟ้าอ่อน

ธงแสดงหน่วยทหารตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) ถ้ามีหน่วยที่เป็นเหล่าและอยู่ในระดับเดียวกันตั้งแต่ ๒ หน่วยขึ้นไป ให้มีอักษรย่อชื่อหน่วยหรือเลขหมายหน่วยเป็นตัวเลขไทยอยู่ตรงกลางของส่วนล่างของผืนธง

นอกจากที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ทหารบกจะมีธงแสดงหน่วยทหารอื่นอีกหรือจะมีธงแสดงหน่วยทหารสำหรับหน่วยทหารที่อยู่ในระดับเทียบเท่าหน่วยกองทัพ หน่วยกองพล หน่วยกรม หน่วยกองพันอื่นอีกก็ได้โดยให้กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ ธงแสดงหน่วยทหารอากาศมี

(๑) ธงแสดงหน่วยที่เป็นส่วนกำลังรบ ตั้งแต่ระดับฝูงบินหรือกองพันขึ้นไปมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน พื้นธงสีฟ้า ตรงกลางของผืนธงมีรูปเครื่องหมายกองทัพอากาศเป็นสีเหลือง และมีชื่อหน่วยทหารนั้นๆ เป็นสีน้ำเงินดำเป็นแถวโค้งโอบใต้รูปเครื่องหมายกองทัพอากาศ

(๒) ธงแสดงหน่วยแยกอิสระที่เป็นส่วนกำลังรบ ตามที่กองทัพอากาศกำหนด มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงแสดงหน่วยที่เป็นส่วนกำลังรบตั้งแต่ระดับฝูงบินหรือกองพันขึ้นไป

หมวด ๔
ธงพิทักษ์สันติราษฎร์

มาตรา ๓๔ ธงพิทักษ์สันติราษฎร์ของกรมตำรวจ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ที่ตรงกลางของผืนธงมีรูปตราแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยความว่า “พิทักษ์สันติราษฎร์” ปักด้วยดิ้นเงินโอบใต้ตราแผ่นดิน

ธงพิทักษ์สันติราษฎร์ตามวรรคหนึ่ง จะกำหนดวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในผืนธง หรือจะกำหนดส่วนประกอบของธงก็ได้ โดยให้กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด ๕
ธงกองอาสารักษาดินแดนและกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด

มาตรา ๓๕ ธงกองอาสารักษาดินแดน มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ผืนธงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ ๗๒ เซนติเมตร ด้านหน้าของผืนธงมุมบนด้านที่ติดกับคันธงมีรูปพระมหามงกุฎและเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลืองภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อเป็นสีทองขลิบริมสีเหลืองรัศมีสีทอง และที่ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีแดงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๓๔ เซนติเมตร ขอบรอบวงกลมเป็นสีเหลืองมีรูปพระนเรศวรทรงช้างอยู่ภายในดวงกลม และมีความว่า “กองอาสา

รักษาดินแดน" ปักด้วยดิ้นทองเป็นแถวโค้งโอบใต้ดวงกลมนั้น ด้านหลังที่ตรงกลางขอบผืนธงมีรูปช่อชัยพฤกษ์และอุณาโลมอยู่ตรงกลาง ภายใต้พระมหามงกุฎ ปักด้วยดิ้นทอง ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงเป็นสีแดง ด้านอื่นเป็นกรุยสีเหลือง

มาตรา ๓๖ ธงกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงกองอาสารักษาดินแดน แต่ด้านหน้าของผืนธงที่ใต้ความว่า "กองอาสารักษาดินแดน" ให้มีชื่อจังหวัดที่กองอาสารักษาดินแดนตั้งอยู่ ปักด้วยดิ้นทอง

มาตรา ๓๗ ธงตามมาตรา ๓๕ และมาตรา ๓๖ จะกำหนดวัตถุที่ทำเป็นลวดลายในผืนธงหรือจะกำหนดส่วนประกอบของธงก็ได้ โดยให้กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด ๖

ธงคณะลูกเสือแห่งชาติและธงลูกเสือจังหวัด

มาตรา ๓๘ ธงคณะลูกเสือแห่งชาติ มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ผืนธงกว้าง ๕๐ เซนติเมตร ยาว ๕๒ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีตราธรรมจักรสีเหลืองขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๓๒ เซนติเมตร

มาตรา ๓๙ ธงลูกเสือจังหวัด มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ผืนธงกว้าง ๔๐ เซนติเมตร ยาว ๖๐ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีเหลืองขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒๗ เซนติเมตร มีขอบรอบดวงกลมเป็นสีดำ ๒ ขอบซ้อนกัน ขอบนอกกว้าง ๒ มิลลิเมตร ขอบในกว้าง ๑ มิลลิเมตร ระยะระหว่างขอบนอกกับขอบในห่างกัน ๒ มิลลิเมตร ตรงกลางของดวงกลมมีตราคณะลูกเสือแห่งชาติเป็นสีเหลือง และใต้ตรานั้นให้มีชื่อจังหวัดเป็นอักษรสีดำ

หมวด ๗

ธงราชการทั่วไป

มาตรา ๔๐ ให้ใช้ธงชาติเป็นธงแสดงตำแหน่งราชการหรือส่วนราชการที่พระราชบัญญัตินี้มิได้กำหนดลักษณะของธงไว้โดยเฉพาะ

มาตรา ๔๑ ธงดังต่อไปนี้ ให้ใช้เป็นธงราชการที่ชักขึ้นในเรือเฉพาะเวลาปฏิบัติการตามหน้าที่

(๑) ธงเจ้าพนักงานนำร่อง มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๘ ส่วน ยาว ๑๒ ส่วน ขอบผืนธงเป็นแถบสีขาว กว้าง ๑ ใน ๘ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในแถบสีขาว มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ

(๒) ธงเจ้าพนักงานตรวจท่า มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธงกว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๒ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงมีลักษณะและสีอย่าง

เดียวกับธงชาติและตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีขาว

(๓) ธงพนักงานการสื่อสารแห่งประเทศไทย มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเจ้าพนักงานตรวจท่า เว้นแต่ตอนปลายของผืนธงเป็นสีแดง ที่ตรงกลางของผืนธงที่เป็นสีแดงมีรูปแตรงอนในแนวนอนเหนือแตรงอนมีอุณาโลมในพระมหามงกุฎเปล่งรัศมี รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง

(๔) ธงเจ้าพนักงานศุลกากร มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเจ้าพนักงานตรวจท่า เว้นแต่ตอนปลายของผืนธงเป็นสีเขียวใบไม้

(๕) ธงเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงเจ้าพนักงานตรวจท่าเว้นแต่ตอนปลายของผืนธงเป็นสีเหลือง ที่ตรงกลางของผืนธงที่เป็นสีเหลืองมีรูปพระแสงดาบเขนและโล่สีเลือดหมู

(๖) ธงเจ้าพนักงานตำรวจน้ำ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธงกว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๓ ส่วน ตอนต้น ๑ ใน ๓ ส่วนของผืนธงมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติและตอนปลาย ๒ ใน ๓ ส่วนของผืนธงเป็นสีเลือดหมู ที่ตรงกลางของผืนธง มีรูปพระแสงดาบเขนและโล่สีเหลือง

มาตรา ๔๒ ธงเรือยนต์หลวง มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว พื้นธงสีแดง ด้านฐานที่อยู่ติดกับคันธงกว้าง ๑ ส่วน ผืนธงยาว ๒ ส่วน ตอนต้นของผืนธงมีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาบ ขนาดกว้าง ๑ ใน ๒ ส่วนของความกว้างของผืนธง ตอนกลางของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีรูปพระมหามงกุฎสีเหลือง

หมวด ๘

ธงแสดงตำแหน่งทั่วไป

มาตรา ๔๓ ธงแสดงตำแหน่งทั่วไป มี

(๑) ธงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีอาร์มสีเหลือง กว้าง ๑ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในอาร์มสีเหลืองมีอาร์มสีธงชาติกว้าง ๓ ใน ๕ ส่วนของความกว้างของอาร์มสีเหลือง เหนืออาร์มมีครุฑพ่าห์สีแดงขนาดเท่าอาร์มสีเหลือง

(๒) ธงประธานรัฐสภา มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปรัฐธรรมนูญประดิษฐานอยู่บนพาน ๒ ชั้นสีทอง ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง รูปนี้อยู่ระหว่างกลางลายกระหนกสีแดง

(๓) ธงนายกรัฐมนตรี มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปวงกลมมีเส้นรอบวงเป็นเส้นคู่ ตรงกลางของวงกลมมีรูปรัฐธรรมนูญมีรัศมีประดิษฐานอยู่บนพาน ๒ ชั้นเหนือตั่ง มีรูปราชสีห์กับคชสีห์ยืนในท่าเผ่นหันหน้าเข้าหากันอยู่ ๒ ข้าง รูปเหล่านี้เป็นสีแดงอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

(๔) ธงประธานศาลฎีกา มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปวงกลมมีเส้นรอบวงเป็นเส้นคู่ ตรงกลางของวงกลมมีรูปพระแสงขรรค์เป็นหลักมีดุลเกี่ยวขัดไว้ที่ด้ามพระแสงขรรค์รูปเหล่านี้เป็นสีแดงอยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

(๕) ธงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕ ส่วน ยาว ๖ ส่วน พื้นธงสีขาว ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรสีแดงแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางขวา และมีสมอสีขาบสอดวงจักร ด้านซ้ายและด้านขวาของรูปจักรมีรูปปีกนกกางเป็นสีฟ้า อยู่ภายใต้พระมหามงกุฎสีเหลือง

(๖) ธงราชทูต มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ ตรงกลางของผืนธง มีดวงกลมสีขาบขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าหาคันธง ธงนี้ให้ใช้สำหรับหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูตซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยมีพระราชสาส์นตราตั้ง

(๗) ธงกงสุล มีลักษณะและสีอย่างเดียวกับธงชาติ ตรงกลางของผืนธง มีดวงกลมสีขาบขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีช้างเผือกหันหน้าเข้าหาคันธง ธงนี้ให้ใช้สำหรับหัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยมีพระบรมราชโองการ

มาตรา ๔๔ ให้นายกรัฐมนตรีหรือส่วนราชการที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายจัดทำรูปธงให้ถูกต้องตามลักษณะที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ไว้เป็นตัวอย่าง

หมวด ๙

การใช้ ชักหรือแสดงธง

มาตรา ๔๕ การใช้ ชัก หรือแสดงธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทย ตามมาตรา ๕ ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๔๖ การใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร ให้กระทำได้เฉพาะธงชาติ ธงราชนาวี หรือธงประจำกองทัพเรือ ธงสำหรับองค์ราชาธิบดี ราชินี ราชสามี รัชทายาท ธงแสดงตำแหน่งประมุขของรัฐ หรือหัวหน้ารัฐบาล ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุล ธงของรัฐต่างประเทศ ธงขององค์การระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยเป็นสมาชิกและธงอื่นของต่างประเทศซึ่งได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี

การใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศตามวรรคหนึ่งให้กระทำได้ ณ ที่ดังต่อไปนี้

(๑) สถานที่พักอาศัยหรือยานพาหนะสำหรับองค์ราชาธิบดี ราชินี ราชสามี รัชทายาท ประมุขของรัฐหรือผู้แทน หรือหัวหน้ารัฐบาลในโอกาสที่มาเยือนประเทศไทย

(๒) สถานที่ทำการของคณะผู้แทนทางทูต สถานที่ทำการทางกงสุล หรือสำนักงาน

ขององค์การระหว่างประเทศ และรวมถึงหน่วยงานขององค์การระหว่างประเทศ

(๓) สถานที่อยู่ ที่พักอาศัยหรือยานพาหนะสำหรับหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต หัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุล หรือหัวหน้าสำนักงานขององค์การระหว่างประเทศ และรวมถึงหัวหน้าหน่วยงานขององค์การระหว่างประเทศ

(๔) เรือหรืออากาศยานต่างประเทศหรือขององค์การระหว่างประเทศ

(๕) เรือหรืออากาศยานของรัฐต่างประเทศ หรือ

(๖) สถานที่อื่นตามที่นายกรัฐมนตรีประกาศให้ใช้ ชัก หรือแสดงธงได้ หรือตามที่ได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี

การใช้ ชัก หรือแสดงธงตาม (๑) ถึง (๔) ให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ หรือความตกลงกับรัฐบาลไทย

การใช้ ชัก หรือแสดงธงตาม (๕) และ (๖) ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๔๗ บทบัญญัติมาตรา ๔๖ มิให้ใช้บังคับแก่การใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศภายในห้องของอาคาร

หมวด ๑๐
บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๘ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๕ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๙ ผู้ใดใช้ ชัก หรือแสดงธงอื่นของต่างประเทศนอกจากธงที่กำหนดให้ใช้ชักหรือแสดงได้ตามมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๐ ผู้ใดใช้ ชัก หรือแสดงธงต่างประเทศโดยไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๖ วรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคสี่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๑ ผู้ใดใช้ ชัก หรือแสดงธงอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ได้บัญญัติกำหนดลักษณะไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้โดยไม่มีสิทธิหรือใช้ ชัก หรือแสดงธงที่คล้ายคลึงกับธงดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๒ ผู้ใดใช้หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงที่ได้กำหนดลักษณะไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ไว้ที่สิ่งบรรจุ หีบห่อ สิ่งหุ้มห่อ สิ่งผูกมัด หรือสิ่งใดๆ ทั้งนี้ โดยไม่สมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๓ ผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อธงตามมาตรา ๕ หรือมาตรา ๖ ดังต่อไปนี้

(๑) ประดิษฐ์รูป ตัวอักษร ตัวเลข หรือเครื่องหมายอื่นใดในผืนธง รูปจำลองของธง หรือในแถบสีธง นอกจากที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

(๒) ใช้ ชัก หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงอันมีลักษณะตาม (๑)

(๓) ใช้ ชัก หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงไว้ ณ ที่หรือโดยวิธี อันไม่สมควร

(๔) ประดิษฐ์ธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงไว้ ณ ที่หรือสิ่งใดๆ โดยไม่สมควร

(๕) แสดงหรือใช้สิ่งใดๆ ที่มีรูปธง รูปจำลองของธง หรือมีแถบสีธงอันมีลักษณะตาม (๔) โดยไม่สมควร

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๔ ผู้ใดกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการเหยียดหยามต่อธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงที่ได้บัญญัติกำหนดลักษณะไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๕๕ ธงชัยเฉลิมพลหรือธงประจำกองทหารบก ธงประจำกองทหารเรือ และธงประจำกองทหารอากาศ ที่ใช้อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นธงชัยเฉลิมพลตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพลใหม่

มาตรา ๕๖ ในระหว่างที่ยังมิได้ออกกฎกระทรวงหรือประกาศตามพระราชบัญญัตินี้ ให้บรรดากฎกระทรวงและประกาศที่ได้ออกตามพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช ๒๔๗๙ และใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ คงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ส.โหตระกิตย์

รองนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยธง ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้ประกาศใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๙ สมควรปรับปรุงเสียใหม่ ประกอบกับเป็นการสมควรกำหนดธงบางชนิดเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับราชประเพณีและระเบียบแบบแผนของทางราชการ และสมควรยกเลิกธงซึ่งทางราชการเลิกใช้แล้ว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

(**ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๙๖ ตอนที่ ๖๗ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๒)

(สำเนา)

ข้อบังคับกระทรวงกลาโหม
ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๖)
พ.ศ ๒๕๒๓

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขข้อบังคับทหารว่าด้วยการเคารพให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงออกข้อบังคับไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ข้อบังคับนี้เรียก "ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓" ใช้ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม ลง ๑๒ มี.ค. ๗๘ และแก้ไขโดยคำสั่งทหาร ที่ ๖๐/๒๗๖๐ ลง ๓ มิ.ย. ๘๒ เรื่อง แก้ข้อบังคับทหารฯ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๔๙๗ และข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐ และใช้ความต่อไปนี้แทน

ฯลฯ

ข้อ ๔. ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓ แห่งข้อบังคับทหารว่าด้วยการเคารพ ซึ่งประกาศใช้ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม ลง ๑๖ มี.ค. ๗๘ และแก้ไขโดยคำสั่งทหารที่ ๙๕/๓๗๖๘ ลง ๖ มิ.ย.๘๒ เรื่องแก้ข้อบังคับทหารฯ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๗ และข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๓

การบรรเลงเพลงเคารพ

ข้อ ๑. เพลงเคารพแบ่งแยกตามชนิดของเครื่องบรรเลง ดังนี้

(๑) เพลงเคารพด้วยแตรวง

ก. เพลงสรรเสริญพระบารมี

ข. เพลงชาติ

ค. เพลงมหาชัย

ง. เพลงมหาฤกษ์

จ. เพลงมาร์ชธงชัยเฉลิมพล

(๒) เพลงเคารพด้วยแตรเดี่ยว คือ เพลงคำนับ

(๓) เพลงเคารพด้วยขลุ่ยกลอง คือ เพลงมหาชัย

ข้อ ๒. การบรรเลงเพลงเคารพนั้น มีวิธีบรรเลง ๒ วิธี

(๑) วิธีบรรเลงเพลงเคารพของเครื่องบรรเลงประจำแถว

(๒) วิธีบรรเลงเพลงเคารพของเครื่องบรรเลงที่มิได้ประจำแถว

การบรรเลงเพลงเคารพทั้ง ๒ วิธีนี้ กระทำเฉพาะเมื่อเครื่องบรรเลงอยู่กับที่และเฉพาะในพิธีเกียรติยศ

สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนีและรัชทายาททั้ง ๔ พระองค์นี้ ไม่ว่าในพิธีใดๆ หรือไม่ก็ดี ต้องบรรเลงเพลงเคารพถวายเสมอ

ข้อ ๓. เครื่องบรรเลงประจำแถว บรรเลงเพลงเคารพด้วยเพลงต่างๆ แก่ผู้หรือสิ่งซึ่งรับความเคารพดังนี้

(๑) แตรวง บรรเลง

ก. เพลงสรรเสริญพระบารมี สำหรับ

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- สมเด็จพระบรมราชินี
- สมเด็จพระบรมราชชนนี
- รัชทายาท
- พระบรมศพและพระบรมอัฐิ
- ธงมหาราช ธงราชินี ธงบรมราชวงศ์ ธงเยาวราช เวลาผ่านหรือชักขึ้นลง

ข. เพลงชาติ สำหรับ

- ธงประจำกองทหาร
- ธงประจำกองยุวชนทหาร
- ธงชาติประจำสำนักงานของรัฐบาลในขณะขึ้นลง และธงราชนาวีประจำเรือขณะทำพิธีขึ้นลง

ค. เพลงมหาชัย สำหรับ

- พระบรมวงศ์
- ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- ธงราชวงศ์ เวลาผ่านหรือขึ้นลง
- นายทหารที่มียศจอมพล จอมพลเรือ หรือจอมพลอากาศ

ง. เพลงมหาฤกษ์ สำหรับผู้หรือสิ่งอื่นซึ่งมิได้กล่าวใน ก. ข. ค.

จ. เพลงมาร์ชธงชัยเฉลิมพล สำหรับธงประจำกองทหารในงานพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล

(๒) แตรเดี่ยว เป่าเพลงคำนับอย่างเดียวแต่ต่างกันด้วยจำนวนจบ ดังนี้

ก. เป่า ๓ จบ สำหรับผู้หรือสิ่งซึ่งแตรวงต้องบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติ

ข. เป่า ๒ จบ สำหรับผู้หรือสิ่งซึ่งแตรวงบรรเลงเพลงมหาชัย

ค. เป่า ๑ จบ สำหรับผู้หรือสิ่งซึ่งแตรวงบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ และใน

(๓) ขลุ่ยกลอง บรรเลงเพลงมหาชัยถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี และรัชทายาท และในพิธีเปลี่ยนกองรักษาการณ์

อนึ่ง ถ้าแถวทหารนั้นๆ มีเครื่องบรรเลงหลายประเภท ให้เป็นหน้าที่ของแตรวง ถ้าไม่มีแตรวงให้เป็นหน้าที่ของแตรเดี่ยว ส่วนขลุ่ยกลองนั้นใช้บรรเลงแต่เฉพาะไม่มีเครื่องบรรเลงอื่นๆ เว้นแต่การบรรเลงเพลงเคารพเมื่อขณะเปลี่ยนกองรักษาการณ์ ถ้ามีแตรเดี่ยว ให้เป็นหน้าที่ของ แตรเดี่ยว ถ้าไม่มีแตรเดี่ยวให้เป็นหน้าที่ของขลุ่ยกลอง ส่วนแตรวงบรรเลงเฉพาะเมื่อรับส่งธงประจำกอง

ข้อ ๔. เครื่องบรรเลงที่มิได้ประจำแถว บรรเลงเพลงเคารพเช่นเดียวกับเครื่องบรรเลงประจำแถว แต่บรรเลงเฉพาะ

(๑) ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี และรัชทายาทเมื่อเสด็จเข้ามายังที่นั้นและเมื่อเสด็จกลับหรือเมื่อเสด็จผ่าน

(๒) บรรเลงเพลงเคารพอื่นๆ เพื่อเป็นเกียรติยศตามกำหนดนั้น ๆ

ข้อ ๕. ให้ใช้ข้อบังคับนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓

(ลงชื่อ) พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

(เปรม ติณสูลานนท์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ที่มา ข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓

กฎกระทรวง

(พ.ศ. ๒๕๒๔)

ออกตามความในพระราชบัญญัติธง

พ.ศ. ๒๕๒๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ส่วนประกอบของธงชัยเฉลิมพลของทหารบก มีดังต่อไปนี้

(๑) ยอดคันธง เป็นรูปซุ้มเรือนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูปภายในทำด้วยโลหะสีทอง

(๒) คันธง กว้างขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๕ เซนติเมตร ยาว ๒.๔๓ เมตร

(๓) คันธงระหว่างฐานซุ้มเรือนแก้วกับมุมบนของธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่ายห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

(๔) คันธงตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธงมีหมุดทำด้วยโลหะสีทอง ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพบก หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ข้อ ๒ ให้ส่วนประกอบของธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ มีดังต่อไปนี้

(๑) ยอดคันธง เป็นรูปช้างสามเศียรภายใต้พระมหามงกุฎทำด้วยโลหะสีทอง

(๒) คันธง กว้างขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๕ เซนติเมตร ยาว ๒.๔๓ เมตร

(๓) คันธงระหว่างฐานช้างสามเศียรกับมุมบนของธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่ายห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

(๔) คันธงตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธงมีหมุดทำด้วยโลหะสีทอง ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพบก หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ข้อ ๓ ให้ส่วนประกอบของธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ มีดังต่อไปนี้

(๑) ยอดคันธงเป็นรูปซุ้มเรือนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูปภายในทำด้วยโลหะสีทอง

(๒) คันธง กว้างขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๕ เซนติเมตร ยาว ๒.๔๓ เมตร

(๓) คันธงระหว่างฐานซุ้มเรือนแก้วกับมุมบนของธงมีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่าย ห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย

(๔) คันธงตอนที่ตรงกับธง มีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธง มีหมุดทำด้วยโลหะสีทอง ๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไปเป็นรูปเครื่องหมายกองทัพอากาศ หมุดที่ ๑ อยู่บนสุด หมุดต่อไปเรียงลงมาตามลำดับ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔

พลเอก ป. ติณสูลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้คือ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงฉบับนี้

(**ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๙๘ ตอนที่ ๑๑ ลงวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๒๔)

กฎกระทรวง

ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๖)

ออกตามความในพระราชบัญญัติธง

พ.ศ. ๒๕๒๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ส่วนประกอบของธงกองอาสารักษาดินแดน มีดังต่อไปนี้

ยอดคันธงเป็นรูปพระขรรค์ทรงกลีบมะเฟืองประดิษฐานพระพุทธรูปภายในทำด้วยโลหะสีเงินมีด้ามเป็นกะบังทรงกลีบบัวมีสัน ๔ กลีบทำด้วยโลหะสีทอง

ใต้ยอดคันธงชิดกับมุมบนของธงด้านเสา มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่ายห้อยชายทั้งสองยาวเลยมุมธงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุยสีแดง

ข้อ ๒ ให้ส่วนประกอบของธงกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดมีลักษณะและสีอย่างเดียวกับส่วนประกอบของธงกองอาสารักษาดินแดนตามที่กำหนดในข้อ ๑

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖

พลเอก ป. ติณสูลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ บัญญัติว่า ธงกองอาสารักษาดินแดนและธงกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด จะกำหนดส่วนประกอบของธงก็ได้ โดยให้กำหนดในกฎกระทรวง และบัดนี้สมควรกำหนดส่วนประกอบของธงดังกล่าว จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

(**ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๐๐ ตอนที่ ๑๘๒ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๖)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ
และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร
พ.ศ. ๒๕๒๙

โดยที่ได้มีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยธงขึ้นใหม่ ประกอบกับได้พิจารณาเห็นว่า ระเบียบเกี่ยวกับการชักธงชาติได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานาน และมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง จึงเป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับการใช้ การชัก หรือการแสดงธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยและชาติไทย รวมตลอดถึงการใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศในราชอาณาจักรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘

(๒) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๐๑

(๓) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๐๓

(๔) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๐๓

(๕) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๙

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติของคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

"ธงของต่างประเทศ" หมายความว่า ธงชาติ ธงราชนาวี หรือธงประจำกองทัพเรือ ธงสำหรับองค์ราชาธิบดี ราชินี ราชสามี รัชทายาท ธงแสดงตำแหน่งประมุขของรัฐ หรือหัวหน้ารัฐบาล ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุล ธงของรัฐต่างประเทศ ธงขององค์การระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยเป็นสมาชิก ธงอื่นของต่างประเทศซึ่งได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี และให้หมายความรวมถึงธงขององค์การระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยรับรอง

"การใช้ธง" หมายความว่า การนำธงที่อยู่ในสภาพพร้อมแล้วไปทำให้ปรากฏโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือใช้ในโอกาสใดโอกาสหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

"การชักธง" หมายความว่า การเชิญธงขึ้นสู่ยอดเสา หรือการเชิญธงลงจากยอดเสา ตามกำหนดเวลาหรือตามโอกาสที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

"การแสดงธง" หมายความว่า การที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้ทำหรือสร้าง ให้ปรากฏเป็นรูปร่าง ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ รูป ภาพ หรือสสารที่มีลักษณะเป็นสีที่มีความหมายถึงธงที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

"เขตพระราชฐาน" หมายความว่า พระบรมมหาราชวัง พระราชวัง พระราชนิเวศน์ และพระตำหนัก ซึ่งยังใช้ราชการในองค์พระประมุขแห่งชาติอยู่

"ด้านขวา" หมายความว่า ส่วนข้างขวาเมื่อดูออกมาจากภายในหรือจุดของสถานที่ที่ใช้ ชักแสดง หรือประดับธง เป็นหลัก เว้นแต่จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ข้อ ๕ ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาและตีความเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวด ๑
การใช้ การชัก และการแสดงธงชาติ

ส่วนที่ ๑
ข้อความทั่วไป

ข้อ ๖ ธงชาติ เป็นธงที่แสดงความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทยให้ปฏิบัติต่อธงดังกล่าวด้วยความเคารพ ไม่ดูถูกเหยียดหยามหรือทำให้เกิดความเสื่อมเสียซึ่งเกียรติภูมิของประเทศไทยหรือชาติไทย

ข้อ ๗ ธงชาติที่จะนำมาใช้ ชัก หรือแสดง ต้องมีสภาพดี เรียบร้อย ไม่ขาดวิ่น และสีไม่ซีดจนเกินควร

ข้อ ๘ เสาธงชาติจะมีขนาดสูง ต่ำ ใหญ่หรือเล็กเพียงไร ควรจะอยู่ ณ ที่ใด และจะใช้ผืนธงขนาดเท่าใดนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมหรือผู้ปกครอง สถานที่หรือเอกชนผู้ครอบครองอาคารสถานที่หรืออาคารนั้นที่จะพึงพิจารณาให้เหมาะสมเป็นสง่างามแก่อาคารสถานที่นั้นๆ

ข้อ ๙ การชักธงชาติให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ผู้มีหน้าที่ชักธง ต้องแต่งกายเรียบร้อย

(๒) เมื่อใกล้กำหนดเวลาชักธงขึ้น ให้เตรียมธงผูกติดกับสายเชือกทางด้านขวาของผู้ชักธงให้เรียบร้อย

(๓) เมื่อถึงกำหนดเวลา ให้คลี่ธงออกเต็มผืน แล้วดึงเชือกให้ธงขึ้นช้าๆ ด้วยความสม่ำเสมอ จนถึงสุดยอดเสาธง แล้วจึงผูกเชือกไว้ให้ตึงไม่ให้ธงลดต่ำลงมาจากเดิม

(๔) เมื่อชักธงลง ให้ดึงเชือกให้ธงลงช้าๆ ด้วยความสม่ำเสมอ และสายเชือกตึงจนถึงระดับเดิมก่อนชักขึ้น

(๕) ในกรณีที่มีการบรรเลงเพลงเคารพหรือมีสัญญาณในการชักธงขึ้นและลงจะต้องชักธงขึ้นและลงให้ถึงจุดที่สุด พร้อมกับจบเพลงหรือสัญญาณนั้นๆ

ข้อ ๑๐ กรณีที่ทางราชการประกาศให้ลดธงชาติครึ่งเสาตามข้อ ๑๔ ให้ปฏิบัติการในการชักธงขึ้นเช่นเดียวกับในข้อ ๙ เมื่อธงถึงยอดเสาแล้วจึงลดลงให้อยู่ในระดับความสูงประมาณสองในสามส่วนของความสูงของเสาธงนั้น และเมื่อจะชักธงลงให้ชักธงขึ้นจนถึงยอดเสาก่อนแล้วจึงชักธงลงตามที่กำหนดในข้อ ๙

ข้อ ๑๑ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงราชนาวี ให้เป็นไปตามระเบียบที่กองทัพเรือกำหนด

ส่วนที่ ๒
การชักธงชาติในราชอาณาจักร

ข้อ ๑๒ การชักธงชาติในเวลาปกติ ณ อาคารสถานที่และที่ยานพาหนะให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) อาคารสถานที่และยานพาหนะของราชการฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร

(๒) อาคารสถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน ให้ชักธงทุกหน่วยงาน กรณีที่มีสถานที่ราชการหลายหน่วยงานในบริเวณเดียวกัน จะสมควรชักธง ณ ที่ใด ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าหน่วยงานผู้ปกครองอาคารสถานที่นั้นๆ จะตกลงกัน

(๓) อาคารสถานที่ราชการฝ่ายพลเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐาน การชักธงโดยการจัดตั้งเสาธงต่างหากจากตัวอาคารให้ได้รับความเห็นชอบจากเลขาธิการพระราชวัง

(๔) สถาบันการศึกษาในสังกัดหรือในความควบคุมของทบวงมหาวิทยาลัย โรงเรียนทุกประเภท และสถานศึกษาในสังกัดหรือในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่ทบวงมหาวิทยาลัย หรือกระทรวงศึกษาธิการกำหนด แล้วแต่กรณี

(๕) เรือเดินทะเล ให้ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ

(๖) เรือเดินในลำน้ำ ถ้าจะชักธงให้ชักไว้ที่ท้ายเรือ

(๗) ที่สาธารณสถานและอาคารสถานที่ของเอกชน ถ้าจะชักธงให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยอนุโลม

ยานพาหนะอย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ข้างต้น โดยปกติไม่ควรชักธง

ข้อ ๑๓ ในโอกาสและวันพิธีสำคัญให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารสถานที่ ยานพาหนะและที่สาธารณสถาน ตามกำหนดวันและระยะเวลาดังต่อไปนี้

(๑)	วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑ มกราคม	๑ วัน
(๒)	วันมาฆบูชา	๑ วัน
(๓)	วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและ วันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์ วันที่ ๖ เมษายน	๑ วัน
(๔)	วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓ เมษายน	๑ วัน
(๕)	วันฉัตรมงคล วันที่ ๕ พฤษภาคม	๑ วัน
(๖)	วันพืชมงคล	๑ วัน
(๗)	วันวิสาขบูชา	๑ วัน
(๘)	วันอาสาฬหบูชา	๑ วัน
(๙)	วันเข้าพรรษา	๑ วัน
(๑๐)	วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ วันที่ ๑๒ สิงหาคม	๑ วัน
(๑๑)	วันสหประชาชาติ วันที่ ๒๔ ตุลาคม	๑ วัน
(๑๒)	วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๕ ๖ และ ๗ ธันวาคม	๓ วัน
(๑๓)	วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๑๐ ธันวาคม	๑ วัน

การชักและประดับธงในโอกาสหรือวันพิธีสำคัญอื่น ๆ ให้เป็นไปตามที่ทางราชการจะประกาศให้ทราบเป็นครั้งคราว

ส่วนการชักและประดับธงในงานพิธีสำคัญอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม ให้ปฏิบัติต่อธงด้วยความเคารพ

ข้อ ๑๔ การลดธงชาติครึ่งเสากรณีใด เป็นเวลาเท่าใด ให้กระทรวงการต่างประเทศ สำนักพระราชวัง หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี แจ้งไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อนำเสนอนายกรัฐมนตรีสั่งการ และให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแจ้งให้กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและปฏิบัติ

ข้อ ๑๕ การชักธงชาติขึ้นและลง โดยปกติให้เป็นไปตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

(๑) ชักขึ้นเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา

(๒) ชักลงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา

สำหรับอาคารสถานที่และยานพาหนะฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร

ส่วนเรือเดินทะเล ให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ

ส่วนที่ ๓
การชักธงชาตินอกราชอาณาจักร

ข้อ ๑๖ การชักธงชาติ ณ อาคารสถานที่และที่ยานพาหนะของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รวมตลอดถึงสถานที่อยู่ ที่พักอาศัยของหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต หรือหัวหน้าสถานที่ทำการกงสุล ให้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในส่วนที่ ๒ โดยอนุโลม โดยให้หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ คำนึงถึงขนบธรรมเนียมระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ ความตกลงกับรัฐบาลไทย และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นประกอบด้วย

ข้อ ๑๗ การชักธงชาติบนเรือของรัฐบาลที่เดินทางไปต่างประเทศชั่วคราวให้ปฏิบัติตามข้อ ๑๖ โดยอนุโลม

สำหรับเรือของทางราชการฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร

ส่วนที่ ๔
การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติคู่กับธงอื่น หรือกับพระพุทธรูป และพระบรมรูป

ข้อ ๑๘ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติคู่กับธงอื่น หรือร่วมกับธงอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยธง ยกเว้นธงพระอิสริยยศ จะต้องไม่ให้ธงชาติอยู่ในระดับต่ำกว่าธงอื่น ๆ และโดยปกติให้จัดธงชาติอยู่ที่เสาธงแรก ด้านขวา

การใช้ธงชาติคู่กับธงอื่นในงานพิธีซึ่งมีแท่นหรือที่สำหรับประธาน ให้จัดธงชาติอยู่ด้านขวาและธงอื่นอยู่ด้านซ้าย

ข้อ ๑๙ การใช้หรือชักธงชาติคู่กับธงอื่นนอกจากที่กล่าวในข้อ ๑๘ ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคี่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลาง

(๒) เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคู่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลางด้านขวา

ข้อ ๒๐ การใช้ธงชาติร่วมกับพระพุทธรูปและพระบรมรูปในพิธีการต่างๆ เพื่อเป็นที่สักการะร่วมกัน ให้จัดธงชาติอยู่ด้านขวาของพระพุทธรูป พระบรมรูปอยู่ด้านซ้าย

ส่วนที่ ๕
การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติคู่หรือร่วมกับธงของต่างประเทศ

ข้อ ๒๑ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติคู่หรือร่วมกับธงของต่างประเทศ จะต้องเป็นไปในลักษณะที่เท่าเทียมกัน เช่น ขนาดและสีของธง และความสูงต่ำของเสาธง เป็นต้น

ข้อ ๒๒ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติคู่หรือร่วมกับธงของต่างประเทศ ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ถ้าใช้หรือชักธงของต่างประเทศประเทศเดียว ต้องให้ธงชาติเคียงคู่อยู่ทางด้านขวาของธงต่างประเทศ

(๒) ถ้าใช้หรือชักธงของต่างประเทศเกินกว่าหนึ่งประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคี่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลาง

(๓) ถ้าใช้หรือชักธงของต่างประเทศเกินกว่าหนึ่งประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคู่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลางด้านขวา

ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีที่เป็นการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติในอาคารสถานที่หรือมีข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือประเทศภาคีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ให้ใช้ ชัก หรือแสดงเรียงตามลำดับอักษร หรือเรียงตามลำดับการเป็นสมาชิก เป็นต้น ก็ให้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือข้อกำหนดนั้นๆ ได้

การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติในการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศโดยปกติให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสมาคมกีฬาระหว่างประเทศ หรือตามหลักสากลที่ยอมรับกันในนานาอารยประเทศ

ข้อ ๒๓ การใช้ธงชาติคู่กับธงของต่างประเทศสำหรับรถยนต์ให้ใช้ปักธงชาติไว้ทางด้านขวาและธงของต่างประเทศไว้ทางด้านซ้าย

ยานพาหนะอื่นให้อนุโลมทำนองเดียวกับวิธีที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง เว้นแต่การใช้บนเรือให้เป็นไปตามธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ

ส่วนที่ ๖
การใช้ธงชาติกับผู้เสียชีวิต

ข้อ ๒๔ การใช้ธงชาติประกอบเกียรติยศศพหรืออัฐิ ให้ใช้ธงชาติกับบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) ประธานองคมนตรี

(๒) ประธานรัฐสภา

(๓) นายกรัฐมนตรี

(๔) ประธานศาลฎีกา

(๕) ผู้ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์

(๖) ผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่สู้รบหรือต่อสู้หรือช่วยเหลือการสู้รบหรือต่อสู้ หรือเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือช่วยเหลือราชการในการป้องกันอธิปไตยหรือรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ หรือปราบปรามการกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐหรือปราบปรามการกระทำความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จ

ราชการแทนพระองค์

(๗) ผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากได้แสดงความกล้าหาญช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ให้เป็นประโยชน์อย่างสำคัญแก่ทางราชการ โดยไม่เกรงภัยอันจะเกิดแก่ชีวิตของตน

(๘) บุคคลนอกจากที่กล่าวข้างต้น และเป็นผู้ที่ทางราชการเห็นสมควร

สำหรับบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) ต้องเป็นผู้ที่เสียชีวิตในขณะดำรงตำแหน่ง

การใช้ธงชาติประกอบเกียรติยศศพหรืออัฐิของบุคคลตาม (๖) และ (๗) ในกรุงเทพมหานคร ให้เสนอขอความเห็นชอบจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่เกี่ยวข้องในจังหวัดอื่นๆ ให้เสนอขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอท้องที่หรือผู้บังคับบัญชาทหารระดับกองทัพ หรือเทียบเท่าขึ้นไป แล้วแต่กรณี

การใช้ธงชาติประกอบเกียรติยศศพหรืออัฐิของบุคคลตาม (๘) ให้หัวหน้าส่วนราชการตามวรรคสาม เป็นผู้เสนอขอความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย

ข้อ ๒๕ การใช้ธงชาติคลุมศพ ให้ใช้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ในพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพหรือพิธีรดน้ำศพ

(๒) ในพิธีปลงศพตามประเพณีของทหารเรือ

(๓) ในระหว่างการเคลื่อนย้ายศพเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา

ข้อ ๒๖ การใช้ธงชาติคลุมหีบศพ หรืออัฐิ ให้ใช้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อเชิญหรือเคลื่อนย้ายศพหรืออัฐิ เพื่อประกอบพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพ รดน้ำศพ หรือบำเพ็ญกุศลตามพิธีทางศาสนา

(๒) ในระหว่างการประกอบพิธีทางศาสนา

(๓) ในระหว่างการตั้งศพเพื่อรับพระราชทานเพลิงศพ ประกอบการฌาปนกิจหรือเคลื่อนย้ายศพไปประกอบพิธีฝัง

ข้อ ๒๗ การใช้ธงชาติคลุมศพหรือหีบศพ ปกติให้ใช้คลุมตามความยาวของธงโดยให้ด้านต้นของผืนธงอยู่ทางส่วนศีรษะของศพ และจะต้องปฏิบัติไม่ให้เป็นการเสื่อมเสียเกียรติแก่ธง

ห้ามมิให้วางสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงบนธงชาติที่คลุมศพหรือหีบศพ

เมื่อจะรับพระราชทานน้ำอาบศพ บรรจุหรือฝังศพ ประชุมเพลิงศพตอนเผาจริงให้เชิญธงชาติที่คลุมศพหรือหีบศพพับเก็บให้เรียบร้อย โดยมิให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของธงสัมผัสพื้น

ข้อ ๒๘ ผู้ได้รับพระราชทานโกศหรือหีบหลวงประกอบเกียรติยศศพอยู่แล้ว ถ้ามีสิทธิที่จะใช้ธงชาติคลุมศพด้วย ให้กระทำได้โดยวิธีเชิญธงชาติในสภาพที่พับเรียบร้อยใส่พานตั้งไว้เป็นเกียรติยศที่หน้าที่ตั้งศพเช่นเดียวกับการตั้งเครื่องยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าเครื่องยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ห้ามใช้ธงชาติหรือแถบสีธงชาติคลุมทับหรือตกแต่งโกศหรือหีบศพที่พระราชทานประกอบเกียรติยศศพ

ส่วนที่ ๗
การทำความเคารพธงชาติ

ข้อ ๒๙ เมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นและลงจากเสาธง ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ตามเวลาปกติที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๕

(๒) เมื่อมีการชักธงชาติขึ้นและลง ในพิธีการต่างๆ ให้แสดงความเคารพโดยการยืนตรงหันไปทางเสาธง อาคาร หรือสถานที่ที่มีการชักธงชาติขึ้นและลง จนกว่าจะเสร็จการ

ในกรณีที่ได้ยินเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติ จะเห็นหรือไม่เห็นการชักธงชาติก็ตาม หรือในกรณีอยู่ในอาคารหรือยานพาหนะที่ไม่สามารถยืนแสดงความเคารพได้ ให้แสดงความเคารพโดยหยุดนิ่งในอาการสำรวม จนกว่าการชักธงชาติหรือเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติจะสิ้นสุดลง

สำหรับข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้างของทางราชการหรือองค์การของรัฐซึ่งแต่งเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทางราชการหรือองค์การของรัฐนั้น

นักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งแต่งเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การของรัฐ กำหนด แล้วแต่กรณี หรือตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยอนุโลม

ส่วนที่ ๘
การดูแลรักษาธงชาติ

ข้อ ๓๐ ให้หัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้าหน่วยงานผู้ปกครองอาคารสถานที่ราชการหรือสถานทีทำการของหน่วยงานของรัฐและเอกชนผู้ครอบครองอาคารสถานที่ที่มีการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ กวดขันดูแลให้มีการปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยเคร่งครัด

ข้อ ๓๑ ให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติเก็บรักษาธงชาติไว้ด้วยความเคารพในสถานที่และที่เก็บอันสมควร

ข้อ ๓๒ การเชิญธงชาติจากที่เก็บรักษาเพื่อนำไปใช้ ชัก หรือแสดงในกรณีที่ธงชาติเป็นผืนผ้าให้เชิญไปในสภาพที่พับเรียบร้อย และด้วยอาการเคารพเมื่อถึงที่ที่จะใช้หรือแสดง จึงคลี่ธงออกเพื่อใช้หรือแสดงต่อไป

ในกรณีจะใช้ชัก ให้เชิญธงชาติไปยังเสาธง เมื่อใกล้จะถึงกำหนดเวลาแล้ว จึงปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๙

การเชิญธงชาติจากที่ที่ใช้ ชัก หรือแสดง ไปเก็บไว้ ณ ที่เก็บรักษา ให้ดำเนินการในลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง

หมวด ๒
การใช้ การชัก และการแสดงธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร

ส่วนที่ ๑
สถานที่ที่จะใช้ ชัก และแสดงธงของต่างประเทศ

ข้อ ๓๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๖ (๕) และ (๖) แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศ จะกระทำได้ ณ สถานที่และที่ยานพาหนะดังต่อไปนี้

(๑) เรือหรืออากาศยานของรัฐต่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักร

(๒) อาคารสถานที่ของทางราชการ และบริเวณถนนหรือที่สาธารณะที่เป็นเส้นทางผ่านของประมุขหรือบุคคลสำคัญของต่างประเทศ ซึ่งเดินทางมาเยือนหรือแวะพัก

(๓) สถานที่ที่มีการจัดประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศ

(๔) สถานที่ที่จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ ที่พักนักกีฬา และบริเวณที่มีการชุมนุมอันเกี่ยวเนื่องกับการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ

(๕) สถานที่อื่นตามที่ได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี

ส่วนที่ ๒
โอกาสที่จะใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ

ข้อ ๓๔ การใช้ การชัก และการแสดงธงของต่างประเทศบนเรือหรืออากาศยานของรัฐต่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรในโอกาสมาเยือนหรือแวะพักหรือในโอกาสอื่นตามที่รัฐบาลไทยหรือส่วนราชการของรัฐบาลไทยอนุญาต ให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ หรือตามความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลของประเทศนั้น

ข้อ ๓๕ การชักและประดับธงของต่างประเทศตามอาคารสถานที่ของทางราชการ และบริเวณถนนหรือที่สาธารณะที่เป็นเส้นทางผ่านของประมุขหรือบุคคลสำคัญของต่างประเทศ ซึ่งเดินทางมาเยือนหรือแวะพัก ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๑ และข้อ ๒๒

การชักและประดับธงของต่างประเทศตามอาคารสถานที่ของเอกชน ในโอกาสดังกล่าว ให้เป็นไปตามประกาศเชิญชวนของทางราชการ และปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

ข้อ ๓๖ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศที่อาคารหรือบริเวณสถานที่ที่จัดการประชุม หรือที่มีการชุมนุมระหว่างประเทศ ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศ ที่จัดโดยส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้ การชัก หรือ

การแสดงธงของต่างประเทศสมาชิกที่มาประชุมหรือชุมนุมคู่หรือร่วมกับธงชาติตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๑ และข้อ ๒๒

(๒) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศที่จัดโดยองค์การระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยเป็นสมาชิก และเป็นการจัดในสถานที่อื่นที่มิใช่สถานที่ตั้งหรือสถานที่ทำงานขององค์การระหว่างประเทศนั้น ให้องค์การระหว่างประเทศผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศร่วมกับธงชาติ โดยปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ใน (๑)

(๓) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศที่จัดโดยองค์การระหว่างประเทศที่ประเทศไทยรับรอง เช่น องค์การกาชาดสากลระหว่างประเทศ หรือองค์การลูกเสือโลก ให้องค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้ การชักหรือการแสดงธงขององค์การระหว่างประเทศ ธงของประเทศสมาชิกร่วมกับธงชาติ โดยปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ใน (๑)

(๔) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศที่จัดโดยบุคคล คณะบุคคล หน่วยงานหรือองค์การอื่นนอกจากที่กล่าวใน (๑) (๒) และ (๓) ข้างต้น ให้ผู้จัดขออนุญาตใช้ ชักหรือแสดงธงของต่างประเทศต่อผู้มีอำนาจอนุญาต ดังต่อไปนี้

(ก) ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นเรื่องราวขออนุญาตต่อปลัดกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

(ข) ในจังหวัดอื่นๆ ให้ยื่นเรื่องราวขออนุญาตต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

คำร้องขออนุญาตตาม (ก) และ (ข) ให้เป็นไปตามแบบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ให้ผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศ คู่หรือร่วมกับธงชาติ โดยปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ใน (๑)

ข้อ ๓๗ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศ ธงขององค์การกีฬาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก หรือที่รัฐบาลไทยรับรอง ที่สนามแข่งขันกีฬา อาคาร หรือบริเวณที่พักนักกีฬา และบริเวณที่มีการชุมนุมอันเกี่ยวเนื่องกับการแข่งขันกีฬาให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) การแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศจัดโดยส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ สมาคมกีฬาที่หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางการกีฬารับรอง ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือสมาคมกีฬาผู้จัด มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ ธงของต่างประเทศ และธงขององค์การกีฬาระหว่างประเทศ ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสมาคมกีฬาระหว่างประเทศ หรือตามหลักสากลที่ยอมรับกันในนานาอารยประเทศ

ในกรณีที่ไม่มีระเบียบหรือข้อบังคับของสมาคมกีฬาระหว่างประเทศกำหนดไว้ หรือมีข้อขัดแย้งในหลักสากลตามที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ให้ปฏิบัติตามข้อ ๒๑ และ ข้อ ๒๒

(๒) การแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ จัดโดยบุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานอื่นนอกจากที่กล่าวใน (๑) ให้บุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานผู้จัดขออนุญาตใช้ ชักหรือแสดงธงของต่างประเทศ และหรือธงขององค์การกีฬาระหว่างประเทศ ต่อผู้มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ใน

ข้อ ๓๖ (๔)

เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ให้ผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้ การชักหรือการแสดงธงของต่างประเทศ และหรือธงขององค์การกีฬาระหว่างประเทศคู่หรือร่วมกับธงชาติ ตามที่กำหนดไว้ใน (๑)

ข้อ ๓๘ ผู้ใดหรือหน่วยงานใดประสงค์จะใช้ ชัก หรือแสดงธงอื่นของต่างประเทศซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ หรือประสงค์จะใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ ณ สถานที่อื่นนอกจากที่กล่าวในข้อ ๓๔ ข้อ ๓๕ ข้อ ๓๖ และข้อ ๓๗ ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรีก่อนตามมาตรา ๔๖ (๖) แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้ยื่นเรื่องราวต่อปลัดกระทรวงมหาดไทย เพื่อส่งผู้รักษาการตามระเบียบนำเสนอนายกรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

คำร้องขออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีนี้ตีพิมพ์ ใน**ราชกิจจานุเบกษา** ฉบับพิเศษ เล่ม ๑๐๓ ตอนที่ ๕๓ วันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๙

กฎกระทรวง

ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๓๕)

ออกตามความในพระราชบัญญัติธง

พ.ศ. ๒๕๒๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๓๒ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ธงกองพลพัฒนา กองทัพบก มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วน ยาว ๓ ส่วน แบ่งสีเป็น ๓ ส่วน ส่วนบนคือส่วนจากมุมล่างด้านคันธงตัดเฉียงขึ้นไปถึงมุมบน เป็นสีแดงส่วนล่างคือส่วนที่เหลือเป็นสีเขียวอ่อน ในส่วนที่เป็นสีแดงตอนมุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธง มีเครื่องหมายกองทัพบก ใต้เครื่องหมายกองทัพบกมีดาวห้าแฉกสีเหลือง ๒ ดวง เรียงตามความยาวของผืนธง

ข้อ ๒ ธงกรมพัฒนา กองทัพบก มีลักษณะอย่างเดียวกับธงกองพลพัฒนา กองทัพบก แต่ใต้เครื่องหมายกองทัพบกไม่มีดาว

ข้อ ๓ ธงกองพันพัฒนา กองทัพบก มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๒ ส่วนยาว ๓ ส่วน แบ่งสีเป็น ๒ ส่วน ส่วนบนคือส่วนจากมุมล่างด้านคันธงตัดเฉียงไปถึงมุมบน เป็นสีแดงส่วนล่างคือส่วนที่เหลือแบ่งออกไปอีกเป็นสองตอน โดยแบ่งจากจุดกึ่งกลางของเส้นทแยงมุมตัดเฉียงลงถึงมุมล่างด้านนอก ตอนต้นด้านที่ติดกับคันธงเป็นสีเขียวอ่อน ตอนปลาย เป็นสีขาว มุมบนของผืนธงด้านที่ติดกับคันธงมีเครื่องหมายกองทัพบก

ข้อ ๔ ถ้ามีหน่วยทหารในระดับเดียวกันตั้งแต่ ๒ หน่วยขึ้นไป ให้ธงแสดงหน่วยทหารตามข้อ ๑ ข้อ ๒ และข้อ ๓ มีอักษรย่อชื่อหน่วยและเลขหมายหน่วยเป็นตัวเลขไทย สีน้ำเงินเข้ม อยู่ตรงกลางของส่วนล่างของผืนธง

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕

อานันท์ ปันยารชุน

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่กองพลพัฒนา กรมพัฒนา และกองพันพัฒนา กองทัพบก ยังไม่มีธงแสดงหน่วยทหารเช่นเดียวกับหน่วยทหารอื่นๆ ที่อยู่ในระดับเดียวกัน สมควรกำหนดธงแสดงหน่วยทหารดังกล่าว จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

(**ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๑๑ ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศ ในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกบทนิยามของคำว่า "การแสดงธง" ในข้อ ๔ ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"การแสดงธง" หมายความว่า การที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้ทำหรือสร้างให้ปรากฏเป็นรูปร่างไม่ว่าจะเป็นวัตถุ รูป ภาพ หรือสสาร ที่มีลักษณะเป็นสีที่มีความหมายถึงธง หรือแถบสีธงที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้"

ข้อ ๔ ให้ยกเลิกความในข้อ ๑๕ ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ ๑๕ ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่นของรัฐประดับธงชาติไว้ในสถานที่อันควรในบริเวณที่ทำการทุกวันและตลอดเวลา

นอกเหนือจากกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าต้องมีการชักธงชาติขึ้นและลง ณ อาคารสถานที่หรือบริเวณใดโดยปกติ ให้เป็นไปตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีนี้ตีพิมพ์ใน **ราชกิจจานุเบกษา** หน้า ๗ เล่มที่ ๑๒๐ ตอนพิเศษ ๘๓ ง วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖

(๑) ชักขึ้นเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา

(๒) ชักลงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา

สำหรับอาคารสถานที่และยานพาหนะฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร

ส่วนเรือเดินทะเล ให้ปฏิบัติตามขนมธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ"

ข้อ ๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นส่วนที่ ๒ ทวิ การแสดงธงชาติในกรณีอื่น ข้อ ๑๕ ทวิ และข้อ ๑๕ ตรี ของหมวด ๑ การใช้ การชัก และการแสดงธงชาติของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก และการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙

"ส่วนที่ ๒ ทวิ

การแสดงธงชาติในกรณีอื่น

ข้อ ๑๕ ทวิ การแสดงธงชาติไว้ที่สิ่งบรรจุ หีบห่อ สิ่งหุ้มห่อ สิ่งผูกมัด ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าใดๆ ที่มิได้มีลักษณะเป็นการเหยียดหยามต่อธงชาติ ประเทศไทยหรือชาติไทย ให้ทำได้โดยสมควรในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

(๒) เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยเอกชนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ โดยได้รับความเห็นชอบจากส่วนราชการที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงพาณิชย์หรือกระทรวงอุตสาหกรรม แล้วแต่กรณี

(๓) เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยเอกชนในกรณีอื่นๆ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตามข้อ ๑๕ ตรี

หลักเกณฑ์และวิธีการขอความเห็นชอบในกรณีตาม (๒) ให้เป็นไปตามที่กระทรวงพาณิชย์หรือกระทรวงอุตสาหกรรม แล้วแต่กรณี ประกาศกำหนด สำหรับในกรณีตาม (๓) ให้เป็นไปตามที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีประกาศกำหนด

ข้อ ๑๕ ตรี ให้มีคณะกรรมการธง ประกอบด้วย ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ ผู้แทนกระทรวงวัฒนธรรม ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้แทนสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นกรรมการ และให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการธงมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบและให้ความเห็นชอบการแสดงธงให้เป็นไปตามข้อ ๑๕ ทวิ และให้มีอำนาจหน้าที่แนะนำปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีในการดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบนี้หรือในการวินิจฉัยปัญหาและตีความเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ด้วย"

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

มติคณะรัฐมนตรี
เรื่องการใช้ธงชาติ

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ ตามที่สำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีการับไปตรวจพิจารณา โดยให้ถือเป็นหลักการว่า สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา สถานศึกษาที่ทำการรัฐวิสาหกิจและองค์กรอื่นๆ ของรัฐนอกจากจะมีการชักธงขึ้นและลงตามเวลาเฉพาะในแต่ละวันแล้วให้ประดับธงชาติในที่อันสมควรเป็นการถาวร และสม่ำเสมอด้วย เพื่อความสร้างความรู้สึกนิยมและภาคภูมิใจในความเป็นชาติ อีกทั้งเป็นการเผยแพร่ธงชาติไทยให้เป็นที่ปรากฏชินตาแก่ผู้พบเห็น ส่วนสถานที่ต่างๆ ของเอกชนให้อนุโลมตามความเหมาะสม และมอบให้กระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีสอดส่องดูแล และให้คำแนะนำในการจัดทำธงชาติและสีธงชาติให้ได้มาตรฐานและเป็นไปตามกฎหมาย ไม่ลักลั่นกันหรือดัดแปลงตามอำเภอใจจนผิดไปจากลักษณะและสีที่ควรจะเป็น

ที่มา ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศ ในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๗

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชักหรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๗"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๑๕ ทวิ แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชักหรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ ๑๕ ทวิ การแสดงธงชาติไว้ที่สิ่งบรรจุ หีบห่อ สิ่งหุ้มห่อ สิ่งผูกมัด ผลิตภัณฑ์ สินค้าใดๆ อาคาร สถานที่ ยานพาหนะ เครื่องแต่งกาย ร่างกายหรือสิ่งอื่นใด ที่มิได้มีลักษณะเป็นการเหยียดหยามต่อธงชาติ ประเทศไทย หรือชาติไทย ให้ทำได้โดยสมควรในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

(๒) เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยเอกชนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์

(๓) เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยเอกชนในกรณีอื่นๆ นอกจาก (๒)

หลักเกณฑ์และวิธีการขอความเห็นชอบในกรณีตาม (๒) และ (๓) ให้เป็นไปตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี"

ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

* ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่ ๓) ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๑ ตอนพิเศษ ๘๙ ง วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๗

บรรณานุกรม

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒.** พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๔๙๘.

_____. **อธิบายเรื่องธงไทย การปกครองประเทศไทยแต่โบราณ และอักขรานุกรมศิลปากร หมวดโบราณคดี.** พระนคร : โรงพิมพ์ภักดีประดิษฐ์, ๒๕๐๓.

พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างธงสยาม. เมืองไลฟสิก ประเทศเยอรมนี : โรงพิมพ์ตีฟ, ๒๔๓๔.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๔ วันที่ ๑๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ หน้า ๒๙-๓๔

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๖ วันที่ ๒๔ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ หน้า ๕๔๑-๕๔๖

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๗ วันที่ ๑๒ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ หน้า ๑๗๖-๑๘๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๓ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๙ หน้า ๒๓๘-๒๓๙

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ วันที่ ๓๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๐ หน้า ๔๓๖-๔๔๐

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ วันที่ ๒๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐ หน้า ๒๗๑๐

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ วันที่ ๑๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐ หน้า ๓๖๘๙-๓๖๙๐

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ วันที่ ๒๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐ หน้า ๒๗๐๐

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ วันที่ ๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ หน้า ๒๗๓-๒๗๖

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ หน้า ๖๐๗

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ วันที่ ๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ หน้า ๕๖-๕๗

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๕ วันที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ หน้า ๓๕๖-๓๕๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ วันที่ ๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๙ หน้า ๘๖๕-๘๘๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ วันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ หน้า ๔๖๗-๔๗๓

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ วันที่ ๒๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ หน้า ๖๒๐-๖๒๒

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๙ ตอนที่ ๑๑๕ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ หน้า ๘๑-๘๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ หน้า ๘๓๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ หน้า ๑๑๙๓-๑๑๙๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ วันที่ ๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ หน้า ๑๖๑๑-๑๖๑๒

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๗ วันที่ ๑๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ หน้า ๕๐๘-๕๑๓

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๗ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ หน้า ๓๒๒๒-๓๒๒๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๓๓ วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๖ หน้า ๑๐๘๓-๑๐๘๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๓๓ วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ หน้า ๑๐๘๖-๑๐๘๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๑ ตอนที่ ๗๙ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗ หน้า ๑๒๙๐-๑๒๙๓, ๑๒๙๔-๑๒๙๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๕ ตอนที่ ๕๙ วันที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๑ หน้า ๕๙๘-๕๙๙

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๗ ตอนที่ ๖๗ วันที่ ๑๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ หน้า ๖๓๗๓-๖๓๗๔

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ ตอน ๔๔ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๙๔ หน้า ๒๘๐๙-๒๘๑๑

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๘ ตอนที่ ๗๖ วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๔ หน้า ๕๖๖๘

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๙ ตอนที่ ๕๔ วันที่ ๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๙๕ หน้า ๒๙๑๗-๒๙๑๙

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๕๗ วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ หน้า ๒๑๒๙-๒๑๓๐

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๗ ตอนที่ ๕๑ วันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓ หน้า ๑๕๖๖

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๓ ตอนที่ ๑๕๗ วันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๙ หน้า ๖๓๔-๖๓๕

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๖ ตอนที่ ๖๗ วันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๑๑ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม ๑๐๓ ตอนที่ ๕๓ วันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๙

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม ๑๒๐ ตอนพิเศษ ๘๓ง วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ หน้า ๗

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๑ ตอนพิเศษ ๘๙ง วันที่ ๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗

ศิลปากร, กรม. **ธงไทย** เล่ม ๑ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอกเบี้ย, ๒๕๔๕

ภาคผนวก

รายชื่อคณะกรรมการและ
คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๓๑/๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

เนื่องในศุภวาระที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ นับเป็นมหามงคลสมัยพิเศษยิ่ง ซึ่งรัฐบาลจะได้จัดงานเฉลิมฉลองให้สมพระเกียรติและถูกต้องตามราชประเพณี

ดังนั้น เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑(๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ	ที่ปรึกษา
๑.๒	ประธานรัฐสภา	ที่ปรึกษา
๑.๓	ประธานศาลฎีกา	ที่ปรึกษา
๑.๔	ประธานวุฒิสภา	ที่ปรึกษา
๑.๕	นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
๑.๖	รองนายกรัฐมนตรี (ทุกท่าน)	รองประธานกรรมการ
๑.๗	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
๑.๘	ราชเลขาธิการ	กรรมการ
๑.๙	เลขาธิการพระราชวัง	กรรมการ
๑.๑๐	สมุหราชองครักษ์	กรรมการ
๑.๑๑	เลขาธิการคณะองคมนตรี	กรรมการ
๑.๑๒	ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ	กรรมการ
๑.๑๓	ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ

๑.๑๔	ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
๑.๑๕	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๑.๑๖	ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กรรมการ
๑.๑๗	ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กรรมการ
๑.๑๘	ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๑.๑๙	ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๑.๒๐	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑.๒๑	ปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	กรรมการ
๑.๒๒	ปลัดกระทรวงพลังงาน	กรรมการ
๑.๒๓	ปลัดกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๑.๒๔	ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๒๕	ปลัดกระทรวงยุติธรรม	กรรมการ
๑.๒๖	ปลัดกระทรวงแรงงาน	กรรมการ
๑.๒๗	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
๑.๒๘	ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กรรมการ
๑.๒๙	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๑.๓๐	ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
๑.๓๑	ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
๑.๓๒	ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
๑.๓๓	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๓๔	เลขาธิการคณะรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๓๕	ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	กรรมการ
๑.๓๖	ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
๑.๓๗	ผู้บัญชาการทหารบก	กรรมการ
๑.๓๘	ผู้บัญชาการทหารเรือ	กรรมการ
๑.๓๙	ผู้บัญชาการทหารอากาศ	กรรมการ
๑.๔๐	ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๔๑	อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	กรรมการ
๑.๔๒	อธิบดีกรมการศาสนา	กรรมการ
๑.๔๓	อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการ
๑.๔๔	ปลัดกรุงเทพมหานคร	กรรมการ

๑.๔๕	นางสายไหม จบกลศึก ที่ปรึกษาสำนักพระราชวัง	กรรมการ
๑.๔๖	ผู้ช่วยเลขาธิการพระราชวังฝ่ายพระราชพิธี (นายเครือ กัณหานนท์)	กรรมการ
๑.๔๗	พนักงานพิเศษ สำนักพระราชวัง (นางสาวเพลินพิศ กำราญ)	กรรมการ
๑.๔๘	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการและเลขานุการ
๑.๔๙	รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (ตามที่ได้รับมอบหมาย)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๕๐	ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ตามที่ได้รับมอบหมาย)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๕๑	ผู้อำนวยการกองพิธีการ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๕๒	ผู้อำนวยการกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๕๓	ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (ตามที่ได้รับมอบหมาย)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ กำหนดนโยบาย และแนวทางการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ให้สมพระเกียรติและถูกต้องตามราชประเพณี

๒.๒ พิจารณาและให้ความเห็นชอบ แผนงาน โครงการและกิจกรรม การจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ

๒.๓ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร

๒.๔ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๒๐/๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการในคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน

เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ

๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ (เพิ่มเติม)

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๓๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ นั้น

เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑(๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ และมติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๕ จึงแต่งตั้งกรรมการในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ เพิ่มเติม ดังนี้

๑. คุณหญิงพันธ์เครือ ยงใจยุทธ กรรมการ

๒. โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗
ที่ ๓/๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๓๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ในคราวประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๔๕ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๕ ได้มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงาน

ดังนั้น เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามมติคณะกรรมการฯ ดังกล่าว จึงแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	ประธานกรรมการ
๑.๒	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	รองประธานกรรมการ
๑.๓	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	รองประธานกรรมการ
๑.๔	เลขาธิการพระราชวัง หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๕	ราชเลขาธิการ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๖	ราชเลขานุการในพระองค์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๗	เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือผู้แทน	กรรมการ

๑.๘	เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๙	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๐	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๑	ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๒	ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๓	อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๔	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๕	ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๖	กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการฝ่ายโครงการและกิจกรรม หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๗	นายทองต่อ กล้วยม้ ณ อยุธยา	กรรมการ
๑.๑๘	คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	กรรมการ
๑.๑๙	ที่ปรึกษาเลขาธิการพระราชวัง (นางสายไหม จบกลศึก)	กรรมการ
๑.๒๐	ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๑	ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๒	ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๓	อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการและเลขานุการ
๑.๒๔	รองอธิบดีกรมศิลปากร (ที่ได้รับมอบหมาย)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๕	ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๖	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๗	ผู้แทนสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๘	ผู้แทนสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ

๒.๒ กำหนดหลักเกณฑ์การจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

๒.๓ พิจารณากลั่นกรองหนังสือที่ระลึกที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเสนอขอเข้าร่วมจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

๒.๔ แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร

๒.๕ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการอำนวยการฯ ทราบ

๒.๖ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และที่คณะกรรมการอำนวยการฯ มอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี

มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗
ที่ ๑๓/๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งกรรมการ ในคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (เพิ่มเติม)

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๓๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ และตามคำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติน ที่ ๓/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๔๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ นั้น

เนื่องจากที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๖ ได้มีมติให้แต่งตั้ง อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทนเป็นกรรมการในคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ เพิ่มเติม

ดังนั้น เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามมติคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้ง อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทนเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ เพิ่มเติม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)
นายกรัฐมนตรี
ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๔๑/๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ตามที่ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๗๐/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ แต่งตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ แล้วนั้น

เพื่อความเหมาะสมและเพื่อให้การดำเนินงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีผลดีต่อความมั่นคงของชาติ เสริมสร้างเกียรติภูมิ ตลอดจนภาพลักษณ์ของคนไทย รัฐบาลไทย และประเทศไทยต่อสังคมโลก อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงให้ยกเลิกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๗๐/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ และแต่งตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม)	ประธานกรรมการ
๑.๒	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	รองประธานกรรมการ
๑.๓	ปลัดกระทรวงกลาโหม หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๔	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๕	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๖	ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๗	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๘	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๙	ราชเลขาธิการ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๐	เลขาธิการพระราชวัง หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๑	เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๒	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี หรือผู้แทน	กรรมการ

๑.๑๓	เลขาธิการคณะรัฐมนตรี หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๔	อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๕	อธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๖	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๗	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๑๘	เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๙	ผู้อำนวยการองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๐	ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๑	นายขวัญแก้ว วัชโรทัย	กรรมการ
๑.๒๒	พลเอก จรัล กุลละวณิชย์	กรรมการ
๑.๒๓	นายเอนก สิทธิประศาสน์	กรรมการ
๑.๒๔	คุณหญิง สุชาดา ศรีเพ็ญ	กรรมการ
๑.๒๕	พลเอก วิชิต บุณยวัฒน์	กรรมการ
๑.๒๖	ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี	กรรมการ
๑.๒๗	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	กรรมการ
๑.๒๘	นายเย็นใจ เลาหวณิช	กรรมการ
๑.๒๙	นางธัชกร เหมะจันทร	กรรมการ
๑.๓๐	คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	กรรมการ
๑.๓๑	นายประเสริฐ ณ นคร	กรรมการ
๑.๓๒	คุณหญิงเต็มสิริ บุณยสิงห์	กรรมการ
๑.๓๓	นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์	กรรมการ
๑.๓๔	นายสมพร เทพสิทธา	กรรมการ
๑.๓๕	นายประพัฒน์ แสงวณิช	กรรมการ
๑.๓๖	นายวิจิตร อาวะกุล	กรรมการ
๑.๓๗	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	กรรมการและเลขานุการ
๑.๓๘	ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓๙	ผู้อำนวยการส่วนวิชาการ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๔๐	หัวหน้าฝ่ายเลขานุการและประสานงาน สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ พิจารณากำหนดนโยบายและแผนงานที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติและการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันหลักของประเทศ

๒.๒ ให้คำปรึกษา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้

๒.๓ ดำเนินการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ และการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องเอกลักษณ์ของชาติ ตลอดจนเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถาบันหลักของประเทศแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

๒.๔ ดำเนินการประสานงานและสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติแก่หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน

๒.๕ เพื่อให้การปฏิบัติงานของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและได้ผลสมตามความมุ่งหมาย ให้ประธานกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น

๒.๖ ดำเนินการติดตามการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

๒.๗ ดำเนินการอื่นๆ ตามที่นายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

สำหรับการเบิกเบี้ยประชุมให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๕๒๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๓ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยให้เบิกจากสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

คำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ที่ ๕๒/๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ

ตามที่ได้มีคำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๕๐/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๖ และ คำสั่งที่ ๕๑/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๖ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการจัดทำสื่อเกี่ยวกับธงสำคัญของชาติไปแล้ว นั้น

เพื่อให้การดำเนินการตามหน้าที่รับผิดชอบของคณะอนุกรรมการจัดทำสื่อเกี่ยวกับธงสำคัญของชาติ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๔๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๕ จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒	พลตรี หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒย์ เกษมศรี	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๓	นายสมชาย ชูประดิษฐ์	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๔	ผู้แทนสำนักพระราชวัง[๑]	อนุกรรมการ
๑.๕	ผู้แทนกระทรวงกลาโหม[๒]	อนุกรรมการ
๑.๖	ผู้แทนกรมศิลปากร[๓]	อนุกรรมการ
๑.๗	ผู้แทนสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี[๔]	อนุกรรมการ
๑.๘	นายสุชาติ ไชยมะโน	อนุกรรมการ
๑.๙	นางฉวีวรรณ จันทรัตน์	อนุกรรมการ
๑.๑๐	นางสุมาลี เกตุแก้ว	อนุกรรมการและเลขานุการ

---

[๑] นางสายไหม จบกลศึก
[๒] พันเอก กิตติศักดิ์ บุญสุข
[๓] นางสาวฉวีงาม มาเจริญ
[๔] นางประภาศรี บุญวิเศษ

๑.๑๑ นายนพพร บุญแก้ว	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๑๒ นางสมจิตต์ เทียนสว่าง	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๑๓ นางสาวกรสิริ จรดล	อนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการ

๒.๑ ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับธงสำคัญของไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จัดทำต้นฉบับเป็นหนังสือประกอบภาพที่ชัดเจนและสวยงาม

๒.๒ เสนอเค้าโครงเรื่องหนังสือ ตามข้อ ๒.๑ ให้คณะอนุกรรมการจัดทำสื่อเกี่ยวกับธงสำคัญของชาติพิจารณาให้ความเห็น ก่อนที่จะนำไปจัดทำต้นฉบับและจัดพิมพ์

๒.๓ ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

(นายวิษณุ เครืองาม)
รองนายกรัฐมนตรี
ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

คำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ที่ ๗๔/๒๕๔๖

เรื่อง เปลี่ยนแปลงอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ จัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ

ตามคำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๕๒/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๔๖ แต่งตั้งนางสาวกรศิริ จรดล เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ จัดทำหนังสือธงสำคัญของชาติ นั้น

เนื่องจาก นางสาวกรศิริ จรดล ได้ลาออกจากราชการเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น จึงขอลาออกจากการเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อาศัยอำนาจตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๔๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๕ จึงให้แก้ไขคำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๕๒/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๔๖ เฉพาะอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ หมายเลข ๑.๑๓ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"๑.๑๓ เจ้าหน้าที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ"

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

(นายวิษณุ เครืองาม)
รองนายกรัฐมนตรี
ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ